

40 y. Com. P. 771

118-B

RESPONSVM
THEOLOGICVM
SVPER QVÆSTIONE:

An PAX, qualem desiderant Protestan-
tes, quæque nunc Monasterij & Osna-
brugi tractatur, sit secundum
se illicita?

P R O

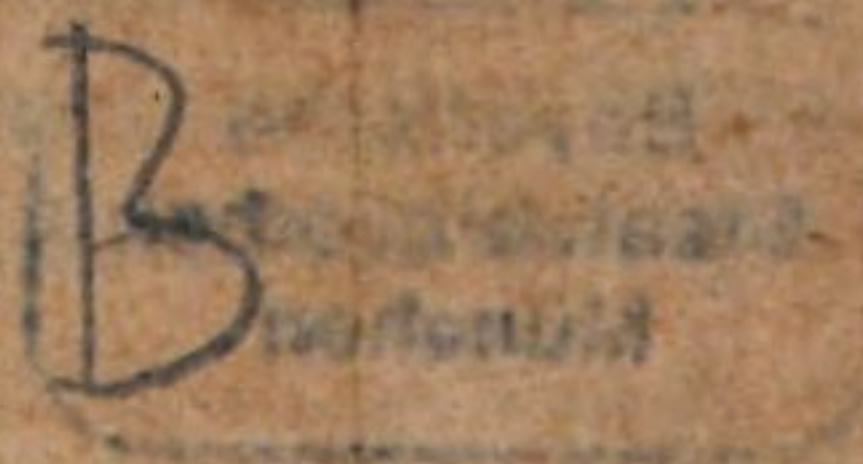
*Principijs Christianis, & Veteris Ecclesiæ Catho-
licæ, summorumq; Pontificum ac SS. PP.
Sententiâ,*

IN IVDICIO THEOLOGICO

Ernesti de Fulsebiis, Cuius Romani explicatâ
& demonstratâ, à Quodam Anonymo

NOTIS CLANCVLARIIS

oppugnatâ.

Anno Christi M. DG. XLVIII.

RESPONSUM
THEOLOGICVM
SVPER QVÆSTIONE:

An P.A.X. qualem desiderant Protestan-
tes, quædam sunt Anomaliæ & Obsta-
cula tractator, in secundum
se illicita?

P R O
Trinque Christianis & Veteris Ecclesiæ
hæresimorum Periculum ac 22. P. R.
Sementis

IN IVDICIO THEOLOGICO
Punctis de iudicio Cuius Romani expositi
& demonstrati a Gnodan Anonymo
NOTIS CLAVICULARIS
oppositis

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Anno Christi M. DC. XLVIII.

3

P A C I F I C I S
D E I F I L I I S

P A C E M V E R A M

à
D E O P A C I S.

QUOD in Capitulo Primæ Ferialis, ex sensu & verbis Zachariæ cap. 8. vers. 19. desumpsit Ecclesia: *Pacem & veritatem diligite, ait Dominus Omnipotens: in ipso textu ita legimus: Veritatem tantum & Pacem diligite: ut intelligamus & priorem & potiorrem curam esse debere veritatis, quam Pacis. Nisi enim sit Pax vera, nec necessaria nec desiderabilis esse potest. Neque omnes Pacifici beati sunt, & ex filiorum Dei numero; sed illi duntaxat, quibus Regula Pacis est Is, qui dixit: Ego sum via, veritas & vita Ioan. 14. v. 6. & paulò post vers. 27. Pacem meam relinquo vobis, Pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat ego do vobis.*

Huic Regulæ perpetuam Religionis Pacem conformem non esse, olim iudicavit Otto Cardinalis Trucksessius Episcopus Augustanus, eiusdemque in Episcopatu eodem nostrâ ætate Successor Henricus de Knôringen, vterque laudatissimæ & piissimæ memoriæ, quæ apud omnes Bonos in benedictione est. Ne verò quis existimet sapientissimos Principes & Pacis vel maximè amantes, sine justis causis, hisce similibusque Fœderibus suum negasse suffragium, & in publicis Imperij Comitibus contra protestatos, eas causas, sibi aliunde transmissas, Ernestus Eusebius aliquot ante annos breui scripto complexus est: quod, Titulo IUDICI THEOLOGICI nuper sapiùs impressum, videbatur Catholicis lucem aliquam accendisse, ut in Monasteriensium Tractatum perplexitate, Principia Christiana, & Veteris Ecclesiæ Summorumque Pontificum hâc de re sententiam clariùs perspicerent, maturiùs ponderarent, & cordatiùs aliqui sequerentur.

Hanc Pacis, aliis quoque ex causis periclitantis, remoram, non nemo (quem à Pacis studio uti præ se fert Irenicum indigitamus, licet secundis Notis se Ironicum & Irenomachum ostendat) sibi submovendam ratus; NOTAS octodecim, quas communes seu primas appellant, præter aliquot alias particulares siue secundas, in IUDICIUM THEOLOGICUM Ernesti adornavit; quibus conatur illi argumentorum pondus, Exempla veterum Christianorum, & Sanctorum, Summorumque Pontificum sententiam eripere. Hoc ut efficiat, artibus utitur malis; innumera generatim pro permissione accumulatur, quæ ad Permissionem cooperantem nihil faciunt: Nervi argumentorum & Historiarum, Ernesti item Responsa plerumque dissimulat; quæ controuersa sunt, pro argumentis adducit: aliquando probat quæ nemo negat; quin & imposturis & Sophismatibus rem gerit strenuè; denique cum Statibus Catholicis hæ notæ clanculum (vnde clancularias appellamus) obtrudantur; suspectas vel hinc merito facimus de falsitate: hæc enim lucem publicam formidat, quam veritas amat.

Quare visum est in causâ tam graui, quæ non Ernesti propria, sed communis est Religionis & Ecclesiæ Catholicæ, non silere; sed veritatem, veræ Pacis unicam Regulam, ab hisce NOTIS, Catholico candori nequaquam consentaneis vindicare, & suam Veteri Ecclesiæ summisque Pontificibus Sententiam constanter asserere. *Adaperiat Dominus cor nostrum in Lege suâ, & in Præceptis suis, & faciat Pacem. 2. Machab. 1. v. 4:* quia Mundus dare nec vult, nec potest.

NOTA I.

Supponunt qui contra Ernestum sentiunt, non à Theologis, sed à peritis rei politicæ, debere æstimari causas politicas Pacis componendæ; quorum est scire & judicare quæ eius sit necessitas, utilitas; quæ Belli damna, pericula: Belli gerendi, proferendi facultates: quæ vires Partium, quæ artes, fœdera, consilia: quæ Theologi in puluere suo Litterario, & intra Musæorum suorum parietes descripta non inuenient.

RESPONDETUR I.

Ernesti mens non est examinare causas componendæ Pacis; sed, *utrum secundum se illicita sit Pax, quam desiderant Protestantes, quæq; in Proiecto Imperialium Plenipotentiariorum exhibitâ tractatur.* Quod secundum se illicitum est, nullâ necessitate fit licitum. Frustra Politici causas componendæ Pacis exaggerant, si eius conditiones sine peccato sanciri non possunt. Nihil opus est cognitione causarum, cum nulla tanta esse possit, quæ peccandi tribuat licentiam. In ipso igitur ingressu tenebras Statui Quæstionis offundit Irenicus, ut tantò speciosius fallat incautos.

RESPONDETUR II.

Et si Pax, quæ præ manibus est, intra limites licitæ Permissionis (quam necessitas, maiorisve mali metus excusat) se contineret: non ideo omnem causarum

5

rum cognitionem ita sibi arrogare deberent Politici; quasi eā nihil prorsus ad Theologos, quos consulunt, pertineret. Certè non minùs Consiliarij animæ & salutis æternæ, quàm Statùs temporalis, indigent Notitiā rerum, quæ ad tam gravem deliberationem spectant, vt securè consulantur, & consulant. Iudicandum est Theologis in tali casu, an tanta sit necessitas, quæ à grauiissimarum sanctissimarumque Legum violatione conscientiam Cæsaris, & Statuum Catholicorum excuset: Quo autem pacto id solidè facient, nisi necessitatis sufficientem habeant notitiam? Neque ita later Regnorum, Principatum, Ditionum, quæ Catholicis supersunt, amplitudo; &, post multiplicem licet ruinam, superstitēs vires; quibusque modis ac mediis Militiæ vitia (de quibus tacet Irenicus, quasi nec ad Politicos, nec ad Theologos attineant) emendari, & res in integrum restitui possint, vt prudentes Theologi, rerumque humanarum periti, de talibus judicare non valeant aut debeant.

Abstineant sanè talibus dijudicandis, qui supra Scholarum puluerem caput non attollunt; Quique rerum Imperij notitiā & experiētiā destituti, in SS. Patribus, Canonibus, Iure Ciuili, Historiā Ecclesiasticā profanāque hospites, vix plura inde nōrunt; quàm quæ Recentiores in suis Commentariis paucis lineis parcè admetiuntur: Hisce enim præfidiis instructam oportet esse Theologiam, vt debitum inter Christianos scientiarum Principatum, etiam in Politicam & Politicos obtineat.

N O T A I I.

Ernestus pro Pace finxit argumenta quæ voluit.

Ernestus finxit argumenta, quæ voluit, pro Pace; sed vel non vidit, vel studio pleraque misit, quæ sunt alicuius momenti: neque adduxit contra Pacem vnā satis solidam rationem, vti patebit ex sequentibus.

RESPONDETUR.

Parciùs ista tamen. Ernestus argumenta pro Pace cum Protestantibus ea attulit, quæ à Politicis & omnis conditionis hominibus iactari & inculcari audiebat, cum IVDICIUM THEOLOGICVM conscriberet; quæque viscera huius causæ attingunt, & ab ipso Irenico, sui immemore, adhibentur: vt in progressu patebit. Si vnā solidam rationem contra Pacem Religionis non adduxit, non ideo culpandus est: nemo tenetur omnibus argumentis propositum probare; sufficit præcipua & solidissima produxisse. Si velit, facilè plura adiunget, sed vanam esse huius solidæ rationis iactantiam suo loco videbimus.

6
N O T A I I I.

**Ernestus immeritò reprobât Passauiensem Pacifica-
tionem, item Pragensem; nec non Amni-
stiam Ratisbonensem.**

Ernestus immeritò reprobât Passauiensem Pacificationem, quam magni Theologi, & demq̃ prudentissimi ac religiosissimi non sunt ausi damnare. Videatur Molanus, Becanus, Tannerus, Author composuit. Pacis, Layman lib 2. tr. 1 cap. 16. n. 4. §. 16 in hæc verba: Sed hæc & alia eiusmodi Poenæ locum non habent in Lutheranis Confessionistis; qui, licet ab Ecclesiâ recesserint, tamen ob Fœdus cum illis initum, Summo Pontifice permittente & tacitè consentiente, Liberos in potestate retinent. Quæ particula (Summo Pontifice permittente, &c.) appellat Fœdus initum; non autem solam Poenarum Hæresi connexarum siue abrogationem, siue suspensionem in Confessionistis. Si enim Summus Pontifex, vt ait Layman, consentit tacitè in poenarum prædictarum cessationem propter Fœdus initum cum Confessionistis: multò magis consentit in ipsum Fœdus, hæc saltem in parte. Qui enim consentit in effectum propter causam, magis consentit in causam: Causa autem cur consentiat Summus Pontifex in cessationem Poenarum, quæ est effectus Fœderis, est Fœdus initum: Ergo magis consentit in ipsum Fœdus, hoc est in Passauiensem Transactionem. Censurâ Ernestus malè notat Pragensem Pacificationem, quam vna cum Viennensi Episcopo plùs quàm viginti Theologi selecti ex varijs Ordinibus discusserrunt, & plerique ex principijs, quibus nititur Passauiensis Pacificatio approbârunt. De Amnistia (Ratisbonensi) idem est iudicium, quia eadem eius sancienda Rationes; quæq̃ honestant prædictas Rationes, justificant etiam Amnistiam.

RESPONDETUR I.

**De Tractatione Passauiensi, & Theologis
allegatis.**

Irenicus Tractatum Passauiensem, & Pacem Religionis imperitè confundit. Tractatus Passauiensis respectu Religionis temporarius erat, cum conditione, post dimidium annum indicendi Comitia generalia, in quibus de Controuersijs Religionis componendis ageretur: nec quicquam in eo de juribus & Bonis Ecclesiasticis actum fuit; nisi quòd ea, quæ tùm erant à Protestantibus occupata, fuerint absque dubio comprehensa eo Articulo, quo iubentur Dominia, Vrbes, Territoria, tempore Belli occupata restitui prioribus Dominis. Reliqui Articuli sanciti fuêre de reconciliatione Principum, & Statuum, aliorumq̃ qui aduersus Cæsarem militârunt; & generali Amnistiâ dam-
norum

minorum illatorum. Quæ omnia nihil illiciti continent; ideoque nec Ernestus Tractatum Passlaviensem damnauit, neque aliquid in IUDICIO THEOLOGICO scripsit, vnde eius damnatio possit concludi. Aduersus Pacem Religionis, hancque nouam, quam, cum hæc scriberet, præuidebat à Protestantibus postulandam, argumenta illius militant.

Irenicus itaque Ernesto hæc in re iniuriam facit, & graui præiudicio se ipsum damnat in ipso Notarum suarum vestibulo, quod temerè grauissimam hanc causam inuadat, cuius præcipua Fundamenta, Tractatum Passlaviensem, & Pacem Religionis, aut non legit, aut certè non intellexit: quo ipso autoritas ipsius admodum vacillat. Nos igitur, rei veritatem secuti, loco Pacificationis Passlaviensis, quam iste Pacificator toties crepat, Pacem Religionis (de quâ, eiusque confirmatione & extensione Lis est) substituemus. Accumulat deinde Auctores, loco nullius expresso præterquam Laymanni. Hos vt prudentissimos & religiosissimos fuisse fatemur, ita Paci Religionis aut omnes, aut in solidum negamus patrocinari.

M O L A N V S.

Hic Author, à Tannero 3. d. 1. q. 9. dub. 3. relatus, lib. 4. de fide Hæreticis seruandâ cap. 10. *Videntur, ait, quidam nostri temporis Scriptores asserere, quòd aliquando quidem cum Hæreticis pacisci liceat de securitate, sed nunquam de perpetuâ securitate, quæ nunc petitur: neque hi absurdè sententiam suam explicant, &c.* Agnoscit ergo ipse, licet perpetuitatis fautor, sententiam contrariam rectè explicari. Mox verò addit: *Quòd si verò malitiosè dicant Principibus suis, se nec securitate restrictâ, nec non restrictâ contentos esse; sed talem exigere perpetuam securitatem, quâ etiam vni tantum Sectario superstiti sua aliquando permittatur libertas: id omninò respondendum erit, tam absurdam & impiam postulationem à Catholico Principe nec annuendam nec audiendam esse.*

Atqui Protestantes nostri, dum malitiosè Hæresi suæ quouis modo libertatem & impunitatem absolutè & inconditionatè perpetuam postulant, eo ipso talem securitatem exigunt, quâ etiam vnus Sectarius superstes gaudeat; alioqui enim Pax quouis modo absolutè & inconditionatè perpetua non foret. Deinde cur absurda & impia sit eiusmodi postulatio pro vno duntaxat Sectario, causa alia non est, quàm quia absurdum & impium est, Hæreticos non coerceri & puniri, cum coerceri & puniri possunt. Atqui si mutatis circumstantiis omnes Hæretici in Imperio coerceri & puniri possent, sicut absurdum & impium foret, illud tunc non facere, imò propter maiorem sceleratorum multitudinem magis impium; ita impium est ipsis hoc promittere: quod fit, cum Protestantibus amicabili compositione, licet non succedente, quouis etiam alio modo, Pax siue Hæresis impunitas & libertas absoluta, inconditionata, & perpetua conceditur & sancitur.

Molanus igitur vel secum ipso & cum veritate pugnat; vel perpetuam cum hæreticis Pacem seriò & solidè non defendit. Quod ipsum indicavit Tannerus cum dixit loco cit. sententiam, quæ perpetuitatem oppugnat, ab ipso etiam Molano, ex parte tamen, admitti. Nostra verò ratio conuincit in solidum ab illo admittendam fuisse.

B E C A N U S.

Mala fide allegas Becanum, Irenice, & ea diffimulas, quæ pro illo vindicando scripsit Ernestus loco cit. ibi: *Eandem Pacem, &c.* Cogimur verba utriusque repetere. *Hæc duo distinguenda sunt*, ait Becanus lib. 5. Manual. cap. 16. nu. 1. Primò, *An Princeps Catholicus possit concedere suis subditis, ut fiant Hæretici; vel introducere Hæresim: vel introductam fouere, confirmare vel approbare: vel quocunque alio modo in eam consentire, aut positiuè cooperari?* Secundò, *An possit eam permittere seu tolerare?* Prius nullo modo licitum est, quia Hæresis est peccatum, & quidem maius peccatum quam furtum, homicidium, adulterium: At Princeps nullo modo potest concedere suis subditis ut committant furtum, homicidia, adulteria; neque potest introducere eiusmodi peccata; neque introducta fouere, confirmare, approbare: nec alio quouis modo in ea consentire: Ergo idem de Hæresi dicendum est. Nemo dubitat. Atqui, ut rectè argumentatur Ernestus, per Pacem Religionis conceditur Statibus & subditis Imperij, ut auctoritate Iuris publici fiant hæretici. Quæ Autonomia est laxior, dum Cæsar & Status Catholici consentiunt, ut subditis suis Catholicis non solum liberum sit deficere à verâ Fide; verum etiam per decem vel quindecim annos Hæresim impunè in Territoriis ipsorum profiteri; quod multò deterius est, quam si liberum ipsis relinquerent, per decem aut quindecim annos adulterari, latrocinari, &c. Per eandem Pacem Cæsar Statusque Catholici, Protestantes in Hæresi introducendâ vel reducendâ in Ditiones Catholicis, legitimè restitutis, rursus adimendas iuuant, promittendo & præstando Executionis & defensionis adminicula; aliisque modis, confirmando præsertim & concedendo de nouo Hæresi, & Spoliis Ecclesiæ absolutè perpetuam impunitatem ac libertatem, positiuè in eam consentiunt & cooperantur. Etsi verò Catholici cum Protestantibus ita paciscentes animo Hæresim non approbent; attamen tot ac tanta illis concedunt exterius, quæ ad Hæresim fouendam confirmandamque re ipsâ faciunt, & non nisi veræ Religioni debentur; ideoque peccant, ut pluribus explicat Ernestus sect. 5 ad 8. ibi: *neque iuuat, &c.* Ergo (solidè concludit Ernestus) secundum Becanum nemo dubitat, Pacem Religionis, & quamuis similem, esse illicitam. Neque Author hic in contrarium, nisi iniuriâ & per calumniam, allegari potest: Altera enim Permissio, de quâ postea agit, quamque admittit, non est nisi primi & secundi generis: Quam verò ipse vocat *positiuam*, Nos cum Ernesto sect. 3. n. 2. & 3. vocamus *Permissionem cooperantem*; habet enim speciem permissionis comparatione Præcepti, quatenus

quatenus dicitur permitti, quicquid, ab inuitis præsertim, conceditur, non tamen præcipitur: respectu autem effectus est vera commissio.

Perpetuam Hæresis libertatem illi nequaquam probatam, inde manifestum est; quod tom. 2. Opuscul. de fide Hæret. seruand. c. 10. (ubi locus illius asserendæ erat maximè opportunus, cum præsertim Molani, qui qualis qualis est huius Perpetuitatis fautor, in Præfatione mentionem faciat) ita scribit: *Statuendum est. 1. Libertatem Religionis esse omnino illicitam, & Diuino Præcepto repugnantem. 2. Republicæ esse perniciosam. 3. Non debere præcipi, approbari, introduci ab vlllo Principe & Magistratu. 4. Si autem commodè impediri non possit, nisi cum maiori damno aut malo Republicæ, NB. aliquo tempore tolerari posse. 5. Et si hoc modo toleretur, & in Pactum deducatur, seruandum esse. Hæc NB. Catholicorum est sententia, paucis conclusionibus explicanda.* Quarta autem Conclusio, quæ nunc ad rem est, ita sonat: *Tametsi Princeps aut Magistratus Catholicus, omnibus modis impedire debeat libertatem Religionis, vt dictum est: si tamen id facere non possit sine grauiore incommodo Boni publici, potest eam tolerare tanquam minus malum ad euitandum maius.* Non ergo credidit Becanus sententiam Catholicorum ad perpetuam Hæresis libertatem extendi; alioqui eius rei mentionem loco tam necessario procul dubio facturum.

Ad ista respondeas Irenice necesse est, priusquam Becanum in partes trahas: cum præsertim nec verbulo Pacis Religionis meminerit: & Doctrina illius iam repræsentata, cum Pace illâ veteri & hac nouâ apertè pugnet.

T A N N E R V S.

Iste dubius cum sit, & neque affirmet neque neget; ab utrâque parte stat, vel pro neutrà. Non putat alterutrum certum esse, sed vtrumque probabile. Quare vt non absolutè damnet Pacem Religionis, ambigit tamen an non damnanda sit. Imò dum alteram partem non reiecit, iudicat non minùs probabiliter Pacem eiusmodi damnari, quàm absolui. Quâ ergo fide hunc absolutè tuum facis Irenice, qui aut æquè noster est, actus; aut nec noster, ne tuus: imò magis noster quàm tuus? Hæc enim sunt illius verba, loco cit. n. 94. assert. 2. *Vt à Principe Catholico in suâ Ditione, siue ex parte obiecti, seu Religionis amplexanda: siue ex parte temporis, absoluta vndique & incircumscripta, adeoq; perpetua credendi libertas, Pacto aut iuramento (vt in Pace Religionis factum est) concedenda firmetur, NB. moraliter & practicè vix vnquam licitè fieri potest.* Ergo secundum Tannerum, Pacem Religionis moraliter & practicè vix licitè fieri potuisse censendum est. Addit Assertionis rationem n. 95. *Quia omnis eiusmodi Conuentio (perpetua) per se loquendo, & quantum est ex naturâ rei, omnem Principi, etiam in perpetuum, adimit facultatem, permissam Hæresim ex suâ Prouinciâ exterminandi, etiam si, mutatis rerum circumstantijs, id quandoque opportunum (imò Diuino præceptum iure, quod iubet scelera quæuis, & vel maximè Hæresim, coërceri cum coërceri potest) esset futurum: semper enim vi sui Pacti inhibe-*

bitur, ne id vnquam ausit facere, si modò violata fidei reus haberi non voluerit. Ex quibus postremis verbis etiam illud apparet, Tannerum existimasse, eiusmodi Pacem, esse verè absolutè & positivè perpetuam. Quod verò nu. 95. timidè subiungit: Dixi autem in Assertionem, VIX: quia aliquando oppositum fieri posse, vti non affirmo, ita neque negare velim; multò minùs examinare aut improbare ea, quæ à Summis Principibus iam olim, (in Pace Religionis videlicet fanciendâ) vtrique non sine magnâ causâ facta sunt. Profectò causâ nihil habuit, cur talem Pacem licitam non negaret; cùm ipse fateatur, moraliter loquendo & practicè vix vnquam licitè illam iniri posse: neque rationem sumptam ex lure Diuino, quo Principes tenentur scelera coërcere & reprimere cùm possunt, vel soluerit, vel solvere potuerit.

Quæ de Summis Principibus addit, vix sunt è Theologiæ Christianæ dignitate: cui cùm iidem conscientias suas submittant, aut submittere debeant, est sane, eorum facta examinare, Theologorum: si præsertim Veteris Ecclesiæ summorumque Pontificum sententiæ aduersari videantur. Neque, vt initio diximus, Quæstio est de causis componendæ Pacis; sed, vtrum talis Pax licita sit, qualescunque causæ vrgeant? Nulla enim tanta causa esse potest, ob quam vllis etiam Principibus peccare liceat.

Author compositionis Pacis.

Si accuratus fores in re tantâ, non Authorem, sed Authores huius Libri allegares: neque enim vnus, sed plures Iurisconsulti eum conscripsere, vt ex Titulo discere poteras. Sed audi verba, parùm, imò vix, tibi patrocinantia. cap. 5. q. 26. nu. 31. hæc habent: *Accidere potest casus, vt, spectatis circumstantiis, Magistratus Catholicus rectè ac prudenter, edito etiam iuramento se obliget, ad subditos hæreticos Regno aut Prouinciâ certo tempore tolerandos: sed, vt in perpetuum tolerantur, moraliter loquendo, vix vnquam licitè promitti potest.* Ita illi ex Tannero loco cit. num. 34. ibidem addunt: *Fœdus absolutum & sine temporis definitione cum Sectariis, non ita ex obiecto suo intrinsecè malum esse, vt nullus casus circumstantiarum fingi possit, per quas cohonestetur, quamuis id rarissimè, & vix vnquam accidat.* Vt adeò ex horum sententiâ (vti & de Tannero diximus) moraliter loquendo, Pax Religionis vix licitè sanciri potuerit: quia vix vnquam accidit tales dari circumstantias, per quas tale Fœdus cohonestetur. An tum tales interuenerint, incertum est. Iudicasse pleròque Principes Catholicos, eorumque Consiliarios, iustè ac meritò Fœdus perpetuum sanciri tum potuisse: vt isti asserunt; pugnat cum Actis publicis eiusdem Anni à Christophoro Lehmanno editis: Ex quibus constat, Catholicos

Clausulam, *inconditionatæ & perpetuæ Pacis*, apud Ferdinandum I. deprecatos, tanquam conscientis suis grauem; & sic is denique rem omnem in se recepit, & 7. Septembris illam Clausulam à se extorqueri passus est. Censuerunt ergo Catholici Status, illorumque Consiliarij & Theologi: neque in illis circumstantiis Pacem perpetuam sancire potuisse: An verò, acquiescendo denique Ferdinando Primo, conscientias suas coram Deo verè exonerarint, olim videbimus. Sed neque apparet, quâ ratione vllus casus circumstantiarum fingi possit, quæ talem Pacem excusent: cum eo ipso, quia absolutè & inconditionatè perpetua est, omnes circumstantias, etiam excusantes, excludat; vt perpetuò argumentatur Ernestus, & frustra diluere conatur Irenicus, vt patebit. Qui rursus fidei non bonæ specimen edit, cum dissimulat, quod respondet Ernestus sect. 5. ad 10. ibi. *Quod contingit, &c.* Denique constat, præcipuum eius Libri Authorem (vti testimonio fide dignorum compertum est) hanc pro Pace Religionis sententiam ante mortem retractasse.

L A Y M A N.

Nunquam Viro huic optimo in mentem venisse, vt censeret vel scriberet, *Fœdus cum Protestantibus initum Summo Pontifice permittente & tacitè consentiente*, inde euidens est; quod Authores compositionis Pacis, cap. 6. q. 42. num. 138. (inter quos & ipsum fuisse, nunc ita palam est, vt celari non possit) disertè affirmant, Romanum Pontificem Articulos Pacificationis nunquam approbasse, imò improbasse, postquam ad ipsum relati sunt. Quod confirmant testimonio Sleidani lib. 26. Anno 1556. asserentis, dubium non fuisse, Papam indignissimè ferre Superioris anni Decretum Augustæ factum, quo Religioni Pax data fuit atque libertas. Quod verò scribunt cap. 5. q. 28. num. 47. Dubium non esse, quin Carolus Imperator, & Rex Ferdinandus hoc suum propositum, animos dissidentes pacificè conciliandi, saltem generatim Pontifici significarint; quamobrem ad hæc ipsa Comitia Anni 1555. Episcopum & Cardinalem Moronum, Apostolicæ Sedis Legatum missum fuisse constat: refellit Cardinalis Hosius in suâ, quàm de Pace Religionis (à PAVLO IV. vtique in Consistorio secreto rogatus) dixit, sententiâ; ab Antonio Posseuino, Stephano Regi Poloniæ similem Pacem dissuadente, in Volumine Operum de Moscouiâ, & Statu huius Sæculi, aduersus Catholicæ Hostes Ecclesiæ, à f. 356. vsque ad f. 361. allegatur hisce verbis: *Sed quæ necessitas adegit NB. (Ferdinandum) vt subscriberet?* Nunquid illi facere non licuit; quod à Catholicis Regibus, in causâ non dissimili factum meminerat: vt saltem de certis Capitibus ad S. Sedem Apostolicam referret? Nihil est necesse longius abire, priscorumq; Sæculorum exempla proferre. Quæ VVormatiæ ante 38. quæ Augustæ ante 28. Annos à Serenissimo Carolo V. Imperatore fuerint postulata, tenet procul dubio memoriâ. Num autem statim assensus est is ad ea, quæ petebantur? Minimè gentium: verum ad S. Sedem retulit, cuius proprium esse,

de rebus eiusmodi cognoscere, testificatus est: *An aliquid simile in istâ re factum est?* Quasi diceret: Nihil à Ferdinando de Pace Religionis ad Sedem Apostolicam relatum esse.

Sed Nobis satis est, ipsius Laymanni duplici testimonio, ex Compositione Pacis (qui Liber eo tempore prodiit, quo Moralis eiusdem Theologia, ab ipsomet Authore recognita, sæpius recusa fuit) petito, euinci, *Pacem Religionis Pontifice consentiente nullatenus initam fuisse.* Nam post ea, quæ proximè allegata ab Hosio refelluntur, ista, prioribus similia leges: *Sed quòd vel à Iulio III. aut Marcello II. qui eodem ipso anno mortui sunt, vel postea à Successore Paulo IV. Fœdus circa Religionem approbatum fuerit, nullo Nobis indicio constat: sed omninò credibile est, Pontificem nullum approbasse.*

Denique vt Laymannus contrarium scripssisset, plus crederemus, cum bonâ ipsius veniâ, Paulo IV. Pontifici, & Francisco Commendono, Pij V. Legato; quorum ille ipsi Paci Religionis, iste eiusdem Confirmationi contradixit, teste Ernesto sect. 4. Rat. 8. §. 2. ibi. *Etsi verò, &c.* Quæ testimonia immeritò ab Irenico repudiari, infra ostendemus.

Sed audiamus argumentum, quo Irenicus sensum, quem Laymanno affingit, probat: *Qui consentit in effectum, ait, propter causam, magis consentit in causam: Causa autem cur consentiat Summus Pontifex in cessationem Pœnæ, quæ est effectus Fœderis, est Fœdus initum: Ergo consentit in ipsum Fœdus.* Perinde, ac si quis ita concludat: *Causa propter quam Deus vult vindictam & pœnam, quæ est effectus Peccati, est Peccatum: Ergo magis vult ipsum Peccatum.* Qui enim consentit in effectum propter causam, magis consentit in causam. O impiam aut stolidam Theologiam! Quam suo quoque exemplo refellit Martinus V. Pontifex. Is enim cum videret, Sectâ Hussitarum latissimè grassante, difficulter tot Hæreticos, ob incursum Excommunicationem, à Fidelibus vitari posse, præcipuè post Fœdus cum illis à Sigismundo ictum; ad euitanda, vt ait, multa scandala, & multa pericula, & subueniendū Conscientiis timoratis, in Concilio Constantiensi edidit Bullam, (de quâ Layman lib. 1. tr. 5. c. 4.) quâ statuit, non esse vllos Excommunicatos vitandos, nisi specialiter publicatos & denunciatos, aut manifestos Clericorū Percussores. Consentiens videlicet in suspensionem eiusmodi pœnarum: quia his, stante dicto fœdere, locus vix erat: Etsi in ipsum Fœdus minimè illum consensisse inde apertum est, quòd paulò ante mortem, Anno Christi 1431. Bellum sacrum contra Hussitas rursus indixit. Bullam refert Bzouius tom. 15. Annalium, eodem Anno. Iniurius ergo est in Pontificem & Laymannum Irenicus, & ad Logicam ablegandus, vt discat quis sensus sit illius Axiomatis: *Propter quod vnumquodq; tale, illud magis tale.* Accedit, etsi Pontifices tolerant & tacitè consentiant in suspensionem eiusmodi pœnarum; neutiquam consentire tamen in eam, prout vigore Pacis Religionis sancitur, absolutam & inconditionatam perpetuitatem: sed duntaxat pro circumstantiis necessitatis aut maioris periculi vel boni, per quas eiusmodi su-

di suspensionem poenarum cum per se mala non sit, cohonestari clarum est.

Irenicus in allegandis his Authoribus vanus est.

Si enim in summam colligas, apparet duos, Becanum & Laymannum falsò & per imposturam allegari; Tannerum dubium esse: Authores Compositionis Pacis hæsitare, An Principes, eorumque Consiliarij, rectè censuerint tales tum fuisse circumstantias, (quales fatentur, moraliter loquendo, vix vnquam dari) vt iustè ac meritò Fœdus perpetuum sanciri potuerit: an verò errârint; cuius rei iudicium Deo committunt. Dubij igitur sunt & ipsi, an Pax Religionis iustè ac licitè fuerit inita: neque magis ab illorum, quàm à Tanneri autoritate, firmum argumentum pro dictâ Pace duci potest; testes enim dubij nihil probant.

Supereft vnus Molanus parùm sibi ipse constans, vt vidimus: vt adeò nullum prorsus Theologum Irenicus habeat, qui post Pacem Religionis publico scripto eam absolutè probârit.

Nos contra cum Ernesto testes producimus omni exceptione maiores, qui sine ambiguitate publicis scriptis, aut sententiis & Protestationibus eam improbârunt, damnâruntque: videlicet Otto Cardinalis Trucksessius Episcopus Augustanus; Stanislaus Cardinalis Hoslius Episcopus Warmiensis: Henricus itidem Episcopus Augustanus: Antonius Posseuinus: Martinus Becanus: Franciscus Burckhardus ArchiEpiscopalis & Electoris Coloniae Cancellarius, ex mente utique & voluntate Serenissimi & Reuerendissimi Electoris sui; Conradus denique Brunus Cardinalis Ottonis Cancellarius laudatissimus, qui etsi, decennio ferè ante Pacem Religionis, præcipuos eius Articulos in Comitibus Spirensibus, Anno 1544. infelicitè adumbratos, sex Libris aduersus Hæreticos editis refutârît: inter illos tamen quoque rectè connumeratur, qui eandem Pacem postea damnârunt, cum aduersus illam nomine Principis sui in omnibus Imperij Conuentibus quoad vixit, & Librorum etiam suorum sententiâ sæpius fuerit protestatus.

Non igitur immeritò Ernestus septem horum seu Testium, seu Theologorum, seu Doctorum autoritate nixus, reprobât Pacem Religionis: cum Irenicus neque vnum pro eius approbatione verè aut solidè produxerit. Vt nunc omittamus Testimonia & Exempla eadem Pace anteriora, & Pontificum sequentium quoque Sententiam ac Responfa, quæ aduersus Irenici leues assultus deinceps tuebimur.

RESPONDETUR II.

De Pace Pragensi, & Amnistiâ Ratisbonensi.

Hoc ipsum ponderat Ernestus: Theologos, qui hos Tractatus approbârunt,

in Præiudiciis ex Pace Religionis conceptis suam vnicè fundasse sententiam. Quare cùm eiusdem Pacis Authores & suffragatores (instar Avium, quarum vna cùm volat, volant & ipsæ omnes : vt ait Decius Conf. 444. & 560. in fin.) rationibus contrariis non perpenfis, secuti sint; vt ipse Irenicus significat, nullas eorum rationes commemorans: multitudo illorum attendi nec potest, nec debet ad effectum Veteris Ecclesiæ Summorumque Pontificum Sententiæ præiudicandi. Certè, cùm in re grauissimâ, Religionem & Ecclesiam Dei concernente, ab eiusdem Supremo in terris Pastore, velut membra à suo Capite, dissideant: periculosum est inquirere, & difficilè reperire idoneas causas, cur potius eiusmodi Theologorum sententia approbari debeat, quàm reprobari.

NOTA IV.

Pax, quæ tractatur, non est illicita.

Pro Pace sic ratiocinor : Si esset Pax illicita, ideo foret, quòd Peccato directè vel indirectè cooperaretur, aut ex se Peccatum aliquod includeret, adeoque intrinsecè esset mala: Sed nihil horum, &c. Ergo, &c. Maior, quæ est Ernesti, plana est. Minor patebit ex solutione Rationum ipsius, quæ his maximè nituntur, &c.

RESPONDETUR.

Non esse Pacem eiusmodi ex se illicitam, primum pro Pace argumentum fuit Ernesti, sect. 2. ideoque in casu necessitatis posse fieri licitam. Nec directè, nec indirectè illam Peccato cooperari, neque ex se Peccatum aliquod includere, videtur probare Exemplum Dei Peccata permittentis; quæ erat ratio 2. Ernesti: ex quibus membra Maioris suæ Irenicus desumpsit. Sanè gratulabundus manus daret Ernestus, utrâque tam desideratam Pacem amplexurus: Si argumenta ipsius candidè, solidè, & integrè dissolueret Irenicus. Nos hanc, aliasque Notas in plures distinguemus Paragraphos: &, quæ in pluribus dispersa sunt, coniungemus si idem argumentum concernant: idque claritatis & compendij causâ.

§. I.

Ernestus Pacem damnat, quia sancit Hæresis tolerantiam.

Primo ait Pacem, de quâ agimus, indirectè cooperari Hæresi. 1. Quia sancit illius tolerantiam. Si hæc Ratio valet, omnis Hæresis tolerantia Lege sancita, & ad tempus, indirectè cooperatur Hæresi: & per consequens Concilium Basileense, quod Hussitice Hæresis tolerantiam Lege sancivit saltem ad tempus (teste Ernesto) peccauit: contra ac sentit
idem

idem Ernestus pag. 51. in fin. Nam ne ad breue quidem tempus, licet Hæresi indirectè cooperari. Deinde edictum Ianuariense in Gallia, de tolerandâ Hæresi, absque Peccato fieri aut confirmari non potuisset. Et peccassent ceteri Reges, qui in Bohemiâ, Poloniâ, Hungariâ, libertatem Religionis sanxerunt. Peccarent grauitè eorum Successores, qui tales Sanctiones non abrogant, sed seruant & curant seruari: quod Ernestus nunquam euincet. S. Thomas 22. quæst. 10. art. 11. quem sequuntur Theologi, ait, rectè mala aliqua tolerari, ne aliqua maiora incurrantur. Ergo ad maiora mala euitanda, potest tolerari Hæresis: sicut, teste S. Augustino cit. ibid. tolerantur meretrices.

RESPONDETUR.

Amabo te Irenice, vbi scripsit Ernestus: illam Pacem indirectè cooperari Hæresi, quæ sancit illius tolerantiam? scilicet Rat. 1. § 1. Sophistam agis in re grauissimâ. Hæc est Ernesti Propositio: Ea Pax indirectè cooperatur Hæresi, quæ sancit illius tolerantiam exclusis circumstantiis excusantibus, siue eo etiam casu, quo tolli posset ac deberet. Cur alteram partem de exclusis circumstantiis excusantibus, in quâ argumenti vis est, omittis? cur coniuncta diuidis? Rectè ac licitè ob maius bonum, vel maioris mali merum Mala permitti siue tolerari, indulgendopœnam, & prohibendo ne intempestiuè impediuntur, claris verbis affirmat Ernestus sect. 3. n. 2. idque confirmat exemplo Regiminis Diuini. Contra tolerantiam, siue permissionem cooperantem duntaxat pugnat.

Grauis ergo hæc tua calumnia est Irenice, dum Ernesto imponis cuius contrarium clare scripsit; & verba perdis in eo refellendo, quod nunquam affirmavit. Etsi Exempla quoque, quæ ex Galliâ, Poloniâ, Hungariâ accerxis, non sint eiusmodi, vt liquidum sit illa Fœdera ad amussim Diuinæ Legis penitus esse conformata. Constat Catholicos Status & Ecclesiasticos in Poloniâ & Hungariâ contradixisse. Neque Ernestus dicit, Concilium Basileense tolerantiam Hæresis Hussiticae Lege sanciuisse: sed id duntaxat: plus inde non probari, quàm simplicem tolerantiam ad breue tempus. Potest aliquid tolerari, etsi Lex de tolerantia non feratur.

§. II.

Perpetuitas non facit Pacem illicitam, nec indirectè Hæresi cooperatur.

Atqui, inquit Ernestus, istam Tolerantiam non licet Lege sancire; quia hoc est indirectè malo cooperari, & intrinsecè malum. Mi Erneste, quod non est intrinsecè malum, id pro Bono communi, & euitando maiori Malo licet Lege sancire: Mala enim non est Lex intrinsecè, nisi & intrinsecè mala sit Legis materia. Nam honestas Legis respicit materiam Legis. Layman lib. 1. tit. 4. cap. 1. num. 3. Pax Religionis, inquit Ernestus,

est

est perpetua: Ergo indirectè cooperatur malo. Sed non ipsa perpetuitas Pacem facit illicitam; verum materia Pacis, quàm in hoc casu nego esse illicitam. Siue Pax pro Contractu, siue pro Lege Pacis accipiat, obiectiuam malitiam & bonitatem debet à materia accipere. De Contractu clarum est: consensus enim in rem non malam ex suâ naturâ, etiam pariter malus non est: accipit enim, vt alij humani actus, ex suo obiecto rationem bonitatis obiectiuam. Non est credibile Ernestum ausum damnare Cap. de Iudeis. Cap. Qui sincera. d. 45. ex eo, quòd Lege perpetuâ sanxerint, ne Christiani Iudeorum Festiuitates (plenas tamen impietatis) impediunt. Ergo perpetuitas Sanctionis non facit rem malam, quæ aliàs mala non est absque perpetuitate.

RESPONDETUR I.

Perpetuitas, quatenus excludit circumstantias excusantes, facit Pacem illicitam.

Repetis Irenice, priorem Calumniam. Ernestus nunquam scripsit, nec cogitauit: Tolerantiam Hæresis vniuersim non posse Lege sanciri, quasi hoc sit indirectè malo cooperari, & intrinsecè malum. De illâ solùm id affirmat in Proposito, quæ excludit circumstantias excusantes; ideoque transit in Permissionem cooperantem, siue tertij generis, quam solam damnat: eâque Pacem hanc multipliciter viriari, grauib. argumentis ostendit. Quod non est intrinsecè malum, id pro bono communi posse Lege sanciri, antè multos annos & didicit, & docuit; neque ad hanc rem opus habuit vel te Magistro, vel Laymanno. Lege 4. priores Regulas, quas de Pace cum Hæreticis tradit sect. 6. hisce verbis:

1. Licet, urgente necessitate, vel graui periculo, Religionis præsertim, Hæresim tolerare, dissimulando Pœnam: & ea, quæ ad eius Exercitium sunt necessaria, concedendo: Quæ est Permissio simplex, siue primi generis.

2. Licet, ex eâdem causâ, prohibere Catholicos, ne intempestiue Hæreticos aggrediendo, vel laceffendo, se & Religionem in maius discrimen coniiciant. Quæ est Permissio secundi generis.

3. Vtraque, Permissio licita est, vel ad tempus indefinitum, pro iisdem videlicet circumstantijs necessitatis duratura: vel determinatum pro certis Annis, quibus, moraliter certum putatur, præsentis difficultates & circumstantias non desituras.

4. Licet vtramque Permissionem dicto modo promittere, siue, Pacis causâ, Pacto firmare: pro iisdem videlicet, circumstantijs necessitatis aut periculi: Non est tamen necesse eas exprimere, cum per se insint tali Paci.

Vel legisti ista, vel non legisti? si istud, temerarius es, qui non lecta refellis: si illud, fide malâ agis, & in ipso ingressu mereris, vt deinceps Notistuis credi non debeat.

Ex Calumniâ Calumniam nectis. Non est ista Ernesti immediata consequentia: *Pax Religionis est perpetua; Ergo indirectè cooperatur malo.* Sed hæc: *Pax Religionis, quam stabiliri & ampliari volunt Protestantes, est perpetua: Extenditur ergo in eum quoque casum, quo Hæresis tolerari non posset nec deberet: sublatis videlicet causis excusantibus, quæ sunt, maioris Boni obtentio, aut maioris mali depulsio.* Ista sunt verba Ernesti sect. I. Rat. I. §. II. ibi: *Pax Religionis, &c.* Quam consequentiam mox ita probat: *Eiusmodi enim circumstantias esse mutabiles, tum natura Hæresum, quæ ætatem perpetuam non ferunt, tum mutabilis rerum humanarum conditio convincit.* Quod Argumentum in formam sic redigimus.

Pax perpetuam sanciens tolerantiam mali ex se mutabilis, & non nisi in certis circumstantiis (quæ & ipsæ sunt mutabiles) licitam, vitalis perpetuitatis extenditur in eum quoque casum, quo malum eiusmodi (ob sui vel circumstantiarum mutationem) tolerari nec posset, nec deberet: Pax perpetua, quam desiderant Protestantes, sancit tolerantiam Mali (videlicet Hæresis) ex se mutabilis, & non nisi in certis circumstantiis, (maioris Boni, quod speratur; aut maioris mali, quod timetur) quæ & ipsæ sunt mutabiles, licitam: Ergo Pax ista, vi talis Perpetuitatis extenditur in eum quoque casum, quo malum eiusmodi, videlicet Hæresis, ob sui, vel circumstantiarum mutationem tolerari nec posset, nec deberet. Vnde ulterius Ernesti intentum sic concluditur: Pax, quæ sancit tolerantiam Hæresis in eum quoque casum, quo tolli posset ac deberet, indirectè cooperatur malo: Hoc agit Pax perpetua, quam desiderant Protestantes: Ergo indirectè cooperatur Hæresi. Vide quàm solidè procedat Ernestus! Non Perpetuitas quævis, Pacem facit illicitam: sed Perpetuitas concessa siue promissa Malo, ratione sui & circumstantiarum mutabili. Iste Nervus est argumenti, quem frustra laboras incidere. Atque hæc Perpetuitas pertinet sanè ad Materiam huius Pacis; est enim ipsius obiectum (siue pro contractu, siue pro lege illam sumas) Hæresis libertas & impunitas absolutè, & omnibus circumstantiis exclusis, inconditionatè perpetua. Quod obiectum esse malum, tam non est obscurum: quàm Hæresim esse malam, clarum est.

RESPONDETUR III.

Neque damnat Ernestus Cap. *Sicut, &c.* de Iudæis: Cap. *Qui sincera, &c.* d. 45. Sed tuam, Irenice, oscitantiam, qui hos Canones adducis; quasi Lege perpetuâ sanxerint, ne Christiani Iudæorum festiuitates impediunt, &c. Cùm nulla Perpetuitatis ibi sit mentio vel clausula: sed indefinitè loquantur absque temporis vel Perpetuitatis determinatione: ut adeò mutatis circumstantiis, ob quas Iudæi licitè tolerantur, hæc Leges expiraturæ essent. Cur verò tolerentur, dixit Ernestus sect. 5. ad 9. §. 3. idè videlicet, Quia testimonium Fidei nostræ habemus

ab illis, licet Fidei hostibus: & quasi in figurâ per ritus suos nobis repræsentant, quod credimus, vt docet S. Thom. 1. 2. q. 10. a. 11. Accedit eos in fine mundi

credituros, vt (interprete S. Augustino lib. 18. de Ciuit. ca. 28.) vaticinatur Oseas cap. 3. v. 5. *Reuertentur, ait, Filij Israël, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum: & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum.* Quæ circumstantiæ cum ad Mundi finem se extendant, meritò ab Ecclesiâ Iudæi perpetuò tolerantur cum suis ritibus: qui, licet iam sint sacrilegi, olim tamen erant legitimi. Similem causam & Prophetiam non habemus pro Hæreticis.

Accedit etiam, hanc Tolerantiam nullâ cooperatione vitari: *Neque enim Iudæi, ait Ernestus, æquantur Christianis, sed habentur infames: neque vlla sit ipsis potestas Christianos peruertendi, aut Christianis ad ipsos deficiendi; neque alia conceduntur, quæ Hæretici sibi concedi volunt.*

Debuerat id Irenicus discere ex eodem Tit. de Iudæis, quem allegat: Nam Cap. Multorum, &c. & Cap. Et si Iudæos, &c. statuitur; vt nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo Dominio retinere: nec habere Nutrices vel seruientes Christianos. Cap. Iudæi. & Cap. Adhæc, &c. Prohibentur nouas Synagogas erigere. Cap. Sit. & Cap. Ex speciali. Decernitur, ne in Officiis publicis Iudæi Christianis præficiantur. Ecce quantum distat tolerantia Iudæorum, à tolerantia cooperante Hæreticorum? Frustra & malignè Irenicus adducit argumentum, quod Ernestus tam solidè dissoluit.

Placet verò, ea, quæ ad absolutam & inconditionatam Perpetuitatem pertinent, hîc coniungere: vt clariùs appareat, quanta sit vis argumenti, quod inde deducitur aduersùs Pacem, quam desiderant Protestantes.

§. III.

Non conceditur in hâc Pace Hæresi Perpetuitas absoluta, sed solùm secundùm quid.

Notâ decimâ, ibi. *Restat de Perpetuitate, &c.* ista habet Irenicus: *Perpetuum, aliquando omne tempus designat: vt l. 8. c. de Pignoratit. actione. Aliquando significat tempus cuiq; rei conueniens; sic dicitur morbus aliquis perpetuus, cuius sanandi nulla spes est: l. 22. §. Si Maritus. ff. solut. Matrim. l. penult. ff. vacat. muner.* Item *Perpetuum appellamus nonnunquam, quod vitæ tempus amplectitur, l. 8. ff. de transact.* Sic vocatur quispiam Administrator perpetuus, &c. Ergo cum perpetua libertas Acatholicismi permittitur, non tribuitur illi Perpetuitas Catholicæ Religionis, contra quam Portæ inferi non praualebunt, quæq; duratura est vsque ad finem Seculi: sed Perpetuitas permittitur Hæresi conueniens; hoc est, donec manebit, & donec iuxta suam naturam, occidat & moriatur

Vberius hæc distinctio explicatur in Notis secundis eiusdem, vel similis, Irenici: Perpetuum, ait, est duplex: Vnum absolutum & inconditionatum ac positivum; Alterum secundum quid, & negativè tale, quod scilicet durationem habet, quæ per aliquas causas potest cessare: sic dicitur Suspendio perpetua, scilicet, donec tollatur; Administrator perpetuus, id est, donec moriatur: item morbus dicitur aliquando perpetuus, iuxta jura allegata. Ex his infertur, Perpetuitatem Conditionum Pacis non esse perpetuam absolute, sed secundum quid, & cum restrictione: & hanc Limitationem desumi posse ex duobus capitibus: 1. In omni Promissione iniuste & per vim extortâ, tacitè intelligitur: Nisi restituar in integrum, aut nisi remedia convenientia vim passis interueniant, ex ff. Quæ metus causâ. Et Cod. Ex Canonibus, De his quæ vi, &c. Sed de hoc capite non multum laborant. 2. In omni Promissione tacitè inest, ex ipsâ naturali ratione, hæc conditio: vt non obliget, nisi pro casu & tempore, quo servari potest absque peccato. Bald. cons. 373. in princip. l. 11. vers. Impossibile, &c. Sa. vers. eodem: Sed mutatis temporum circumstantiis, quando nulla erit amplius necessitas, non potest absque peccato Hæresi permitti libertas. Ergo, &c. Deinde qui promittit iuratus, quod postea facere non decet, non tenetur: Sa vers. Iuramentum, &c. num. 8. Tolet. l. 4. cap. 27. Non enim obligat iuramentum contra bonos mores. Itaq; Cæsar promittens libertatem Hæresi in perpetuum, non facit id absolute, sed cum restrictione, & secundum quid, siue negativè, id est, quamdiu salutem conscientiam poterit. Et paulò post: Quod si Aduersarij id expresse velint, (vt fiat Pax absolute perpetua, sine omni restrictione excusante) nunquam à Cæsare id licitè fieri potest. Infra verò Notâ 16. ait. NB Quæ per se non essent illicita, fiunt illicita, si in Fidei & Religionis contemptum exigantur.

RESPONDETUR I.

Nulla Perpetuitatis legitima restrictio in hac Pace locum habet.

Primò frustra confugiant ad Remedia rescissoria vtriusque Iuris, De his quæ vi metûve, &c. Tum quia non ideo contractus aliquis, vel actus circa rem illicitam, vi metûve extortus, excusatur, quia potest rescindi, aut ipso Iure Divino & naturali est irritus: Tum quia vigore Articuli xv. Contra hanc transactionum nulla Iura Canonica, vel Ciuilia alleganda vnquam, audienda aut admittenda sunt. Renunciant ergo Cæsar & Status Catholici omnibus remediis rescissoriis, quibus vigore Iuris Canonici & Ciuilis in integrum restitui possent.

Neque Secundo, iuuat illos Conditio quæ in omni Permissione & Pacto ex naturali ratione inesse supponitur: vt non obliget, nisi pro casu & tempore quo servari potest absque Peccato. Neq; Tertio, Restrictio primò loco posita locum habet, vt intelligatur:

Perpetuitas conueniens, donec ipsa manebit: Nam (vt taceamus Deum in pœnam peccatorum forte permissum, vt hodiernæ Hæreses sint Antichristi præambulæ, & in eius aduentum durent) Protestantes pertinaciter credunt & pugnant, Sectam suam esse veram & Orthodoxam: Quærunt ergo Perpetuitatem veræ Religioni conuenientem: neque vllatenus credunt, eius permissionem esse cum peccato coniunctam; quin, ex aduerso, Religionem Catholicam, veluti sacrilegam & idolatricam damnant. Quare commentitiam in hac causâ Perpetuitatis distinctionem, siue restrictionem, irrefragabili hoc argumento elidimus:

Quæ infideles, aut Hæretici, in veræ Fidei præiudiciū, contemptum, detrimentum, imò exterminium; in infidelitatis verò, & Hæresis fauorem, exaltationem & conseruationem: siue expressè, siue verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis; imperant aut postulant: ea conditionem, siue restrictionem legitimam non recipiunt: ideoque licitè, & saluo confessionis Fidei (*quæ fit ad salutem*, Rom, 10. v. 1.) præcepto, fieri vel concedi non possunt:

Protestantes, in Fidei Catholicæ præiudiciū, contemptum, detrimentum, imò exterminium: in Sectæ verò suæ fauorem, exaltationem & conseruationem, vel expressè, vel verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis, Pacem, siue Hæresis libertatem & impunitatem perpetuam sibi concedi volūt:

Ergo Pax eiusmodi Perpetuitatis legitimam conditionem aut restrictionem non recipit; ideoque licitè & saluo confessionis Fidei præcepto illis concedi non potest.

Huius Argumenti propositione, & assumptione demonstratâ, conclusum erit efficaciter aduersus institutæ Pacificationis Defensores.

RESPONDETUR II.

Quæ Infideles, & Hæretici in veræ Fidei præiudiciū, contemptum, depressionem, imò exterminium, siue expressè, siue verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis, imperant aut postulant, ea conditionem legitimam non recipere, ideoque illicita esse.

Istud probamus authoritate Scripturæ: Exemplis, & sensu Sanctorum; Ratione denique manifestâ.

Scriptura.

Eleazarus, de Primoribus Scribarum, 2. Machab. 6. v. 19. & septem Fratres, vna cum Matre, ibid. c. 7. v. 1. cū contra Legem Moyſis compellerentur carnes porcinas edere: moriendum sibi potius putârunt, quàm parendum Antiocho, qui iusserat, vt se transferrent à patriis & Dei Legibus. Videbant nullum legitimæ conditioni aut restrictioni esse locum: quòd iussio Tyranni, in veri Dei contemptum, eiusque abnegationem expressè tenderet.

Apostolus autem, etsi, 1. Cor. 8. v. 4, asserit, *de Escis, quæ Idolis immolantur, nos scire, quia idolum nihil est*: Et 1. Tim. 4. v. 5. *Nihil esse reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*: Prohibuit tamen loc cit. ad Cor. v. 28. *Ne Fideles manducarent de idolothytis coram Infidelibus, si quis antè dixisset: Hoc idolis immolatum est*. Ne videlicet, Infideles, à quibus Christiani vocabantur ad prandium, aut cœnam, putarent illos, de immolatis post factum indicium manducantes, secum idololatriæ participes fieri, & in honorem idoli his cibis, veluti sacris & religiosis, vesci: etsi neuter id verbis exprimeret. Ex circumstantiis igitur, & Gentium sensu ac more Apostolus eiusmodi Christianos culpæ damnabat, quòd in idololatriæ suspensionem se coniicerent, contrà, quàm Confessio Fidei eo tempore poscebat. Nam idololatriâ per Constantinum Magnum oppressâ, & in contemptum deductâ, sensim scandali periculum in manducandis eiusmodi cibis cessauit: ideoque Antiocheni, cum Iulianus Apostata, cibaria omnia venalia, sacrificiis Diis immolatis polluisset, ut vel inuitos idololatras efficeret: neque tamen aliquam vim adhiberet; absque scrupulo illis cibis vsi sunt, teste Theodoret. l. 1. Histor. cap. 14. Constantinopolitani contra, simili ratione vexati, eiusdem odio, & Christianæ Religionis laudabili zelo, ab eiusmodi escis abstinentes, cocto duntaxat frumento, se, & pauperes, integrâ hebdomadâ sustentârunt, donec Iulianus ab infaniâ desisteret, teste Nectario Episcopo Constantinopolitano, in Orat. quam habuit, ieiunij Quadragesimalis.

Exempla, & Sensus Sanctorum, veterumq; Christianorum.

I. Christianos sub tempora Seueri Imp. à Gentilibus adactos, ut iurarent per Imperatoris Genium, testis est Tertull in Apologet. c. 32. & lib. ad Scapulam c. 32. ubi asserit; eos, qui iurarent per genios Imperatorum, habitos illis fideles: contrà verò, infideles & inimicos, qui id detrectarent. Petitum quoque à Martyribus reperitur, ut iurarent per fortunam Imperatoris; quemadmodum de S. Polycarpo refert Eusebius lib. 4. Histor. c. 14. quæ tamen iuramenta constanter isti Sancti recusârunt, Martyrium ideò perpeffi: non aliam ob causam, quàm quòd eiusmodi iuramenta, ex circumstantiis temporum, moribus Ethnicorum, intentione Tyrannorum, determinata essent ad cultum falforum Deorum, siue Dæmoniorum, quos nomine Geniorum designabant; imò & Fortunæ, quam & ipsam fecere Deam: etsi in exigendis hisce iuramentis, nec Deorum, nec Dæmoniorum expressè fieret mentio. Poterant sanè nomen Geniorum, SS. Martyres, restringere ad SS. Angelos, quos sciebant ex doctrinâ Christianâ, & vel maxime Principibus, ad custodiam assignatos: poterant ipsum Fortunæ nomen

Christianè vsurpare, pro Diuinâ prouidentiâ, secundos rerum successus indulgentē, occulto quodâ ordine, cuius ratio & causa secreta est hominibus, non itē Deo: quâ ratione S. Aug. lib. 1. Retract. c. 1. (pœnitens, quod toties in libris contra Academicos, nomen Fortunæ vsurpasset) negat se aliquam Deam voluisse hoc nomine intelligi, sensumque suum ad Diuinam prouidentiam dicto modo refert. Poterant denique hanc restrictionem inde tueri, quod iurans sine dolo, non obligatur, nisi secundum suam intentionem; non autē secundum intentionē prauam iuramentū exigentis: quæ communis Theologorum doctrina traditur à Silu. v. *Iuramentum*, & c. 3. q. 2. Sed quia intelligebant hoc solum procedere de intentione occultâ iuramentum sensu illicito exigentis: sibi autem ex circumstantiis, & vsu Ethnicorum, ac voluntate Tyrannorum de sensu idololatrico constare: ideo confessioni veræ fidei, eiusmodi iuramentum (etsi expressè idololatricum non esset) repugnare rati, verum Doctrinæ Theologicæ sensum rubricâ sanguinis sui obsignârunt.

2. Cùm in Concilio Ariminensi Anno Christi 359. Constantij Imperatoris iussu congregato, Episcopi plures quadringentis, & ex his Arriani non nisi octoginta, teste Sozomeno l. 4. c. 16. conuenissent, Ursacius & Valens Arrianorū Principes postulârunt, vt, reliquis Fidei formulis antiquatis, ea retineretur, quæ in Conciliabulo Sirmiensi, hoc eodem anno (teste Baronio & Spondano n. 4. ibid.) præfente & approbante Imperatore edita, Filium Patri per omnia similem diceret, nullâ substantiæ, vel consubstantialitatis factâ mentione; quod eiusmodi voces, vt aiebant, occasionem dissensionis subministrarent. Etsi verò Epiphanius Hæres. 73. & Hieron. aduersus Luciferanos, dicant, eam formulam non ita aduersam extitisse Fidei Catholicæ, vt manifestam Hæresin (verbis scilicet expressis) contineret; ex circumstantiis tamen, & vel maximè inde, quod Ursacius & Valens cum suis, Arrianos condemnare nollent: Patres concluderunt, eam formulam non sincerè, sed in abolitionem Symboli Nicæni (quod Filium Patri consubstantialem prædicat) scriptam esse: ideoque dicto Symbolo confirmato, formulam Sirmiensē, eiusque Authores, vnanimi consensu damnârunt: etsi non ignorarent, Imperatorem Sectâ Arrianum, id grauissimè laturum, & præsentissimum sibi, omnibusque Orthodoxis inde imminere periculum. Neque obstat, quod plerique Patrum post multos præterlapsos menses, iussu Constantij Imperatoris à Tauro Præfecto vi metuque compulsi, eidem Formulæ subscripserint: id enim contigit Concilio iam finito, & Epistolâ Synodali per viginti Legatos ad Imperatorem missâ, ideoque ad acta Concilij non pertinet. Quo minimè obseruato: alij illud Conciliis reprobatis annumerant; cùm S. Athanasius idem Concilium Ariminense, vt Orthodoxum laudet sæpius, lib. de Synodis, & Ep. ad Africanos: in eoque Nicænam fidem à maiori numero Episcoporum, damnatis Arrianis decretis, probatam asserat S. Ambros. Epist. 32. ad Valent. Imperatorem. Accedit, teste

teste Hieronymo loc. cit. plerofque poſtea pœnituiſſe, quòd Sirmienſis formulæ hæreticum ſenſum, in ipſo Concilio à ſe clarè animaduerſum, eodem iam finito ſubſcriptione ſuâ viderentur amplexi, Fidei que Nicænæ effecti proditores; palmas ſuas ideò iactantibus Arrianis. Et ſi hinc apparet, orbis Catholici (quem Epifcopi Orthodoxi trecenti & plures in Concilio Ariminenſi repræſentabant) ſenſum olim fuiſſe, hodieque eſſe debere: æquè violari Confessionis Fidei præceptum, ſi ea, quæ Hæretici in eius præjudicium verbis ſiue expreſſis, ſiue æquipollentibus, aut per circumſtantias ad hoc determinatis, poſtulât, ipſis concedantur: Nulla ergo in eiufmodi caſibus excuſat conditio vel reſtrictio, quam in promptu habebant Patres Ariminenſes, ſi verba Formulæ Sirmienſis, quæ Filium Patri per omnia ſimilem fatebatur, ad ſimilitudinem ſubſtantiaæ vel maxime reſferrent.

3. Hunericus Wandalorum Rex Arrianus, conuocatis vniuerſæ Affricæ, & vicinarum Inſularum Epifcopis, (quod exemplum refert Ernestus ſect. 4. Rat. 8. §. 1. ex Victore Vticenſi lib. 3. de Perſecut. Wandalorum) ablatas Eccleſias ſe Catholicis redditurum promiſit, ſi iurarent, ſe deſiderare, vt Filius Hildericus ei in Regno ſuccedat: & ad Regiones Tranſmarinas epiftoſas non directuros: ſed, præter aliquot ſimpliciores, qui verebantur, ne populus Dei in poſterum diceret, quòd vitio Sacerdotum non fuerint reſtitutæ Eccleſiæ; reliqui ſanctitate, doctrinâ, Chriſti profeſſione, ipſoque Martyrio illuſtres, (quorum Principes erant Beati Epifcopi, Hortulanus, & Florentianus, cum aliis exilio, in quo obierunt, poſtea damnati, & in Martyrologium 23. Nouembris relati) ſentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes, prohibitum fuiſſe Euangelicâ authoritate, ipſo Domino dicente, Matth. 5. verſ. 34. *Ego autem dico vobis, non iurare omninò*; temerè videlicet, & de illicitâ re: Nam calumniam, quâ ſanctos Epifcopos afficit Irenicus, aſſerens, illos exiſtimariſſe, nunquam Chriſtianis licere iurare; infra abſtergemus ad Notam 16. Et ſi verò verba iuramenti nihil illicitum exprimerent, neque temerarium, imò neceſſarium videretur in tantâ neceſſitate reſtitutionem Eccleſiarum præſtito iuramento obtinere: Viri tamen ſancti, Spiritu Diuino pleni, videbant ex circumſtantiis, fore ludificatorium, vt euentus docuit, ac de re illicitâ ſecundum intentionem Hunerici, optantis Hildericum Filium ſibi ſuccedere non minus in Hæreſi quàm Regno; & vetantis commercium Litterarum ad partes Tranſmarinas: ne Epifcopi Affricani confugerent ad Sedem Apoſtolicam, & Communionem Eccleſiæ Catholicæ, per totum orbem diffuſæ frui poſſent: Quòd cum in præjudicium veræ Fidei & Officij ipſorum manifeſtè vergeret, iuramentum recusârunt. Quamuis, heſternæ hodiernæque Theologiæ ſecretiori Doctrinâ, in promptu erat reſtrictio, quâ intentionem

suam, ad desiderandum Hilderici legitimum duntaxat Imperium, eiusque conuer-
sionem referrent; à litterarum autem ad Transmarinos commercio eatenus ab-
stinerent, quatenus sine peccato id fieri posset. Sed Veterum Christianorum,
sanctorumque Confessorum & Martyrum, nec non Ecclesiæ Antistitum sapien-
tia, ad excusandas excusationes in peccatis, prudentiam carnis, Deo inimicam
non adhibuit.

IV. Huius cœlestis sapientiæ ductum secutus est Paulus V. cum enim Ca-
tholici in Anglia grauiissimo Edicto iuberentur Hæreticorum Tempia, Sacra, &
Conciones accedere; adhæc in nouam fidelitatis formulam iurare: multiq̃ue am-
bigerent, an illicitum id foret; in hæc verba ad illos rescripsit Pontifex, Anno 1606.
10. Cal. Octobris: *Accepimus namque vos compelli, grauissimis pœnis propositis, Tempia
Hæreticorum adire, Cœtus eorum frequentare, Concionibus illorum interesse. Profectò credi-
mus procul dubio, eos, qui tantâ constantiâ atque fortitudine atrocissimas persecutiones, &
infinitas propemodum misérias hætenus perpeSSI sunt, vt immaculatè ambulant in Lege
Domini; nunquam commissuros esse, vt coinquantur Communione Desertorum Diuinæ
Legis. Nihilominus Zelo pastoralis nostri officij impuls, & pro paternâ sollicitudine, quâ de
salute Animarum Vestrarum assidue laboramus; cogimur monere vos, atque obtestari, vt
nullo pacto ad Hæreticorum Tempia accedatis, aut eorum Conciones audiatis, vel cum ipsis in
Ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet Vobis hæc facere sine detri-
mento Diuini Cultûs, ac Vestre salutis: Quemadmodum etiam non potestis, absque euiden-
tissimâ grauiSSimâq̃ Diuini honoris iniuriâ, obligare Vos iuramento; quod similiter, cum ma-
ximo cordis nostri dolore, audiuius Vobis esse præstandum, infra scripti tenoris, &c. Quem
tenorem recitat Becanus tom. 2. Opusc. in qq. Miscellan. n. 18. & 20. Etsi verò ali-
quibus id durum videretur, & ambigerent, vtrum litteras has Pontifex ex animi
sua sententiâ: an ab aliis inductus, scripsisset; sequenti anno hisce verbis respon-
dit: Ea propter iterum ad Vos scribere decreuimus, ac denuò Vobis significare; Litteras no-
stras apostolicas anno præterito, 10. Calend. Octob. datas, de prohibitione iuramenti, non so-
lùm motu proprio, & ex certâ nostrâ scientiâ: verum etiam post longam & grauem delibe-
rationem de omnibus, quæ in illis continebantur, adhibitam, fuisse scriptas: Et ob id teneri Vos
illis omninò obseruare, omni interpretatione secus suadente reiectâ, &c. Etsi verò faten-
dum sit, iuramenti Formulâ, prout apud Becanum extat, excusari non posse:
quòd expressè authoritatē & potestatem Summi Pontificis conuellar: At Edictum
de Templis & Concionibus adeundis nihil illiciti apertè præ se fert. Ex circum-
stantiis igitur duntaxat Pontifex conclusit, illud Confessioni veræ Fidei aduersari:
Apparebat enim aditum ad Tempia, ideò ab hæretico magistratu exigì; vt Ca-
tholici internoscerentur ab Hæreticis: & vt ritus hæreticos ipsi etiam Catholici
præsentia suâ honorarent; quod ex his Edicti verbis constat: *Modestè etiam atque
sobriè, dum preces persoluantur, se gerere, & vsque ad finem dictarum Precum & Concionum
ibi ma-**

ibi manere teneantur, &c. Denique ut saltem exterius hæretici cultus professioni aliquatenus se conformarent: prout edicti inscriptio atque argumentum ostendit. Quibus ex causis Hæretici gloriabantur, Catholicos, si qui edicto obtemperabant, Fidem suam deseruisse; alijque Catholici inter desertores eosdem numerabant, teste Sanchetz lib. 2. Moral. c. 4. n. 27. Manifestis igitur gravissimisque Exemplis euincimus: *quæ Hæretici in veræ Fidei præjudicium aut contemptum imperant vel postulant, restrictionem legitimam non recipere, ideoque illicita esse: siue verbis expressis siue equipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis utantur.*

Ratione idem probatur.

Quæ Infideles, vel Hæretici, in veræ Fidei præjudicium, contemptum, aut exterminium, &c. intentione hac suâ clarè aut sufficienter declaratâ, imperant, postulant; conditionem & restrictionem legitimam non recipiunt: ideoque præcepto Confessionis fidei aduersantur: Talia enim faciens, aut concedens metu persecutionum, exilij, aut mortis: mauult Confessionem fidei omittere, quàm vitam, patriam, opes, aliaque temporalia commoda amittere; eoque ipso Humana præfert Diuinis. Deinde ita se gerit, ac si Fides sua (quam contineri ac deprimi agnoscit, imò ipse consensu factoque suo deprimi & contemptui exponit) vera non esset: & contra, ac si falsa fides foret vera, in cuius exaltationem, conseruationem & confirmationem consentit, ipsumque factum præstat: ideoque incurrit formidabilem Christi sententiam, in eos latam, qui patiuntur se terreri ab ijs, qui occidunt corpus, posthac autem non habent quid faciant: *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in calis est.* Matth. 10. v. 33. & *coram Angelis Dei, &c.* Quæ est Doctrina S. Thom. 2. 2. q. 3. a. 2. *Confiteri, ait, Fidem, non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis: sed in aliquo loco & tempore: quando scilicet per omissionem huius Confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximo impendenda: puta, si aliquis interrogatus de fide, taceret, (aut metu concederet quæ veræ Fidei sunt iniuriosa: ut fit in proposito) & ex hoc crederetur, vel quod Fides non esset vera, vel per eius taciturnitatem (aut alio modo, ut in proposito, per Autonomiam, &c.) alij auerterentur à Fide: in huiusmodi enim casibus Confessio Fidei est de necessitate salutis.* Quando autem ex Confessione Fidei alterum horum contingat, iudicio prudentis, in casibus occurrentibus librandum esse, ait Valent. 2. 2. d. 1. q. 3. p. 3. & sequitur Sanchetz tom. 1. moral. ca. 4. nu. 27. Non potest autem hoc aliter librari, nisi ex circumstantiis, quando facta aut verba non sunt expressa. Neque de hoc potest esse dubium. Negat autem Christum, non solum qui expressis verbis negat esse verum Deum aut hominem: verum etiam, qui aliquid, in illius & Christianæ Religionis iniuriam vergens, minis aut tormentis, aut horum metu, à se extorqueri patitur: Talis enim facto ipso negat: ea faciens,

quæ Christo sunt iniuriosa; aut omittens, quæ eidem sunt debita. Ita Petrus negavit Christum, non inficiando, esse Dei Filium: sed, esse sibi notum: quem Magistrum Deumque suum, in eius ludibrium publicè interrogatus, confiteri, & innocentem testari vel maximè debebat.

Atqui infideles, & Hæretici, in veræ fidei præjudicium, contemptum & exterminium aliquid imperantes vel postulantes, non solum verbis expressis, verum etiam æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis, intentionem suam clarè & sufficienter exprimunt. Nullum enim vitæ humanæ vsum, historiarumque peritiam habet, qui ignorat, eodem sensu & pari jure censerì, quæ verbis expressis, aut æquiivalentibus, vel per circumstantias clarè ad hoc determinatis iubentur vel postulantur, & fiunt vel conceduntur. Sic mentem infidelis ex solo indicio facto de idolothytis, à fidelibus coniici voluit S. Paulus loc. cit. I. Cor. 8. vers. 23. Sic SS. Martyres & Confessores, veteresq; Christiani, juramenta à nobis commemorata concluderunt esse illicita. Sic Paulus V. respondit, non posse catholicos Anglos Hæreticorum templa accedere, aut eorum conciones audire, aut cū ipsis in eorum ritibus communicare; ex circumstantiis enim apparebat, & in præjudicium confessionis veræ fidei mandari: vt suprà dictum est.

Rectè igitur concludimus argumenti nostri propositionem: *Ea quæ infideles, aut Hæretici, veræ Religioni aduersantia, & falsæ suffragantia, à nobis fieri vel concedi volunt: perinde esse illicita, siue verbis expressis, siue æquipollentibus aut per circumstantias ad hoc clarè vel sufficienter determinatis vtantur.* Quod erat demonstrandum.

RESPONDETUR III.

Protestantes in fidei catholicæ præjudicium, imò exterminium, vel expressè, vel verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis; pacem, siue Hæresis libertatem & impunitatem perpetuam sibi concedi velle.

Expressis verbis id egerunt in Pace Religionis, per Clausulam illam ab Ernesto sect. 3. Rat. I. §. 1. & sæpius in decursu: item à Theophilo in Ponderatione Proiecti impugnata: *So haben Wir/ze. bewilliget solchen Frieden in allen obgeschriebenen Articulen/bis zur Christlicher freundlicher vnnnd endlicher vergleichung der Religion vnnnd Glaubenssachen/stät/vest/vnnnd vnverbrüchlich zu halten/vnnnd demselben trewlich nachzukommen: wo dann solche vergleichung durch die wege des General Concilij, National Versammlung/Colloquien, oder Reichshandlung nicht erfolgt; solle alsdann nicht destoweniger/dieser Friedenstandt/in allen oberzehlten Puncten vnnnd Articulen/bey Kräfften/bis zur endtlicher vergleichung der Religion vnnnd Glaubenssachen/ stehen vnnnd bleiben; vnnnd sol also hiemit NB, obberührter gestalt/ vnnnd sonst NB. in alle andere weeg/ein bestendiger/ beharlicher/*

ther/ NB. *unbedingter / für vñnd für ewigwehrender Friedt auffgericht vñnd beschlossen sein vñnd bleiben.*

Hæc Clausula extat in Recessu Comitiorum Imperialium, Anni 1555. Cui Pax Religionis inserta est, & Latine sic redditur: *Censemus, &c. Hanc Pacem in omnibus supradictis articulis, vsque ad christianam, amicabilem & absolutam compositionem Religionis ac Fidei, nos constanter, firmiter, & inuolabiliter obseruaturos, ac fideliter impleturos. Quod si verò talis compositio per viam generalis Concilij, aut Nationalis Colloquij, aut tractationis in Comitijs non sequatur, tum nihilominus Pax ista, in omnibus supradictis punctis & articulis vigorem suum obtineat: atque ita NB. modo iam dicto, & NB. quouis alio modo, constans, durabilis, inconditionata, NB. perpetua Pax constituta & decreta sit & maneat.*

Hicce igitur verbis omnem restrictionem, siue conditionem excusantem expresse excludi, suadet vniuersalis illa, quæ post compositionem amicabilem subiungitur: *atque ita dicto, & NB. quouis alio modo, constans, durabilis, inconditionata, & perpetua Pax constituta sit.*

Quasi dicas: si compositio amicabilis succedat, bene est; sin minus, tum nihilominus, modo illo amicabili non succedente, quouis alio modo, etiam Religionis controuersis non compositis, sit Pax inconditionata: id est, nec à conditione compositionis amicabilis, nec vllâ aliâ, suspensa; adeoque omnibus modis absolute & positue perpetua.

Neque dicas, non excludi circumstantias necessitatis, aut maioris periculi, quæ permissionem Hæresis excusant. Cum enim his verbis: *& quouis alio modo:* excludatur conditio compositionis amicabilis, si non succedat; quam licitam esse omnes supponunt: apertum est, alias quoque conditiones, nullo liciti vel illiciti discrimine, excludi. Expressis ergo verbis, vel certè æquipollentibus, Protestantes in Pace Religionis excluderunt: hodieque in Pace nouâ, dum omnes articulos & clausulas Pacis prioris (quæ non reuocantur aut aliter declarantur) amplissime confirmant, excludere persistunt, omnem conditionem siue circumstantiam excusantem; non sine graui veræ fidei iniuriâ.

Porro, si verba hæc non satis expressa, aut expressis æquipollentia videantur: illa ex circumstantiis ad hunc sensum, quo excludatur omnis restrictio, siue conditio excusans, determinata esse sic euincimus.

1. Cum Catholici per adiectam Clausulam: *vsque ad amicabilem Religionis compositionem:* conscientiæ consultum vellent; vt ex Actis publicis, à Christophoro Lehemanno Lutherano editis constat; Protestantes clausulæ ampliationem, in absolutam & inconditionatam perpetuitatem extorserunt: *pacem alioqui temporariam & instabilem fore causantes:* eo ipso demonstrantes, se nolle pacem perpetuam secundum quid; vtpote re ipsâ temporariam & instabilem; sed absolute, inconditionate & positue perpetuam, omni restrictione exclusâ. Absque hoc enim (vtpote Theologiæ nostræ non penitus ignari,

nec non iurium periti, & terminorum Artis maximè intelligentes) videbant se periculo abrumpendæ Pacis expositos: quod Catholici potentiores effecti, & temporum circumstantiis mutatis, causari aliquando possent, se Hæresi impunitatem ac libertatem in talem casum promittere ac sancire nec potuisse, nec voluisse.

2. In his ipsis Tractatibus, cum Catholici Pacem temporariam ad octoginta usque vel centum annos parati essent extendere, conditionem respuerunt, manifesto argumento, quod Pace temporariâ, siue secundum quid perpetuâ (est enim in tam longis quoque annis aliqua perpetuitas, iuxta sensum novorum Theologorum) nullatenus contenti, cum Catholicis pacisci nolint: nisi in absolutè & inconditionatè perpetuam Hæresis libertatem ac impunitatem, Orthodoxæ Religionis nimis quàm probrosam & exitialem, consentire velint.

3. Protestantes Religionem Catholicam pro falsâ, idololatricâ, & antichristianâ; Sectam verò suam pro verâ Christi Religione constanter habent, & pertinaciter proclamant, ac, veluti pro aris & focis res sit, ardenter propugnant. Perpetuitatem igitur absolutam & positivam, sine vllâ restrictione, Hæresi stabiliendæ à Catholicis extorquere desiderant & conantur: Talis enim Perpetuitas Orthodoxæ Religionis, & veræ Christi Ecclesiæ (quam penes se esse contendunt) propria est ac debita; neque sine illius præiudicio, periculo, & contemptu, Hæresi potest assignari.

4. Quod in Pace Religionis inchoârunt: *ut Hæresim in dignitate illæse famæ, in libertate eam amplectendi & profitendi, in defensione sui ac suorum, & demùm vel maximè in Perpetuitate, Catholicæ Fidei exæquarent*: id nunc vigore Proiecti Imperialis, Artic. 1. de Grauminibus, *ad exactam equalitatem* (si Superis placet) perducere laborant: imò tot Ecclesiasticis Principatibus, & Ditionibus, ac Dominiis sibi in perpetuum transcriptis, longè potentiores Catholicis effecti, Catholicæ Religionis penitus à Germaniâ exterminandæ fundamenta valida iaciunt, Plenipotentiariorum, aliorumque Catholicorum facilitate, timiditate, ac immoderato Pacis studio abutentes. Evidens ergo est ex his circumstantiis & postulatis, non aliam Perpetuitatem, quàm absolutam & positivam, Orthodoxæ Religionis propriam, ipsis propositam esse.

5. Denique Catholici Status Anno 1555. ex Theologorum & Consiliariorum utriusque suorum sensu, Perpetuitatem Pacis Religionis, quam Protestantes urgebant, paucis ante Pacem conclusam diebus, tanquam Conscientiis periculosa & grauem, apud Ferdinandum auersati & deprecati sunt. Authores compositionis Pacis, Tannerum tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. assert. 3. secuti, cap. 5. q. 26. n. 31. & 34. censent quidem, *Fœdus absolutum, & sine definitione temporis, cum Sectarijs, ex obiecto non ita intrinsecè malum esse, ut nullus casus circumstantiarum fingi possit, per quas cohonestetur*: Addunt tamen, *id rarissimè, & NB. vix vnquam accidere*. Cuius ipsius dicti præcipuum eius Libri Authorem ante mortem poenituisse, significat Ernestus sect. 5. ad 10. ibi. *Quod contigit, &c.* Molanus

Per-

Perpetuitatis fautor quidem est: ea tamen addit, quæ eius patrociniū enervant, ut suprà vidimus. Maximam ergo viri docti in Perpetuitate hâc difficultatem agnoscunt. Atqui si solū agitur de Perpetuitate secundū quid, & restrictione, quæ omnibus licitis Pactis & Contractibus, ex naturali ratione, & dispositione legum inest; cessat omnis difficultas: valdeque mirum est, solutionem tam facilem ac obuiam, non omnibus in mentem venisse. Nos igitur ex aduerso hinc colligimus, in Perpetuitate absolutâ & positivâ, periculosa huius Pacis cardinem vnicè vel maximè versari.

Conclusio.

Quare, ex Propositione, & Assumptione solidè hætenus probatis, conclusionem argumenti initio positi efficaciter inferimus: *Ergo Pax, quam Sueci & Protestantes extorquere nituntur, legitimam perpetuitatis conditionem, aut restrictionem non recipit: ideoque, licet, & saluo Confessionis Fidei præcepto concedi vel sanciri nequaquam potest.* Quod ipsum clarè affirmavit Ernestus, sect. 5. ad 10. hisce verbis: *Nec quisquam dixerit: hæc si sciant Protestantes, nullam Pacem inituros: istud enim ipsum Fidei & Catholice veritatis profitendæ tempus est; ut, cum inimici Crucis, Hæresin dignitate, libertate, defensione, perpetuitate, veræ Fidei exæquari volunt: eaque in eius contemptum postulant, quæ eisdem aduersari sciunt, constanter abnuamus.* Certè si in hoc casu Præceptum Fidei profitendæ non obligat, valde illud eneruari, & humana ac temporalia veræ Diuinæque Fidei præponendi spatiosam patefieri portam necesse est.

Nos verò Conclusionem hanc irrefragabilem, ex ipsâ etiam Auctoris Notarum confessione confirmamus: *si Adversarij id expressè velint: (ut fiat Pax absolute perpetua, etiam in eum casum, quo sine turpitudine non possit seruari) nunquam à Cæsare id licet fieri potest,* inquit in Notis secundis. Item, *quæ per se non essent illicita, fiunt illicita, si in Fidei & Religionis contemptum exigantur,* ait in Notis primis: uti supra allegauimus. Sed demonstratum est, vel expressè, vel verbis aut circumstantiis æquipollentibus, Pacem absolute perpetuam, etiam in eum casum, quo sine turpitudine seruari non possit, à Protestantibus in Religionis Orthodoxæ præjudicium, siue contemptum, & iniuriam postulari. Ergo Pax talis à Cæsare & Catholicis Statibus licet fieri non potest, ipsis huius causæ Patronis fatentibus.

§. I V.

Pacis Perpetuitas secundū quid, vlteriùs declaratur.

In Notis particularibus, siue secundis: *Sic & Lex fertur in perpetuum: & tamen restringitur ex præsumptâ mente legislatoris: præsertim quando materia legis id suadet:*

argum. Leg. adigere, & c. ff. de Iure Patronatus: Nam vt benè Abbas, C. Suggestum, & c. de Appellat. Lex potest restringi secundum rationem naturalem, tametsi non sit in lege expressa. Vnde Gloss. in Auth. vt sine prohibet, & c. vers. Existimamus, & c. ait, ineptum esse, dicere, Regulam non fallere, vbi equitas id suadet. Quare in hoc casu vult, quòd eadem sit ratio taciti & expressi. L. cum quid. ff. Si certum petatur, & c. Suar. de Leg. l. 6. c. 5. Valet item, quòd in generalibus non veniunt, quæ quis verisimiliter in specie non esset concessurus. Supponamus igitur, pacificationem esse Legem siue pactum; imbibitur tunc hæc restrictio, si sine turpitudine non possit seruari: Hæc enim restrictio non censetur exclusæ, nisi expressè Legislator excluderit. Nec dicas, fore scandalosum, non seruare fidem & pacta, mutatis circumstantiis: seruamus enim quamdiu obligant; ideoq; scandalum duntaxat erit Pharisaicum & acceptum. Et ob vitandum scandalum præcisè, non sunt omittenda vlla præcepta. iuxta S. Tho. 2. 2. q. 43. a. 7. Denique scire debent, non posse nos ad turpia obligari: sunt enim Iurisperiti.

Respondetur ad supradicta.

Primò. Quæ Irenicus de legis restrictione, ex præsumptâ mente legislatoris affert, & superuacaneis allegationibus confirmat, vera esse fatemur de legibus bonis ac licitis, non item de iniquis ac illicitis, qualis erit sanctio huius pacis: Hæc enim restrictionem illam: quamdiu sine turpitudine seruari poterit: excludit. Quòd verò ait, hanc restrictionem à legislatore non censeri exclusam, nisi expressè excluderit: falsum est: sufficit verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hunc sensum determinatis id fieri. Istud qui negat, contra veterum Christianorum, SS. Martyrum & Confessorum sensum & exempla, Pontificia responsa, Historiarum fidem, humanæque vitæ vsum pugnat. PAVLVS V. Edictum Anglicanum de adeundis templis Hæreticorum, licet expressis verbis nihil videretur illiciti continere: ex circumstantiis tamen iudicauit, non posse saluâ conscientiam à catholicis obseruari. Etsi pax, de quâ agimus, non tantum, vi circumstantiarum, sed verbis quoque expressis aut æquipollentibus, restrictiones & conditiones excusantes excludit.

Secundò. Scandalum quod catholici, patiendò à se extorqueri eiusmodi pacem, præbent Protestantibus, est maximè actiuum, & grauissimum peccatum: illis enim opinionem ingenerant, quasi Religionem non maximi faciant; sed paci & securitati temporali postponant. Confirmant illos in Hæresi, dum vident, sectam suam Catholicæ Religionis æquari; & absolutâ perpetuâque libertate concessâ, omni curâ & sollicitudine de controuersis fidei discutiendis aut componendis se liberari. Ideoque si catholici, mutatis circumstantiis, pacem abrumperent, meritò violatæ fidei illos accusarent: vt aduertit quoque Tannerus suprâ allegatus: quia ex modo paciscendi, omni restrictione exclusâ, pacem absolute perpetuam, licet inualide & illicitè, sanxerunt. Ratione scandalipræcisè, non omittenda

tenda esse Præcepta, verissimum est: sed præcepti diuini violatio, propter perpetuitatem absolutam, in hâc pace intimè imbibitur.

Tertiò. Quòd aiunt: *Scire Protestantes debere, nos non posse ad turpia obligari, cum sint Iurisperiti*: sanè friuolum est: cum enim Religionem suam esse veram, nostram è contrà falsam, firmiter persuasum habeant: minimè credunt turpem esse conditionem absolutæ perpetuitatis, quam pro suâ sectâ postulant. Neque Tyranni, qui Christianos olim ad cultum idolorum minis & tormentis compellere nitebantur, cultum illum esse turpem aut sacrilegum existimabant; sed ex aduerso, Religionem christianam, velut superstitionem blasphemabant & impiam. Satis est, nobis & illis constare, quòd ea, quæ sine restrictione fieri, & sibi in perpetuum concedi volunt, catholicæ fidei, eiusque confessioni aduersentur.

Denique opponi potest: in Pace Religionis sanciri, ne quis Status Imperij propter Augustanam Confessionem grauetur aut contemnatur; & vicissim, ut Status eiusdem Confessionis Catholicos Religione & bonis suis pacificè & quietè frui sinant: Cum ergo Pax Religionis nunc amplissimè confirmetur ab ipsis etiam Protestantibus; non videntur in contemptum aut iniuriam religionis catholicæ, sed solius Christianæ tranquillitatis causâ talem pacem postulare: adeoque conditiones aut restrictiones excusantes non excludere.

Respondetur 1. Qualem pacem Protestantes, & quam perpetuitatem quærant, ostensum est §. III. in Probatione Assumptionis. 2. Et si vigore Pacis Religionis, neque Protestantes debeant contemni à catholicis, nec hi ab istis, in actu signato, utendo verbis aut factis contumeliosis; in actu tamen exercito, siue re ipsâ, fieri non potest, quin iidem Protestantes catholicam religionem grauissimè contemnant & lædant, dum illam pro falsâ, impiâ & idololatricâ habent: Sectam verò suam eidem, id est, tenebras luci, falsitatem veritati, Hæresin Orthodoxæ Fidei æquatam volunt, imò prælatam. Tot enim actant à catholicis, vi Proiecti Imperialis extorquere conantur, ut appareat, catholicæ religionis depressionem, contemptum & exterminium ipsis vnice propositum esse.

§. V.

Pax, quæ tractatur, non est absoluta & inconditionata.

I.

Dependet à circumstantiis necessitatis.

Pergit Irenicus in hâc Notâ quartâ: *Eadem Pax, inquit Ernestus, est absoluta & incond-*

inconditionata: qualis non foret, si à circumstantiis necessitatis dependeret. Sed nostra dependet à circumstantiis necessitatis, propter quam coguntur Catholici talem Pacem inire, alias omnino non inituri. Postremo etiam, teste Ernesto, Pax Passaviensis impetrata est & sancita cum Clausulâ Perpetuitatis; cur & hæc cum eadem Clausulâ sanciri non possit? mi Ernesto, noli damnare eos omnes, qui Passaviensem Pacem sanxerunt, quiq; deinde ex eius norma egerunt & iudicârunt.

RESPONDETUR.

Ita est Irenice, verè dixit Ernestus: Pax absoluta & inconditionata non foret, si à circumstantiis necessitatis dependeret. Illa enim Hæresis tolerantia, & Pax eandem sanciens verè dependet à circumstantiis necessitatis, quæ, illis positis, ponitur, & sublatis finitur: Sed Pax ista, cum sancitur omni modo in perpetuum, vi pacti durabit sublatis licet circumstantiis necessitatis præsentis. Etsi verò Catholici extra casum huius necessitatis illam non essent inituri, non ideo tamen excusantur: neque enim Principi vel Magistratui in necessitate licet spondere impiis impunitatem peccandi, quam habituri sint tum quoque, cum necessitas siue periculum defuerit. Non igitur aliter dependet hæc Pax à circumstantiis necessitatis, quam Decretum Iudæorum de Christo tollendo: *si dimittimus eum sic, venient Romani, &c. Ioan. 11. v. 49. Et sententia Pilati metu eundem damnantis: si hunc dimittis, non es amicus Cesaris. Ioan. 19. vers. 12.*

Quod de Pace Passaviensi affert, rursus prodit inscitiam Causæ quam tractat. Nulla est in Tractatu Passaviensi Perpetuitatis clausula: temporaria erat in Puncto Religionis, & ad medium duntaxat annum: ita enim sonat: Was dann folgens die andere Arment/so bey dieser Friedshandlung/von dem Chur Fürsten zu Sachsen vnnnd seinen mit Verwandten angereget: als erstlich die Religion Friedt vnnnd Recht/ betrifft: solle die Kaysert. May. den gem. erpieten / so jüngst zu Eins von Ihrer May. wegen / nach inhalt der dazumahl gegebenen Antwort beschehen/ getrewlich nachsehen: auch NB. innerhalb eines halben Jahrs einen gemeinert Reichs Tag halten: darauff nachmahls vff was wegen (als nemlich eines General oder National Concilij oder Colloquij, oder gemeiner Reichsversammlung) dem Zwenspalt der Religion abzuhelffen / vnnnd dieselbe zur Christlicher vergleichung zubringen gehandelt / vnnnd also solche Einigkeit der Religion durch alle Ständt des H. Reichs/ sampt Ihrer May. ordentlichen zuthun sol befördert werden. Nihil ergo Passauij de perpetuâ Religionis Pace, vel tractatum vel conclusum fuit: sed demum Anno 1555. Augustæ id factum est. Irenicus utrumque confundit.

Denique Ernestus non damnat eos omnes, qui Pacem Religionis sanxerunt, quiq; deinde ex eius norma egerunt & iudicârunt. Expresse testatur sect. 5. ad 10 ibi. Resp. 11. *Mentem suam non esse, seu Principes, seu Theologos contrarium sentientes damnare: vtpote quos*

quos credat bonâ fide in re tam arduâ, neque satis antehac explicatâ excusari posse. Si Irenicus est in malâ fide, & agnitæ veritati sciens repugnat, (vt Notæ illius parum candidè scriptæ innuunt) Deo rationem olim reddet cum sui similibus. Mi Irenice, noli tu damnare Ottonem Cardinalem Truckseium, eiusque Successorem Henricum, inclytæ vtrumque memoriæ, Stanislaum Cardinalem Hosium, Antonium Posseuinum, Martinum Becanum, aliosque: & vel maximè Summos Pontifices, quos in Pace Religionis improbandâ secutus est Ernestus. Non debes ex Pace Religionis aduersus ipsum pugnare, quam in quæstione saltem esse, magnis authoribus & argumentis ostendit. Petitione principij peccas, quoties id facis.

I I.

Pax, quæ tractatur, pendet à conditione compositionis amicabilis.

In Notis secundis Irenicus ita philosophatur: Quando dicitur: donec controversiæ Religionis amicabili compositione Partium definiantur: Particula DONEC, importat conditionem, eò quòd apponatur dispositioni, quæ differtur in euentum incertum, & pro tempore incerto; adeoque reddit conditionatam dispositionem. L. Sufficit, & c. ff. de condict. indebiti, iunctâ Gloss. ibid. Bart. ad L. 1. de condit. & demonstr. nu. 15 & 16. & alios. Deinde, ait, istam conditionem potestatiuam esse, non autem casualem aut mixtam: nam eius impletio pendet à voluntate aduersariorum, & quidem taliter, vt eam jure Diuino teneantur implere. Quia verò quasi consultò se opponunt, & impediunt conditionis impletionem, ad quam tenentur: cogi possunt à nobis ad eam implendam, per Reg. Iur. in 6. Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quo minùs conditio impleatur, haberi debet ac si implet a fuisset. Quod valde est notandum. Ergo cùm non stet per nos, sed illos; debet conditio haberi pro impletâ & purificatâ, si tentauerimus vias eius implendæ: ita vt, quoties opportunum fuerit, neque defuerit facultas, possimus contra eos procedere. Consonat Reg. 122. Iuris Ciuilis ff. eod. & C. in executione 45. § fin. ff. de verb. oblig. ibi. Quicumque sub conditione obligatus, curauerit, ne conditio existeret: nihilominus obligatur. Et ratio fundamentalis est: Quia quoties apponitur conditio dependens ab alijs causis, quæ licitè impediri nequit: verus eius conditionis sensus est: si per alias causas mihi inuoluntarias non steterit, quo minùs hoc fiat: promitto talem rem, & c. Ita Theologi & Iuris Consulti apud Sanch. tom 2. moral. l. 4. c. 23. Confirmatur: Quia fraus & dolus nemini patrocinari debent. Cap. Aduersus de immunit. Eccles. at verò fraus intercedet ex parte aduersarij apponentis conditionem, quam iniuste & illicitè non vult seruare vel implere, sed impedire. Nec dicas, quòd in transactione dicatur, quod dispositio sit inconditionata. Nam hoc non dicitur absolute, sed cum restrictione (modo iam dicto) quæ clausula facit vt vox, inconditionata, non accipiatur positivè, sed negativè, hoc sensu: nimirum quòd ista dispositio non habet aliam conditionem, nisi eam, quæ exprimitur

mitur in ipso textu: videlicet, donec controuersia amicali compositione partium, &c. Nam si acciperetur absolute; esset contradictio in adiecto: nam ante iam posita est conditio, & diceretur nulla esse conditio: quod stare non potest cum veritate precedentis enunciationis.

RESPONDETUR.

Irenicus dolo malo, quod præcipuum est in clausula Pacis Religionis perpetuæ, omittit.

Non integrè te legisse clausulam Perpetuitatis in Pace Religionis diceremus Irenice, nisi iam sæpius errasses. Audacter negas in transactione Pacem dici inconditionatam absolute, sed cum restrictione, (*modo iam dicto*): videlicet: *vsque ad finalem Religionis compositionem, &c.* veluti verba ita tantum sonarent: Und solle also hiemit obberürter gestalt (nemlich biß zur Christlicher / freundlicher vnd endtlicher vergleichung der Religion) ein beständiger / beharlicher / vnbedingter / für vnd für ewigwehrender Friedt vffgerichtet vnd beschlossen sein. Latine: *atque ita modo iam dicto; durabilis inconditionata, perpetua pax constituta & decreta sit ac maneat.* Ex his scilicet verbis, vocem, *inconditionata*, argutaris accipi solum negatiue: nimirum, *quod ista dispositio non habet aliam conditionem, quam in textu expressam.* Atqui omittis nucleum vitiosæ huius nucis! Hæc sunt verba: Und solle also obberürter gestalt / vnd sonst NB. in allen andere weeg ein beständiger / &c. Latine: *Atque ita dicto modo, & NB. quouis alio modo.* Hic nervus est infestæ perpetuitatis, quem dissimulas. Coniunge vtrumque; *dicto modo, & quouis alio modo.* Vtrumque exprime: & si frõtem habes, porro aude nugari, sensum esse, quem fingis. Si pax est omni modo perpetua; est ergo absolute & positiue talis: illud enim, *omni modo*, absoluit illam ab omni conditione, & ponit extra metum & periculum cuiusvis rescissionis. Quod sanè spectarunt Protestantes: cùm enim experientia doceret, amicabilem compositionem sperari vix posse: neque ad eam, pro errorum suorum pertinaciâ, valde afficerentur; noluerunt absolute ad hanc conditionem obstringi: ideoque, vt vndique sibi cauerent, in euentum eiusmodi conditionis, siue culpâ suâ, siue aliâ ob causam non implendâ; extorserunt à Cæsare & Catholicis volentibus nolentibus verba ab Irenico suppressa, *& quouis alio modo*, pacē alioqui instabilem & temporaneam fore caussantes. Vti constat ex publicis actis: ad quæ Irenicus respondet nihil. Horum verborum vi Catholici renunciârunt in euentum, ipsi etiam compositioni amicali, si quâcunque ex causâ successura non sit, ad pacem *quouis etiam alio modo*, in perpetuum seruandam se obligantes.

Nulla

Nulla itaque est hic contradicatio in adiecto. Pax enim dicto modo & quouis alio modo inconditionata & perpetua, est absolutè talis, vt diximus. Contra, pugnant hæc duo: esse pacem conditionatam, & inconditionatam siue absolutam. Ille autem sensus; vt pax à certa conditione pendens, dicatur inconditionata & absoluta, quia non habet aliam conditionem; est contra omnem usum loquendi, & tali interprete dignus, qui non absque falsi crimine allegat publicam Imperij constitutionem, illis verbis suppressis, in quibus totius causæ vertitur cardo. Si quis falsis rescriptis aut constitutionibus nullo authore habito, utitur; lege Corneliâ aquâ & igni interdicitur L. Qui falsis. ff. ad Leg. Corneliâ de falsis. In ventum ergo cumulas allegationes & Regulas Iuris, Irenice, pro illis: qui, cum per eos non fiat vt conditio impleatur, pacto non tenentur: hæc enim, cum clausula Pacis Religionis omnem demum conditionem excludat, ad rem nihil faciunt.

I I I.

Pax quoque temporaria excludit circumstantias excusantes, nec tamen est illicita.

Hæc obiectio additur à nobis, vt ad fundum rem exhauriamus: si ideò pax absolutè perpetua est illicita, quia excludit circumstantias excusantes; etiam pax temporaria erit illicita: nam pro certis saltem annis easdem circumstantias excludit: adeò, vt si intra 40. annos (ad quos restricta fuit pax Pragensis) contingeret Catholicos Protestantibus protentiores effici, & periculum maioris mali cessare, nō possent tamen, vigore eiusmodi pacis, hæresin & hæreticos opprimere, etsi cessantibus circumstantiis excusantibus ad hoc tenerentur, vt perpetuò inculcat Ernestus. Accedit, non minus pacem temporariam ab hæreticis posse in contemptum & iniuriam veræ religionis postulari, quàm perpetuam. Si igitur ob hanc causam ista est illicita. Ergo & illa, &c.

RESPONDETUR.

Pax temporaria ritè inita, circumstantias excusantes non excludit.

Primò. Nam vel sancitur ad tempus indefinitum, pro iisdem videlicet circumstantiis: quâ ratione difficultas cessat; hæc enim cōditio per se inest, etsi nō exprimatur; valentque hic, quæ suprâ §. 3. pro Perpetuitate secundum quid attulit Irenicus, vel determinatur pro certis annis, quibus moraliter certū putatur, præsentibus difficultatibus duraturas, iuxta Reg. 3. Ernesti sect. 6 sed neq; sic excluduntur circumstantiæ excusantes: paciscentes enim bonâ fide & prudenter iudicant, eas hisce annis non ita

mutādas, vt Catholici possint ac debeant pacē abrumperē. *Secundò.* Et si, præter opinionē, circūstantiæ excusantes citius desinerent, posset tamē expectari terminus præfixus: si præsertim appareret, Protestantes de controuersis super Religione & Bonis Ecclesiasticis (vti cautum erat in Pace Pragensi) componendis seriò laborare: spemque præberent, se Catholicis satisfacturos. Tum enim hæc mora illis prorsus conciliandis, & ad æquitatem reducendis rectè condonaretur, hæcque ipsa circumstantia Catholicos excusaret. Quo ea quoque causa pertinet, ne videlicet Catholici videantur fidem pro libitu violare, si pacem in hoc casu abrumperent. *Tertiò.* Si ex errore bonæ fidei, pax temporaria in annos nimis multos fuisset concessa: & protestantes multam spem præberent æquitatis, quin potius, bonitate catholicorum abusi iniquiores euaderent: Cæsar mutatis circumstantiis potentior effectus, illos vi & armis aggredi non minùs deberet quàm posset. Hic enim valet illud, quòd in omni promissione tacitè insit hæc conditio: *vt non obliget pro tempore, quo seruari non potest sine peccato.* *Quartò.* Si per culpabilem facilitatem aut metum: vel necessitate, impotentiā, maioriq̃ue periculo falsò prætensis, catholici pacem temporariam in annos nimis multos sectariis concedāt: ea pactio illicita erit, & de re illicitā; adeoque sicut licitè & validè iniri non potuit, ita nec licitè seruari poterit: tantoque grauius eā in re peccatur, quò amplior terminus, nullā necessitate, aut verā causā suppetente præfigitur. Est tamen iniquitas & culpa pacis, quæ in absolutam & inconditionatam perpetuitatem, sine omni restrictione, sancitur, absque comparatione maior: quantū videlicet, temporarium ab eo, quod absolute perpetuum est, exceditur. *Quintò.* Denique cū pax temporaria ideò sanciri soleat, vt controuersiæ interim componantur, vel de ijs componendis seriò agatur; (vti expressè statutum fuit in pace Pragensi) si in eiusmodi conditionem protestantes consentiant: neque ex verbis, neque ex naturā eiusmodi pacificationis concludi possit, in contemptum & iniuriam catholicæ Religionis eam dirigi: (quod idem dicendum est de quāuis pace temporariā, eo ipso enim: nullā licet conditione expressā, quia ad certum tempus restringitur, aut saltem non extenditur in perpetuum, catholici ostendunt, se non absolute hæresin tolerare velle, sed solum ad aliquod tempus, ob certas grauesque causas, illisque sublati, aut termino præfixo elapso, ea rursus facturos, quæ ad hæreticos coercendos pertinent) Hinc omnes huius temporis Scriptores concedunt, eiusmodi pacta & conuenta ad certum & definitum tempus maioris mali vitandi causā, rectè & licitè fieri: teste Tannero tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. n. 99. Quod cum Ernesto sect. 6. Reg. 3. extendimus ad tempus quoque indefinitum: *indefinita enim propositio, secundum Logicos, saltem in materiā contingenti, qualis ista est, æquipollet particulari, non vniuersali.* Neque obstat, quod tradunt Iurisperiti, *indefinitam prolatam à lege, æquipollere vniuersali.* Bart. in l. Si pluribus, &c. de Le-

de Lega. 1. & Gloss. in C. *Vt circa, &c.* in prin. de elect. in 6. & DD. communiter: Nam 1. Barth. Socin. negat id procedere in materiâ odiosâ, qualis vtrique est præfens, vbi agitur de tanto Religionis & Ecclesiæ damno. 2. Et fundamenta-

liter, *quando non est eadem ratio & conditio omnium particularium in vniuerso comprehenso, indefinitam non equipollere vniuersali*, tradunt Dynus Proæmio in Reg. Iuris, Phil. Corneus Consil. 140. lib. 3. Phil. Franc. c. 11. col. 1. de rescript. in 6. & alij: Non est autem eadem ratio omnium partium temporis perpetui; solent enim, aut possunt circumstantiæ, quæ permissionem hæresis cohonestant, augeri vel minui, imò penitus cessare: Quo casu permissio desinit esse licita. Si tamen verbis expressis, vel per æquipollentiam aut circumstantias ad hoc determinatis, pacem temporariam (contra ipsius licet naturam) protestantes in contemptum & iniuriam Catholicæ Religionis postularent: Præcepto confessionis fidei repugnaret, etiam ad tempus super Religione ita pacisci, iuxta dicta §. 3. n. 2.

Ratio itaque prima Ernesti, *de huius pacis cooperatione indirectâ cum hæresi*, manet inconuulsa: *stabilitur enim, ex dictis, contra omnes Irenici assultus, absolutâ & positivâ pacis religionis, eiusq; quæ nunc tractatur perpetuitate.* Firmum manet quod infert Ernestus: *Excludi, videlicet, circumstantias excusantes: ideoq; dictam pacem indirectè cooperari hæresi, dum Hæresis tolerantiam extendit in eum quoque casum, quo coërceri posset, ideoq; tolerari non deberet: quod est, indirectè malo cooperari, iuxta S. Thom. 1. 2. q. 6. a. 3. ab omnibus Doctoribus receptum.*

Vnde vlteriùs efficaciter concluditur, *hanc pacem, ex hoc capite, per se esse malam siue illicitam*: est enim malum siue illicitum secundum se, quod secundum se repugnat rectæ rationi; siue, vt alij volunt, legi æternæ & naturali. de quo vide Azor. fol. 1. l. 2. c. 7. q. 2. atqui tolerare malum eo etiam casu, quo impediri posset, & vi officij deberet, repugnat rectæ rationi & legi æternæ ac naturali: malum ergo tali casu tolerare, & multò magis in talem casum eius tolerantiam pacisci (vt nunc fit) est per se malum & illicitum. Vbi denique valdè notandum est, quod Ernestus sub finem Rationis primæ §. 1. aduertit: *hâc perpetuitate omnes conditiones paci religionis insertas, reddi illicitas, quatenus religioni catholica aduersantur: etsi aliqua ad tempus pro circumstantijs duraturæ necessitatis licitè iniri possent: transfert enim illas ad permissionem tertij generis, siue cooperantem.* Quod Irenicus nisi dissimulasset, parum habuisset quod diceret; ex pharetrâ enim absolutæ perpetuitatis, tam infeliciter oppugnata, tela aduersus illum identidem desumemus.

N O T A V.

Hæretici non sunt Iure Diuino infames, neque infamia directè cooperatur Hæresi.

Directam cooperationem sic ostendit Ernestus. 1. Hæretici Iure Diuino & humano

infames, obtinent statum illaese dignitatis: detrahitur enim heresi infamia. Argumentum hoc peccat in duobus. Primo, falsum est, quod Iure Diuino heretici infames sint: nam Ius istud non continetur dicto Christi Matth. 18. Sit tibi sicut Ethnicus & publicanus, &c. Hinc enim tantum infertur, quod, qui dicto Ecclesiae refractarius est, vitari debeat, si periculum sit peruersionis: aut vult, ut qui talis est, ex confusione & solitudine emendetur. Vnde fit ut DD hanc infamiam passim fundent in Canonibus. C. infames 6. q. 1. C. Alieni. 2. q. 7. C. Excommunicamus, de Hereticis. C. Statutum. 2. C. Quicumque. C. Ut Commissi. de Heret. in 6. In quibus nulla fit Iuris Diuini mentio, neque verborum Christi supradictorum. Vide FagundeZ, Castropalao, Layman, & alios: item commentatores in hunc locum, & eorum compend. apud Menoch. Si poena infamiae est Diuini Iuris, & quidem extensa vsque ad secundam generationem filiorum ex linea paternâ; C. 2. §. Heretici. & C. ut commissi. §. Priuandi. de Heret. in 6. Peccat Ecclesia in Germania, quae filios hereticorum absque dispensatione super irregularitate ex infamia proueniente, ordinat. Hoc autem nimis absurdum est. Mi Erneste, vide, si lubet, Henriq. Tanner. & Layman. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. aliosq. asserentes, filios hereticorum, propter Passauiensem transactionem, in Germania non incurrere irregularitatem infamiae.

Alterum, quo laborat haec ratio, est istud: quod supponat detractionem infamiae directe cooperari heresi. Id si verum est, Ecclesiae Germaniae directe cooperarentur heresi, quae hereticos & filios hereticorum, ex Iure Canonico infames, habent pro honestis: directe cooperatur Summus Pontifex, qui consentit, secundum Layman loc. cit. in abrogationem istius infamiae & aliorum poenarum. Peccant etiam, qui mala facientibus consentiunt. Rom. 1. v. 32. Vide Erneste quantum vtrisque facias iniuriam.

Argumentor ulterius: si remotio infamiae directe cooperatur heresi, ideo cooperatur, quia est remouens prohibens heresin; nimirum, quia tollit poenam, quae ab heresi absterret. Sed hoc non est, quia ista remotio suapte naturâ ad heresin non ordinatur, nec includit partem aut societatem heresis; nam per se non participat de heresi, aut in heresi socius est, qui tollit eius infamiam: neque etiam ideo necessario quisquam fit hereticus: quod tamen requiritur, ut remotio infamiae directe heresi cooperetur: iuxta ipsum Ernestum pag. 21. Nam remotio infamiae, ex naturâ suâ non ordinatur ad heresim, sed per accidens, & valde remote: Etenim ex malitiâ eorum, qui remotâ infamiâ fiunt heretici, pendet, quod peruertantur, quod numero augeantur. Item in Germaniâ, Summo Pontifice tacite consentiente, remotae sunt ab heresi poenae mortis, confiscationis bonorum omnium, intestabilitatis, &c. quae non minus efficaces sunt ad heresim eliminandam, quàm infamia; nemo tamen sapiens existimat, talium poenarum remotionem, esse cooperationem ad heresin: & per consequens, intrinsece malam.

Quædam in hac causa præ oculis semper habenda esse.

Primò. Ratione Perpetuitatis absolutæ & inconditionatæ in hac Pace excludi circumstantias excusantes; adeoque omnes eius articulos Religioni Catholicæ aduersantes, eo ipso, cooperatione indirectâ cum hæresi vitari, etsi ad tempus liciti forent: sicuti paulò ante ex Ernesto notauimus. Ex quo capite, in perpetuum liberare hæreticos omni infamiâ, etiam in eum casum, quo, mutatis circumstantiis, infames haberi possent ac deberent, est indirectè hæresi cooperari.

Secundò. Cum permissio mali simplex, & quæ indebito modo illud impediens coercet, non sit licita, nisi quia tendit in maius bonum obtinendum, vel maius malum impediendum: consequens est, ut, qui, his circumstantiis cessantibus, malum tolerat, aut in eum etiam casum tolerantiam paciscitur, pactione videlicet omnimodo absolutè & inconditionatè perpetuâ; non solùm cooperationis indirectæ, permittentis malum quod impedire posset ac deberet: verùm etiam directæ, se reum faciat. Subtractis enim circumstantiis excusantibus, in quas directè fertur intentio malum legitimè permittentis; necesse est consensum & pactum, eiusque conditiones directè ferri in ipsum obiectum malum, quod utique est directè operari malum, & respectu illorum, qui tale pactum extorquent, in illud directè consentire, ei que cooperari.

Tertiò. Mali tolerantiam in perpetuitatem omni modo absolutam & inconditionatam promittere, siue pacisci, idem est, quòd Ius illius puniendi & coercendi penitus abdicare: Ius enim puniendi aliter retineri non potest, quàm retinèdo regressum ad actiones Iustitiæ vindicatiuæ. Qui autem ita paciscitur, in perpetuum renunciat omni regressui & actionibus vindicatiuis; abdicat ergo Ius eiusmodi. Vnde ex vi talis pacti, his, qui illud extorquent, acquiritur perpetua impunitas, siue Ius malè agendi. Iure enim fieri videtur, quod nulli accusationi aut pœnæ est obnoxium. Pari ratione, qui permittit, ut bona aliqua alius in perpetuum possideat, hancque promissionem pacto perpetuo firmat, nullam in re neque ad rem sibi actionem reseruans, verè eiusmodi bona in perpetuum alienat: neque enim aliter Dominium retineri potest, quàm retinendo animum & Ius ad actionem alterutram vel utramque. Sic denique qui alterius Ius in perpetuum suspendit, eo ipso illud abolet: quod enim in perpetuum nullo penitus casu aut modo exerceri potest, abolitum & extinctum censerì debet.

Quartò. Etsi ista in foro animæ, siue interno, & coram Deo neque valeant neque liceant: in foro tamen externo, qui hac ratione malum tolerat, eiusque tolerantiam paciscitur: perinde circa illud se habet, ac si malum non esset; ea illi tribuendo ac concedendo, quæ non nisi rebus honestis bonisque tribui & cõcedi solent

solent ac possunt. Quod perinde est, ac in foro externo, quæ illicita & inhonesta sunt, licita & honesta facere. Neque excusat, quod metu compulsus & inuitus ista faciat: *hæc enim, quæ metu fiunt, sunt simpliciter voluntaria, & non nisi secundum quid inuoluntaria.* iuxta S. Thom. 1. 2. q. 6. a. 6.

RESPONDETUR II.

Infamiam Hæresis partim esse Iuris Diuini, partim in illo fundari.

Falsum esse ais Irenice, *quod Iure Diuino Hæretici infames sint*: idemque dices de aliis sceleratis: *DD. enim generatim docent, eiusmodi infamiam fundari in Canonibus.* Sed, quæso te, quo Iure impij, inter quos hæretici agmen ducunt, infames erant, antequam conderentur Canones? multis enim ante sæculis infames fuisse scriptura testatur, Prouerb. 2. v. 13. *Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas, & exultant in rebus pessimis, quorum via peruersa sunt, & infames gressus eorum.* Ibidem c. 14. v. 2. *Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.* Apostolus 2. Cor. 6. v. 3. hortatur, *vs exhibeamus nosmet ipsos sicut Dei ministros, &c. per infamiam* (innocentibus per scelera falsò imposita irrogatam) *& bonam famam.* Antiquior ergo est Canonibus & Legibus infamia, vt necesse sit, illam Iure tum Diuino tum naturali niti, quod malam existimationem & opinionem (in quâ infamia sita est) apud bonos & graues sceleribus & sceleratis inurit. Cum autem hoc Ius Diuinum & naturale mutatum non fuerit, nec mutari possit, rectè dicimus Impios, & vel maximè Hæreticos, ipso Iure Diuino & naturali infames esse. Quod magis confirmat recepta infamiæ definitio: sicut enim bona fama, siue existimatio: *est dignitatis illesæ status, legibus ac moribus comprobatus.* L. *Cognitionem.* ff. de variis & extraord. cognit. Sic ex aduerso, infamia siue mala existimatio, *est læsæ dignitatis status, legibus & moribus improbatus.* iuxta Bart. L. 1. nu. 1. ff. de his qui not. infam. Cum ergo infamia, quâ notantur hæretici, *sit læsæ christianæ dignitatis status, non solum legibus humanis, verum etiam Diuinis reprobatus*: manifestum est, illam esse tam Iuris Diuini quàm humani. Etsi jure humano ecclesiastico & ciuili multiplices effectus & extensiones habeat, qui non sunt Iuris Diuini: vt, quod pœna infamiæ extendatur ad secundam generationem filiorum ex lineâ paternâ, iuxta Canones ab Irenico frustra allegatos. Ernestus enim solum id asserit; infamiam formaliter, prout significat malam existimationem, siue læsæ christianæ dignitatis statum Legibus Diuinis, & Orthodoxorum moribus reprobatum, impijs Diuino etiam jure infligi, vt Scriptura loc. cit. Prouerb. indicat.

Quin, reclamet licet Irenicus, verba Christi Matth. 18. v. 17. *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*: hanc pœnam infamiæ apertè continent: est enim vtrique mala existi-

existimatio, (scilicet, læsæ christianæ dignitatis status) & famæ labes, imminutio, nota, ac detrimentum, æstimari aut vitari (vt demus aliquid Irenico) instar Ethnici aut publicani: quod cum fieri iubeat Christus erga Ecclesiæ perduelles, siue eiusdem mandatis refractarios, infamiam eo ipso illis irrogat. Quod etsi non exprimant Authores, neque tamen negant: imò vi definitionis infamiæ, ab omnibus receptæ, necessariò supponunt. Idem vltèriùs inde confirmatur, quòd ipsa etiam infamia facti, quæ oritur ex quouis delicto graui & notorio, propter quod delinquens apud graues & bonos viros malè audit, vt illam definit Tolet. l. 1. Summæ. C. 56. in Iure Diuino fundatur. Nam, vt probant Præposit. & Gemin. 2. q. 3. C. Euphemium: hæc infamia non potest tolli per Papam, nec per vllam potestatem terrenam: non enim potest efficere Papa, vt, qui propter delictum proprium, præcipuè Hæresis, malè audit & diffamatus est: apud alios benè audiat, bonamque opinionem de illo concipiant. Habent ergo boni viri ius humano sublimius, malam opinionem concipiendi de illis, qui graniter & notoriè delinquant. Quod ius aliud non est, quàm Diuinum & naturale: cui sanè aduersarentur, si de eiusmodi hominibus bonam opinionem conciperent. Vt adeò infamia quoque facti sit remotè Iuris Diuini: etsi propriè ex vsu loquendi non sit infamia Iuris, nisi quæ proximè ex jure illam declarante & irrogante oritur: quale Ius Christus contulit contra hæreticos Matth. 18. vt ostensum est. Denique etsi infamia Hæresi annexa formaliter, nequaquam esset Iuris Diuini: obligati tamen forent legislatores christiani ad eam sceleribus atrocioribus infligendam, quæ sine eiusmodi pœnis difficulter possunt compesci. Vt adeò Ius Diuinum hæc etiam ratione sit radix & regula infamiæ, quam jura humana hæresi, aliisque criminibus irrogant: hocque genus pœnæ connexum sit cum jure gladij, quem *Principes & Magistratus*, tanquam ministri Dei, portant, vindices in iram illis, qui malè agunt. Rom. 13. v. 4. Verissimè igitur Ernestus Rat. l. §. 1. *Hæreticos Iure Diuino & humano infames esse asseruit*: neque Irenicus quicquam contra euicit.

RESPONDETUR III.

Pacem hanc, quia Hæreticis statum illæsæ dignitatis tribuit, Hæresi directè cooperari.

Alterum quo laborat ratio Ernesti, Irenicus ait, esse istud: quod supponat, *detractionem infamiæ directè cooperari hæresi*. Mi Irenice, non supponit istud Ernestus, sed breuiter & solidè probat. Duos modos directæ cooperationis distinguit: prior est, ea agere, quæ suapte naturâ ad peccatum ordinantur aut alliciunt: Alter, esse partem aut socium peccati siue actionis criminose. Vtroque modo ream ait esse pacem Religionis, & quamuis illi similem: idque de priori modo cooperationis ita probat:

Honestare hæresin, tribuendo hæreticis statum illæsa dignitatis, sancire Principibus Ius reformandi ratione territorij, retinendi itidem spolia Ecclesiastica in perpetuum, & spondere defensionem, per se ordinantur ad hæresin stabilendam & augendam: Ista sanciantur hac Pace: Ergo ordinatur per se ad hæresin, quod est directè cooperari. Minor liquet ex pace Religionis, & articulis Proiecti. Maior inde evidens est: quia obiectum mouens per se appetitum, est bonum, (*bonum enim omnia appetunt*, iuxta Aristotelem 1. Ethic. C. 1.) tantoque fortius mouet, quanto est, vel apparet maius aut magis multiplex. Hæresis autem, ratione spoliolorum ecclesiæ, videtur esse bonū vtile; & propter libertatem carnis, bonum delectabile: quare cum pax hæc hæreticis præterea sanciat bonam existimationem & statum perpetuum illæsa dignitatis, adeoque, quod vnum deerat, hæresi conciliet speciem boni etiam honesti: efficit ergo, quantum est ex vi pacti, vt rei inhonestissimæ speciosa honestas, munita omnibus rerum honestarum perpetuis prærogatiuis, non solum per se hæreticos in hæresi confirmet, & infirmos alliciat: verum etiam vt augeatur & stabiliatur. In quibus tam manifesta est directa cooperatio, vt nullā possit tergiuersatione celari. Quod argumentum, non solum contra bonam famam, & illæsam dignitatem hæreticorum: sed contra Ius quoque Territoriale, & Camerale, nec non defensionem illorum pugnat: ideoque in sequentibus etiam Notis, 6. 7. 8. 9. vbi de his agit Irenicus, assidue recolendum est. Sed videamus quæ absurda & falsa circa infamiam porro accumulet:

Primò arguit: si defractio infamiae directè cooperatur hæresi, Ecclesiæ Germaniæ directè cooperarentur hæresi, quæ hæreticos & filios hæreticorum, ex Iure Canonico infames, habent pro honestis: peccat Summus Pontifex, qui in ista tacitè consentit, secundum Layman, &c.

Respondetur: si Ecclesiæ Germaniæ solum tolerant quod in pace Religionis sancitum est de honestate hæreticorum, quia impedire non possunt: excusantur ab omni cooperatione, vt sumitur ex Regula 18. Ernesti sect. 6. si autem perpetuam illam hæresis cohonestationem, tanquam licitam & obligatoriam amplectantur: faremur dictas Ecclesias dictæ cooperationis reas esse, nisi bona fides excuset. Neque debet Irenicus exempla controuersæ authoritatis adducere. Ernestus Pacem Religionis, & quamuis illi similem oppugnat: non ergo vel Ecclesias Germaniæ, vel alios eam amplectentes seclusâ bonâ fide, à culpâ immunes habere potest.

Secundò, falsum est, quòd Ecclesiæ Germaniæ hæreticos ipsos quouis modo pro honestis habeant: Neque enim Ordines vel Beneficia Ecclesiastica ab Episcopis vel in locis Catholicis illis conferuntur. Quin ipse Layman lib. 1. tr. 5. cap. 4. num. 12. asserit quidem vt probabile, hæreticorum liberos irregulares non esse ijs regionibus, in quibus nulla ipsis ob crimen paternum infamia aspersa est: ideoq; ad fidem conuersos licitè ordina-

ordinari: addit tamen veluti subdubitans: Illud verò certum esse debet, cum talibus dispensari posse, per Priuilegium dispensandi super omnibus irregularitatibus, præter eas, quæ ex voluntario homicidio, mutilatione, Bigamiâ, & natalium defectu contractæ sunt. Et si hoc non satis conueniat cum illo, quod lib. 2. c. 16. n. 4. absolutè asserit & toties ab Irenico iactatur: has & alias eiusmodi pœnas locum non habere in Lutheranis Confessionistis.

Tertiò. Falsum est, quòd Layman asserat, Pontificem in abrogationem illius infamie, & aliarum pœnarum, eo modo, quo statuitur in pace Religionis, consentire: vt supra demonstratum est. Tolerat, quæ impedire hoc rerum statu non potest sine grauioris mali periculo: id facturis, vbi hæ circumstantiæ celsârint: neque enim hanc impunitatem in talem casum vel concedere, vel promittere vllus vquam Pontifex cogitauit. Vide Irenice quantam iniuriam tu facias Pontificibus & veritati!

Quartò. Sic porrò argumentaris vterius, imò miserius: si remotio infamie directè cooperatur hæresi: ideo cooperatur, quia est remouens prohibens hæresin: nimirum quia tollit pœnam quæ ab hæresi absterret. Quasi diceres: si remotio infamie directè cooperatur hæresi, ideo cooperatur, quia indirectè cooperatur: remouere enim prohibens, est indirectè aliquid facere, iuxta receptam Doctrinam S. Tho. 1. 2. a. 6. vbi ait: ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter: vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo in quantum est agens, sicut calefactio à calore: alio modo indirectè, ex hoc ipso quòd non agit: sicut submersio nauis dicitur esse à Gubernatore, in quantum desistit à gubernando: id est, in quantum omittit vel remouet gubernationem, quæ prohiberet submersionem. Idem S. Thom. tradit ibid. qu. 76 art. 2. ex Aristotele 3. Physic. text. 27. paulò aliis verbis: Causa mouens, ait, est duplex: vna per se, & alia per accidens: per se quidem est, quæ propriâ virtute mouet, sicut generans est causa mouens grauiâ & leuiâ: per accidens autem, sicut remouens prohibens, vel sicut ipsa remotio prohibentis: & hoc modo ignorantia (de quâ ibi agit. S. Doctor) potest esse causa actûs peccati: est enim priuatio scientiæ perficientis rationem in quantum dirigit actus humanos.

Quàm ergo tu insciens es Philosophiæ & Theologiæ, Irenice, qui hanc consequentiam re ipsâ formas: si remotio infamie directè, siue per se cooperatur hæresi, ideo cooperatur, quia indirectè & per accidens cooperatur: id est, remouendo pœnam, quæ ab hæresi absterret. ô Theologiam tali pœc dignam!

Quintò. Absurdam maioris suæ sequelam alio absurdo probat Irenicus: sed hoc, ait, non est: quia ista remotio suapte naturâ ad hæresin non ordinatur, nec includit partem aut societatem hæresis, &c. In remotiõne infamie ab hæresi includi partem aut societatem hæresis, Ernestus nunquam dixit: sed id solum: eam ex se ordinari ad hæresin: quod non est intelligendum præcisè de remotione negatiuâ, sed

positiuâ; prout per illam significatur *bona existimatio, & integra dignitas status*; (in quo collocantur hæretici) cui connexa est omnium pœnarum remotio. Sæpius enim, quæ positiua sunt, per negationes explicantur. Participationem & societatem actionis criminosa aliis argumentis Ernestus probat.

Sextò. Ait Irenicus: *neque etiam ideo* (propter remotionem infamiæ) *necessariò quisquam fit hæreticus: quod tamen requiritur, vt remotio infamiæ directè hæresi coopere-* tur; *iuxta ipsum Ernestum pag. 21.* Crimine falsi iterum peccas Irenice. Nunquam cogitauit: nunquam dixit, nunquam scripsit Ernestus: *vt remotio infamiæ directè coopere-* tur *hæresi, requiri, vt necessariò aliquis fiat hæreticus.* Constat semper sua voluntati humanæ libertas, quibuscunque illecebris alliciatur: neque tamen à culpâ immunis est, qui eam allicit, aut malū sub ratione boni secundū se appetibilis proponit. *Væ illi per quem scandalum venit* Matth. 18. v. 7. Non aliam ob causam, quā quia occasionem ruinæ spiritualis proximo præbet, faciendo ea, quæ secundū se apta sunt ad illum præcipitandum: etsi non necessariò, sed liberè in peccatum ruat.

Septimò. Inscitè illud quoque dicis Irenice: *ex malitiâ eorum, qui remotâ infamiâ fiunt hæretici, pendere, quod peruertantur, quod numero augeantur.* Non semper id malitiæ est, sed frequenter infirmitatis: quam à malitiâ distinguunt Theologi. Difficile est infirmis, id malum credere, vel vt malum deserere, quod publicis Imperij Legibus cohonestatur, & omnibus hominum honestorum prærogatiuis gaudet. Scandalum actiuum ex se ordinatur ad peccatum, etsi necessitatem peccandi non inferat illi, qui occasionem ruinæ spiritualis inde accipit.

Octauò, Denique falsum est, *quod remotio infamiæ: siue potius hæresis cohonestatio, & illæsa dignitas perpetuus status: ex naturâ suâ non ordinatur ad hæresin, sed per accidens & valdè remotè.* Honestas enim, cuius larvâ hoc monstrum vestitur, per se nata apta est ad voluntatem in id, quod sub honesti ratione apprehenditur, inclinandam, & in talis boni apparentis amore confirmandam. Plerique mortaliū famam præ aliis bonis huius vitæ æstimant, imò ipsâ vitâ potiorem multi habent. Quare cū vigore huius Pacis, sine detrimento honoris (siue, vt sonat Artic. 3. de Grauiam. *honore famâq; illibatis*) hæreticos esse, ac fieri liceat; euident est, istud ex naturâ suâ, sub motiuo tam illecebroso, ad Hæresin per se, & nimis propinquè ordinari, tanquam obiectum valdè intensum & potentia mouendæ maximè proportionatum.

Crambes, quam de Pontifice in remotionem pœnarum consentiente requirit, Pontificiam censuram meretur, non vltiorem responsionem. Iniuriosum enim est, dicere, quod Pontifex infamiā, siue malam opinionem, quam omnes boni de hæresi, & hæreticis quā talibus, concipiunt, tollere vel abrogare. & illis, qui fidem Deo violant, illæsa christianæ dignitatis statum concedere velit aut possit.

fit. Tolerat, quia impedire non potest quod taliter paciscentes illicitè & inualide attentant; neque tolerabit diutius, quàm circumstantiæ cogant: non in omnimodam & inconditionatam Perpetuitatem.

Dices, Protestantibus vigore huius pacis duntaxat tribui bonam existimationem ciuilem, siue statum illæfæ dignitatis ciuilis, non christianæ. Sed contra est. 1. Hæresis directè lædit statum illæfæ dignitatis christianæ: ergo, nisi hæc læsio cohonestetur, hæretici manent infames. 2. Etsi demus, tantum famæ & dignitati ciuili hæreticorum in perpetuum caueri: hoc ipso hæresi in foro externo tribuitur quod non conuenit nisi Religioni Catholicæ. 3. Cùm Pacis huius omni modo absoluta & inconditionata Perpetuitas excludat circumstantias excusantes: (quod millies dicendum est) necesse est, subtractis hisce circumstantiis, ipsam hæresin secundum se cohonestari, & ab infamiâ absolui.

Manent ergo hæretici infames Iure Diuino: quam infamiam dum paciscentes nituntur tollere, vel hæresin honestare, eidem directè cooperantur: quod rectè asseruit Ernestus, & malè impugnauit Irenicus.

N O T A VI.

Ius reformandi, alto Imperio connexum, ex se ad Hæresin non ordinatur.

Pergit Ernestus: Pax, de quâ agimus, dat Ius reformandi alto Imperio, & ex se ordinatur ad augendam Hæresin. Negatur hoc assumptum. Pax talis paciscitur merissimam tolerantiam: promittit non impedire, non punire reformantes; atque ita hæret. in genere primo & secundo permissionis: quam Ernestus ipse licitam esse affirmat cap. 15. Hoc modo permittendi vsa est Passauiensis transactio: isthic Cæsar, Electores, & alij statuunt, propter Confessionem Augustanam Status Imperij in suis Principatibus non inuadere per violentiam, non ledere, non opprimere, non grauare, non contemnere: sed pacificè in eâ Religione relinquere. Quæ omnia sonant pœnæ indulgentiam & meram tolerantiam. De alijs clausulis infra redibit sermo. Nec verò ista tolerantia per se atque ex naturâ suâ ordinatur ad hæresin augendam: nam omninò per accidens est quod ex eâ hæresis augeatur. Quemadmodum per accidens fit, quod ex tolerantia lupanarium crescat numerus fornicationum: quæ sanè, non permittentibus, sed peccantium malitiæ debent adscribi.

RESPONDETUR.

Ius reformandi, Principibus hâc Pace concessum, ex se ordinatur ad Hæresin, eiq; cooperatur.

Euidens imprimis est, hoc Ius, cùm sit absolutè perpetuum, indirectè hæ-

refi cooperari: sancitur enim in eum etiam casum, quo, mutatis circumstantiis, Principibus & Statibus acatholicis potestas subditos ad hæresin compellendi, vel in eâ retinendi, adimi posset, ideoque deberet.

Neque minùs manifestum est, Regulam Territorialem ex se ordinari ad hæresin, & directè eidem cooperari: sic enim se habet Ius Protestantium ad hæresin introducendam: sicut Ius Statuum Catholicorum ad introducendam Religionem Catholicam, & hæresin extirpandam: sed Ius hoc catholicorum, ex naturâ suâ, ordinatur ad fidem veram; ut per se manifestum est: vi enim illius integræ Prouinciæ reducuntur ad Ecclesiam Catholicam. Ergo, &c.

Atqui Irenicus negabat paritatem: Ius enim catholicorum, est Ius verû Protestantium autem est Ius usurpatum: ait enim, *esse merissimam tolerantiam, idq̃, duntaxat promitti Protestantibus, quòd videlicet Cæsar, si hæresin introducant, illos nolit impedire, punire, &c.* Sed refellitur 1. mera tolerantia non tribuit Ius aliquid faciendi; atqui Pax hæc apertis verbis confirmat, & de nouo Protestantibus tribuit Ius reformandi, ut in proiecto Instrum. Pacis art. 6 § de Principe Anhaltino, aliisque, videre est. Iure ergo non nisi à Cæsare & Statibus Catholicis concessio vtuntur Protestantes: Ius autem hæresin introducendi, &c. ex se ad hæresin ordinari, extra controuersiam est. 2. Etsi Ius hoc per negationes explicatur, tamen positium est. Sic Dominium transfertur venditione, quia venditor nullum Ius sibi retinet in re, vel ad rem. 3. Non tantum spondetur Protestantibus, illos non impediendos, puniendos, &c. verum etiam tuendos, protegendos, defendendos, iuxta art. 15. Proiecti; adeoque etiam adiuuandos: si videlicet subditorum aliqui, vel plures, emigrare, & hæresin recipere nollent, vel ab eâ resilire vellent. 4. Denique Pax absolute perpetua, destituitur circumstantiis excusantibus hæresis permissionem: consentit ergo & tendit directè in ipsam hæresin augendam & stabiliendam: cum, seclusis dictis circumstantiis, non habeat aliud obiectum: ut adeò ex hoc capite cooperatio directâ consequatur ex indirectâ, illique coniungatur.

Falsum igitur est, *hanc pacem in genere primo & secundo permissionis hæere*: neutra enim vllum Ius tribuit: sed maioris malî metu malum & iniuriam tolerat. Neque dicas, Ius hoc esse illegitimum, & simile Iuri Regis iniqui, quod explicauit Samuel .Reg 8. vers. 11, allegatus ab Ernesto hîc num. 3. Etsi enim in foro animæ nihil valoris accipiat; in foro tamen externo (quod solum directè & in solidum subest Principibus & Magistratibus politicis) prærogatiua juris legitimi illi tribuitur; in quantum authoritate juris publici, à Cæsare & Statibus constituti, Protestantes vigore huius pacis Ius reformandi in perpetuum exercere possunt, absque omni interpellatione & impedimento, perinde ac si Ius legitimum foret: ideoque sic paciscentes peccant, quia metu humano compulsi, quod illegitimum est, legitimum facere vi pacti attentant.

Iam quod Irenicus pro exemplo adducit, *per accidens esse, quòd ex tolerantia lupanarium crescat numerus fornicationum*: pugnat cum Theologorum Doctrinâ; qui non alio fine, quàm ad minuenda fornicationis & luxuriæ peccata, ea tolerari tradunt: iuxta illud August. l. 2. de Ordine ca. 4. *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus*. Ergo S. Doctor supponit, si meretrices & lupanaria, debito modo, tolerentur, libidines minui, neque omnia illis turbari: alioquin enim ratio illius nihil concluderet. Explicauit hanc causam, & licitam lupanarium tolerantiam Ernestus sect. 5. ad 9. §. 3. his verbis: *lupanaria ad retrahendos homines à grauioribus flagitijs, quæ aliàs quibusdam locis inualescerent, tolerantur absque omni cooperatione illicitâ. Neque enim libidini detrahatur infamia: neque frequentantibus lupanaria portæ patent dignitatum: neque libertas datur quenquam ad ea compellendi, aut integras ciuitates, oppida, ecclesias, monasteria in lupanaria conuertendi: sed, ne omnia inficiant, aliquæ area conceduntur fimetis & haræ porcis: imposito etiam tributo, ne plus alliciat gratuita peccandi licentia: neque impediuntur parentes, alijsq; quò minus liberos inde auocent, aut delinquentes castigent.* Vide, mi Irenice, quàm nullum Ius fornicandi lupanaria tribuant: & quot retinaculis æstus libidinis, qui aliquatenus hâc permissione videtur laxari, coërceatur! quæ non ad augendam, sed minuendam libidinem spectant. Cur ista dissimulas? quæ, si expenderes, fateri deberes, in hâc pace omnia secus habere, dum omnia, quæ in foro externo ab hæresi abstertere solent, remouentur. Si ex permissione lupanarium fornicationes crescunt, argumentum est, aliquid cooperationis vel immoderationis esse admixtum. Neque dubium est, in hâc re facile & sæpè peccari. Vide Nauar. ca. 17. man. Rectè igitur Ernestus probauit: *Regulam Territorialem directè hæresi cooperari*; neque Irenicus quicquam solidè respondit.

N O T A VII.

Refellitur id quod Ernestus de Iure & actione ad spolia retinenda, hæreticis concessâ, affert.

§. I.

Cæsar solùm paciscitur suspensionem Iuris, quod ipse, alijsq; habent ad spolia recuperanda.

Vlterius Ernestus, hæreticis, inquit, in tribunali Cæsareo conceditur ius & actio ad spolia catholicis erepta, retinenda. Hic decuisset Ernestum rem propius intrari, nec peregrinam laruam huic causæ affingere. Pacificatio enim neque ius, neque actionem tribuit ad spolia, per Reg. 79. in 6. Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur: sed Cæsar & Catholici non habent ius ad spolia. Ergo, &c.

Quid

Quid igitur Caesar paciscitur? paciscitur suspensionem, siue stationem exercitū atque executionis juris, quod ipse alijs paciscentes habent ad recuperanda ista spolia: utq; Camera Praeses & Assessores occupatorum bonorum causā nullam citationem, mandatum vel processum decernant. Quo in pacto duo includuntur: primum est, non recuperare spolia: alterum, non decernere citationem vel processum eorum causā. An autem liceat Caesaripacisci, quod ea recuperaturus non sit, dubitari posset. Sed Caesar in hoc pacto jure suo utitur: ergo nemini facit injuriam: disponit enim de jure, quod habet ad recuperandum, & non de alieno. Et disponit quidem licite: nam si judicat se recuperare non posse; utique bene promittit se non recuperaturum: siquidem recuperare, tali impossibilitate positā, non tenetur: nemo enim tenetur ad impossibile. Dic, amabo te, an credas Caesarem, suspendendo tale ius non recuperandi ista spolia ecclesiarum, committere rem malam, ut vocas, intrinsecē? id si credas, vide quo ex capite: nam id malum intrinsecē non est ratione suspensionis executionis Caesareae protectionis: 1. Quia iudicat eam se exercere non posse. 2. Quia protectio nihil aliud includit quā defensionem, arg C. de domest. & protect. lib. 12. defensio verō est instantis offensionis propulsatio: ab offensione enim omnis defensionis pendet ratio; per Hottom. Brissou. idem per Salamon. in l. ult. de just. & jure. Ergo vi & obligatione protectionis Caesar tantum tenetur se habere defensiue, propulsando offensionem. Ergo non tenetur se habere offensiue, armatam vim inferendo: sine quā tamen recuperare ecclesias non potest. Hec confirmantur ex Cap. Tibi Domino. d. 63. Item ex Clement. 1. de jure jur. ubi Imperator pollicetur se fore Romanæ Ecclesiae defensorem, protectorem: se ecclesias conseruaturum, manutenturum: nemo autem censetur manutendere, quod in manibus alienis est: aut conseruare rem, quæ non est in eius dispositione aut potestate, cuiusmodi sunt Ecclesie ab acatholicis occupatae. Patet etiam hoc ipsum ex Cap. 2. de Feudis. in fin. ubi Pontifex ait, Bona Ecclesiastica, quæ facile non possunt recipi, et si alioqui prohibita sint dari in Feudum, tum posse infeudari, saluo jure ecclesie. Quem textum bene nota etiam pro infeudationibus Caesareis. Ex quo etiam sumitur argumentum à minori ad maius: si licet, propter difficultatem recuperandi, Bona Ecclesie male occupata infeudare, atque sic quodammodo alienare: multò magis licet eadem, quæ recuperari non possunt, non recuperare. Vnde Petr. Anton. de petra, de Potest. Principis pag. 556. cap. 32. dub. 2. n. 203. ait: Quamuis bona ecclesie regulariter sint prohibita alienare & infeudari: tamen si non sint penes ecclesiam, & ab alijs detinentur, à quibus impossibilis iudicatur recuperatio, tunc secus est.

Fortè dices, Caesarem ad recuperandum teneri ratione prestiti juramenti. Sed nego Caesarem vnquam iurasse, se ecclesias ab acatholicis, alijsve ecclesie hostibus occupatas recuperaturum. Certè in Formulis juramenti, C. Tibi Domino, d. 63 & Clem. 1. de iure jur. expressis, nulla prorsus fit mentio recuperationis. Neque enim eousq; extendas licet verba, protegendī, defendendī, &c. Nam in juramenti verba sunt strictæ interpretationis. C. 1. de jure jur. in 6. l. Quicquid ad stringend ff de verb obligat. Et verò si Caesar juramento esset adstrictus ad recuperationem omnium ecclesiarum ab acatholicis & infidelibus occupatarum; bone De-

us, quanta quàm impossibilis obligatio! Quis sibi persuadeat, vllum Imperatorem se ad hoc voluisse obligare: juramenta autem non obligant ultra jurantis intentionem. Sed demus, in forma juramenti Cæsarei contineri recuperationem: atqui in omni juramento intelligitur, si potero: Cæsar autem non potest recuperare. Hinc in formulis ante dictis disertè habetur, defensurum ecclesias pro scire & posse: pro posse, & non ultra.

RESPONDETUR I.

Ius & actio hæreticis ad spolia constat; Ius non-recuperandi pro Cæsare perperam asseritur.

Rursus malæ fidei specimen Irenicus edit, dum verba Ernesti non refert integrè. Ita ille: *ijisdem in tribunali Cæsareo conceditur Ius & actio ad spolia catholicis ante Tractatum Passaviensem erepta retinenda & vindicanda.* Irenicus illud, vindicanda, intra calamum retinet: quia clarè actionem, quæ hæreticis conceditur, demonstrat. Non solum enim Cæsar suspendit exercitium juris, quod ipse alijque paciscentes habent ad recuperanda ista spolia: verum etiam eo ipso concedit illis actionem ad bona ecclesiastica; (quæ non alio quàm spoliij titulo possident) si ecclesiastici vel catholici aliqua ipsis eriperent, & ecclesiæ restituerent: repetenda & vindicanda. Quo casu Camera processum decernere debet pro hæreticis, tanquam spoliatis, contra legitimos Dominos, tanquam spoliatores. sic ergo argumentum Ernesti aduersus Irenicum instauramus.

Qui Princeps confert aliquibus absolutè & inconditionatè in perpetuum facultatem bona aliqua possidendi, retinendi, super illis disponendi, vtendi, fruendi, eadem sibi erepta vindicandi: idque ipsum publicâ lege sancit, verè confert jus & actionem: *jus enim, cuius effectus est actio, nihil est aliud, quàm legitima* (id est Legibus sancita) *facultas agendi, petendi, obtinendi, disponendi, vtendi*: vti iuxta communem sent. explicat Layman lib. 3. tr. 1. c. 1. n. 3. Atqui Cæsar hâc pace facultatem concedit hæreticis super spoliis ecclesiæ absolutè & inconditionatè in perpetuum, eamque publicâ sanctione legitimam facit, vt constat ex articulis Proiecti, & hætenus demonstratis. Ergo, &c.

Quòd verò apponit Irenicus Reg. 97. ex 6 *nemo potest plus Iuris transferre in alium, quàm ipse habet: Cæsar autem & catholici non habent Ius ad spolia Ecclesiæ.* Ergo, &c. rectè probat, hoc non fieri licitè ac validè: quod ipsum contendimus: fit autem illicitè & inualidè, quia ex naturâ actûs siue talis pacti, & iuxta manifestam intentionem hæreticorum, veræ fidei iniuriosam, tùm catholicorum meru extortam, Protestantibus in foro externo omnia in perpetuum absolutè & inconditionatè conceduntur, promittuntur & præstantur, quæ ad translationem licitam & validam iurium & bonorum necessaria sunt, & à Cæsare ac Statibus concedi, pro-

mitteri & præstari possunt. Dic, amabo te, Irenice, quando legitimâ donatione, emptione, aut alio iusto titulo perpetuò transfertur dominium aliquorum bonorum à Cæsare, vel Cæsaris authoritate in alios, quid aliud promittit, concedit aut præstat, quàm, quòd tribuit facultatem talia bona in perpetuum possidendi, retinendi, de ijs disponendi, utendi, fruendi, erepta rursus vindicandi? Ergo Cæsar & Catholici Status, quantum in se est, & ex naturâ actûs, transferre conantur omne lus spoliatorum ecclesiæ in spoliatores, ideoque peccant: hoc enim esse intrinsecè malum, siue ex se illicitum, nobis tacentibus ipsi termini clamant.

Falsum igitur est 1. *Quòd Cæsar solum paciscatur suspensionem, siue* (ut speciosè nugatur Irenicus) *stationem exercitiij atque executionis juris, quod habet ad recuperandum.* Non suspenditur, neque stat: sed aboletur, prosternitur & extinguitur jus, quò absolute & inconditionatè in perpetuum nullo modo se vsuros Cæsar & Status Catholici promittunt. Nunquam quantum in se est, & vi pacti, aliquo iure uti velle aut posse, est idem, quòd illud habere nolle, siue abdicare.

Falsum est 2. *In Camera Imperiali plus non concedi Protestantibus, quàm ut Camerae Præses & Assessores, occupatorum bonorum causâ, nullam citationem, mandatum, vel processum decernant, contra illos pro catholicis:* habent enim eo ipso actionem realem, siue vindicationem, imò & personalem aduersus catholicos, si spoliatores suos in possessione spoliatorum ecclesiæ, scilicet turbarent, eaque illis eriperent.

Falsum est 3. *quòd Cæsar sanciens perpetuam non-recuperationem, disponat de jure suo, & non de alieno:* Obligatus enim est Religioni & Ecclesiæ Catholicæ, Catholicis item Imperij Statibus, tanquam suis subditis, ut illam & istos defendat, damna resarciat, iniurias propulset. Non sui, sed horum causâ portat gladium, gestat sceptrum & Coronam. Ius, siue potius onus defensionis actiuæ incumbit ipsi: jus defensionis passiuæ habent isti: sunt hæc duo indiuidua. Dum ergo de jure recuperandi (quod esse defensionis intrinsecum mox patebit) disponit, magis disponit de alieno, quàm de suo.

Falsum denique est 4. *quòd Cæsar verè iudicet, aut iudicare possit, se exercere non posse jus Cæsareæ protectionis, eo modo, quo illud non exercere promittit:* Promittit enim, iuxta clausulam Pacis Religionis, pro se & Successoribus id in perpetuum absolute & inconditionatè: in perpetuitatem autem incurrit mutatio circumstantiarum & conditionum excusantium: Ergo non potest Cæsar iudicare, se aut Successores, in euentum talis mutationis, non posse aut non debere exercere officium Cæsareæ protectionis: adeoque nec licitè nec validè promittit. Respira paulisper Irenice, mox enim alterum hoc causæ tuæ columen penitus concidet.

**Cæsar, tum ex officio Cæsaris, tum vt Ecclesiæ Aduocatus
siue Defensor, tenetur jura & bona Ecclesiastica à Pro-
testantibus recuperare, si potest.**

Vt omnem Cæsari & Statibus Catholicis scrupulum eximat Irenicus, confi-
denter asserit, *Cæsarem vi & obligatione Protectionis siue Defensionis, quæ ipsi incumbit, non
teneri vi armatâ recuperare ecclesias, sed tantum se habere defensiuè: adeoq; negat recu-
perationem spoliiorum ecclesiæ pertinere ad eius defensionem. Hoc Paradoxum
probare nititur ex verborum significatione Protectio, ait, nihil aliud includit, quam
defensionem. Rectius dixisset, protectionem nihil aliud significare quam defensio-
nem, siue, esse synonyma. Neque opus erat arg. L. de Domest. & Protectoribus l. 12.
id probare, cum per se pateat, & in illo titulo nec verbum insit, cuius argumento
hæc synonymia confirmetur. Pergit: defensio verò est instantis offensionis propulsatio:
ab offensione enim omnis defensionis pendet ratio, per Hotom. Brissonium, item per Salomon.
in L. vt vim, & c. de just. & jure. Quæ pro suâ eruditione videtur sumpsisse ex Dictio-
nario Calepini, qui hanc explicationem habet verb. Defensio. Etsi verò editio anti-
quior non alleget Hotom. & Brissonium, potuit illos addere Passeratius in suâ,
quæ ad manum non est. vt vt sit, apparet, cum illo nobis Theologo rem esse, qui
in grauissimâ causâ præcipuum argumentum petat ex Calepino, aut certè non ex
Theologis, neque ex locis Theologicis.*

Nos verò asserimus in proposito, ad defensionem non solum pertinere instan-
tis siue imminentis offensionis propulsationem, verum etiam præteritæ: siue ea
consistat in spoliatione bonorum offensi: siue in aliis eiusdem injuriis, quas vindi-
care, & spolia recuperare, si possit, est officium Defensoris. Quod in primis ipsius
Irenici ratio probat: *ab offensione enim, vt ait, omnis defensionis pendet ratio: non solum
autem vis & iniuria præsens, siue imminens, verum etiam præterita, siue personis
siue fortunis eorum, qui defendendi sunt, illata, est verissima offensio: ergo hinc
quoque defensionis pendet ratio.*

*Secundò. Sic in Scripturis, verbum Defendendi, non pro solâ imminentis, sed et-
iam pro præteritæ cuiuscunq; offensionis siue iniuriæ quacunq; propulsatione &
vindictâ, siue vltione accipitur. Nabuchodonosor iurauit per thronum & Regnum suum,
quod defenderet se (id est, vlcisceretur, iuxta interpretes) de omnibus regionibus his, quæ
remiserant Legatos ipsius vacuos, & sine honore abiecerant. Iudith. 1. 17. 11. & 12. Factum est, (ib.
c. 2. 17. 1.) verbum in domo Nabuchodonosor Regis Assyriorum, vt defenderet se: id est, offensionem
præteritam vlcisceretur: neq; enim quisquâ illi vim inferebat, à quâ instare se defen-
deret. Ipsa Iudith. c. 9. 17. 2. sic orauit: Domine Deus Patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in*

defensionem alienigenarum, &c. id est, ultionem sichimitarum, quorum Princeps so-
rorem illius constuprauerat. Gen. 34. v. 2. & 25. De Israël & Iudâ, Ecclesiasti-
cus c. 47. v. 31. *Et quasiuit, ait, omnes nequitias, vsque dum perueniret ad illos defensio, &
ab omnibus peccatis liberauit eos.* vbi per defensionem aliqui intelligunt liberatio-
nem Hebræorum è Babylone: alij redemptionem fidelium per Christum: alij mi-
raculum ignis absumentis holocaustum Eliæ, 3. Reg. 18. quo defendit honorem &
cultum veri Dei: alij denique captiuitatem Assyriacam & Babyloniam, quâ De-
us ultus est populi sui eòusque cumulatus nequitias: qui sensus congruit græco, v-
bi est, *ἐκδίκησις*, id est, ultio; vti & Iudith 9. vide Concil. de Lapide l. c. Eccles. &
Rom. 12. v. 19. vbi illud: *non vos defendentes charissimi*, interpretatur ex Chrysost. &
Tertull. *non vos vindicantes*: est enim in græco, *ἐκδικήσεις*. Sic Tertull. l. 2.
contr. Marcion. quod hic allegat Apost. *mihî vindictam, & ego retribuam*: legit, *mihî
defensam*, (siue defensionem) & *ego defendam*. Est autem recuperatio spoliatorum,
vindicta siue vindicta quædam: vt adeò, ex vsu Scripturæ & Patrum, defensio
complectatur cuiusvis offensionis siue injuriæ & damni dati propulsationem, &
vindictam siue ultionem: sub quâ euidentis est contineri quoque spoliatorum recu-
perationem, & ante omnia, spoliatorum restitutionem.

Tertiò. Consonant veteres Latini. Nonius ex Ennio, *serua*, inquit, *ciues defen-
de* (id est, vindica, vlciscere) *hostes*. Gellius l. 1. c. 9. *defendere*, inquit, *idem est, quod de-
pellere*. Defendit igitur Cæsar Ecclesiam, si ex spoliis ecclesiarum hæreticos de-
pellit. Quam significationem poterat Irenicus itid. ex Calepino discere, cum e-
am quoque afferat.

Quartò. Leges quoque suffragantur. Extat lib. 1. ff. tit. *de procuratoribus & de-
fensoribus*; vbi pro eodem sumuntur: apertum autem est, Procuratorem non so-
lùm constitui ad præsentis offensiones depellendas, verùm etiam præteritas vin-
dicandas, & recuperanda spolia, ac restitutionem in integrum, cuius meminit
Lex 51. Minor, &c. idem patet ex tit. cod. lib. 1. de defensoribus Ciuitatum. l. 1. vbi
Impp. Senecæ defensori ita rescribunt: *si quando quis vel debitum iustum, vel seruum,
qui per fugam fuerat elapsus: vel, quod ultra delegationem dederat, postulauerit: vel quodli-
bet huiusmodi: tuâ disceptatione restituas*. Non ergo solùm est defensoris instantem
offensionem propulsare, verùm etiam præteritam: & ea, quæ is, qui defendi de-
bet, per injuriam amisit, recuperare ei que restituere.

Stabilitâ igitur propriâ & germanâ hâc vocis significatione: Probatur,
Cæsarem, vt est Protector & Defensor Ecclesiæ, teneri ad recuperanda bona ec-
clesiæ, si possit. 1. Quia ex vsu Scripturæ, Patrum, Grammaticorum & Le-
gum, defensio comprehendit quoque & significat recuperationem. Nulla ergo
est causa restringendi: cum, præsertim quando agitur de interesse publico, lata in-
terpretatio fieri debeat. l. 2. §. *Exercitum, &c.* vbi Bart. ff. de his qui not. infrà l. *Quem-
admo-*

admodum, &c. vbi Bart. de Agricol. & censib. 2. Protectores non modò per viam juris, seu sine armis, puta Legationibus, interuentionibus, & intercessionibus: sed etiam de facto, armis & manu militari clientes protegere & defendere debere, ex communi DD. plurimis allegatis docet Mager. de aduocatiâ armatâ cap. II. nu. 225. Quod de recuperatione speciatim explicat num. 241. *Hi tamen, ait, tentatis omnibus alijs remedijs, nec viâ juris, nec vllâ æquitatis ratione clientes, quæ sua sunt, vel sibi debentur, consequi possunt: quia fortè aduersarius res iniustè occupans atque dimittere nolens, superiorem non recognoscit: vel Iudex siue Magistratus ipsius quantumvis officiosè imploratus, justitiâ non vult administrare: nec est superior, ad quem pro justitiâ obtinendâ recurrere liceat; vel Iudex siue Magistratus nequit eum cogere vt officium faciat & sententiæ pareat: tunc omninò Protectores pro clientibus suis arma sumere, eosq; manu militari defendere debent.* ita ille. Est autem hæc communis sententia multò maximè de Cæsare intelligenda, qui est supremus Ecclesiæ Aduocatus, Protector & Defensor.

3. Probatur exemplis Regum & Impp. qui Officium & Titulum Defensoris Ecclesiæ gloriosè gesserunt, non solùm vim præsentem vi repellendam, sed vel maximè spolia ecclesiæ sibi recuperanda existimantes. Quam ob causam sæpiùs Reges Francorum à Pontificibus vocati sunt in Italiam: quâ de re ita Anastasius in vitâ Stephani III. *Dum nihil ab eo (Aristulpho Rege Longobardorum) obtineret: cernens præterea etiam ab Imperiali potentiâ nullum esse subueniendi auxilium: tunc, quemadmodum Prædecessores eius: beatae memoriæ, Dominus Georgius secundus, & Gregorius tertius, ac Dominus Zacharias, baptismi Pontifices, Carolo Martello excellentissimæ memoriæ Principi Francorum direxerunt, petentes sibi subueniri propter oppressionem & inuasionem, quos & ipsi in hac Romanâ Prouinciâ perpeSSI sunt: ita modò & ipse Venerabilis Pater, Diuinâ gratiâ inspirante, clam per quendam peregrinum suas misit litteras Pipino Regi Francorum, &c. Qui denique Aristulphum promissa sæpiùs violantem, ad ea implenda & ablata restituenda vi & armis coëgit.* De quibus vide Platinam in Stephano II. Etsi Baronius Anno Christi 753. illa tribuat Stephano III. Sic Hadrianus Papa à Carolo

Magno sæpiùs per Legatos petiuit, vt Desiderium Romanæ Ecclesiæ ciuitates inuadentem reprimeret, atque plenarias beati Petri justitias, (ita appellat Anastasius bona Ecclesiæ Romanæ iniustè erepta) & ablatas ciuitates ab eodem Desiderio Rege exigeret: quod, neglectis bellis domesticis contra Saxones, transgressus in Italiam feliciter suscepit & perfecit. Vide Baron. Anno Christi 774. & Anastasium, ac Platinam in Hadriano. Quâ in re officium defensoris Ecclesiæ ita impleuit, vt eo titulo meritò postea vteretur: ita enim habet inscriptio epistolæ ad Elipandum ArchiEpiscopum Toletanum, apud Baronium Anno Christi 749. n. 15. *Carolus gratiâ Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, Filius & Defensor Sanctæ Dei Ecclesiæ, Elipando Toletanæ ciuitatis Metropolitano, & ceteris, in partibus Hispaniæ consacerdotibus Orthodoxæ fidei, &c.* Quod defensoris officium filiis

Testamento hæreditarium reliquit, referente Baron. An. Chr. 306. n. 24. hisce verbis: *super omnia autem iubemus, ut ipsi tres Fratres (Ludouicus, Pipinus, Carolus) curam & defensionem Papæ simul suscipiant, sicut quondã ab Auo nostro Carolo, & beata mem. Genitore Pipino Rege, & à nobis (non tantum vim vi repellendo, verum etiam ablata recuperando) postea suscepta est: ut eum cum omni adiutorio ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam, quantum ad ipsos pertinet, & ratio postulat, habere faciant. Similiter & de cæteris ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus, ut iustitiam suam & honorem habeant, & Pastores & Rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad ipsa loca pertinent, &c.* Quod sanè fieri non potest, si eorum, quæ ecclesiis auferuntur, recuperatio, ad officium Defensoris non pertinet. Omittimus exempla posteriorum Imperatorum, qui, implorato protectionis siue defensionis officio, non solum Romanæ, verum etiam aliarum Ecclesiarum spolia vi armatâ recuperarunt. Vnum addimus, ut Irenicus intelligat, Protestantium etiam sententiâ, recuperationem ad officium Aduocati siue Protectoris pertinere. Anno 1552. Wolffgangus Ordinis Teutonici Magister Eluacum oppidum, quod alius, quam volebat, Præpositus ibi electus esset, repente vi armatâ cœpit: mox autem Christophorus Dux Württembergiæ, Ecclesiæ & Præposituræ Aduocatus siue Protector & Defensor à Præposito imploratus, militari manu oppidum recuperauit; officij id sui esse existimâs, teste Henrico Pantal de viris illustr. German. part. 3. in prædicto Duce Christophoro, super sedemus plura congerere. 4. Denique Ratio aperta Irenico aduersatur. Cum enim officium Aduocati siue Defensoris ad Ecclesias, earumque possessiones conseruandas vnicè institutum sit; & Ecclesiarum atque Ecclesiasticorum inuasores, non tam personis, quam bonis inhient; nullum sanè auxilium aduersus spoliatores Ecclesiæ Dei suppeteret, & fine suo in adoptandis instituendisque Aduocatis & Defensoribus planè frustraretur, nisi recuperatio iisdem incumberet; cum præsertim nunquam, aut vix contingat ecclesiasticos hostiliter inuadi, quin aliqua eorum bona occupentur. Paulò ergo post nihil illis supererit, nisi Cæsar, alijque Aduocati & Defensores spoliatos restituere, & spoliatores, etiam vi adhibitâ, si possint, repellere teneantur. Vide Irenice quàm perniciosus Ecclesiæ sit nouus hic error tuus! Quem alio errore duplicas; Cæsari enim respectu Statuum Ecclesiasticorum solum assignas officium Aduocati siue Defensoris; cum eorundem etiam sit Princeps supremus, ratione bonorum Feudalium, Priuilegiorum & Regalium, quæ à Cæsare & Imperio obtinent: ideoque forum Cæsaris sortiantur, eiusque & Imperij præceptis parere debent, per text. in *C. Si Episcopus, &c. dist. 18. Gloss. ibid. & in Cap. Cum parati, &c. de appellat. Gloss. ibid. in verb. Legat. Panorm. ib. n. 8. & alios communiter.* Hinc perinde ut Status Sæculares onera Imperij portant, collectas soluunt, Homagium ut alij Imperij Vasalli præstant, & tam in Camera Imperiali, quam Aulâ Cæsareâ conueniunt ac conue-

conueniuntur, vti notorium est. Comperti autem certi que juris est, Principes & Dominos temporales, adeoque vel maximè Cæsarem, talem defensionem debere subditis, quâ non minùs à spoliatione, quàm aliis injuriis sint immunes. Nam vt tutela inuenta fuit ad tuendum eum, qui se per etatem tueri non potest; ita & Dominatus, ad tuendos, qui per imbecillitatem sese aduersùs potentiorum injurias, rapinas, violentias, impetus, tueri non possunt, humanis necessitatibus id exigentibus introductus est. Bald. in l. Ex hoc jur, &c. ff. de iust. & jure. Ergo Cæsar vi officij Cæsarei tenetur Ec-

clesiasticos spoliatos, æquè vt alios subditos restituere, eorumque bona à spoliatoribus etiam vi armatâ vindicare, si potest. Idem colligitur ex Pace publicâ

Imperij, quâ Ecclesiastici & Sæculares similiter gaudent: ibi enim §. Also daß/ &c. statuitur: Daß niemands/ &c. einich Schloß/ Stätt/ Märckt/ Befestigung/ Dörffer/ Höff/ oder weiler absteigen/ oder ohne deß andern Willen/ mit gewaltiger Thät freuentlich einnehmen soll/ &c. *Ne quis vllam Arcem, Ciuitates, Oppida, Pagos, vicos inuadat, aut sine voluntate alterius occupet.* Postea autem §. Vnnd ob die Thäter/ &c. aduersus transgressores decernitur: vt de illis compescendis, &c. Cæsar cum Statibus conueniat & deliberet. Dahin Wir vnnnd Sie/ oder Unser vnnnd Ihr Anwaldt treffentlich können/ oder mit Macht schicken wollen vnd sollen/ zu Rath schlagen vnd mit macht zu handelen/ &c. Clariùs loquitur Capitulatio Cæsarea Ferdinandi II. Artic. 7. apud Lymnæum tom. I. c. 12. nu. 35. Was auch die zeithero einnem jeden Chur Fürsten/ Fürsten/ Herrn vnd anderen/ oder dero vor Elteren vnnnd Vorfahren/ Geistlich oder Weltlichs Standts/ dergestalt ohne Recht gewaltiglich genommen/ oder abgetrungen: sollen vnd wollen Wir der billigkeit nach/ wie sich im Recht gebürt/ wieder zu dem seinen verhelffen: bey solchem auch/ so viel Er recht/ handhaben/ Schützen vnd Schirmen/ ohne alle ver hinderung/ vffhaltung vnnnd saumbnuß/ &c.

Ex quibus denique omnibus efficitur, nouum & perniciosum esse errorem, quem Irenicus contra proprietatem verborum: vsum Scripturæ, Patrum, & Legum: contra exempla Imperatorum & Principum; Praxin & Leges Imperij; Cæsaream denique Capitulationem, excogitauit: *Cæsarem, cùm potest, non teneri, etiam vi armatâ, vbi alia non poscunt, spolia ecclesiarum ab hæreticis recuperare.*

RESPONDETUR III.

Ex dictis Pacem hanc solidè oppugnari.

Demonstratâ igitur Cæsaris obligatione, ad recuperanda, si potest, Ecclesiarum spolia: euidenter sequitur, ex hoc capite intrinsecè malum & ex se illicitum pactum esse, quo se obstringit absolutè & inconditionatè, siue omni modo in perpetuum, (adeoque etiam in eum casum, quo posset) dicta spolia non recuperaturum. Neque vllius momenti sunt quæ congerit Irenicus.

Primo enim in Formulis iuramenti Cæsarei, quas obiecit, verba defensionis & protectionis, *defendendi & protegendi*, accipi debent secundum proprietatem sermonis, demonstratam à nobis ex usu Grammaticorum, Scripturæ, Legum, Praxi Imperatorum & Imperij, & vel maximè Capitulatione Cæsareâ: quæ ab Irenico penitus ignorari apparet: ideoque de tantis rebus nec audiendum quidem esse, nedum consulendum. Petit sibi ostendi verbulum, quo Cæsar iuret se recuperaturum spolia Ecclesiæ. Ostendimus ea ipsa esse, quæ obligationem defensionis & protectionis ipsi imponunt.

Secundo. Quod dicit, Imperatorem polliceri, se Ecclesias conservaturum, manutenturum: neminem autem censi manutene, quod in manibus alienis est, aut conservare rem, quæ non est in eius potestate, cuiusmodi sunt ecclesiæ ab acatholicis occupatæ: nugatorem agit. Nam, præterquam quod Protectorem & Defensorem, adeoque & Recuperatorem, uti ostensum est, se fore promittit: non minùs rectè ecclesias conservare & manutene dicitur, si ea, quæ vi ablata sunt, vindicet: quàm Imperium, si hostes quoscunque ex locis occupatis expellat. Sic & Medicus ægrum servat, cui amissam sanitatem restituit. Etsi verò ecclesiæ ab hæreticis occupatæ, sint in manibus alienis: superest tamen Ecclesia Romana & vniuersalis: adhuc sunt in potestate & manu Imperatoris Ecclesiarum occupatarum iura, quæ conservare & manutene, siue, quod idem est, vigore illorum spolia recuperare tenetur, si potest.

Tertio. Cap. 2. de Feudis, unà cum Petro An. on. de petrâ, frustra allegatur: dum enim asserunt, bona Ecclesiæ posse infeudari, si recuperatio sit difficilis aut impossibilis: indicant recuperari debere, si recuperatio sit facilis, aut, spectatis circumstantiis, possibilis. Deinde Irenicus verba Pontificis non retinet, sic enim allegat: Pontifex, ait, bona Ecclesiæ, quæ facile non possunt recipi, et si alioqui prohibita sint dari in Feudum; tamen posse infeudari, salvo jure Ecclesiæ: cum textus ita habeat: alia quoque dubitatio (eag. tertia) continebat: ut, cum Feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: utrum possis alicui laico in Feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in Feudum per Ecclesiam recognoscat? in tertio (hoc videlicet casu) Feudum alienatum poteris ei licenter concedere, per quem ipsa Ecclesia valeat rehabere. Unde contra Irenicum telum hoc ipsum intorquemus: si Cæsar Protestantibus promittat absolute & inconditionate in perpetuum infeudationem super Episcopatibus iisdem concessis, aut in sæculares Principatus vertendis: Ecclesia eiusmodi Episcopatus per Protestantes, nunquam poterit rehabere: Ergo Cæsar ita paciscendo violat hoc Cap. 2. de Feudis. Quem textum, Irenice, bene nota pro eiusmodi infeudationibus Cæsareis.

Quarto negat, Cæsarem unquam iurasse, se Ecclesias ab acatholicis, aliisque Ecclesiæ hostibus occupatas recuperaturum. Nos verò istud intimè contineri in officio defensoris & protectoris, ipsaque defensione & protectione, demonstravimus: neque

contra Negantem prima principia, pluribus disceptandum est. Nec obstat quod dicit, *in iuramentis verba esse stricta interpretationis*: c. 1. de jure jurand. in 6. *Quicquid ad stringend.* ff. de verb. oblig. Interpretatio enim proprietati verborum, vsui legum & praxi consentanea, non est stricta. Accedit, cum agitur de fauore publico, qualis utique est Ecclesiae, verba esse late interpretanda; ut diximus: & praeterea cum effectu accipienda. l. 1. ff. Quod quisq. iuris &c. Esset autem sine effectu promissa Ecclesiae defensio & protectio, omniumque rapinis & direptioni exponerentur, si Caesari, aliisque Principibus & aduocatis, siue defensoribus spoliolum recuperatio non incumberet: ut supra diximus.

Quintò. Inepta est Irenici exclamatio: *si Caesar iuramento esset adstrictus ad recuperationem omnium Ecclesiarum ab acatholicis & infidelibus occupatarum*: bone Deus, quanta, quam impossibilis obligatio! Nam imprimis non versamur in casu recuperationis omnium ecclesiarum ab Haereticis vel Turcis, aut aliis infidelibus occupatarum: sed earum duntaxat, quas haeretici occuparunt intra Imperium, quasque Caesar, non solum ut Aduocatus Ecclesiae vniuersalis; sed speciatim, quatenus Caesar siue Supremus Imperij Princeps & Dominus, tenetur recuperare & restituere legitimis & idoneis Dominis, id est, Ecclesiasticis. Deinde non versamur in casu impossibilitatis: Irenicus enim nouo errore credit, aliisque conatur persuadere: *Caesarem, vi defensionis & protectionis debite, non teneri vllas Ecclesias recuperare, etiam cum potest; quod recuperatio sit extra obligationem protectionis siue defensionis.* Ergò, exclamat, *quam impossibilis obligatio!* Si impossibilis est Ecclesiarum recuperatio, qualis hoc tempore euidenter est earum, quas obtinent Turcae &c. Nemo sanæ mentis dicet, obligari ad recuperandum: Quod idem fate-mur de Ecclesiis Germaniae in praesenti, etsi in dispari gradu impossibilitatis. Hoc contendimus: *si contingat circumstantias mutari, & Caesarem tam effici potentem, ut,*

exemplo Friderici Aenobarbi, vel aliorum, suscipere possit Expeditionem in Terram sanctam, teneri ad eam recuperandam, secundum scire suum & posse. Idem dictum puta, Irenice, in similibus circumstantiis de Ecclesiis Germaniae: nisi quod hic obligationem duplicat Caesaris, tanquam supremi Iudicis ac Domini, officium erga suos Status & subditos, inter quos in Imperio nomen suum lubentes merito profitentur Status Ecclesiastici.

Urgebis: si defensor suâ naturâ includit recuperationem: Ergo non distinguitur bellum defensuum ab offensiuo, in quo vis infertur, iniuriæ vindicandi causâ, & præcipue recuperandi iniuste ablata. Pari ratione Defensio priuata, quæ fit cum moderamine inculpatae tutelæ, non se extendit ad recuperationem, debent enim iniuste licet ablata, iudicio repeti.

Respondetur 1. Bellum offensiuum, quod suscipitur ob injuriam illatam, adeoque etiam ob injustam bonorum inuasionem & occupationem, esse actum iustitiæ vindicatiuæ, teste Layman. lib. 2. tr. 3. cap. 12. Eiusmodi autem vin-

dictæ actum pertinere ad officium defensionis, & defensionem intimam esse, abundè demonstrauius. Neque apparet, quâ ratione geri possit bellum merè defensuum, quod non mixtum sit ex spoliatione & recuperatione. Vnde consequens est, bellum merè offensuum, quod nullâ præcedente iniuriâ suscipitur, non esse nisi iniustum. Sumitur ex S. Aug. q. 10. in Iosue, qui refertur in cap. Dominus. 23. q. 2.

Respond. 2. Moderamen inculpatæ tutelæ meritò restringi, vt non liceat, priuato recuperare rem ablatam, quando per viam iudicij potest reuerberi: nisi in continenti, siue dum est in ipso rapi; vt docet Siluest. vers. *Bellum*. 2, q. 1. §. 3. & q. 7. §. 10. Ne ianua aperiatur iniuriis & grauib. discordiis, si hoc permittatur arbitrio priuatorum. Eo ipso autem, quod DD. permittunt recuperationem, etiam priuatis, in continenti, vel quando per viam iudicij damnum reparari non potest, idque ex Regulâ juris naturalis & ciuilis, ff. de iust. & iure. l. vt vim, &c. videlicet, quòd vim vi repellere liceat cum moderamine inculpatæ tutelæ: argumento est, defensionem ex suâ naturâ ad recuperationem extendi, etsi ex iustis causis in aliquo casu restringatur.

Atque hinc concludimus, neq. Cæsarem, neq. vllum Regem aut Principem Catholicum posse pacisci hæreticis in perpetuum absolutè & inconditionatè, se non recuperaturos spolia Ecclesiæ: possunt enim euenire circumstantiæ, quibus id facere possint ac debeant: obligati videlicet Christo, tanquam Domino verè supremo, ratione veræ Religionis: & Ecclesiæ Catholicæ, tanquam Matri. Accedit, singulos Reges & Principes, non minùs quàm Cæsarem, etsi fortè expressè id non iurent, ipso iure Diuino obligari ad Religionem veram, & Ecclesiam Dei, secundùm scire & posse, defendendam, protegendam, & eius spolia vindicanda. Huic obligationi autem non minùs illicitè, quàm inualidè renunciant, cum absolutè & inconditionatè in perpetuum paciscuntur, se non recuperaturos: vt ex dictis liquet.

§. II.

Ernestus imitatur Theologos, qui Anno 1630. Pacem dissuaserunt.

Qui Anno 1630. Authores fuerunt prosequendi belli Ernesti rationibus utebantur; (vt hodieq. testari possunt, qui eorum Responso audièrunt coram) & longè probabilior erat spes recuperandi omnes ecclesias, quàm sit hodie; sed delusi sunt suâ spe. Si præuidissent mala ex eo tempore secuta, pacem suassissent, & paucarum ecclesiarum desertione ad annos 40. tot aliarum incolumitatem redemissent, non sine magnâ laude posteritatis, & merito apud Deum. Videat Ernestus an prætextu fictitiij sui intrinsecè mali, satius sit perdere omnia, quàm cum magnâ virtute & merito, quantum adhuc superest, conseruare.

Ernesto iniuriam fieri, neque tamen recta Con- silia ex euentu metienda.

Ernesti præcipuis rationibus vsos, qui anno 1630. authores fuere belli prosequendi, verum non est. Ille perpetuitatem Pacis Religionis, & cuiusvis similis, quæ dictam Pacem confirmat, maximè impugnat: Tunc autem non agebatur de confirmatione Pacis Religionis, aut perpetuâ bonorum ecclesiasticorum cessione; sed solùm ad annos quadraginta. Pacem verò temporariam Ernestus Reg. 3. & 4. sect. 4. probat. Sunt qui ex ore illius audierunt: *potuisse tum pacem licitè sanciri cum Protestantibus, relinquendo illis ecclesias, quas, pluribus iam recuperatis, pauculas possidebant, ad annos quadraginta: idq; à Theologis eâ de re consultis non debuisse dissuaderi, si gliscens à Sueco, & Protestantibus illum secuturis periculum, vel ipsi præ Zelo aduertissent: vel alij victoriarum continuo tenore capti, lubricum Imperij Statum solide ijdem representassent.* Nam si, omnibus perpensis, coram Deo, ipsi & alij iudicârunt, illo rerum statu, Cæsarem prorsus parem esse reliquis ecclesiis vindicandis; rectè suaserunt illarum recuperationi insistendum; cum id Cæsar facere teneatur, si potest: uti proximè demonstratum est. Quâ ratione, quid juris Religio Catholica habeat in Imperio: quod officium Cæsaris sit in eo iure asserendo tuendoque, liberè & solide illos expoluisse cum Ernesto sect. 5. § 4. credimus. Sed simul cum eodem addimus: non hinc fluxisse infaustos successus, sed ex illis causis, in quas ibidem digitum intendit, quasque temporum horum vlcera refricari vel explicari non sinunt. Compendio dicamus: Peccatis Germanorum incitatum Deum, auxiliatricem subtraxisse dexteram, quæ tot victorias contulerat ingratis & abutentibus: inter hæc autem peccata, vel nullum, vel minimum fuit Zelantium pro domino Dei; etsi demus in alterum extremum illos immoderatiùs declinasse. Tantus est grauissimorum scelerum cumulus, ut insaniat, qui Zelo qualicumque vindices calamitates velit adscribere; quasi Deus in tanto charitatis erga ipsum & proximum frigore, non habeat aliud quod puniat, quàm ardentiorē Religionis zelum: Ne quid iam dicamus de particulari quorundam interesse politico, quorum anno 1630 ea fuit consideratio, ut paci (quàm illo tempore honestiorem & magis religiosam habere licuisset) potiùs quàm Theologorum zelus, obicem pofuerit; uti satis apertè colligitur ex Actis publicis.

Atqui, ait Irenicus, *si prauidissent mala ex eo tempore secuta Pacem suassissent, & paucarum ecclesiarum desertione ad annos 40. tot aliarum incolumitatem redemississent, non sine magnâ laude posteritatis, & merito, &c.* Mi Irenice an nescis illud: *Timidæ cogitationes hominum, & incerta prouidentie nostræ?* Sap. 9. v. 14. Putabant illi,

ſpectatâ Catholicorum potentiâ, & felicibus ſucceſſibus, Cæſarem viribus abundare, & ad tam bonam cauſam armis proſequendam ideò obligari: de tam fœdo victoriarum abuſu, intentionum deprauatione, aliisq̃ue, quæ fortunam catholicorum poſtea corrupere, nihil augurabantur; ideoq̃ue ſi aliquis error interuenit, bonæ fidei fuit, qui cum magno merito potuit coniungi; etſi iuſtus Deus hoc ipſo errore ad caſtiganda Germanorum ſcelera, & congregandos à quatuor ventis innumeros electos ſuos, qui per belli calamitates, veluti per ignem, tranſiêrunt ad æternæ ſalutis refrigerium, uſus ſit.

Huius rei exemplum ante plura ſæcula præbuit S. Bernardus, qui ſacræ Expeditionis in Syriam, à Conrado Imperatore, & S. Ludouico Rege Galliæ ſub annum Chriſti 1148. ſuſceptæ, author & ſuaſor; cùm ea Principum & militum diſcordiâ, & partim incuriâ, aliisq̃ue vitiis (vt in noſtris quoque bellis accidit) infelicem ſortita eſſet exitum, tantas obtreſtationes paſſus eſt, vt pro ſe ipſo apologiam ſcripſerit, lib. 2. de Conſiderat. ſub initium: idemq̃ue præſtiterint Otto Friſing. l. 1. c. 60. Goffridus in vitâ ipſius l. 3. c. 4. Ioannes Abbas Caſæmarij apud Bernard. ep. 333. *Rem dicam ignotam nemini, ait S. Bernardus, & nunc nemini notam: nempe ſic ſe habent mortalium corda: quod ſcimus cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus. Moyſes educturus Populum de terrâ Ægypti, meliorem illis pollicitus eſt terram, Exodi 3. verſ. 17. nam quando ipſum aliter ſequeretur populus ſolam ſapiens terram? eduxit: eductos tamen in terram, quam promiſerat, non introduxit. Nec eſt, quod Ducis temeritati imputari queat triftis & inopinatus euentus: omnia faciebat Domino imperante, Domino cooperante, & opus confirmante ſequentibus ſignis. Sed populus ille, inquis, dura ceruicis fuit, ſemper contentioſè agens contra Dominum & Moyſen ſeruum eius. Benè, illi increduli & rebelles: Hi autem quid? ipſos interroga, quid me dicere opus eſt, quod fatentur ipſi? Dico ego vnum: Quid poterant proficere, qui ſemper reuertebantur cùm ambularent? Quando & iſti per totam viam non reuertebantur corde in Ægyptum? Quod ſi illi (Iſraëlitiæ) ceciderunt propter iniquitatem ſuam: miramini iſtos (Chriſtianos & Catholicos) eadem facientes eadem paſſos? Subiungit deinde alterum Exemplum de Iſraëlitis ex iudic. c. 20. ubi iuſſu Dei contra Benjamin in ultionem ſcleris pugnantes, bis victi, tertio demùm victores euasere.*

Ioannes Abbas Caſæmarij in Ep. cit. ita ſanctum virum conſolatur. *Videtur itaq̃, mihi, ait, quòd omnipotens Deus de hac viâ (id eſt, expeditione in terram ſanctam) multum fructum fecit, non tamen eo ordine, quo ipſi viatores arbitrabantur: ſiquidem hoc, quod cœperant, ſicut decet Chriſtianos, iuſtè ac religioſè proſequi vellent, Dominus cum eis eſſet, ac magnum fructum per eos perfeciſſet: ſed quoniam ipſi ad mala ſunt deuoluti, & hoc nequaquam Dominum, qui author viæ fuerat, à principio laterè potuit, vt ſua prouidentia in ſui diſpoſitione non falleretur, malitiam eorum in ſuam conuertit clementiam: & immiſit eis perſecutiones & afflictiones, quibus purgati ad Regnum peruenire poſſent: idque teſtimonio SS. Ioannis & Pauli, ſæpiùs ipſum viſitantium confirmat.*

Goffri-

Goffridus in vitâ, loco cit affirmat, nihil super hoc S. Bernardum dedisse consilij, donec Summus Pontifex id iussit: Predicâsse autem illum, Domino cooperante, & sermonem (quo hortabatur ad bellum sacrum) confirmante innumeris sequentibus signis. Quin, cum de eiusdem expeditionis dissipatione lamentabili, primus, in Gallijs insonuisset rumor: & cæcus puer, Dei famulo offerretur, Deum rogauit, vt, si consilium dictæ expeditionis à Diuino spiritu processisset, id in pueri huius illuminatione patefieret. Quo mox exclamante, video: qui spectatores aderant, multipliciter consolati Deo gratias referebant.

Vide & tu, mi Irenice; etsi viri sancti, pij, & docti similia suaseri non essent, si infelices exitus præuiderent; illorum tamen consilia à Spiritu sancto proficisci, & magni meriti esse, si bonâ & sincerâ fide Diuinæ gloriæ zelo talia suadeant: quæ non ipsorum, sed illorum, quibus luadent, aut eorum, qui bona consilia malè exequuntur, culpâ, sinistram sortiuntur effectum. Quod verò mones, vt videat Ernestus, An pretextu fictitiij sui intrinsecè mali satius sit perdere omnia, quàm cum magnâ virtute & merito, quantum adhuc superest, conseruare: æquo animo accipit monitum: sed non videt in absolutè & inconditionatè perpetuâ hæresis libertate, & bonorum ecclesiæ in hæreticos translatione, nisi id, quod Legi Diuinæ & naturali repugnat, adeoque intrinsecè malum est. Putabas te effugium reperisse, in asserendâ Perpetuitate secundum quid, & Casare ab obligatione recuperandi spolia Ecclesiæ, etiam cum potest, eximendo: sed hæc fulcra tua planè prostrata sunt; neque reliqua esse firmiora deinceps videbis. Videas ergo, ne, vbi virtutem & meritum tibi aliisque fingis, ibi grauem culpam ac demeritum vtrique incurratis. Certè malæ artes, quibus vteris in Ernesto refellendo, non præbent bonæ causæ, vel vllius meriti argumentum. Confidit Ernestus, se Deum propitium habiturum, si Dei Filio constanter credat: nihil prodesse homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur. Matth. 16. v. 26. & Apostolo: non esse facienda mala vt veniant bona. Rom. 3. v. 8.

§. III.

Intrinsecè Malum, ab Ernesto assertum variis instantiis impugnatur.

Et quandoquidem ex Ernesti sententiâ ita malum intrinsecè est, ecclesias amissas non recuperare: Dicat 1. Quâ conscientia Imperatores, qui post eas occasiones rerum potiti sunt, easdem non recuperârint? 2. An ausit ideo damnare Ecclesiasticos summos, medios, &c. qui ab ijs recuperandis abstinuerunt, quicquid æquè ad recuperationem obligabantur atque Cæsares? 3. Quorum culpâ ecclesiæ amisse fuerint? Et, an ecclesiæ siue malitiâ siue oscitantia Prælatorum amisse, à Casare debeant recuperari quoties amittuntur? Item, an ista obligatio recuperandi semper & pro omni tempore: an tantum vbi commodum, & non nimis

Difficile est Cafari, vigeat? Quàm misera conditio Cafaris, si bella gerere debeat, quoties (quod Deus auertat) malus aliquis Prælatus suam ecclesiam in manus acatholicas conijceret! 4. Quorum sumptibus hodie ecclesiæ debeant recuperari? Nam Cafar per se solus sumptus facere non potest; Principes & Status Catholici, quibus aliquid superest, non tenentur singuli ultra quotam: quantillum verò id erit ad tantam molem! Nam non tenentur ultra, Lege charitatis, quæ cum damno non proportionato, & cum tanto periculo atque impossibilitate non obligat. Non Lege etiam justitiæ, quæ eos duntaxat obligat pro suâ parte ad communes sumptus, & ad defensionem propriarum Ditionum & Ecclesiarum in ijs sitarum (ad hæc enim accipiunt tributa) & si quando malum vicinorum pariat probabile periculum proprijs subditis.

RESPONDETUR.

Instantias siue Quæstiones Irenici nullius esse momenti.

Ad I. & II.

Rursus calumniaris. Ernestus nunquam scripsit vel dixit absolutè, quòd malum sit intrinsecè, ecclesias amissas non recuperare; sed cum addito, si recuperari possint, adeoq; ex officio debeant, vel, si Princeps id in perpetuum absolutè & inconditionatè promittat: eo ipso enim obligat se etiam in illum casum, quo, mutatis circumstantiis (quæ succedentibus annis re ipsâ mutabuntur, aut mutari poterunt) recuperare spolia Ecclesiæ posset, ideoque deberet. Quod usque ad fastidium repetimus, quia Irenicus identidem dissimulat.

Quòd conscientiam Imperatorum allegas, qui post eas occasiones (id est, post Pacem Religionis, uti verba tua confusa interpretamur) Ecclesias non recuperârunt. Respondemus ante tempora Ferdinandi I. nullum Principem Christianum de omnimodâ absolutè & inconditionatè perpetuâ hæresis libertate, & bonorum & jurium ecclesiæ in hæreticos translatione cogitasse. Quæ de Honorio & Sigismundo, aliisque fabularis, infra explodentur. Ferdinandi Successores ijsdem vrgentur argumentis, quibus Ernestus Pacem Religionis oppugnauit. Neque debes adferre pro argumentis ea, quæ in quæstione sunt, & vel maximè controuertuntur.

Conscientiam Cafarum non iudicamus neque condemnamus, quos credimus bonâ fide posse excusari: credunt illi Theologis suis, & in illos, scilicet, rationem Deo reddendam exonerant. Addimus ex Becano 2.2. cap. 25. q. 7. Bellum (aut Fœdus) interdum formaliter justum esse respectu Principis, non item respectu Consiliariorum, (& Theologorum Irenici similium) aut eorum qui Principem, vel Consiliarios informant de justitiâ causæ: si enim informatio re ipsâ falsa, vel Consilium erroneum sit, tamen Princeps rationabilem causam non habeat suspicandi de falsitate aut deceptione: practice confor-

conformare iudicium suum poterit informantium allegationibus, & Consilijs virorum doctorum & minimè suspectorum.

Quòd verò caussaris, Pontifices, Episcopos, aliosq; Prælatos (quos per Ecclesiasticos summos, medios, &c. designas) ecclesias itidem non recuperasse, cum id non minùs ad ipsos spectet, quàm ad Cæsarem; nugas agis. Nam in primis Cæsar est supremus Ecclesiæ Aduocatus, & Ecclesiasticorum in Imperio Princeps; quod officium non competit Episcopis & Prælati. Pontifices verò Romani, postquam hæresis magnam Europæ partem peruasit, remedia hæresin extirpandi & ecclesias recuperandi, quæ olim suppetebant, pleraque perdiderunt. Hæretici auctoritatem illorum spernunt. Reges & Principes catholici tam infestis & internecinis inter se depugnant odiis & factionibus, ut Consilia Sedis Apostolicæ distrahant, ne animos conciliare, & hos vel illos, prout Reipub. Christianæ bonum posceret, iuuare possint vel aufint: ut non dicamus ipsâ hæreticorum consuetudine, & Pseudopoliticorum, molliumque Theologorum deterioribus indies placitis, reuerentiam & obedientiam erga sanctam Sedem non parùm imminui. Accedit, postquam Cæsares Germani, vi Capitulationis, in verba Pacis Religionis iurant; eo ipso Pontificibus & Episcopis Germaniæ, si qui ab hac Pace alieni sunt, viam Ecclesias recuperandi præclusam: irriti enim forent illorum conatus Cæsare repugnante, & dictam pacem obtendente. Quâ eadem ratione Pontifex, aliiq; extra Imperium Episcopi, Regibus & Principibus repugnantibus, vel non adiuuantibus nihil proficerent.

Ad III.

Irenicus Ecclesias culpâ Prælatorum amissas esse calumniatur.

Dicere Ernestum iubet, quorum culpâ ecclesiæ amissæ fuerint? Et, an ecclesiæ siue malitiâ, siue oscitantia Prælatorum (quasi non esset potius aliorum hæc culpa) amissæ, à Cæsare debeant recuperari, quoties amissæ fuerint? Denique exclamat: quàm misera conditio Cæsaris, si bella gerere deberet, quoties, (quod Deus auertat) malus aliquis Prælatus suam ecclesiam in manus acatholicas conijceret! Quasi non vicissim Ecclesia Dei iure exclamare queat: ô miseram meam, Prælatorumq; meorum conditionem; si Ecclesias siue malitiâ, siue oscitantia, siue conniuentia Defensorum suorum amissas, aut vi ab hæreticis occupatas, Cæsar non solum recuperare non tenetur, cum potest; verum etiam recuperationem in perpetuum licitè abdicat & eiurat.

Recolamus, Irenice, quibus annis, quibus modis, quibus authoribus præcipui Germaniæ Episcopatus, præcipuaque Monasteria, à verâ Religione fuerint auulsa: inueniemus eà, non oscitantia Prælatorum aut malitiâ; sed partim

Prote

Protestantium Principum ac potentiorum Statuum violentiâ, proximis post Pacem Religionis annis: (vt fructus eiusmodi fœderum appareat) partim eorum, qui, postquam ad Episcopatus & Prælaturas vocati essent, iuratis Capitulationibus Fidem Catholicam, & Apostolicæ Sedi obedientiam promiserant, perfidiâ, atque in potentiores amicos acatholicos confidentiâ; partim horum omnium in Catholicos coniuncto odio: maximam verò partem, eius, qui tunc ad clauum Imperij sedebat, conniuentiâ, (ne quid liberiùs dicamus) amissas esse. Quod si negaueris: tot veteribus nouisque testimoniis ac documentis te obruemus, vt huius te quæstionis tuæ plurimùm pudere ac pœnitere necesse sit. Interea de Saxoniâ, & Marcæ Brandenburgicæ Episcopatibus ac Cœnobiis, Dauidem Chytræum Lutheranum: de Wirtembergicis, aliisque præclaris Monasteriis, Crusium eiusdem Lutheranae Religionis Scriptorem, Bruschium, ac signanter documenta rediuiua Monasteriorum Wirtembergicorum tibi legenda offerimus. Quæ quidem scripta posteaquam euolueris, dicere te rogabimus: quorum, siue maliitiâ, siue oscitantiâ, siue conniuentiâ ista, quæ ibidem enarrantur, contigerint.

Quod verò quæris: *An, quoties malus aliquis Prælatus ecclesiam in manus acatholicas conijcit, Cæsar bellum gerere debeat?* Respond. 1. Etsi culpâ mali Prælati id contingeret, non debere id luere Ecclesiam Dei & Patrimonium Christi, cuius Cæsar est supremus Aduocatus ac Defensor. 2. Ex dictis manifestum esse, quorum culpâ Episcopatus, Ecclesiæ, Monasteria potissimùm perierint, & Religio Catholica in magnâ Imperij parte oppressa sit: vt nihil dicamus de hodiernis causis, quæ prætenfam necessitatem tam probrosè in damnum Religionis & Ecclesiæ paciscendi pepererunt, pariuntque. Has tuum culpas, tuam causas, vbi Ernestus purgatas aut expiatis cognouerit, tunc assentietur Principibus exaggeratione siue maliitiæ, siue oscitantiæ Prælatorum. 3. Cæsarem, aliosque Ecclesiarum Aduocatos & Defensores, toties teneri illas defendere, etiam vi armatâ, si possint, & alia non proficiant, quoties ipsorum auxilio indigent, vel defensionem poscit necessitas; iuxta generalem regulam traditam & explicatam à Magero ca. 12. de Aduocatiâ armatâ nu. 287. & seqq. Quam defensionem Cæsar Ecclesiis & Prælatis Imperij debet ex iustitiâ, non solum vt Aduocatus, verum etiam tanquam supremus illorum Princeps, vt supra ostensum est: adeoque suo illam commodo metiri non debet. Etsi non est, quòd quis grauamen obtendat; cum, sumptibus ecclesiarum defensionem suscipi, æquum & receptum sit, vt mox dicemus.

Non esse, quod Irenicus queratur de sumptibus. Status Catholicos non rectè curare tantum, quæ sua sunt.

Quæris, quorum sumptibus hodie Ecclesiæ debeant recuperari? Dicimus igitur: si Ecclesia Germanica ineat rationes super malitiâ, oscitantia, cōniuentiâ, corruptissimâ Politiâ & militiâ, vnde hodierna mala Religionis & Imperij scaturiunt: vix aliquid erit, quod iure exigatur: vtrò tamen & libens deducit de summâ faciendæ restitutionis, quod Religionis & Ecclesiis restituendis impensum est, vel impenderetur. Sed fortè Irenicus instituet rationes ex aduerso: parati ergo erimus ad eas refellendas, saluo Calculo.

2. Ait: *Cæsarem per se solum sumptus facere non posse.* Atqui Cæsares minimè culpâ Episcoporum & Prælatorum Germaniæ, ad præsentis incitas redacti sunt: aliæ sunt causæ, quæ ipsos & Imperium eneruârunt, hodieque eneruant.

3. Ait: *Principes & Status Catholicos, quibus aliquid superest, non teneri singulos vltra quotam; id est, Taxam in Matriculâ Imperij assignatam.* Debetur hæc quota Cæsari, vt ferre possit defensionis onus, nostris præsertim temporibus, quibus vltra collectas, vix quiddam ab Imperio recipit. Et assentimur Magero, qui latè deducit: *Protectores non teneri suis sumptibus defensionem prestare.* Cap. 14, de Aduocat. armat. num. 361. & seqq. vt adeò, neque vt supremus Ecclesiasticorum in Imperio Princeps, neque vt Ecclesiæ vniuersalis Aduocatus (nisi obligetur ex alio capite) suis sumptibus Ecclesias defendere vel recuperare teneatur.

4. Exclamat Irenicus: *quantillum verò id (quod contribuent Ecclesiastici, alijque Status Catholici) erit ad tantam molem!* Mi Irenice, hoc tantillum tantum est, vt Contributionibus absque numero repetitis & centuplicatis, perpetuisque quartiriis intra Ditiones suas, à triginta iam annis, Status Catholici magnam partem, grauissimi huius belli molem sustentent, & diutius sustentare possent: si, vti deberent, omnia verterentur in bonum publicum: eaque Politiæ & Militiæ abessent vitia; cum consuetudine & prauis affectibus occalluerint, perplexæ quæstionis est: *utrum peccatum grauius sit, eiusmodi vitij Religionem & Imperium penitus pessumdare: an pace, quantumvis improbâ, aliquanti saltem temporis redimere quietem?*

5. Addit: *Non enim Catholicos vltra (quotam suam) teneri lege Charitatis: quæ cum damno non-proportionato, & cum tanto periculo, atque impossibilitate non obligat.* Ridiculus es Irenice. Quasi verò quota siue taxa collectarum Imperij, sit mensura magni illius alterius Præcepti: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Matth. 22. v. 20. quod in certis casibus obligat, vt ipsam etiam animam ponamus pro amicis nostris. Qui

Religionem Catholicam, & periculum tot animarum, ob hæresin periclitantium, seriò ponderat: facile intelligit, se ad longè plura teneri, si facultas suppetit. Casus maioris periculi proprii, aut impossibilitatis, non est ad rem. Istud pugnamus: *Non licere Hereticis Bona Ecclesiastica, cum jure religionis, cedere in perpetuum absolutè & inconditionatè, adeoq; in eum etiam casum, quo bona & jura Ecclesiæ recuperari possent.* Præsens necessitas non excusat, si promittamus, etiam cessante necessitate, nos facturos, quod non nisi illa facit licitum.

6. Denique arguit: *Neque Lege Justitiæ Catholicos teneri ultra quotam in hac causâ: justitia enim eos duntaxat obligat pro suâ parte ad communes sumptus, & ad defensionem propriarum Ditionum & Ecclesiarum in eis sitarum, (ad hæc enim accipiunt tributa) & si quando malum vicinorum pariat probabile periculum.* Falsum est in primis, *Irenice, quòd Status Catholici Lege justitiæ non teneantur, nisi ad communes sumptus (si communem & ordinariam Imperij taxam intelligis) Cæsari conferendos, quando maior Religionis aut Ecclesiarum necessitas vrget:* sicut enim iustè in tali casu Cæsar imponit grauiores collectas, ita Status Lege justitiæ tenentur eas soluere: Falsum est deinde, *quòd præter communes sumptus & collectas, siue ordinarias, siue extraordinarias: & præter defensionem propriarum ditionum, & Ecclesiarum in ijs sitarum, aut si malum proprijs subditis ex viciniâ immineat, ad nihil ultra teneantur.* Falsum est denique quod hinc inferunt: *modò Status Catholici in suis Ditionibus, Diocæsis ac Territorijs, hæresin & nouam Autonomiam, aliâque similia, non admittant: de reliquo posse eos in pacem consentire, & passiuè se habere, quicquid de alijs Ditionibus, Diocæsis, Territorijs statuatur.*

Qui duplex error refellitur. 1. Ratione naturali: quilibet enim tenetur commodum eius communitalis, cuius pars est, promouere, & damna auertere, quatenus Princeps seu Magistratus iubent, aut necessitas postulat. Princeps autem & Status Germaniæ sunt membra eiusdem Imperij: non ergo duntaxat sua, sed vel maximè bonum commune (quod pendet ex eo, ut tùm ipsi, tùm alij Status quoque rectè habeant) curare debent. Iniqua foret manus, quæ suum periculum declinare contenta, caput & reliqua membra hostium ictibus exponeret, neque quoad potest, tueri vellet. Quod magis vrget in causâ Religionis & Ecclesiæ, cuius membra se esse profitentur omnes Status Catholici, eiusque conseruationi altiori debito obstringuntur. 2. Status Imperij, teste Lymnæo tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 50. iurant dem Römischen Kaysen/und dem Reich Treu und Gehorsamb zu seyn. Huic juramento non satisfaciunt, qui sua tantum quærunt, curant, defendunt. Postquam Turca inuasit Hungariam, quæ Imperij Germanici velut antemurale aut propugnaculum est, Status Imperij non solum pecuniam, verum etiam militem submiserunt; rati in vicino periculo (quod non metiebantur viciniâ sui Territorij, sed totius Imperij) non tantum sui, verum totius

totius Imperij, ideoque etiam Statuum, licet remotiorum, defensionem sibi incumbere. An, post integri sæculi funestam experientiam, se magis securos ab hæreticis (etsi aliquantò mitius agant) futuros credunt Catholici? An non, ut Turcæ omnem christiani nominis memoriam, ita isti Catholicam cupiunt extinguam?

3. Etsi demus Status Catholicos ultra non teneri in hac causâ, quàm ad collectas ordinarias, aut extraordinarias: at saltem obligati sunt in communibus Imperij Conuentibus & Tractatibus suffragium ferre in bonum Imperij, & vel maximè Religionis & Ecclesiæ, neque in damnum illius aut aliorum Statuum consentire.

Quilibet de Capitulo (eadem est ratio Statuum in Conuentibus Imperij) *tenetur contradicere his, quæ malè fiunt à Capitulo, siue per ea ledatur Capitulum, siue ipse contradicens, siue quicumque alius: quia si consenserit, vel non contradixerit, cum tacitè consentire videatur, vel contradicere teneatur; inuoluitur peccato & pœnâ cum alijs, qui consentiunt expresse,* ait Innocent. cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli.

Idem sentiunt, Abbas in cap. 1. de his continebatur de constit. col. fin. Syluester verb. *Consensus*. q. 3. Caiet. in sum. verb. *Restitutio*. Medina Cod. de Restit. q. 7. ad 2. Nauarr. in Manual. num. 21. Azor tom. 3. lib. 4. cap. 12. Molina tract. 2. de iure & iust. tom. 3. part. 2. d. 732. num. 3. qui ex suâ aliorumque sententiâ asserit: *tales non solum peccare lethaliter: (peccato videlicet, tum proprio, quatenus sunt concausa decreti illiciti: tum alieno, quia consentiunt malè decernentibus) verum etiam teneri ad restitutionem damnorum infecutorum.* Unde consequens est, quòd actiuè peccent: neque aliter se habeant passiuè siue permissiuè, quàm Pilatus, *cum tradidit, siue permisit Christum voluntati iudeorum,* Lucæ 23. v. 25.

4. Denique dum sibi suisque ditionibus maximè cauere volunt, minimè cauent; sed se suaque maiori periculo exponunt, suffragio suo Protestantium potentiam nimium augendo, & in perpetuum stabiliendo: addendo adhuc animos, ut plura rapiant, fiducia, nouam pacem, huic similem, postea extorquendi. Perinde, ut si Turcæ Hungariam vel Austriam innadente, Principes longè inde remoti contenti sint sua quocunq; interim modo asscurasse, & quale quale cum hoste Christianorū capitali pepigisse fœdus. Affabulationem nisi intelligis Irenice, parum vides.

Atqui ais: *illorum, qui ista tractant, statumq; Imperij penitus pernōrunt, sententiâ, impossibile est bellum diutius trahere: & ut iam superiores vel pares simus hosti, paulò post necesse erit succumbere.* Respond. 1. Sunt alij rerum Imperij non minùs periti, qui secus sentiunt, modò vitia, quæ obstant, emendare seriò inducerent animum, qui velle & posse deberent.

2. Si vires tam sunt fractæ, ut aiunt, quâ ratione Cæsar nouum rursus collegit exercitum? Quâ fiducia Elector Bauariæ Suecis renunciauit Armistitium, si nihil superest vnde resistat? Apparet *manum Domini necdum esse abbreviatam*, modò diffidentia, & inexcusabilis

in hæresin & hæreticos prodigalitas, propitiam esse sineret. 3. Si seriò emendemus peccata, vanos esse experiemur, qui prophetant malum: si non emendamus: non ideò licet culpas veteres cumulare illicitæ pacis culpâ nouâ. 4. Reuocemus in memoriam, quas & quantas victorias Deus concesserit in se confidentibus. *Cogitate per generationem in generationem, quia omnes, qui sperant in eum, non infirmantur:* ait Matathias 2. Machab. 2. v. 60. *Neque est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis.* 1. Reg. 14. vers. 6. Si fiducia deficit; culpa nostra est, quam pax ista non minuit, sed aggrauat. 5. Quicquid demùm eueniat; retineamus animo infixum illud Christi: *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. Et alterum Apostoli: *non sunt facienda mala vt veniant bona.* Rom. 3. Hæc sunt principia veri & boni Christiani, quæ hodie Pseudopoliticorum & mollium Theologorum consiliis ac sententiis aut eneruantur, aut minimo minùs obliterantur.

Vide, mi Irenice, quàm multa nos dicere coëgit error tuus, quo asseris: *Cæsarem, vi debitæ defensionis, non teneri recuperare Ecclesias etiam cum potest.* Illo nunc expugnato, firmum manet Ernesti argumentum, quo probat, *Pacem eiusmodi directè cooperari hæresi, &c. quia in hæreticos, vti demonstratum est, vi pacti perpetui, transfert jus spoliiorum Ecclesiæ, omnem actionem tùm in re, tùm ad rem ipsæ tribuendo: quod manifestum est suâ naturâ directè ad hæresin ordinari.*

N O T A VIII.

Acatholicos defendere, per se malum non est.

Monet Ernestus, quòd Cæsar per pacta pacis teneatur non minùs defendere acatholicos, quàm catholicos, ne aduersùs eadem vim aut molestiam patiantur. Acatholicos defendere, per se & intrinsecè malum non est, his æquè atque alijs suum jus tribuere, seruare fidem: sed defendere hæresin, eam iuuando, promouendo, hoc malum est; non autem eam ex causis sufficientibus permittere. Ad hoc tenetur per pacta Cæsar, non ad illud, vti iam ostensum est ex tenore Passauiensis Pacificationis.

RESPONDETUR.

Defendere Hæreticos absolutè & inconditionatè, est per se malum.

Quartum Ernesti Argumentum, quo Rat. 1. §. 1. probat directam cooperationem, est: *quòd Cæsar Protestantes, si aduersùs hanc pacem molestiam aut vim patiantur, non minùs defendere tenetur quàm catholicos.* Euidens enim est, defensionem suapte naturâ ordinari ad rem aut personam, quæ defenditur: adeoque directè illi cooperari. Non autem asserit Ernestus, *secundùm se, aut vniuersim, malum esse,*

Acatho-

A catholicos defendere; sed solum, si id fiat sine circumstantiis debitis: prout vigore talis Pacis Cæsar illud promittit in perpetuum absolute & inconditionate, adeoque etiam sublatiis circumstantiis excusantibus: quo casu hæreticos defendere, nihil aliud est, quàm hæresin ipsam iuuare, promouere, stabilire. In conditione absolute perpetuitatis solide demonstratâ, vim argumenti fundat Ernestus; quam cum separas, malâ fide agis Irenice. Hâc conditione siue clausulâ vitiatur Paxista, dum in eâ confirmatur Pax Religionis. Non est hæc permissio licita, sed malo cooperans: neque tali pacto tenetur Cæsar, nisi ostenderis; licere malum quouis modo, etiam necessitate cessante, tolerare & propugnare.

N O T A IX.

Licet absolute Tolerantiam Hæresis pacisci.

Dicit Ernestus: Non quia licet hæresin tolerare, licet absolute tolerantiam hæresis pacisci. Quâ igitur conscientia Rex Sigismundus in Polonia, ipsum Consilium Basileense, vsum vtriusque speciei, & Sigismundus Imperator in Bohemia, Reges in Galliâ, & alibi tolerantiam perpetuam pacti sunt? Excludit, inquit, tale pactum circumstantias excusantes. Sed contra est, quod, ut iam ostensum, positis circumstantiis, & mutato rerum statu, tamen Cæsar ex officio Protectoris, & ex juramento, non teneatur recuperare perditas Ecclesias, sed tantum se habere defensiue. De tolerantia hæreseos sat sciunt Germania Passauj, Gallia, Bohemia, an eamliceret pacisci.

RESPONDETUR I.

Irenicus sibi contrarius grauiterrat.

Non ideo, quia licet hæresin tolerare, licere absolute (id est in perpetuum, ita enim hic sumitur) hæresis tolerantiam pacisci: quod talis promissio ex intentione paciscentium, & natura pacti, obliget ad malum, etiam mutatis circumstantiis tolerandum: notauit Ernestus sect. 3. n. 4. allegans Authores Compositionis Pacis & Tannerum. Id Argumentum tam validum visum est Irenico, ut ideò infra Notâ X. & prolixius in notis particularibus, confugerit ad Perpetuitatem secundum quid; asserens hanc duntaxat, non autem Perpetuitatem absolutam & positiuam, in hac Pace intelligi. Itaque, ait, Cæsar promittens libertatem hæresi in perpetuum, non facit id absolute, sed cum restrictione, & secundum quid, siue negatiue: id est, quamdiu saluâ conscientia poterit. Quod effugium (etsi nullius sit momenti, uti supra demonstrauimus ad Notam IV. §. 3.) aliquam tamen veri speciem præbet incautis. Hic verò sui oblitus, sibi que contrarius, cordatè affirmat: licere absolute tolerantiam hæresis pacisci: id est, in absolutam & positiuam perpetuitatem: contra hanc enim duntaxat argumentum Ernesti pugnat, & pro hac utique exempla externa Irenicus allegat; de quâ solum ibi-

dem loquuntur Authores Compositionis Pacis, & Tanmerus, ab Ernesto allegati. Hunc sensum Irenicus argumenti obiecti imaginariâ solutione ipse confirmat; negando videlicet, *mutatis licet circumstantijs & rerum statu, Cæsarem ex officio teneri recuperare ecclesias perditas; quòd tantum teneatur se habere defensiue: quod noui erroris monstrum nos quidem suprâ debellauimus.* Cum verò Cæsar vi huius Pacis, non solum paciscatur *Ecclesiarum perpetuam non-recuperationem: verum etiam vel maxime illi connexam hæresis libertatem ac impunitatem: ergo ex mente Irenici; contentis, licere absolute in perpetuum pacisci tolerantiam hæresis: sicut, mutato licet rerum statu, Cæsar non tenetur recuperare Ecclesias; ita nec tenetur coercere hæresin & hæreticos.* Qui error est priori deterior, & aperte pugnat cum jure Diuino & Scripturâ demandante Principibus & Magistratibus *gladium in vindictam scelerum, Rom. 13.* quorum grauissimum est hæresis.

RESPONDETUR II.

Exempla ab Irenico perperam afferri, nec quidquam illis probari.

De tolerantia Hæresis, ait, sat sciunt, Germania Passauj, Gallia, Bohemia, an eam liceat pacisci? Fundamenta ede, vnde scias, quòd licita sit talis tolerantia, qualem tu probare conaris: facti sunt ista, non juris, nisi controuersi: ideoque petitione principij laborant. Sed neque vera sunt, aut certè non integrè talia, qualia iactas.

Sigismundus Rex Poloniæ.

Sigismundum è Polonia aduocas; quem illum? primum? secundum? an tertium? Audi Florimundum Remondum lib. 4. de ortu & progres. Hæres. cap. 8. num. 2. *Sigismundus I. conuocatis Regni ordinibus, assentiente maiori Principum parte, decretum promulgauit: vt, qui à Catholicâ discederent Ecclesiâ, pro Dei & Reipub. hostibus, ac lese Diuinæ & humanæ Maiestatis reis, adeoque pro patriæ proditoribus haberentur, & tanquam intestabiles, ex Nobilium albo eraderentur.* Hoc decretum postea (Anno 1541.) totius Nobilitatis & Regni senatorum assensu confirmatum est. Ecce quàm tibi cuiusque contrarius est Sigismundi I. totiusque nobilissimi Regni sensus! Sigismundo I. Anno 1543. mortuo, Sigismundus eiusdem Filius successit, Nobilitati magis quàm Regni senatoribus addictus, neque Lutheranis admodum infestus, &c. Hic tam segnitè & remissè omnia administrabat, vt hæresis breui tempore ad omnes Regni ordines perueniret. Sed & in hoc grauiter ab illo peccatum est, quòd & sectarijs conuentus habendi potestatem fecit, & templa ad nouæ Religionis exercitium postulantiis præbuit. Si hunc in exemplum proponis, suspecta nobis tua non minùs est conscientia, quàm illius: neque

neque enim Princeps segnis, remissus, & hæreticorum fautor, hâc in re auctoritatem meretur ullam; præterquam quod in perpetuum nihil sanxit. Pergit porro Remondus ibid. cap. 12. n. 6. *Mortuo Sigismundo Augusto, ex Iagellonica stirpe ultimo, tam Polonia quam Lituania Palatini & Castellani: quorum alij Lutheri, alij Zwinglij, alij Blandratae, alij Serueti, alij Caluini, alij denique aliorum opiniones sectabantur: Comititia indixerunt, ut in ijs, non tantum per modum tolerantiae, verum etiam publicâ lege conscientijs libertas, & pax cuicunque Religioni concederetur. Ac quamvis reliqui Proceres, Ecclesiastici in primis, his conatibus acriter se opponerent: illi nihilominus peruicerunt, ut publico edicto frænum conscientijs, ac omnis generis Religionibus fuerit permissum. Hæreticos nimirum, & omnis generis Sectarios, libertas Religionis in Polonia habet authores: egregios scilicet bonæ conscientiae magistros. Neque apparet edictum illud fuisse perpetuum.* Quod, uti subiungit Remondus, Henricus III. cum Regno inauguraretur, confirmavit his verbis: *inter dissidentes de Religione, pacem manutenebimus: uti & sequentes Reges. Quod quidem edictum tot tamq̃ diuersas Sectas in Regnum inuexit, ut eius perpurgandi nulla spes sit.* Nullus igitur Rex Poloniae inauspicatae libertatis fuit author; sed à Sectariis cœptam, non aliquis Sigismundus, sed Henricus Rex Galliae & Poloniae confirmavit: nullâ tamen, quantum quidem Remondus memorat, perpetuitatis additâ pactione, aut aliis tam iniquis conditionibus, quàm sunt nostræ: ut inde euident est, quod Antonius Posseuinus Epist. ad Stephanum Regem, quæ extat sub finem operum illius de statu eius Sæculi, edit. Colon. Anno 1587. vehementer illi dissuadet, ne libertatem & pacem, Germaniæ similem, sectariis in Polonia concedat, insertâ sententiâ Stanislai Hosij de Pace Religionis.

Concilium Basileense.

Concilium illud reprobaturum est in Concilio Lateranensi ultimo, sess. xi. exceptis dispositionibus circa Beneficia Ecclesiastica, quas pacis & unitatis gratiâ Nicolaus V. approbavit, teste Bellarm. cap. 8. lib. 1. de Concil. & Eccles. Frustrâ ergo huius Concilij auctoritatem opponis Irenice: neque ad rem: idem enim definiuit sess. 30. quod Constantiense sess. 13. *Non esse de jure Diuino, sumere utramque speciem: ideoque rectè, intentione maioris boni, concessit Bohemis usum utriusque speciei ex dispensatione.* Neque in hâc parte quicquam indulgit, quod veræ fidei aduersetur: præcepit enim sacerdotibus, ut plebem publicè instruerent, *non sub specie panis carnem Christi tantum, nec sub specie vini solum sanguinem: sed sub qualibet specie totum & integrum contineri Christum.* teste Æneâ Siluio Hist. Bohem. c. 52. nulla igitur est hîc hæresis tolerantia. Quod autem idem Concilium Hussitis Basileæ exercitium suæ Sectæ permisit: plûs non probat, quàm simplicem tolerantiam ad breue tempus: neque enim absque graui incommodo id illis negari tum potuit, ut benè respondet Ernestus sect. 5. ad 9. §. 1.

Sigismundus Imperator.

Hunc inter eos numerat Irenicus, qui tolerantiam perpetuam hæresis pacti sunt. Quo autem authore vel argumento? illius utique pactionis, (si tamen tam eruditus est, ut talia legerit) quam Iglauia datam inserit Bzouius to. 16. Annal. Anno 1436 n. 44. cum hac clausulâ: *volumusq; ut per Nos & nostros Successores in futurum pro perpetuo singula eis teneantur, &c.* Hanc autem pactionem esse supposititiam, inde colligas, quod contraria est illi, quam refert Æneas Silvius l. c. Hist. Bohem. spoliât enim tam Pontificem, quam vniuersum Clerum omni Iurisdictione & honore, cui Sigismundus, teste Siluio, expressè cautum voluit. De disponendo, ait, *Ecclesiarum Bohemicarum regimine, Summo Pontifici facultas oblata est. Quod factum Rochezana, designati Præsulis Pragensis, confirmat: cum alijs enim quatuor Presbyteris, nomine totius Cleri sibi adherentis, obedientiam Romanæ Ecclesiæ sese præstare professus est.* Accedit, utramque pactionem eodem ferè die notari; ut credibile non sit, intra tam breue tempus Sigismundum contraria pepigisse. Quod idem Bzouius nu. 44. testimonio cuiusdam doctissimi Bohemi corroborat. Cum enim hæretici Georgio Podiebracio infamia illa pacta confirmanda offerrent; is contra dissertit: *non esse verisimile, quod Sigismundus Pactiones Christianæ fidei tam contrarias, contra iuramentum Eugenio Pontifici non longè ante præstitum, inierit: ideoq; magis credere oportere, subreptitiè impetratas per falsos Scriptores, aut alios. Sed dato, quod Imperatoris consensu emanassent, (quod tamen impossibile reputatur) nihilominus nullius esse valoris & momenti, &c.* Ecce Irenice, quàm miserè malam causam fulcias; & quàm malè de eiusmodi pactis, qualia tu defendis, viri docti integro Sæculo ante Pacem Religionis senserint! Atqui Sigismundus Imperator, apprimè catholicus: ait Irenicus infra Notâ XIII. *necessitate coactus, (Mutius Chronic. lib. 27. in fine) in Comitibus Iglauiensibus Hussitis concessit Ecclesias Catholicorum, teste Æneâ Siluio Hist. Bohem. c. 52. Religiosis, inquit, utriusque sexûs, quibus adempta Monasteria essent: exulibus quoque spes redditûs interdicta. Idem, teste Georg. Barthol. Pontano in Sigismundo lib. 2. Bohemiæ piæ, ut Sacerdotes aliquot ad S. Vitum Pragæ aleret, è Fisco sex annua aureûm nummûm millia præbere debuit: ita videlicet ab Hussitis bona ecclesiarum erant occupata. Mi Irenice, quàm nihil sincerum est, quod pro deplorandâ hac Pace profers! Cur omittis priora Siluij verba, unde sequentium intellectus pendet? ita ille: ceterum inter Bohemos & Imperatorem aliæ pactiones interuenire, quibus ecclesiarum prædia occupatoribus jure pignorum relicta sunt, donec certâ pecuniâ reluerentur. Religiosis utriusque sexûs, quibus adempta Monasteria essent, exulibus quoque spes redditûs interdicta. Non in perpetuum Ecclesiastica Bona Hussitis à Sigismundo permilla sunt: sed, donec certâ pecuniâ reluerentur. Hæc verba, à te omissa, causam tuam iugulant, malamque fidem produnt. Eòusque duntaxat Religiosis utriusque sexûs exulibus quoque spem redditûs interdictam (ne verba hæc prioribus sint*

sunt contraria) intelligendum est, donec videlicet monasteria & bona sua perfoluta pecuniâ reluerent. Neque ecclesias tali ratione, quâ illas petunt Protestantes, Hussitis concessit Sigismundus; sic enim pergit Siluius: *Rochezana Pragensis Ecclesie Presulatus promissus: de disponendo Ecclesiarum Bohemicarum regimine Summo Pontifici facultas oblata. His sic constitutis, Rochezana cum alijs quatuor Presbyteris, nomine totius Cleri sibi adherentis, sedente Sigismundo in tribunali in foro ciuitatis erecto, assistente Alberto Genero, magnaq; Procerum & Oratorum circumstante coronâ, obedientiam Romane Ecclesie sese prestare professus est &c.* Si Protestantes ecclesiarum occupatarum regimen Pontifici Romano offerrent, si eorum Ministri & Theologi eidem obedientiam præstarent: tunc aliquam argumenti speciem haberet exemplum Sigismundi. Sed hæc ipsa, ab eo nouas turbas pertimescente, pacisque reipublicæ plus æquo cupiente, extorta, alij aduertunt; ipseque Siluius clarè indicat, asserens: *Hæc illum necessitate magis admisisse, quàm voluntate: voluisse illum paternam hereditatem NB. quoquo modo intrare: sensimq; Regni possessione acceptâ, more maiorum subter veram Christi Religionem prouinciam reducere.* Quasi verò saluis diuinis legibus, facere mala liceat, aut oporteat, vt veniant bona. Inconstantia hoc argumentum est, & cupiditatis: non bonæ causæ. Alia ipsi mens erat, cum Anno 1420. familia Hussitis constanter negauit: dignus quem ideò in exemplum post Honorium meritò produceret Ernestus. Atqui Irenicus Notâ 16. ait: *id quidem tu dicis, sed Aeneas Siluius Hist. Bohem. c. 52. Mutius l. 27. Pontanus lib. 2. Bohem. præscribunt, Sigismundum concessisse Ecclesias Catholicorum.* Irenice distingue tempora, & concordabis gesta: prius contigit Anno 1420. posterius Anno 1436. teste Bzouio, quem allegat Ernestus. Videtur Bzouius illud, & sequentia, sumpsisse ex Dubrauius, quem Anno 1420. n. II. citat. Non omnes historici omnia exprimunt. Euicimus igitur: Sigismundi exemplum malâ fide à te produci, neque Paci huic ullatenus patrocinari.

Reges Gallia.

Nomina testem, profer tabulas, appende verba, signa diem & annum (neque enim, nisi id facias, toties fallaci credere prudentis est) quo Rex aliquis Galliarum perpetuam hæreticis pacem sanxerit. Post edictum Nannerense, quo, (Authore Petro Matthæo lib. 2. histor. sui temporis) pacem & libertatem Hugonottis de nouo concessit & confirmauit Henricus IV. Anno 1599. insertis præcipuis etiam articulis, quos Henricus III. Anno 1577. & Carolus IX. Anno 1561. sanxerant; nihil vltcrius Hugonottis est concessum. In illo autem edicto nulla est perpetuitatis mentio vel clausula: indefinitum enim est, sine vllâ temporis determinatione: vt adeò mutatis circumstantiis, mutari possit & tolli, iuxta ea quæ diximus supra §. 5. num. 3. ad obiectionem de pace temporariâ.

Accedit, conditiones reliquas esse nostris valdè dissimiles. *Primo* enim, non conceditur Hugonottis facultas subditos peruertendi aut expellendi. *Secundo*. Neque introducendi exercitium hæreticum, nisi ijs locis, vbi resident. *Tertio*, Neque proscribendi Religionem Catholicam: quæ, vi huius edicti, reduci debuit in omnia loca totius Regni, vbi eius exercitium fuerat intermissum. *Quarto*, Restituere denique hæretici debuerunt omnia Ecclesiastica jura ac bona, catholicis antehac erepta. Extat passim historia Petri Matthæi latinè & gallicè, quam perduxit vsque ad hæc ferè tempora: Nihil inde, vel aliunde, proferre vales, quo ostendas, Reges Galliæ pacem cum hæreticis sibi subditis perpetuam, aut tam iniquis conditionibus, quàm fecerunt faciuntque Germani, pepigisse. Decipis rerum ignaros Christianissimi nominis autoritate.

Quod denique ais: *Alios alibi tolerantiam perpetuam hæresis sanxisse*: Credimus, tot præiudiciis persuasi, sicuti falsò allegasti quos nominasti, ita multò magis te fallere, cum alios alibi, turmatim scilicet, id fecisse asseueras. Nimirum hi alij, non alibi, quàm nullibi sunt. Nisi fortè Honorius Imperator aliquis est, in quo infra Notâ 16. & 18. causæ tuæ præsidium reponis; quod iam mox tibi eripiemus, vt sub vno aspectu pateat, quàm vanè & fallaciter ad exempla externa prouoces.

Honorius Imperator.

Huius exemplum Ernestus Rat. 8. §. 3. produxit his verbis. *Honorius Imperator Attalo Tyranno, Africam tentaturo, Religionis libertatem rescripto Donatistis concesserat. Id cum, teste Baronio Anno Christi 410. in magnum Christianæ Religionis dispendium redundaret, rogantibus Episcopis, rescidit postridie eius diei, quo Roma capta est ab Alarico; vt constat ex l. 51. Cod. Theodos. de hæreticis. Paulò post misso Marcellino Tribuno, eosdem Donatistas ad collationem illam celeberrimam cum catholicis adegit. Ita Ernestus.* Respondet Ernesto Irenicus infra Notâ 16. his vicissim verbis: *Progre-
dimur ad Imperatores & Principes. Honorius, concessâ Donatistis Religionis libertate,
eosdem ad Collationem cum Catholicis adegit. Quid inde? Libertatem Religionis concessit: ex quo non sequitur, eam concedi licitè non posse, sed planè contrarium.* Amabo te, mi Irenice, si conscientiam, si salutem tuam & aliorum curas, si veritas tibi cordi est: cur tam enormi falsi crimine verba Ernesti, ipsamque historiam corrumpis? Non ita verba illius, neque res gesta cohærent: *Honorius, concessâ Donatistis Religionis libertate, eosdem cum Catholicis ad collationem adegit: sed ita: Honorius, concessâ Donatistis Religionis libertate, cum id in Religionis dispendium redundaret, rogantibus Episcopis, illam rescidit postridie eius diei, quo Roma capta est, &c.* Cur hæc intermedia omittis? Cur nihil ad ea respondes? Cur fallaciter, post concessam libertatem, mox, quasi nihil aliud, in quo argumenti sit vis, inter-

intercedat, subiungis: *Donatistas ad Collationem* (quæ rescissâ iam libertate, ex intervallo secuta est) *adactos*? Non ex collatione hâc argumentatur Ernestus: sed inde, quod *Honorius libertatem Religionis, à se metu Attali extortam, Episcoporum hortatu damnavit: quod in præsentî necessitate, potentissimo hoste Româ captâ sibi insultante, dictam libertatem alio decreto postridie eius cladis rescidit.* Ex hoc piissimi Principis facto apparet, illum, re melius consideratâ, existimâsse, hæreticis talem libertatem, præsentis licet necessitatis prætextu, non rectè permitti. Atqui, ait Irenicus, ex eò, quod *Honorius Religionis libertatem concessit: non sequitur eam concedi non posse: sed planè contrarium.* Atqui verò ex pœnitentiâ & rescissione concessionis factæ, in præsentî licet necessitate, id apertè sequitur: contrarium verò Irenicus, ex dictâ rescissione dolo malo suppressâ, falsum videlicet ex falso, & ex absurdo absurdum concludit.

Neque hâc fraude contentus, aliud Honorij exemplum non minori fallaciâ opponit. At quæso, ait, mi Erneste, audistin' *Honorium Visigothis hæreticis in Vasconiâ & Galliâ, non sine ecclesiarum damno, sedes perpetuas concessisse?* id expende, & dic quid inde sequatur; nimirum aut peccasse graviter Honorium, quod ex Orosio, à te adducto, non evinces: aut certè non esse intrinsecè malum, hæreticis ecclesias permittere. *Nota XVIII.* Ita scribit: *Honorius valdè Catholicus, nihil reclamantibus Innocentio & Bonifacio Summis Pontificibus, Arrianis Visigothis Galliam Narbonensem & Vasconiam dedit jure proprio: eâ lege tantum, ut fideliter Imperatori militarent, teste Orosio citato à Gordono ad Annum Christi 419. Quod fieri non potuit absque damno ecclesie, & periculo subversionis animarum. Idem Imperator Burgundionibus, adhuc dum paganis, perpetuas sedes in Gallia attribuit. Ita Prosper, Iornandes, & alij.* Bellum veritati indixistè videris Irenice, ut pacem perpetuam hæreticæ concilies falsitati. Gordanum testem laudas, sed non ex fide: Hæc illius verba sunt: *Bellorum multitudine, & negotiorum mole pressus Honorius, tandem pacem cum Visigothis firmam iniuit, liberè iam datâ illis Narbonensi Galliâ & Vasconiâ: sed eâ lege, ut fideliter Imperatori militarent, quoties inberentur. Consimiles pacis conditiones petierunt in Hispania Suevi, Vandali & Alani: reiecti tamen sunt.* Quâ tu fallendi prurigine verba illa inseris: nihil reclamantibus Innocentio & Bonifacio Summis Pontificibus: de quibus nulla apud Gordanum & Orosium est mentio? ut scilicet authoritatem Pontificum Pontificibus ab Ernesto allegatis opponas: sed frustra; cum tot fallaciis dictis tuis authoritatem iam detraxeris. Quin, fidemus Pontifices consultos fuisse, id tibi vel maxime aduersatur, qui infrâ negas esse consulendos. Neque illud candidè tribuis Gordono, quasi dicat, *Galliam Narbonensem & Vasconiam Visigothis perpetuo jure datam.* Nihil ille narrat de jure perpetuo, sed solum, de pace firmâ, & liberè datâ Narbonensi Galliâ & Vasconiâ; quod indefinitum est,

neque necessariò infert Perpetuitatem. Cui clarè aduersatur Orosius l. 7. c. 43. narrans. Gothos à Constantio Comite (cui ab Honorio belli summa, eodem teste c. 42. commissa erat) Narbonâ expulsos, atque abire in Hispaniam coactos; interdicto præcipuè atque intercluso omni comeatu nauium, & peregrinorum vsu commerciorum. Falsum ergo est iuxta Orosium, quòd Honorius Gothis perpetuo jure Galliam Narbonensem liberè dederit: vti & illud; quòd prius pacem firmam in Gallia cum illis inierit: id enim primum postea, cum è Gallia iam essent expulsi, factum refert. Vallia Rex Gothorum, ait, pacem optimam cum Honorio Imperatore, datis lectissimis obsidibus, pepigit: Placidiam Imperatoris sororem honorificè apud se, honesteq; habitam fratri reddidit; Romanæ securitati periculum suum obtulit, vt aduersum ceteras Gentes, quæ per Hispanias consedissent, sibi pugnaret, & Romanis vinceret, quamuis & ceteri Alanorum, Vandalorum, Sueuorumq; Reges eodem nobiscum placito depacti forent, mandantes Imperatori Honorio: Tu cum omnibus pacem habe, omniumq; obsides accipe: Nos nobiscum confligimus, nobis perimus, tibi vincimus; immortalis verò quæstus erit Reipublicæ tuæ, si vtriq; pereamus. Neque verbulo indicat Orosius, fuisse reiectos: quod Gordonus ipsi imponit. Imò clarè contrarium asserit Orosius, fuisse nimirum eodem placito depactos, quo depactus erat Vallia. Et meritò subdit: se libenter concessurum, vt licenter christiana tempora (quibus tum omnes calamitates imputabant Ethnici) reprehendantur: si quid à conditione mundi vsque ad nunc, simili factum felicitate doceatur. Vt proinde nullâ ratione huic felicissimæ Paci, vtrò ab hostibus Honorio oblata, probrosa & infelicissima Pax nostra comparari possit. Quod porrò de Burgundionibus obiecit Irenicus, in eo non prorsus conueniunt authores. Aliis Gentibus permixtos prodicione Stiliconis immisos esse in Gallias, asserunt Hieron. Ep. ii. Orosius l. 7. cap. 38. Marcellinus in Chronico, aliiq; Id certè volente Honorio non factum, apertè indicat Orosius, dum cap. 32, affirmat, illos in Galliis præsumptâ possessione consistere: qui iidem fortè sunt cum illis, qui ab Honorio quondam in fœdus recepti, atque in militiam allekti, *Honoriaci* vocabantur, eodem teste: nullam enim aliam fœderis cum Burgundionibus initi mentionem facit. Porrò si harum Gentium irruptio & in fœdus receptio, cum Ecclesiæ damno, & periculo subuersionis animarum coniuncta sunt, vti autumat Irenicus; nihil in eo deliquit Honorius, vtpote qui illis repellendis initio par non fuit: neque quicquam de Religione, aut perpetuâ infidelitatis libertate pepigit, cum eiusmodi pacti nec Orosius, nec quisquam alius meminerit: neque Burgundiones id petiisse persuadet, quòd Orosius loco cit. c. 32. scribit, suo iam tempore (imperante videlicet Honorio, sub quo eundem floruisse testis etiam est Gennadius in Catal. viror. illust.) omnes fuisse christianos. Quamuis prouidentia Dei, ait, omnes christiani modò facti, catholicâ fide, nostrisq; clericis, quibus obedirent, receptis, blandè, mansuetè, innocenterg; viuant; non quasi cum subiectis Gallis, sed verè cum fratribus christianis. Quæ illorum conuersio cum non fuerit repentina; necesse est,

est, illos in Gallias venisse aut à Religione christianâ non alienos, aut certè in superstitione suâ minimè pertinaces: vt hâc etiam fiduciâ Honorius licitè cum illis potuerit pacisci.

Idem c. 41. non solum de Burgundionibus, sed de aliis quoque gentibus, quæ tempore Honorij in Gallias & Hispanias irrupere, testatur: *quanquam, ait, si ob hoc solum Barbari Romanis finibus immissi forent, quod vulgò per Orientem & occidentem Ecclesiæ Christi Hunnis, Sueuis, Vandalis & Burgundionibus, diuersisq; credentium populis replentur: laudanda & attollenda Dei misericordia videretur: quandoquidem, etsi cum labefactione nostri, tantæ Gentes agnitionem veritatis acciperent, quam inuenire vtiq; nisi hâc occasione non possent.* Contraria sunt omnia, quæ Protestantes præferunt, in hæresi videlicet pertinaciâ, & veræ Religionis imminuendâ, opprimendâque ardens studium. Accedit, magnum subuersionis animarum periculum imminere à falsis christianis: cum Christi fide, & crucis gloriâ iam tum tempore Honorij per totum radiante mundum, vix vllum esset ab apertis infidelium erroribus. Non ergo cum Ecclesiarum damno, vt Irenicus fabulatur, sed magno fidei Christianæ emolumento Honorius his Gentibus sedes & pacem concessit: quam si perpetuam ad hodiernum sanxisset modum; diceremus, tacente licet Orosio, intrinsecè malum id esse, ideoque grauiter peccaturum fuisse. Neque enim Christiana Theologia ex factis Imperatorum, Regum, Principum, quæ rerum temporalium timor vel amor suspecta facit, conscientiarum regulas desumit. Etsi tu, Irenice, illorum exempla multiplici dolo & falsi crimine violasti: & nos malæ causæ tuæ illos nequaquam patrocinari demonstrauius, non ex Gordono, aut aliis rapsodiis tuis, sed ipsis fontibus: quos Theologia tua, tuique similibus, non sine graui Religionis & conscientiarum periculo, negligit, aut ignorat, ideoque indies magis à solidâ doctrinâ recedit. Erubescere & ingemisce.

Inconcussa igitur manet prima Ernesti ratio, *non minùs de cooperatione directâ, quàm indirectâ.* Directè enim hæresi cooperatur, qui ea facit, promittit, concedit, quæ suapte naturâ ad illam stabiliendam, augendam, &c. ordinantur. Promittere, concedere, sancire hæreticis absolutè & inconditionatè in perpetuum (adeoque etiam in eum euentum, quo circumstantiæ excusantes mutabuntur) hæresis libertatem & impunitatem: parique modo illis tribuere perpetuum illæse dignitatis statum; jure reformationis territoriali, spoliis Ecclesiæ perpetuâ in eisdem translatione, omnimodâ adhæc defensione, & gladij aduersus illos à Deo Principibus demandati abdicatione illos munire: hæc, inquam, ordinantur suapte naturâ ad hæresin, vtpote, quæ hâc ratione in foro externo cohonestatur, & omnibus rerum honestarum prærogatiuis, quæ vel maximè voluntatem alliciunt & confirmant, munitur: Ista omnia hâc Pace, vigore proiecti, fiunt, promittuntur, conceduntur, sanciantur hæresi & hæreticis: Ergo: &c. Debebat Irenicus, post impugnata directam hanc cooperationem primi generis ab Ernesti

nesto assertam, alteram quoque impugnare, quæ consistit in participatione, siue societate actionum criminofarum, quibus scatet Pax ista: sed vidit argumentum verè Theologicum, quod Ernestus subiungit, à se dissolui non posse, ideoque silentio præteriiit, nec vnquam mentionem illius fecit. Quod nos ad Notam XI. instaurabimus, hanc etiam cooperatione Pacem istam multipliciter laborare demonstraturi.

NOTA X.

Pax ista nec creatori, nec veræ religioni injuriam infert.

§. I.

De cooperatione illæsa hæreticorum famâ, & libertate hæresin profitendi.

Ratio secunda Ernesti est hæc, quod Pax eiusmodi inferat injuriam creatori & veræ religioni. 1. Eò, quod cooperetur hæresi eiusq; blasphemijs in Deum & Sanctos. 2. Eò, quod hæresin veræ fidei exæquat in dignitate famâ illæsa, in libertate profitendi, in defensione, in perpetuitate. Iam suprà ostensum est, pacem ad hæresin, eiusq; blasphemias, habere se permisiuè, nec plus eis cooperari, quàm cooperentur fornicationibus & adulterijs, qui meretricum greges tolerant. De famâ hæreticarum dictum est Notâ V. De libertate profitendi, dico & hanc duntaxat tolerari, &c. Nec tamen inde sequi, quod in Imperio Religio Catholica non sit amplius præcepta; sicut non sequitur ex tolerantia vsurarum, quod sublata sit prohibitio vsurarum: neque ex hoc, quod lupanaria tolerantur, sequitur præceptum de non mœchando esse sublatum: nam & illa, quæ prohibita sunt, possunt permitti, hoc est, non puniri, non intempestiuè impediri.

RESPONDETUR.

Effugia hæc Irenici iam ante esse præclusa, & nullius roboris.

Cooperationem indirectam cum Ernesto demonstrauiamus ad Notam IV. ex clausulâ absolutæ & inconditionatæ Perpetuitatis, quam per verba tum expressa, tum æquipollentia, tum ex circumstantiis ad hoc determinata, postulant Protestantes: ideoq; à Catholicis, saluo confessionis fidei præcepto, concedi non posse ostendimus ex scripturis, sensu & exemplis Sanctorum, Veterum Christianorum, sententiâ Summorum Pontificum, &c. Cooperationem directam, sitam ijs in concessionibus, quæ suapte naturâ ad hæresin ordinantur, probauimus ad Notam IX. Societatem & participationem actionum criminofarum ostendimus paulò post ad Notam XI. Neutram cooperationem expugnauit Irenicus: manet ergo inconuulsa Ratio 2. Ernesti ex capite cooperationis; quod videlicet hæc

Pax tūm indirectè ; tūm directè cooperando injurijs Creatoris, earum ream se faciat : falsum verò est, quòd ad illas se habeat merè permissiue. Vbi obseruanda est perpetua Irenici æquiuocatio, dum permissionem meram vocat, quam cooperationem esse ostendimus. Quàm falsò & fallaciter eandem cum tolerantia lupanarium compareret, itidem ostensum est ad Notam VI.

Alterum argumentum, quo Ernestus probat *hanc Pacem esse iniuriosam Creatori & veræ Religioni*, petitur ex eò, quòd hæresin veræ fidei exæquat in ijs prærogatiuis, quas Irenicus enumerat: nihil autem solidi ad eas responderet. De illas hæreticorum famâ id ostendimus ad Notam IV. De libertate hæresin profitendi Principibus & omnibus Laicis concessâ, res loquitur. De nouâ Autonomiâ, eiusque extensione, constat ex Articulo 12. Proiecti. Vnde rectè concludimus cum Ernesto: *Catholicam Religionem in Imperio non esse amplius præceptam: sed, instar hæresis, solum tolerari: hancq; esse insignem contumeliam juris diuini & veræ fidei, sine quâ impossibile est Deo placere. Hebr. 11. v. 6.*

Non loquitur autem Ernestus *de præcepto diuino, aut naturali, & foro conscientie*: in hoc enim verum est, non tolli posse præcepta diuina & naturalia, & semper esse prohibita quæ his repugnant: sed sermo est *de foro externo, & legibus humanis, maxime ciuilibus*: Quæ & ipsa scelera diuinæ & naturali legi aduersantia, nominatim hæresin prohibent grauiusque pœnis coërcent: vt videre est, cod. de summ. Trinit. l. 1. & seqq. C. de hæreticis l. 2. 3. & seqq. Item in Constit. Friderici II. §. Gazaros, &c. *Omnes hæreticos, ait Imperator, vtriusq; sexus, quocunque nomine censeantur, perpetuâ notamus infamiâ, diffidamus, atq; bannimus, &c.* Hinc Carolus V. Lutherum & libros eius proscripsit ac damnauit Wormatiæ, An. 1521. Hæ enim Leges ante Pacem Religionis vigeabant, & obligabant omnes Imperij subditos, nunc per illâ abrogatæ, valorem aut vigorem nullum obtinent. Sic enim statuitur: §. *Vnnd sol als les / daß in hievorigen Reichs Abschieden / Ordnungen / oder sonsten begriffen vnnd versehen / so diesem Fried Standt in allem seinem begriff / Articulen vnd Puncten zu wider sein oder verstanden werden möchte / nichts benemmen / derogiren / auch abbrechen /c.* *Quicquid etiam in præcedentium Comitiorum Recessibus, Ordinationibus, aut aliàs conclusum ac prouisum fuit, quod huic Paci in quibuslibet eius contentis articulis & punctis contrarium esse, vel intelligi posset: eidem nihil demere, aut derogare, &c.* Quare si leges Paci Religionis contrariæ, nihil illi derogant: ergo illa ipsis derogat; & in proposito, per Autonomiam tollit obligationem profitendi fidem Catholicam, & reatum incurrendi pœnas jure Ciuili & Imperiali contra hæreticos statutas: quin etiam, licet in foro conscientie non possit tollere obligationem legis diuinæ, vt dictum est: in foro tamen externo tollit eiusdem effectum, qui est coërtio hæreticorum, & vsus gladii in illos. Consonat Articulus Proiecti, vbi decernitur: *ne contra hanc transactionē vlla jura Canonica*

aut Civitas, &c. nunquam audiantur, admittantur, allegentur. Quod, vi pacti absolute & inconditionate perpetui, uti sæpe notauimus, perinde est, ac si dicta jura apertis verbis in perpetuum tollerentur. Nullus enim modus relinquitur, quo, stante hac Pace, in omnem perpetuitatem aliquando vigorem aut valorem in foro externo habeant: cum Cæsar teneatur pari jure Catholicos & Protestantes censere: neque possit, saluâ Pace Religionis, magis coërcere Catholicos volentes transire ad Lutheranos, quàm hos, si velint, transire ad Catholicos. Vnde euidenter concluditur: *Religionem Catholicam non esse amplius præceptam legibus Imperij:* cum, prioribus abrogatis per Legem nouam & Imperij scilicet fundamentalem, quilibet non minùs liberè & impunè possit illam deserere, quàm hæresin Lutheranam. Vnde sequitur, *instar hæresis solum tolerari:* id enim toleratur, quod non præcipitur. Dices, saltem præceptam esse sub disunctione: obligati sunt enim, vigore Pacis Religionis, omnes profiteri Fidem Catholicam, aut Confessionem Augustanam: aut, beneficio Pacis nouæ, Calvinismum. Sed hæc ipsa est insignis contumelia veræ fidei, ut Cæsar, vi nouæ Pacis, subditos absolute & inconditionate non magis obliget ad fidem veram, quàm ad sectas duas illi contrarias.

Exemplum tolerantiae vsurarum Iudaicarum, & lupanarium est valde dispar: etsi enim quibuldam locis ad æstus exuberantis libidinis continendum, ne omnia polluat, aliquid ipsi permittitur: non est tamen ea licentia absoluta, & inconditionata: sed reducta in cancellos infames lupanarium, ut vel ipsa loci infamia absterreat ingenuas & bonas mentes: cum præsertim illis, quos constat, eò libidinis causâ accedere, neque portæ pateant dignitatum: neque concessum sit lupanaribus jus territoriale Ecclesias, Episcopatus, Monasteria, Vrbes, Oppida, & integras ditiones in lupanaria conuertendi. Vnde euidenter est, non solum præceptum diuinum, non fornicandi, in foro conscientie retinere vim obligandi; verum etiam in foro externo libertatem lupanarium, loci, factique infamiam coërceri: neque permitti ut latius se diffundat, aut honestatis speciem induat: adeoque lupanarium permissione aliquam solum poenam, non omnem, etiam in foro externo tolli; ut appareat absolute esse præceptum, quod non nisi secundum quid est permissum. Secus se habent omnia in libertate hæresis, de qua agimus: non enim illa (etsi fornicatione & adulterio longè deterior) ablegatur in domos infames, aut aliquos Imperij angulos: neque obducitur illi pessulum ad supremas etiam dignitates; sed, paribus cum Religione Catholicâ prærogatiuis occupat subsellia Electorum, Principum, Episcoporum, Prælatorum, Nobilium, Consulum, Senatorum, &c. idque in perpetuum absolute & inconditionate. Proinde aliquid, Irenice, quod post Pacem Religionis, hancque nouam, concessum sit Religioni Catholicæ, quo non pari jure (absolute & inconditionate) gaudeat hæresis. Si autem proferre non potes: *scire, in foro externo fidem veram non esse amplius in Imperio præceptam, nisi secundum quid,*

quid, sub contumeliosa disunctione, illam, vel Lutheranismum, vel Calvinismum profitendi: quâ ratione hæ ipsæ hæreses præceptæ sunt. Fac simili Pace infamiam & omnem poenarum metum detrahi fornicationibus, adulteriis, sodomis, magiæ, & excusa scelus, si potes: vt rectè instat Ernestus rat. 2. Ad quæ exempla tu pisce magis mutus es.

S. I II

Par Catholicorum & Protestantium defensio non est secundum se illicita, & magis de- claratur..

De defensione iam non nihil dictum: nimirum eam in hoc consistere, vt Præses Camera & Assessores contra pacis articulos. processum non decernant. Addo ex Articulo 17. & 18. Transactionis Passauiensis: quod idem Præses & Assessores debeant secundum prædictam transactionem decentia & necessaria juris auxilia, tam Catholicis, quàm confessionistis impertiri. Item, quod si altera Pars, aut Status aliquis, alteri contra Pacem istam vim intulerit aut molestiam: Cæsar, aliq, non exhibebunt consilium, auxilium, & patrocinium ei, qui vim intulerit: sed contra vim inferentem, parti lesæ auxilium & patrocinium adferent. Igitur Imperator, aliq, Catholici, Camera item Imperialis, assistunt Catholico (& Lutherano) contra Imperij Status infringentes pacta pacificationis; v. g. si quis bonæ ecclesiæ, de quibus conuentum est, repetat: si Catholicus subditus, quem Dominus acatholicus ad deserendam fidem aut patriam adigit, de Domino conqueritur: si Catholicus Princeps: Domini Lutherani subditos ad suam Religionem cogat, arte ad se trahat, aut contra suum Magistratum in tutelam ac patrocinium suscipiat vel defendat: si Status Catholicus confessionistæ vim aut molestiam inferat. Queritur, ergo, an hæc sint intrinsecè peccata, & peccato cooperantia? Certè 1. postquam conuentum est cum Catholicis de bonis ecclesiarum non recuperandis, idq, iuramento firmatum, tale pactum tutâ conscientia seruari potest: eò, quod, vt superius ostensum, hoc ipsum duntaxat includit tolerantiam & permissionem retentionis. 2. Si Dominus acatholicus subditum cogat ad hæresin, aut vexet propter fidem catholicam, & Cæsar eiúsve iudices id non prohibent, tantum se habent quo ad eam coactionem & vexationem permissiue: nec cooperantur peruersioni subditi, cui liberum est vti beneficio emigrationis, vel in persecutione seruare fidem, quemadmodum fecerunt primi Christiani, magnum certamen sustinentes passionum, opprobrijs & tribulationibus spectaculum facti, rapinam bonorum passi. 3. Clarum est, non licere Catholico Principi aut Statui, alterius subdito vim Religionis causâ adferre, cum in illum nullam habeat jurisdictionem. Equum item non est, vt dolo malo, quenquam ab alieno domino abstrahat: hoc enim continet manifestam iniustitiam: neque vt subditum alienum contra suum Domi-

num defendat: iniustum enim foret, sibi usurpare eam jurisdictionem. 4. Non est peccatum, vim iniustam, & contra pacta conuenta illatam acatholico prohibere: Catholicum vim inferentem, & pacem turbantem compescere: ad hoc enim sunt tribunalia, & eâ gratiâ Principes gladium portant. Si præterea similes casus sunt, ad eos similiter potest responderi.

Sed dicet Ernestus: Cæsarem, qui supremam habet jurisdictionem, non posse promittere, se eâ non usurum aduersus acatholicos inferentes catholicis injuriam. Respondeo, verum esse, quod Cæsar Ius reddere, & arcere injuriam debeat, quando id potest absque grauioris mali periculo, & extra causam publicæ alicuius necessitatis: quod si tamen tale periculum aut causa interueniat, ad hoc non tenetur: &, per consequens, potest etiam promittere, se suâ jurisdictione non usurum. Potest Cæsar talibus ex causis priuato jus suum tollere, ergo magis promittere se non prohibiturum vt tollatur.

RESPONDETUR,

Irenicum cooperationem defensionis hæreticorum nequaquam purgare.

De defensione, ais, non nihil dictum; imò nihil dixisti. Falsum est, quod hæc defensio in hoc solam consistat, vt Præses Camerae & Assessores contra pacis articulos processum non decernant. Demonstrauimus supra, Cæsarem absolutè & inconditionatè in perpetuum sic paciscendo, concedere hæreticis omnem actionem in re, & ad rem: totumque Ius in spolia Ecclesiæ transferre in spoliatores; quia tantum illis concedit (etsi illicite & inualidè) quantum ex naturâ Actûs & pacti ad translationem Iuris & Dominiij necessarium est. Subiungis, *Erasedem Camerae & Assessores decentia & necessaria juris auxilia, tam Catholicis, quàm confessionistis imperiri.* Hæc contendis non esse intrinsecè peccata, & cooperantia. 1. Quia postquam conuentum est de bonis ecclesiarum non recuperandis, idq; juramento firmatum, pactum licitè seruatur: includit enim duntaxat tolerantiam & permissionem retentionis. Falsum est, quod hoc pactum sit duntaxat tolerantia siue permissio retentionis; hæc enim non extenditur ad casum, quo spolia recuperari, & spoliatores coërceri possent, ideoque deberent. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum, per Reg Iuris in 6. Supponis *Pacem Religionis esse licitam*, quod est in quæstione, nec tu probasti. 2. Dicis, si acatholicus cogat subditum catholicum ad hæresin, vel vexet: & Cæsar id non prohibeat, habere illum se duntaxat passiuè nec operari. Atqui Cæsar, vigore huius Pacis, non tantum non prohibet: verum etiam, si subditi, præsertim plures, v.g. emigrare nollent: aut, repudiato præcone Lutherano, instituerent catholicum, Cæsar & Catholici missis Commissariis, imò & copiis militaribus, si vi opus foret, tenerentur eiusmodi subditos expellere, Prædicantem cum exercitio Lutherano restituere, Catholicum abrogare. Hoc non est, permittere malum: sed possi-

positiue eidem cooperari. *Dicis, liberum esse tali subdito emigrare: vel in persecutione seruare fidem, exemplo primorum Christianorum.* Atqui etiam sanctis illis Christi Athletis liberum erat fugere; vel saltem in tribulationibus & persecutionibus constanter perseuerare: peccarunt tamen Principes, Iudices, Satellites, & quicunque operam vel auctoritatem contulerunt ad eos in exilium pellendos, vel affligendos, persequendos, cruciandos: cooperati sunt itidem hi omnes peruersioni infirmorum, si qui à fide defecerunt. Sed de hoc mox iterum infra, Notâ XI. 3. Quod dicis, *non licere Catholicis Statibus Protestantium subditis vim inferre, aut dolo illos allicere, cum in eos nullam habeant jurisdictionem:* verum est, positis debitis circumstantiis. Ut autem absolutè, inconditè in perpetuum paciscantur, se vim hæreticis nullam illaturos, licitum minimè est: mutatis enim circumstantiis teneretur Cæsar hæreticos opprimere, & Status Catholici eundem iuuare. Dolum malum non probamus: sed est etiam dolum bonus in capiendis animabus, de quo Apostolus 2 Cor. 12. v. 16. *Cum essem astutus, dolo vos cæpi.* Tali dolo si Catholicus Lutheranum abstrahat ab hæresi, eundem Apostolum habebit patronum. 4 Irenicus ait, *non esse peccatum, vim iniustam, & contra pacta conuenta, acatholico illatam prohibere, &c.* Iterum supponis, pacta hæc esse iusta & licita: quod esse falsum, ex dictis patet, & ex dicendis amplius patebit. Deinde coërcere acatholicos, cum à Cæsare, adiuuantibus Statibus Catholicis coërceri possunt, non est vis iniusta, sed officij ipsorum & obligationis; ideoque peccant, cum absolutè & inconditè in perpetuum paciscuntur, se id non facturos. Neque excusat necessitas præsens: non enim cuiquam in necessitate constituto licet promittere, se absolutè & inconditè, adeoque etiam sublatâ necessitate, facturum, quod non nisi durante necessitate licitum est. Quod denique Irenicus sibi ipsi respondet, verum esse, *quod Cæsar jus reddere, & arcere iniuriam debeat, quando id potest absque grauioris mali periculo, & extra causam publicæ alicuius necessitatis,* utraque manu amplectimur, & subsumimus: sed vi pacis absolutè & inconditè perpetuæ paciscitur, se jus Catholicis non reddere velle, nec arcere iniurias hæreticorum, eo etiam casu, quando mutatis circumstantiis poterit absque periculo: Ergo illicitè talem defensionem paciscitur hæreticis.

Ex quibus denique concludimus, *equalem defensionem inconditè & absolutè in perpetuum hæreticis promissam, creatori & veræ Religioni esse iniuriosam:* Hæc enim sola tali modo defendi debet; hæresis autem non nisi secundum quid: durantibus scilicet circumstantiis necessitatis & maioris periculi. quâ ratione simpliciter defenditur vera Religio, & eiusdem maius periculum hæresis tolerantia aueritur. Si verò, cessante periculo, hæresis toleretur ac defendatur: sequitur tali casu hæresin nō amplius secundum quid, sed simpliciter & secundum se defendi: quod facere, & multò magis pacisci, Creatori & veræ Religioni manifestè est iniuriosum.

De perpetuitate acatholicismi.

Restat de perpetuitate Acatholicismi dicere. Est, inquit Ernestus, ista perpetuitas Ecclesie Catholica prerogativa: Ergo non debet esse communis haeresi, nec de ea pactum fieri. Ludit Ernestus in voce perpetui: Nam perpetuum aliquando omne planè tempus designat: ut l. 3. C. de Pignor. actione: aliquando significat tempus cuique rei conueniens: sic dicitur morbus aliquis perpetuus, cuius sanandi nulla spes est. l. 22. §. Si maritus. ff. solut. matrim. l. penult. ff. de vacat. muner. Item perpetuum appellamus nonnunquam, quod vitæ tempus complectitur, l. 8. ff. de Transact. sic vocatur quispiam administrator perpetuus. Ergo cùm perpetua libertas acatholicismi permittitur, non tribuitur illi perpetuitas Catholicae Religionis: contra quam portæ inferi non præualebunt, quæq; duratura est vsque ad finem seculi: sed perpetuitas permittitur haeresi conueniens, hoc est, donec manebit, & donec, iuxta suam naturam, occidat & moriatur. Vides igitur, mi Erneste, quòd ex hoc capite haeresis Catholicae Religioni non equiparetur, ne quidem ex intentione paciscentis Caesaris & aliorum: quibus non est ea mens, ut velint haeresin vsque ad finem seculi durare, & illam, posteaquam occiderit, permittere. In cæteris non video, quid equiparatio ista, ab Ernesto exagitata, habeat mali intrinseci. Aequè exterius reuereor Principem acatholicum, atque catholicum: quid inde mali? non ideo aequè reuereor haeresin, atque fidem veram. Deus facit oriri solem suum super bonos & malos: pluit super justos & injustos; æqualem libertatem benè & malè agendi dedit Caino & Abelo, haeretico & catholico: ergone ideo peccauit? Iudex equaliter jus reddit bonis & malis, nullâ personarum acceptione: quid quaeso in hoc peccati?

RESPONDETUR I.

Frustra ad perpetuitatem secundùm quid, confugit Irenicus.

Id iam suprâ demonstrauius ad Notam IV. §. 2. & seqq. Cùm enim Protestantes in fidei catholicae præjudiciu, contemptu, detrimentu, &c. in haeresis verò fauorem, exaltationem, conseruationem, &c. tum expressè, tum verbis æquipollentibus, & per circumstantias ad hoc determinatis, pacem perpetuam postulent: manifestu est, illos non petere perpetuitatem secundùm quid, sed absolutam; in quam consentire non licet, ut ibi latè demonstrauius.

Neque Ernestus ludit in voce Perpetui, sed Irenicus, qui eludit Præceptum confessionis fidei: illud enim obligare, cùm infideles aut haeretici aliquid dicto modo contra veram fidem, aut pro falsâ, postulant vel mandant: neque tum ulli restrictioni legitimæ esse, demonstrauius auctoritate scripturæ, sensu & exemplis veterum

Christianorum Sanctorum, &c. Denique ratione. Quæ si seponimus, vel contem-
nimus; præceptum Confessionis fidei vel tollimus, vel plurimum enervamus.
Etsi igitur re ipsâ Pax hæc non tribuit, nec tribuere possit hæresi perpetuitatem
Catholicæ Religionis, &c. tribuit illam tamen ex modo paciscendi, iuxta intentio-
nem manifestam hæreticorum, (qui eiusmodi perpetuitatem sectæ suæ, tanquam
veræ, deberi credunt) & extortam Catholicorum. Etsi enim extra casum præten-
sæ necessitatis non velint hæresin vsque ad sæculi finem durare (sicuti mercator
extra periculum naufragij non vult merces proijcere in mare) hîc tamen & nunc,
quia Protestantes, extrema minantes, absolutam perpetuitatem urgent: catholici
absolutè in eam consentiunt, promittentes absolutam & inconditionatam hæresi
libertatem, etiam vsque ad sæculi finem, si contingat hæresin eòusq; durare. Quò-
usque hæreses hodiernas duraturas, veluti Antichristi prodromas, verisimile est
illis, qui diem iudicij non longè abesse existimant. Deinde vt reipsâ eòusque non
perdurent: peccatur tamen in hoc ipso conditionato consensu & pacto: *si Confessio
Augustana vsque ad sæculi finem sit duratura, eòusque illi promittimus absolutam & incon-
ditionatam libertatem.* Hæc enim vis est illorum verborum: *atq; ita dicto modo* (com-
positionis amicabile) & NB. *quouis alio modo, durabilis, inconditionata, perpetua Pax
constituta & decreta sit ac maneat.* Illud: *quouis alio modo*: quod tu malâ fide omittis
ac suppressis (vt suprâ ad Notam IV. §. 5. ostendimus) causam tuam iugulat, &
intentionem catholicorum demonstrat metu extortam. Præterquam quòd
hæc (iuxta dicta ibidem §. 3.) *iniuriosa creatori falsæ & veræ Religionis exæquatio*, non
sita est in quâuis perpetuitate; sed in absolutâ & inconditionatâ, quæ præscindit à
circumstantiis excusantibus: has enim, durante hæresi, posse tolli ac mutari, licet
ea duratio ad sæculi finem se non extendat, in aperto est. vt adeò Irenicum omni
ex parte constrictum teneamus.

RESPONDETUR II.

Irenicus in afferendis exemplis periculosè errat.

Irenicus negat se videre, quid exæquatio hæresis cum Religione Catholicâ, ab Erne-
sto exagitata, habeat mali intrinseci. Existimat ergo licitam esse eiusmodi exæqua-
tionem, errore vtique manifesto: quem redarguit Isaias cap. 5. v. 20. ab Ernesto al-
legatus: *væ vobis, qui dicitis malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, po-
nentes amarum in dulce, &c.* Et Apostolus 2. Cor. 7. v. 15. *Quæ autem conuentio Chri-
sti ad Belial: aut quæ pars fidei cum infidei?* sed audiamus exempla, quibus
nititur.

Se ipsum in fronte locat. *Æquè, ait, exterius reuereor Principem acatholicum,
atque Catholicum; quid inde mali? non ideo æquè reuereor hæresin, atque fidem veram.*
Non id sibi faciendum putauit Elisæus, cum ad illum descendissent, Iosaphat Rex

Iuda pius & fidelis , item Ioram Rex Israël idololatriæ & superstitioni Samaritanorum adhærens : sicut enim 4. Reg. 3. vers. 14. dixit ad eum Propheta : *Viuit Dominus Exercituum, in cuius conspectu sto : quod, si non vultum Iosaphat Regis Iudæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem .* sed tu, videlicet suppositâ Religionis pace, *equè acatholicum atq; catholicum exterius reuereris ?* Rectè, si id facis ; quia obseruantiam dictæ pacis , secundum quam illibatus honor non minùs acatholicis constat, quàm catholicis, cum fructu turbare non potes, nec debes : Malè, si credis ad hoc te absolutè & inconditionatè obligari, aut tali modo pacem hanc licitè ac validè potuisse sanciri . Aliud est deinde , quod priuatus , suppositâ tali pace, quam impedire non potest, sine culpâ præstat, ne ipse alijsque maius malum incurrant : Aliud, quod Cæsar & Catholici Status per eiusmodi pacem, in foro externo , Religioni Catholicæ hæresin absolutè & inconditionatè in perpetuum exæquantes, culpabiliter præsumunt . Constat ex scripturâ, *Ecclesiam non audientes, instar Ethnicorum & Publicanorum habendos*, non fidelibus æquiparandos . Scimus, jure diuino, *Religionis veræ violatores*, si fieri potest, *coercendos*, siue Principes sint, siue alij . Non obscuræ neque ignotæ sunt Leges Canonicae & Ciuiles , quibus grauissimæ pœnæ in quosuis hæreticos decernuntur . Non possunt ergo pari jure absolutè & inconditionatè censerì , vel obseruari cum catholicis, cuiuscunque fuerint conditionis. Qui istud facit, vel sancit: ita se gerit, ac si absolutè & inconditionatè, non minùs affectus foret ad hæresin, quàm veram fidem : quod plus nimium habet mali intrinsecè, mi Irenice.

Secundò. Exempli Diuini autoritate pugnat : *Deus, ait, facit oriri solem super bonos & malos, pluit super iustos & iniustos.* Mirum, quòd non Cæsarem & Status Catholicos ijs quoque verbis cohortatur, quæ paulò post sequuntur : *Estote ergo vos (in sancienda Pace perpetuâ cum hæreticis) perfecti, sicut & Pater vester celestis est.* Matth. 5. vers. 47. sed nou ita cum impijs paciscitur Deus . Duplex iudicium exercet, vnum in hac vitâ : sed non in omnes : alterum post hanc vitam, in omnes : vbi nullum peccatum impune manet, neque vllus peccator abit impunitus . Si nunc omne peccatum manifestâ plecteret pœnâ, nihil vltimo iudicio reseruari putaretur : rursus, si nullum peccatum nunc puniret aperte Diuinitas, nulla esse Proidentia Diuina crederetur. ait S. Augustinus l. 1. ciuit. c. 8. Principibus verò & Magistratibus officium iudicandi & jus gladij in vindictam malorum dedit pro hac duntaxat vitâ : quod cum morte expirat singulorum . Peccant itaque, si, dum viuunt, malos non coercunt & plectunt, cum possunt ; & multò grauius peccant, si impunitatem absolutè & inconditionatè, adeoque cessante etiam impotentiâ, siue necessitate (quæ sola excusat) promittunt ac sanciunt. Deus in hac vitâ facit oriri solem super bonos & malos: sed in alterâ vitâ malos mittit in tenebras exteriores: pluit nunc rorem cali super iustos & iniustos : sed post mortem iniusti ibunt in ignem æter-

æternum. Principes autem & Magistratus nullum habent tribuna / in alterâ vitâ; in hac ergo vitâ exercere debent jus gladij, si possunt: nec sine scelere in perpetuū abdicant. Vide quò prolabaris Irenice! si exemplum solis & pluuiæ ad mentem tuam efficax est: sequitur ergo, ordinariè nulla scelera, & nullos malefactores puniendos; quia Deus ordinariè solem & pluuiam nemini subtrahit. Quòd enim solem subtraxit Ægyptiis Exodi 10. cap. vers. 22. & ignem pluit super Sodomam & Gomorrhæam, Genes. 19. v. 24. res est extraordinarij & rari exempli: Principibus autem & Magistratibus incumbit ordinariè scelera grauiora, quale est hæresis, punire. Denique Ernestus sect. 5. ad 2. clarè discrimen Regiminis Diuini, & permissionis malo cooperantis explicauit. Quare obiectionem repetis, quam solidè dissolutam ignorare non potes?

Tertiò. Rursus oggeris: *Deus libertatem benè & malè agendi dedit Caino & Abelo, hæretico & catholico: Ergone Deus ideò peccauit?* Esne tui compos, Irenice? non est nobis sermo de libertate benè & malè agendi secundum se: sed de libertate non minùs impunè agendi malè, quàm benè; ita, vt paribus prærogatiuis in foro externo gaudeat, qui agit malè, & qui benè. Talem libertatem neque Abelo neque Caino, neque acatholico, neque catholico, neque mortalium vlli concessit ille, cui dixit Abraham, Genes. 19. v. 25. *Abstine, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, (vel absoluas impium cum iusto) fiatq; iustus sicut impius: (& impius sicut iustus) non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam facies iudicium hoc.* Et tamen, ô iudex viuorum & mortuorum! iudicium tuum in exemplum afferunt Irenicus, ipsique similes, ad persuadendam pacem, quâ absolutè & inconditionatè in perpetuum fiat iustus sicut impius, & impius sicut iustus: catholicus sicut hæreticus, hæreticus sicut catholicus, &c.

Quartò denique exemplum iudicis affers. *Iudex, ais, æqualiter jus reddit bonis & malis, nullâ personarum acceptione: quid quæso in hoc mali?* Atqui, vel dicis iudicem reddere æqualiter jus bonis & malis, id est, ijs qui habent bonam causam, & ijs, qui malam: vel, iudicem non curare de probitate vel improbitate litigantium, si ea sit occulta, aut certè ad præsens iudicium non pertineat. Hoc posterius non est ad rem: quia (vt nihil dicamus de cæteris moribus catholicorum & hæreticorum) causa hæreticorum, occupantium & detinentium bona ecclesiastica, & volentium pari omninò jure cum catholicis in perpetuum censerì, est manifestè mala: Catholicorum autem bona. Si ergo Cæsar absolutè & inconditionatè sancit, vt in perpetuum spoliis Ecclesiæ hæretici potiantur, & ijsdem prærogatiuis gaudeant, quibus Catholici; facit id, quod iniqui iudices solent; qui scilicet æqualiter jus reddunt habentibus bonam & malam causam; id est, sine discrimine, & pro arbitrio, tam hos, quàm illos damnant vel absoluunt. Et tu, Irenice, dicis, *eiusmodi iudicem jus reddere*

sine

sine personarum acceptione : Neque terminos, uti apparet, intelligis iustitiæ exercendæ necessarios. *si aliquis consideret*, ait S. Thomas 2. 2. q. 63. a. 1. c. *illam proprietatem personæ, propter quam id, quod ei confertur, est ei debitum : non est acceptio personæ, sed causæ*. Vnde Gloss. super illud ad Ephes. 6. vers. 9. *Personarum acceptio non est apud Deum* : dicit, quod Deus iustus causas discernit, non personas. Causa catholicorum bona est : debentur illis bona & jura ecclesiastica : causa hæreticorum mala est : sunt enim spoliatores catholicorum. Debetur veræ Religioni honor & defensio : hæresi contumelia & pœna. Qui æqualiter jus reddit his & illis, idque absolute & inconditionatè se perpetuò facturum paciscitur, ius statuit & reddit cum iniuriâ personarum, & sine discretionem causarum. Vide, mi Irenice, quàm nullum exemplum sincerum, & non graui errore contaminatum attuleris!

Inconuulsa igitur manet 2. Ratio Ernesti; *Quod hæc Pax sit iniuriosa Creatori, & veræ Religioni : non solum hæresi cooperando, verum etiam eandem Catholicæ fidei exæquando*. Quam exæquationem exagitare & exaggerare Ernestus magnis Authoribus didicit : quorum verbis eandem claudit, videlicet Isaia c. 5. v. 20. *Vae vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras : ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum*. Et Apostoli, 2. Cor. 6. vers. 15. *Quæ autem conuentio Christi ad Belial, aut quæ pars fidei cum infidei?* Atqui absolute & inconditionatè Catholicæ Religioni æquiparare, siue exaggerare hæresin in dignitate illæ famæ, libertate, defensione, perpetuitate, & omnibus prærogatiuis, quas in foro externo, & ab Imperio habet eadem Religio Orthodoxa : Est, dicere, siue facere, *malum bonum, & bonum malum* : quia non minùs cohonestatur hæresis, quàm vera fides : nec magis ista, quàm illa ; Est, *ponere tenebras lucem, & lucem tenebras*, quia falsitas pari jure censetur cum veritate, & veritas cum falsitate : Est, *ponere dulce in amarum, & amarum in dulce* : quia ecclesiarum jura & bona diuinis laudibus & vñibus à tot sæculis dicata, in amarum jus, & vñum hæresis transferuntur, & hoc amarum pro dulci admittere coguntur catholici : Est instituere *conuentionem Christi cum Belial*, ut videlicet tam liberum sit, impunè transire ab illo ad istum, quàm ab isto ad illum, & tam honorificum in Imperio Romano habeatur adhærere vni, quàm alteri : Est denique *in perpetuam participationem & societatem fideles cum infidelibus compingere*, quæ, stante hac pace, nunquam possit dissolui : *Vae ergo vobis*, authore, non Ernesto, sed Isaia & Apostolo, qui ista dicitis, suadetis, probatis, ponitis, componitis, sancitis, in Creatoris & veræ Religionis iniuriam.

Pax eiusmodi non est causa perditionis animarum.

§. I.

Est merissima permissio.

Tertia Ratio Ernesti est, quod Pax eiusmodi sit causa perditionis animarum. 1. Ex eo, quod fidem euertat. Quàm ridiculè hoc! permittit hæresin: ergo fidem euertit. Deus ipse hæresin permittit, (oportet enim hæreses esse. 1. Cor. 11. vers. 19.) ideòne Deus fidem euertit & peccat? Sed, inquit, pax potestatem dat hæresin stabiliendi in suis ditionibus, & Religionem catholicam euertendi. Atqui hæc est merissima permissio. Et qui hæresin stabiliunt, & qui eam amplectuntur, sibi, malitiæque suæ, non permittenti, debent adscribere. Eiusdem farinae est potestas deficiendi à fide, & subditos reformandi, quæ ex parte concedentis est pura puta permissio. Nec verò ita subsunt animæ arbitrio Principum Germanorum, quin, si velint, possint esse Dei, & hæresin non amplecti, vincendo emigrationis difficultates. Hic recoquit Ernestus, quæ ad nauseam ante propinârat, de detractâ hæresi infamiâ, deq; defensione hæreticorum: de quibus iam dictum affatim. Obijcit item eiectionem catholicorum in exilium: peccat contra iustitiam, qui nolentem exulare cogit ad hæresin: perinde atque is, qui hæresin amplectitur, committit sacrilegium: non committit jus publicum, aut Deus, qui ista permittit.

RESPONDETUR.

Pax hæc permissionis perditioni animarum cooperantis maximè rea est.

Ratio Ernesti est: hæresis fundamentum salutis, fidem nempe, euertit: ergo quisquis huic malo cooperatur, perditionis animarum se reum facit. Irenicus hanc rationem ita format, quasi Ernestus diceret, Pacem eiusmodi esse ream perditionis animarum, ex eo, quod fidem euertat: cum tamen euersionem proximè non tribuat Paci, sed hæresi: paci autem ideò, quia cooperatur hæresi. At cum sit permissio quædam cooperans, non est porrò de hoc litigandum. Insultat verò Irenicus: quàm, ait, ridiculè hoc! permittit hæresin: ergo fidem euertit. Quàm malignè tu hoc, mi Irenice! permittit Pax ista hæresin, sed permissione cooperante. de quâ, & ex quâ vnicè contendit Ernestus: etsi tu illi, Notâ IV. §. 1. per crimen falsi imposuisti, quasi tolerantiam quamuis, etiam simplicem & licitam, damnaret: idemque hic facis. Rursus ad exemplum Divinæ permissionis prouocas: sed non absque graui errore: vis enim ita permitti hæresin, sicut Deus facit oriri solem suum super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Vnde consequens est, vt iam suprâ diximus,

M

hære-

hæresin, aliaque scelera non esse ordinariè punienda; sed solùm extraordinariè, in raro casu: quâ ratione Deus aliquando in hac vita vindictam apertam exercet in quâdam scelera enormia: communiter tamen & ordinariè illud iudicium alteri reseruat. Permittit Deus sanè hæreses: sed non ideò fidem euertit, neque peccat: Non enim est supremi Domini & Authoris naturæ, errandi & peccandi libertatem naturæ rationali, quam liberam fecit, adimere: *reliquit illam in manu consilij sui: adiecit mandata & precepta sua, &c. Apposuit tibi ignem & aquam: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum;* (verum & falsum) *quod placuerit ei, dabitur illi,* Ecclesiastici cap. 15. Ad bonum prouocat præmiis, à malo absterret suppliciis: Ad veram fidem inuitat: ab hæresi reuocat claris validisque argumentis: Non punit tamen plerumque nocentes in hac vitâ, etsi punire possit: *statutum est enim, teste Apostolo Hebr. 9. v. 27. omnibus hominibus semel mori: post hoc autem iudicium;* non ante. Quare existiment Cæsar & Status Catholici, qui exemplo Dei hæreses permittentis ab Irenico pacem hanc sibi persuadere sinunt, sibi dictum, quod Christus dixit ad Discipulos Ioan. 7. vers. 6. *Tempus meum, apertè puniendi, nondum venit: tempus autem vestrum semper est paratum;* vt, videlicet, quando potestis, stringatis gladium, quem portatis in vindictam malorum, & vel maximè hæreticorum. Etsi oportet hæreses esse, quia libertatem errandi non tollo: oportet tamen illas à vobis coërceri, cùm fieri potest: quia tanquam Regni mei in hac vitâ ministris illud præcipio. Ego officium facio Authoris naturæ, & supremi Domini ac Iudicis viuorum & mortuorum, cùm debitum hæreticis aliisque impiis iudicium & pœnas apertas (occultas enim priuationis gratiæ, aliasque spirituales, post peccatum statim infligo) post hanc vitam differo, ideoque nihil delinquo. Vos, si sceleratos, & vel maximè hæreticos, non coërcetis, cùm potestis: vel absoluto & inconditionato pacto in perpetuum, adeoque etiam cùm poteritis, id vos non facturos spondetis; officij vestri, quod hac vitâ terminatur, & legis meæ estis præuaricatores. Vide mi Irenice, quàm non ridiculum, sed miserabile sit, hæc fidei Christianæ principia à te non intelligi, aut intellecta deprauari.

Potestatem Protestantibus concessam hæresin in suis ditionibus stabiliendi, & jure Territoriali subditos reformandi; subditis item concessam libertatem deficiendi à fide, ais esse merissimam puram putam permissionem. Atqui ista sancire in perpetuum absolutè & inconditionatè, adeoque etiam in eum casum, quo impediri possent, ideoque deberent; tribuere ex modo paciscendi jus talia faciendi; defendere absolutè & inconditionatè ista facientes, non est merissima pura puta, siue simplex & licita, sed cooperans & illicita permissio: adeoque perditionis animarum culpabiliter rea. Vide dicta ad Notam V. VI. & proximè Notam X.

Quòd verò Ernesto, obijcienti eiectionem catholicorum in exilium, concedis, eum peccare contra justitiam, qui nolentem exulare cogit ad hæresin: & perinde atque illum, qui hæresin amplectitur, committere sacrilegium: libenter accipimus, paulò post hæc tuâ confessione aduersum te vsuri. Quod verò addis: *non committere sacrilegium, neque peccare jus publicum, neq; Deum, qui ista permittit*: credimus & confitemur toto corde, Deum nec peccare, nec peccare posse. Sed tu, fædo & nouo errore, exemplum Diuini Regiminis adducis in patrocinium permissionis cooperantis, & ita illud proponis, vt consequens sit, ordinariè non debere puniri nec coërceri hæresin, aliaq; scelera, etiam eum puniri & coërceri possunt. Concedimus itidem, non peccare jus publicum, quando tolerantia simplici, vel non cooperante, peccata aliqua permittit: veluti ritus & vsuras Iudæorum, ac lupanaria; vti explicat Ernestus sect. 5. ad 9. §. 3. & nos defendimus suprà ad Notam IV. §. 2. & ad Notam VI. vberius explicantes discrimen inter istam permissionem, & hanc pacem. Negamus verò jure publico posse ista permitti absolute & inconditionate in perpetuum: vitiatur enim eiusmodi permissio manifesta cooperatione cum hæresi, tum directâ, tum indirectâ. Id si fiat, cordate asserimus, non esse *jus*, sed *nefas publicum*.

§. I I.

Pax ista non peccat, expellendo catholicos è bonis recuperatis.

Hoc loco facit Ernestus pacem ream perditionis animarum, si Catholicam religionem & catholicos ex bonis recuperatis expellat. Sed aliud est, Religionem Catholicam inde expellere, quod per se malum est, quodq; nullo modo facit Pax Religionis. Nam & qui migrare debent, secum, si velint, veram fidem efferunt: & qui successuri sunt, sanam fidem possunt amplecti; & si eandem non amplectantur, sed hæresin, sibi tribuere debent. Ejicere autem aliquos catholicos ex bonis suis, si justè id fiat, v.g. ex causâ publicæ & grauissimæ necessitatis, ad grauiora mala Reipub. euitanda, non est ex se peccatum: alioqui nullus priuatus ex tali causâ posset suis bonis & patriâ priuari: quod est contra jus naturale, & DD. sententiam.

RESPONDETUR I.

Pacem hanc hæresi & perditioni animarum cooperari quoque per participationem siue societatem actionis criminosa.

Distulimus huc alterum directæ cooperationis genus: cum quis est author vel

adiutor, siue pars aut socius peccati, siue actionis criminosa: quam generatim explicat Ernestus lect. 3. §. 3. & exprimit Psalm. 49. vers. 18. *videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas*. Sunt verò plures huius cooperationis species, quæ in catechismo enumerantur, Titulo *de Peccatis alienis*, sic dictis, quòd alij peccent nobis authoribus, vel quoquo modo adiutoribus, aut saltem non impredientibus: ideoque eiusmodi peccata Nobis etiam imputentur: ut explicat Canisius. Huc pertinet, *consilium, iussio, consensus expressus, incitatio siue irritatio, laus siue assentatio, participatio, v. g. in crimine latrocinij, aut prædæ, denique defensio*. Reticentia enim culpæ alienæ, & conniuentia siue indulgentia, sunt species cooperationis indirectæ, cum quis non impedit peccatum, quando potest ac debet, ideoque interpretatiuè in illud consentit. si accedat consensus directus, tum cooperatio indirecta aut transijt in illum, aut cumulatur per illum. Non pudeat christianæ doctrinæ elementa recolorere, ut possimus pacem illi aduersantem christianâ fidelitate refutare. Notanda verò sunt aliqua: *Primò*, ut Cooperatio sit peccatum, necesse est operationem alterius esse malam; quæ si fuerit ex se & intrinsecè talis, tantò deterior erit cooperatio: ut, si v. g. seruus filium in cæde parentis siue parricidio adiuuet ictibus, vel alio modo. Est ergo ex principiis rerum moralium hoc quoque vnum: *si operatio mala est, cooperatio quoque mala est*. sumitur ex Apost. Rom. 1. vers. 32. *Qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*. *Consensus* autem, *est concordia voluntatis & rationis ad aliquid faciendum*. ut definit S. Bonau. 2. d. 28. a. 2. q. 2. adeoque principium omnis operationis & cooperationis: ut rectè, per consentientes, intelligamus quosuis etiam cooperantes: cum præsertim peius sit cooperari, quàm duntaxat interiùs consentire. *Secundò*. Non est cooperatio peccatum, nisi cum quis alteri est author, adiutor, socius, aut quocunque modo causa id faciendi, quod sine peccato fieri non potest: ita, ut peccatum non solum sit actio, siue effectus operantis; verum etiam cooperantis, saltem moraliter. Non enim requiri efficientiam physicam, apparet maximè in consilio, iussione, assentatione, conniuentiâ: licet ea sæpè etiam interueniat, ut in participatione prædæ, defensione, &c. Cooperari autem tali modo actioni, quæ sine peccato fieri non potest, est peccatum, non solum scandalij, (quatenus cooperans alteri præbet occasionem ruinæ spiritualis, iuxta S. Tho. 1. 2. q. 43. a. 1.) verum etiam eiusdem speciei cum peccato operantis; ut, si quis cooperetur furto vel homicidio, committit eo ipso furtum vel homicidium: ut per se patet. *Tertiò*. Neque excusatur cooperans, etsi illi, quorū peccati author, adiutor, defensor est, parati sint ad peccandū, imò & nemine instigante vltro peccaturi: nā licet non sit causa interni peccati & mali propositi; est tamè causa executionis eiusdè & cōtinationis aut frequentationis: quin peccantē, iubēdo præsertim, & apertè cōniueniendo vel defendēdo, in malo plurimū confirmat: uti notāt, Maior. in 4. d.

15. q. 4. prope fin. Caiet. 2. 2. q. 78. a. 4. Nauarr. man. c. 21. n. 26. Molin. tr. 2. to. 2. d. 335. Sanchetz l. 1. moral. c. 6. n. 14. Sic Pilatus cooperatus est furori Iudæorū, dum Iesum tradidit flagellandum & crucifigendum, etsi vltro ad illum cruciandum & perendum essent efferati. Sic peccant ethnicorum & hæreticorum mystæ, dum ethnicis & hæreticis, quantumuis in idololatriâ & hæresi obfirmatis, profana & impia sacra administrant, errores pro concione proponunt & propugnant: sic eorundem Principes, qui ista fieri volunt & iubent. sic cooperantur alij Principes dum publica scelera v.g. Sodomiam, Magiam, latrocinia, cum possunt, non coërcent, etsi sciant subditos in talia suâ sponte propensos. *Quartò.* Neque iuuat cooperantes altera excusatio: quòd inuiti, metu, vel necessitate compulsi, talia faciant. Pilatus non nisi inuitus Christum, *quem quærebat dimittere*, Ioan. 19. v. 12. tradidit voluntati Iudæorum. Atqui, ais, id fecit metu humano, excidendi gratiâ Cæsaris, non urgente publicâ necessitate totius Imperij & Religionis. Sed neque, si cognouisset damnationem generis humani non posse, nisi morte Christi, redimi; & intellexisset vim verborum Caiphæ, Ioan. 11. vers. 50. *Expedi vobis vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat*, liber fuisset à scelere: actio enim per se mala, qualis fuit occisio innocentissimi Domini, nullâ necessitate purgatur. Erat autem non tam actio militum & carnificum, quàm Pilati, qui timore Cæsaris, à Iudæis persuasus, iniquam sententiam tulit, milites misit, crucifigendi mandatum dedit, &c. qualia vbi interueniunt, non est simplex aut mera permissio, (quæ non facit, quod permittit: ideoque permissionis nomine absolutè intelligitur) sed permissio cooperans, imò commissio, quantumuis per metum aut vim extorta. Pestilens ergo error est, dicere, *esse meram permissionem*, cum Principes, aliique (licet inuiti & obtentu necessitatis id faciant) consensu, pacto, authoritate, defensione, tantundem, aut plus in sceleribus tolerandis agunt, quàm Pilatus in Christo voluntati Iudæorum seu tradendo, seu permittendo, egerit.

RESPONDETUR II.

Actiones criminosa, vi huius pacis hæreticis concessa, explicantur; ijsq; Cæsarem & Status Catholicos verè cooperari.

His suppositis subsumimus in proposito: Cæsar & Status Catholici, sancientes hanc pacem, licet inuiti, fiunt authores, adiutores, socij, & quocunque modo causa ea agendi, quæ sine peccato fieri non possunt: ita, vt non tantum sint peccata hæreticorum, verum etiam Principum cooperantium: Ergo pax hæc verè est rea illicitæ cooperationis cum hæresi, non solum in creatoris iniuriam, verum etiam

lam perditionem animarum. Quia in conclusione nulla restabit obscuritas, nec effugiendi facultas, ubi id, quod subsumimus, demonstratum fuerit.

Quinque potissimum actiones hanc pace permittuntur hæreticis, quas evidens est, criminosas esse, & sine peccato fieri non posse. *Prima est eiection subditorum in exilium, si à fide nolint deficere, specioso Titulo Emigrationis colorata.* Quamvis enim innocentes subditi, amore Religionis patriam libenter deserant: at verò jure veram Religionem in patriâ profitendi, quod non à Cæsare, sed à Deo habent, neque ipsi nisi inuiti cedere, neque sine iniuriâ & sacrilegio spoliari possunt. *Secunda. Eorundem subditorum, si emigrare nolint, ad hæresin eiusq; exercitium compulsio.* Neque enim absque peccato compelli, vel vrgeri quis potest ad professionem hæresis, aut cultum hæreticum: non magis quàm ad idololatriam, vel cultum idolorum; cum eiusmodi professio & cultus apertum contineant sacrilegium: ut, licet daremus, emigrationem necessitatis obtentu purgari posse; posterius tamen membrum Optionis, (vel emigrandi, vel religionem Principis sequendi) sit inexcusabile, totamque disunctionem vitiet: ut notavit Ernestus sect. 4. Rat. 4. Ipse Irenicus fatetur, *peccare contra justitiam eum, qui nolentem exulare cogit ad hæresin, & committere sacrilegium perinde atque illum, qui hæresin amplectitur.* *Tertia. Expulsio Ecclesiasticorum ex bonis legitimè recuperatis,* (quæ ante Pacem Pragensem inaudita fuit in Imperio, monente sæpius Ernesto, & nihil respondente Irenico) non sine duplicatâ sit iniuriâ; dum Protestantes, semel spoliatos & legitimè restitutos, nullo alio titulo, quàm prioris spoliationis, vi Pacis violenter extortæ, rursus spoliant. Vbi summa rei von vertitur in bonis Ecclesiasticis, sed vel maximè in jure spirituali pascendi fideles; ratione cuius, Prælati sunt Ecclesiarum sponsi: ideoque ut libentes bonis cedant, (quamvis neque his, Religionis causâ, iustè spoliari possint) dicto jure spirituali, sine iniuriâ & sacrilegio nequaquam depelli, neque ad renunciandum in perpetuum Ecclesiis compelli possunt. *Quarta. Introductio & reductio hæresis, eiusq; exercitiij, in ea loca, ubi Religio Catholica ante vigeat.* Sicut enim scelus est, hæresin profiteri, eamque exercere: ita multò sceleratius est, illam, eiusque exercitium introducere, & cathedram pestilentiae errorum magistris erigere. *Quinta. Denique expulsio Religionis orthodoxæ, & abrogatio divini cultûs catholici, in locis recuperatis; vel illis, à quibus reformandis hætenus Protestantes abstinuerunt, nunc autem, vigore novæ Pacis, illis jure Territoriali deformanda obijciuntur.* Irenicus ipse fatetur, quod per se malum sit, Religionem Catholicam expellere: negat autem, id fieri à Pace Religionis: de quo mox videbimus. Rationem addit hanc: nam & qui migrare debent, secum, si velint, veram fidem efferrunt; & qui successuri sunt, sanam fidem possunt amplecti: & si eandem non amplectantur, sed hæresin, sibi tribuere debent. De migrantibus verum dicit: ideo enim migrant,

grant, vt veram fidem secum efferant, & alibi turò collocent: de successuris difficile est: *Fides enim ex auditu: quomodo autem audient sine prædicante?* Rom. 10. Abrogato exercitio Religionis Catholicæ, non sunt habituri Doctorem Catholicum: vnde ergo fidem veram discent & haurient? Et; vt concedamus aliquos suâ culpâ sacram fidem non amplecti: ipsa diuini cultus orthodoxi abrogatio, est Deo iniuriosa, & Religionis Catholicæ sacrilega seu extinctio, seu expulsio. sine externo enim Religionis cultu, sine sacrificio, sacramentis, verbi Dei prædicatione, fides interna aut facillè extinguitur, aut grauiter apud plerosque periclitatur. Sic Ieroboam peccare fecit Israël: *fecit enim duos vitulos aureos*, dicens. *Ecce Dñi tui Israël*: eaque ratione Israëlitas à vero Dei cultu ad idololatriam traduxit. 3. Reg. 12. v. 28. Expellit & extinguit religionem Tyrannus, dum exteriorem illius cultum & obseruantiam prohibet, & abrogat: in fidem internam potestatis nihil habet. Tam sacrilega autem est Diuini cultûs abrogatio, quàm pia eiusdem obseruatio.

Contra has quinque Actiones valet argumentum Ernesti suprà Rat. 1. §. 2. ab Irenico, vt suprà monuimus, dissimulatum: *hæ actiones non sunt bonæ ex obiecto, neque indifferentes, vt patet: sunt ergo (cùm aliud membrum Theologia ignoret) ex se & obiecto malæ, siue criminose*: adeoque ab hæreticis benè nec fiunt, nec fieri possunt. Concedi autem eas omnes hæc Pace Protestantibus, manifestum est ex tenore Pacis Religionis & Proiecti Suecici.

Restat vt ostendamus, *Cæsarem & Status Catholicos sic paciscentes, harum Actionum authores, adiutores, socios fieri, & quoquo modo causam esse.* Quod Princeps per sententiam decernit, & fieri iubet: pro cuius executione legatos, commissarios, ministros mittit: & si opus sit, vim armatam adhibet; eius facti verè author, adiutor, & causa est. Si autem contingat subditos catholicos principis Lutherani nolle emigrare, aut Prælatos legitimè restitutos nolle cedere, neque hos aut illos Exercitium Catholicum velle dimittere, vel hæreticum admittere: tum, vigore huius Pacis, in Aula vel Camerâ Imperiali sententia fertur contra catholicos subditos & Prælatos; decernuntur Commissarij, qui, si opus sit, adhibitâ vi armatâ Principem in subditis cogendis ad emigrationem, vel exercitium Lutheranum, in Prælatis expellendis, abrogando diuino cultu catholico, introducendo hæretico, iuuent, & autoritate Cæsaris omnia peragant: Ergo hæ Actiones non sunt tantùm peccata Protestantium, sed multò magis illorum, quorum autoritate fiunt, quique talia paciscuntur & faciunt ipsi, vel per alios. Quod Pilatus egit in Christo crucifigendo, hoc agunt isti in crucis inimicis adiuuandis; quibus, in expulsionem seruorum ipsius, & pastorum ouium, quas redemit: in abrogatione diuini cultûs, quem veluti author fidei & consummator, ipse, vel per Apostolos & sponsam suam Ecclesiam insti-

instituit: in seducendis fidelibus; in hæresi introducendâ, & erigendis pestilentia cathedris: eandem commodant operam, quam Pilatus præstitit Christi crucifixoribus. Quid isti minùs faciunt aut facient? Aut Christi crucifixio est merissima permissio, Irenice; aut huius Pacificationis in memoratis Actionibus impletio, est merissima peccati participatio & cooperatio. Sed tu ita files ad exemplum Pilati, velut ipsius nomen ex Symbolo Apostolorum excidisset. Si dicas, *metu maioris mali id facere Principes*: metu offendendi Cæsaris id egit Pilatus. Si in-
 ftes, *illum privata necessitati nimium indulgisse: Cæsarem publicâ Religionis & Imperij necessitate excusari*: iam diximus, licet Pilatus cognouisset necessitatem generis humani, eiusque damnationem non aliter, quàm nisi morte Christi, posse redimi: neque sic scelus purgasset. Si porro vrgeas, *Pilatum nec Principem, nec Cæsarem fuisse*: Deploramus fanè, ab hesternis hodiernisque Theologis & Politicis (inter quos tu ubique regnas) rem eò sensum deduci, vt jure supremi Principis, & necessitatis prætenfæ, Cæsar, Reges, & Principes possent Christum, si viueret, (*ne tota, videlicet, gens pereat*) crucifigere. Non potuit non esse impia Christi crucifixio: non potest non esse impia Religionis & sacrorum, quæ instituit, abrogatio: blasphemæ hæresis introductio: fidelium ipsi subditorum aut eiectio, aut seductio: Pastorum denique, quos posuit, eiectio. Hæc vt ab hæreticis sine scelere nec peti, nec fieri possunt: ita non magis iisdem sine sacrilegio & Crucifixi iniuriâ, per judices, legatos, commissarios, milites cooperantur Cæsar & Principes, quàm Pilatus cooperatus fuerit crucifigentibus Christum. Vbi iniqua est operatio, non potest non esse nisi iniqua cooperatio: Operatio hæreticorum in enumeratis, est iniqua: Ergo iniqua est Cæsaris & Principum Catholicorum hæc Pace sancitâ cooperatio.

Atqui ais: *Eijcere aliquos Catholicos ex bonis suis, ex causa publicæ necessitatis, non est ex se peccatum: alioqui nullus priuatus ex tali causâ posset suis bonis & patriâ priuari: quod est contra jus naturale & DD. sententiam. Est deinde lippis & tonsoribus notum, (vt ais Notâ XII. mox sequen'e) quid in periculo communi totius Reipub. pars aliqua præstare teneatur: non modò enim bona debet impendere, sed & vitam. Quare si Cæsar istis possessoribus iniungat migrationem è possessione, iniungit id, quod est juris naturalis: idq; non propriâ auctoritate, sed ex præsumptâ Pontificis facultate, &c.* Adeoque non cooperatur actionibus hæreticorum, quatenùs sunt criminosæ, sed quatenùs adiunctam habent rationem aliquam licitam, modo iam explicato. Ita Deus, videlicet, tanquam Causa prima & vniuersalis, absque peccato cooperatur omnibus peccatis, præbendo concursum generalem. Pari jure Cæsar & Principes cooperantur sine crimine actionibus criminosis hæreticorum, quatenùs necessariae sunt ad conseruandam Religionem & Imperium, ne in solidum pereat. Hûc enim euadit vis diuini exempli, quod toties obtrudis: Et sic tandem intelligimus, quomodo non

do non peccet ius publicum : etsi peccent hæretici nolentem exulare cogentes ad hæresin.

Verum, mi Irenice, facis sanè, ut tu aliiq̃ue intelligendo nihil intelligant : Nebulæ sunt meræ, quas obducis veritati. *Primò* Possit sanè Cæsar, ex publicâ causâ, priuatos spoliare bonis & juribus temporalibus : At non potest ququam priuare jure spirituali, quod à Deo habet, aut Ecclesiâ. Subditi Catholici jure Diuino possunt profiteri & exercere veram Religionem in patriâ : Prælati eodem jure obstricti sunt ad Ecclesias regendas, & non deferendas ; non Cæsari, sed Pontifici hac in causâ subiecti. Non purgatur igitur horum, vel illorum expulsio, cum non minùs, vigore huius pacis, Cæsar præiudicet Iuri spirituali siue Diuino, siue Ecclesiastico, quàm juribus & bonis temporalibus illorum, quos expellit.

Secundò. Mirum est, *lippis atq̃ consoribus esse notum*, quòd in communi periculo, *parti non modò bona, verum & vitam oporteat impendere* : videris enim suprà Nota VII. id vel oblitus, vel ignorasse, quando scripsisti : *Status Catholicos lege justitie duntaxat obligari ad communes sumptus, & defensionem propriarum Ditionum, &c.* O si tam feridò omnes Status Catholici quæsiissent & quærerent, quæ sunt Iesu Christi, & Ecclesiæ, quàm quæ sua sunt ; vix ambigi potest, quin illi & ista retinerent, quæ supersunt ; & reciperent pleraque quæ amiserunt.

Tertiò. Etsi subditi Protestantium catholici, obligati sint vel emigrare, vel in patria perseuerare in professione fidei ; non excusantur tamen hæretici, qui illos in exilium eijciunt, aut Manentes ad hæresin adigunt : sicuti nec excusabantur tyranni, qui Christianos, licet ad constantem fidei professionem similiter obligatos, exilio damnabant, aut compellebant ad cultum idolorum. Potest Cæsar imperare & cogere, ut fiant, quæ sunt juris naturalis : sed non per cooperationem criminofam, quâ iuuat hæreticos in expellendis subditis catholicis, aut Prælati restitutis : sicut nec Turcam, aut alium Principem infidelem in tali causâ licitè iuaret. Quod addis de *præsumptâ Pontificis facultate* ; ludificatio est, ut paulò post videbis. sed quid opus est, vel præsumptâ Pontificis voluntate, cum legis naturalis obligatio, quam iactas, non pendeat ab illo ?

Quartò. Etsi compulsio subditorum catholicorum ad emigrationem, & Prælatorum ad cessionem possessionis, aliqua posset ratione (quam nullam hætenus reperimus) palliari : Abrogatio tamen Catholici exercitij, & introductio, vel reductio hæretici, quæ vigore huius pacis, Cæsaris autoritate fit, uti ostendimus, inexcusabilem continet iniquitatem.

Quintò. Si exemplo diuino excusari possunt actiones & cooperationes criminofæ à Nobis explicatæ : sequitur excusari potuisse Christi crucifixionem, si eandem Pilatus retulisset ad redemptionem generis humani, quod in æternæ damnationis certissimo constitutum erat periculo. Mi Irenice, quo illa vitæ christianæ

principia: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima verò suâ detrimentum patiatur: & non sunt facienda mala vt veniant bona; (quorum tu nullam vnquam facis mentionem) æquè spectant ad Principes, quàm ad priuatos . Vel omnis eiusmodi cooperatio, adeoque ipsa Christi crucifixio, purgari potest obtentu necessitatis: vel nulla, quod credimus . Præbet Deus sine peccato generalem concursum peccantibus, tanquam causa prima & vniuersalis: cuius concursu ad bonum rectè vti possunt peccatores, si vellent . Hoc officium, vni Deo proprium, Regibus & Principibus nec dedit, nec dare potuit . Si Cæsar, Rex, Princeps, subditus, & quisquis es, vis ad vitam ingredi, serua mandata. secundum hæc nisi Reges & Principes imperant, damnatio illorum certa est. Impleant ergo omnem iustitiam, & pereat mundus.*

Inconuulsa igitur manet tertia Ernesti Ratio: *quòd Pax hæc cooperetur perditioni animarum: non tantum indirectè, ratione absoluta & inconditionata Perpetuitatis: verum etiam ea sanciendo, quæ suapte naturâ eò ordinantur: vt sunt quæ Ernestus sect. 5. Rat. 3. affert, & nos hic magis explicauimus . Accedit multiplex cooperatio, siue participatio & societas actionum criminofarum, quæ hac Pace conceduntur hæreticis. Excogita aliquid, Irenice, quâ excusare possimus Cæsarem & Status Catholicos hisce actionibus copoerantes, vt non videantur eas facere suas. Desideramus ex animo illos esse innoxios, & condolemus erroribus, non irascimur.*

Aduertendum verò est, triplicem cerni cooperationis tum directæ, tum indirectæ malitiam in hac pace. 1. Est generalis, quatenus cooperatur hæresi tanquam graui malo: hanc ex naturâ hæresis consequuntur aliæ duæ speciales. 2. quatenus cooperatur blasphemis & erroribus (quibus hæresis constat) in Creatoris & veræ Religionis iniuriam. 3. quatenus cooperatur hæresi, vt euertenti fidem in perditionem animarum. Apparet simul rationem 2. & 3. Ernesti fundari in primâ, posseque has tres, ad hanc vnam reuocari: *Quid Pax Religionis hæresi cooperetur, tum directè, tum indirectè.*

N O T A XII.

Pax hæc non est vsurpatio Potestatis incompetentis.

Quarta Ratio Ernesti est, quòd Pax hæc sit vsurpatio potestatis incompetentis: vt, facere libertatem hæresis profitendæ: suspensionis Ecclesiasticæ jurisdictionis erga hæresin & hæreticos: cessionis & traditionis bonorum Ecclesiasticorum, & renunciationis ordinationum paci aduersantium. Sed nunquid vides, mi Erneste, quòd libertas ista Religionis facta à Cæsare, sit mera permissio, & suspensio juris, quod Cæsar habet ad puniendam, & impediendam hæresin? Hic Cæsar de suâ potestate statuit, non de alienâ. Non vides suspensionem Ecclesiasticæ jurisdictionis esse meram tolerantiam, vt non exerceatur, vbi exerceri absque publicæ tranquillitatis turbatione, & maiore malo non potest? Credisne ideo sublatam esse Ecclesiasticam

nam jurisdictionem? Minimè: sed est tantummodò impedita & suspensa, quia non exercetur. Quando autem Caesar eius exercitium suspendit, id facit indirectè tantum, & jure suo: potest enim statuere, à se non adigi acatholicos, ut ad Ecclesiasticorum tribunalia recurrant: quâ in re nihil statuit de Ecclesiasticâ potestate; sed de jure, quo posset acatholicos ad dicta tribunalia compellere. Nihil igitur usurpat potestatis alienæ. At dicet Ernestus: Caesar tenetur auxilium brachij secularis concedere Prelatis Ecclesiasticis, & subditos suos cogere, ut subeant Ecclesiasticam jurisdictionem. Respond. iuxta superius dicta: Casarem ad hoc teneri, nisi metus grauioris mali, v. g. pacis violandæ, ut in nostro casu: aliâve causa sufficiens interueniat. Eâdem spongiâ diluitur, quod asserit Ernestus de translatione bonorum Ecclesiasticorum: nam si de bonis ab acatholicis usurpatis sermo est: Caesar tantum promittit, se non recuperaturum, aut usurum jure suo ad recuperandum. Si autem de bonis, quæ iam Catholicis sunt restituta: qualia sunt in VVirttembergia; agitur: notum est lippis atque tonsoribus, quid in periculo communi totius Reipublicæ pars aliqua præstare teneatur: non modò enim bona debet impendere, sed & vitam. Quare si Caesar istis possessoribus iniungat migrationem è possessione: iniungit id, quod est juris naturalis: idq; non propriâ auctoritate, sed ex præsumptâ Summi Pontificis facultate: qui non potest præsumi, malle, ut tota Germania pereat vnâ cum Religione: quàm ut pauca monasteria deferantur. De renunciatione ordinationum Paci aduersantium: dico, licere cuius juri suo renunciare: & per consequens, ordinationibus, unde tale jus emanat. Ex quibus omnibus colligo, per pacem, nullam alienam potestatem usurpari.

RESPONDETUR I.

Potestatem incompetentem, in concessione Autonomiæ, suspensione jurisdictionis Ecclesiasticæ, & renunciatione ordinationum contrariarum, manifestè usurpari.

Primo, ait Irenicus, Libertatem istam Religionis, esse meram permissionem & suspensionem juris, quod Caesar habet ad puniendam & impediendam hæresim. Atqui nec meram permissionem (et si daremus hanc talem esse) Caesar propriâ auctoritate potest decernere. Cur dissimulas argumentum primum Ernesti? Oppositorum eadem est ratio: de fide autem Catholicâ & Ecclesiâ nihil decernere potest Princeps politicus: Ergo nec de oppositâ hæresi: quatenus, v. g. in proposito, urgente necessitate toleranda sit. Arcere enim lupos, vel tolerare, pertinet ad jus pascendi oves Christi, quod Ioan. 21. Petro, eiusque Successoribus demandatum est. Neque iudicium de Zizanijs eradicandis, vel non eradicandis

(iuxta Parabolam Euangelicam Matth. 13.) *pertinet ad Principes, qui & ipsi sunt serui: sed ad patrem familias, qui in terris non est alius, quàm Christi Vicarius, siue Pontifex Romanus*: vt sect. 5. ad 3. respondet Ernestus, & sine responso dissimulat Irenicus. Falsum est deinde, quòd concessio Autonomiæ sit mera permissio. 1. Quia sancitur absolutè & inconditionatè in perpetuum, adeoque in eum etiam casum, quo coërceri posset: non est ergo permissio mera, sed, ex capite talis perpetuitatis, indirectè cooperans. 2. Illis, qui deficiunt, conceditur & confirmatur Status illæ sæ dignitatis; suscipiuntur in parem cum Catholicis defensionem: hæc autem suapte naturâ ordinantur ad hæresis illicitum, & animos in eâ confirmandos. non est ergo permissio mera; sed ex hoc capite etiam directè cooperans. 3. Si subditus Catholicus, vel Religiosus, inuito Principe Catholico, aut Prælato, transire velit ad Lutheranismum; tùm Cæsar vigore huius Pacis imploratus, tenetur contra Principem vel Prælatum ferre sententiam, talemque apostatam securum & indemnem præstare, vt hæresin etiam in ditione catholica, vel monasterio (per decem aut quindecim annos, si citius migrare nolit) liberè possit profiteri: mera autem permissio non adiuuat malos in patrando crimine: Est ergo hæc manifesta criminosa actionis participatio, & cooperatio vel maximè directa.

Secundò. Contendit Irenicus, suspensionem Ecclesiasticæ jurisdictionis, esse meram tolerantiam, vt ea non exerceatur, vbi exerceri absque publicæ tranquillitatis turbatione, & maiori malo non potest. Atqui 1. Si foret mera tolerantia: cùm hîc vertatur causa Religionis, neque sic sanciri deberet inconsulto Summo Pontifice, vt iam dictum est de Autonomiâ. 2. Hæc suspensio sancitur absolutè & inconditionatè in perpetuum: non est ergo mera tolerantia. patet ex dictis, & Irenici confessione: *teneri, videlicet, Cæsarem subditos adigere ad parendum jurisdictioni Ecclesiasticæ, nisi metus grauioris mali, &c. interueniat*: non potest ergo Cæsar absolutè & inconditionatè in perpetuum pacisci, se id non facturum. 3. Non tantum paciscitur, se non velle adigere Protestantes ad tribunal Ecclesiasticum: verum etiam, se coërciturum Episcopos & Prælatos, si jurisdictione suâ vti vellent: idque similiter in perpetuum absolutè & inconditionatè: quod est sanè vi pacti jurisdictionem Ecclesiasticam non tantum indirectè, verum etiam directè penitus tollere. Neque enim alius modus excogitari potest, aliquod jus, vel jurisdictionem extinguendi: quàm absolutè & inconditionatè statuere, ne vllò vnquam modo in perpetuum exerceatur, vel exerceri possit. 4. Aperta est verborum proprietas, quibus Pax Religionis, & Proiectum Pacis vtuntur. Illa satis verecundè sic ait, §. *Damit so soll die Geistliche Jurisdiction/te. wieder die Augspurgische Confession/te. biß zur endtlicher Christlicher vergleichung der Religion eingestellt vnd suspendiret sein vnd bleiben/te.* Latine: *Ecclesiastica jurisdictio, &c. aduersus Augustanam Confessionem*

fessionem, &c. vsque ad finalem christianam Religionis compositionem quiescere atq; suspensa esse ac manere debet, &c. Proiectum perfrictâ fronte dicit quod res est, artic. 16. de Grauiamibus: *jus diocesenum, & tota jurisdictio Ecclesiastica, cum omnibus suis speciebus, contra Augustanæ Confessionis Electores, Principes, Status, (comprehensâ liberâ Imperij Nobilitate) eorumq; subditos, tam inter Catholicos & Augustanæ Confessionis addictos, quam inter ipsos solos Augustanæ Confessionis Status* NB. *penitus sublata esto.* Videris, Irenice, Proiectum Pacis nouæ non magis legisse aut intellexisse, quam Pacem Religionis, quæ à te cum transactione Passauiensi confunditur. Nihil in Proiecto Pacis de *jurisdictionis Ecclesiasticæ suspensione*; sed *omnimoda eiusdem sublatio, cum omnibus illius speciebus*, decernitur. Nos igitur ex verborum proprietate, quam in Pactis & Conuentis omnes sequuntur, sic te conuenimus: 1. Nulla jurisdictio Ecclesiastica est Ius Cæsaris: (*Catholici enim potestatem spiritualem à politicâ, secundum veræ fidei regulam distinguunt: vt notauit Ernestus sect. 2. num. 5.*) Hoc quod in Pace religionis suspenditur, & in Proiecto Pacis nouæ penitus tollitur, est jurisdictio Ecclesiastica: vt euidentius est ex verbis eorumque proprietate: Ergo quod in Pace Religionis suspenditur, & in Proiecto Pacis nouæ tollitur, non est Ius Cæsaris, sed per consequens ipsa jurisdictio Ecclesiastica. 2. Vi Proiecti penitus tollitur tota *jurisdictio Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus*: Ergo, etsi daremus, *jus illud Cæsaris*, quod comminiscitur Irenicus, *posse aliquo modo dici Ecclesiasticum*: sub hâc tamen verborum generalitate & ipsum censeretur sublatum. Etsi Paradoxum sit apud Catholicos, Cæsari ratione officij Cæsarij competere aliquod jus diocesenum, vel jurisdictionem Ecclesiasticam: quod tamen, vi verborum, concedat oportet Irenicus, si in Pace Religionis suspenditur, & in Proiecto tollitur duntaxat quale quale jus Cæsaris. 3. Ius Cæsaris, adigendi vel non adigendi subditos ad forum Ecclesiasticum, non est liberum, sed obligatorium, vi juris diuini; vt, videlicet, adigat, cum potest; non adigat, cum maius periculum imminet: non sui solius; sed Vicarij Christi (qui supremo jure Ecclesiam gubernat) iudicio & arbitrio. Ergo non potest absolutè & inconditionatè suspensionem siue extinctionem juris sui, quo tenetur brachium sæculare foro Ecclesiastico commodare, in perpetuum pacisci. Quod vt licitum esset: peccat tamen, si absque Summi Pontificis consensu id attentat.

Quærit denique ex Ernesto Irenicus, *credâtne ideò (si Cæsar ita paciscatur) sublatam esse Ecclesiasticam jurisdictionem?* Respondet ipse sibi pro Ernesto: *minimè; sed esse tantummodò impeditam & suspensam.* Rectè hoc dicis Irenice: non credit Ernestus Ecclesiasticam jurisdictionem esse suspensam vel sublatam licitè ac validè: credit tamen, ex modo paciscendi, & intentione paciscentium, esse suspensam & sublatam illicitè ac inualidè. Quâ ratione Reges Angliæ, Sueciæ, Daniæ, quantum in se est, sustulerunt & abrogarunt in perpetuum jurisdictionem spirituales

Pontificis & omnium Episcoporum Catholicorum. Dic quid minùs faciat Cæsar? si aliquid juris relinquit Episcopis; ergo aliquo saltem casu & modo illud exercere poterunt: atqui, stante hâc Pace absolutè & omni modo inconditionatè perpetuâ, nullo casu & nullo modo, vsque ad finem sæculi, jurisdictione Ecclesiasticâ in Protestantes vti poterunt, non magis quàm in Anglia, Sueciâ, Daniâ: nihil ergo minùs faciunt Cæsar & Status Catholici: nisi quòd inuiti faciunt & obtentu necessitatis. Sed hoc, etsi bonæ mentis est argumentum; (vt de Ferdinando I. non sine lachrymis Paci Religionis subscribente, ad Paulum IV. dixit Stanislaus Hosius Cardinalis) non est tamen solidum malæ causæ patrocinium. Inuitus crucifixit Christum Pilatus, & quamuis animo liberandi totum genus humanum ab æternâ damnatione (quam aliter euadere non poteramus) fecisset; scelus tamen commisisset. Quod metu malè fit: perinde simpliciter malum est, atque id quod sine metu.

Tertiò. De renunciatione ordinationum Paci aduersantium dicit Irenicus: *Licere cuius juri suo renunciare: sed nihil respondet Ernesto, qui loco cit. probat: neq. Episcopis competere jus aliquod ita paciscendi: tum quia in Comitibus non exercent potestatem Episcopalem, sed politicam, quam habent vt Principes; tum quia nec habent jus dispensandi, nec renunciandi: non prius: quia non possunt dispensare in legibus superiorum, Dei, videlicet, Ecclesiæ, & Pontificum: non posterius: quia juri publico nemo renunciare potest, iuxta Reg. 45. ff. de regul. jur.* Hæc tu nimis leui brachio transis, Irenice: validius stringunt, quàm vt bonâ fide dissimulare possis; notabilem præsertim illam juris Regulam: quam recipiunt quoque & suam faciunt Canones, Cap. *Si diligenti, &c. de foro compet.* Vbi Pontifex ita rescripsit ArchiEpiscopo Pisano: *Adseruisti, te vsque ad hæc tempora tenuisse, quòd licitum sit Clerico renunciare, saltem in temporalibus causis, juri suo, & sibi laicum judicem constituere, præsertim vbi aduersarij voluntas accedit: ac temerè, juramentum super hoc interpositum, respondisti: immemor Constitutionis, quâ cauetur: Pacto priuatorum, juri publico minimè derogari. Quæ est ipsa Regula ab Ernesto allegata. Et sub finem: manifestè patet, quòd non solum inuiti, sed etiam voluntarij, pacisci non possunt, vt secularia judicia (nisi ratione regaliū, jurium, feudorum, bonorum, quæ à sæculari potestate, vt Status Ecclesiastici in Imperio obtinent) subeant: cum non sit Beneficium hoc personale, sed potius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum: cui priuatorum pacto derogari non potest. Nec juramentum seruari potuit, quod, contra Canonica Statuta, illicitis pactionibus informatur.* Quid tu ad hæc, mi Irenice? In temporalibus causis Ecclesiastici non possunt renunciare juri suo: quantò minùs in spiritualibus, & religionem concernentibus? Canones, Constitutiones, & Ordinationes, quæ aduersantur Paci Religionis, & huic nouæ, continent jus Ecclesiæ Catholicæ, Summi Pontificis,

cis, totiusque ordinis Episcopalis & Ecclesiastici: non personale singulorum, et si singuli illo fruuntur. Adde *jus pascendi oves Christi, arcendi lupos, reducendi errantes*, non esse liberæ facultatis; sed *jure*, in quibusdam etiam diuino (Christus enim *posuit Episcopos regere Ecclesiam suam, quam acquisiuit sanguine suo*, Actor. 20. v. 28.) obligatorium: ut adeò non sine graui præuaricatione, absolutè & inconditionatè in perpetuum, imò neque ad tempus, inconsulto præsertim Summo Pontifice, eiusmodi renunciatio fieri possit: & facta, nullius sit roboris. Nullam igitur potestatem renunciandi habent Episcopi in hac causâ, & multò minùs dispensandi in legibus Superiorum, quales sunt sacri Canones auctoritate Summorum Pontificum constituti. Verùm de dispensatione penitus silet Irenicus, quasi nihil de eâ dixisset Ernestus.

RESPONDETUR II.

Cæsar in bonis Ecclesiasticis transferendis, & Episcopatibus extinguendis vsurpat potestatem sibi non competentem.

Irenicus hanc Potestatis incompetentis vsurpationem à Cæsare amoliri laborat, asserens: *si de bonis ab acatholicis vsurpatis sermo sit: illum tantùm promittere, se ea non recuperaturum, aut non vsurum jure suo ad recuperandum*. Idem conatur infra Notâ XVII. in colorandâ extinctione Episcopatum, eorumque, per nouam metamorphosin, in Ducatus sæculares conuersione. Quæ res, cum sit paris ferè difficultatis; placet hîc Notam illam inferere, & refellere.

Addo, ait, hîc aliquos articulos Pacis, quos Ernestus, cum iudicium suum scriberet, nondum viderat. Primus est, quòd *ArchiEpiscopatus & Episcopatus mutantur in Principatus sæculares*. Sed ad hoc Cæsar se habet merè permissiue, tolerando, ut iuuatores Ecclesiarum ipsis affingant titulum sæcularem: quæ profanatio, non Cæsari, sed vsurpatoribus debet imputari. Si quid super hoc Cæsar facit in hac mutatione: id facit ob grauissimum periculum & necessitatem, ex præsumptâ Pontifici voluntate. Siue autem istæ Ecclesiæ titulo sæculari, siue Ecclesiastico vsurpentur: par est damnum, nec multum impar earum profanatio. De sessione & suffragiis Pseudo-Episcoporum in conuentibus Imperij dicendum: quod, quando de fidei articulis, & similibus non agitur, ea non sint ex se mala, maxime post Extrauag. Martini V. Aduitanda, &c. incommoda, quæ inde oriri possent, numero Catholicorum suffragatorum, constantiâ, fide, sapientiâ, possunt euitari. Mouent etiam nonnulli Prælati scrupulum, ex Canonibus, de rebus Ecclesiæ non alienandis, &c. item ex præstito iuramento, non alienandi: sed excusat summa necessitas ab obseruatione legum humanarum. Deinde canones, præsertim Extrauagans, Ambitiose, &c. quæ maxime obstare videtur,

in Germania non est recepta. Consulatur Silueſter verb. Alienatio. §. 15. Nauarr. Caiet. Suar. Leſius, & alij paſſim. Iuramentum autem, quod fit ſupra iſtam Extrauag. non obligat, niſi vbi, & quatenus eſt recepta. Videndus Sanchet & in moral. Suar. Bonac. & alij.

Ad iſta reſpondemus. *Primò.* Fatendum eſt, ſi Eccleſiæ concedantur hæreticis in perpetuum abſolutè & inconditionatè, ſiue titulo ſæculari, ſiue Eccleſiaſtico id fiat, par eſſe damnum, & eandem ferè profanationem. 1. Quia, hæretici nullam habent veri nominis dignitatem aut poteſtatem ArchiEpiscopalem, Episcopalem, aut aliam Eccleſiaſticam; cùm careant verâ Eccleſiâ: quare extinctâ, per talem Eccleſiarum in illos tranſlationem, Catholicorum Antitiſtitum dignitate & poteſtate verè Eccleſiaſticâ; ſola remanet Proteſtantibus dignitas & poteſtas Principum laicorum. 2. Dignitas ArchiEpiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, neceſſariò requirit iuriſdictionem aliquam ſpiritualem ſiue Eccleſiaſticam, vt per ſe notum: ſed hæc, vigore Artic 16. de Grauiam. etiam inter ipſos ſolos Confeſſionis Auguſtanæ Status penitus tollitur: Ergo, &c. Quòd autem ea reſtringitur ad ſolum territorium temporale, ita, vt Lutheranus ArchiEpiscopus (vt vocant) v.g. Magdeburgenſis, vel Episcopus Halberſtatenſis, extra territorium temporale dictorum Episcopatum, non poſſit exercere ius diœceſanum in alia loca, quò diœceſes iſtæ ſub Catholicis Episcopis porrigebantur: eo ipſo non plus iuris iſdem relinquitur, quàm quod alij Principes Acatholici in cauſis Religionis & Eccleſiaſticis, ſibi intra ſua territoria in omnes ſubditos, ipſosque etiam Euangelij miniſtros uſurpant; adeò, vt iſti non ſint minùs Eccleſiaſtici, quàm illi; neque illi minùs laici & ſæculares, quàm iſti. 3. Neque communis Proteſtantium doctrina, quòd iuriſdictio ſpiritualis, & temporalis, non rectè inter ſe conueniant; (iuxta illud, ſcilicet, Luc. 22. v. 25. & 26. Reges gentium dominantur eorum, &c. vos autem non ſic, &c.) patitur, vt Episcopi Lutherani ſint ſimul Principes, vel Principes ſimul & Episcopi. Vel ergo à comuni hâc miniſtrorum ſuorum doctrinâ (eſſi ea cum apologiâ Confeſſionis Auguſtanæ, Articulo, de Poteſtate Eccleſiaſticâ, teſtante, Lutheranos, donationes Principum & priuilegia, adeoq; jura bona temporalia Eccleſiaſticis donata, non reprehendere, minimè conueniat) hodie amore Pacis recedunt: vel nullos, niſi nomine tenùs, Sæctæ ſuæ ArchiEpiscopos & Episcopos habere intendunt. Eſt nihilominus hoc, inter Episcopatus titulo Eccleſiaſtico, & alios ſæculari appellatione ipſis concedendos, diſcrimen, quòd in hâc tranſmutatione audacter & abſque rubore, non ſolùm reipſâ Episcopatus extinguuntur; verùm etiam huius præſumptionis nomen uſurpatur: cùm tamen conſtet inter Catholicos, jura & beneficia Eccleſiaſtica, auctoritate ſæculari nec inſtitui poſſe, nec tolli aut extinguere. Quod de præſumptâ Pontificis voluntate Irenicus addit: in ludibrium & iniuriam Sedis Apoſtolicæ cedit, vt paulò poſt monſtrabimus.

Secundò. Alterum verò illud, quod aſſerit: *Cæſarem ratione Episcopatum & bonorum*

bonorum Ecclesiasticorum, quæ Protestantes nunc detinent, id solum promittere, se ea non recuperaturum, siue non vsurum jure suo ad recuperandum: refutatum est supra ad Notam VII. §. 1. Resp. 1. & 2. vbi nouum illum & monstrosum Irenici errorem: quod Cæsar non teneatur recuperare Ecclesias amissas, etiam cum potest: neq; id pertineat ad officium defensionis; solidè elisimus. Interuenire igitur, vi pacti, & iuxta manifestam Protestantium intentionem, (qui non quærunt aliud, quàm perpetuum & absolutum spoliolum Ecclesie dominium) Ecclesiarum occupatarum alienationem & translationem, patet tum inde; quia Cæsar nihil juris sibi, vel Ecclesiasticis, ad eas recuperandas reseruat, vt loco cit. ostendimus; Tum quia Cæsar tantundem facit in transferendis bonis Ecclesiasticis, quantum Reges Angliæ, Sueciæ, Daniæ, fecerunt faciuntque, in bonis Ecclesiarum sui Regni transferendis in suam cameram, vel alios: hoc solum discrimen est, quod Cæsar inuitus facit, quod isti volentes egerunt, aguntque. Tum denique ex naturâ alienationis: Est enim Alienatio propriè omnis actus, quo transfertur dominium: c. de Fund. dotal. l. 1. & Gloss. in c. Cum nulli & c. de reb. Eccles. non alienandis. Dominium autem, est jus habendi, possidendi, fruendi, vtendi aliquâ re pro libitu voluntatis simpliciter, vel secundum aliquem determinatum modum: iuxta Siluest. vers. Dominium & c. & DD. communiter: licet modo explicandi differant. Atqui tale jus conceditur Protestantibus in perpetuum absolute & inconditionatè in spolia Ecclesiæ; vtque videatur legitimum, recipitur inter Leges Imperij fundamentales: Verè igitur Cæsar & Status Catholici ex modo paciscendi alienant in perpetuum dicta bona Ecclesiastica, ea donantes, siue cedentes: Protestantibus: etsi hæc alienatio, donatio, cessio, defectu potestatis, sit inualida: ideoque illicita, non minùs quàm translationes Ecclesiasticorum bonorum, quas fecerunt faciuntque Reges & Principes acatholici in suis regnis & territoriis: item donationes, quas ante aliquot annos de Episcopatibus & bonis Ecclesiasticis Germaniæ fecit multas, Gustauus Adolphus Rex Sueciæ. Sic filij Iacob, Ioseph fratrem suum vendiderunt Ismaelitæ, Gen. 37. vers. 28. Sic Iudas vendidit Christum, Matth. 26. vers. 15. Sic Herodes temerè iurauit, se saltatrici daturum, quidquid peteret. Matth. 14. vers. 7. qui omnes graui se scelere obstrinxerunt: Filij enim Iacob, & Iudas proditor, attentârunt vendere, quod non erat ipsorum iuris: imò, (si de Christo loquamur) nec vendibile: Herodes iurans inconditionatè, censuit se obligatum, etiam ad nefas saltatrici concedendum. Culpa igitur est & peccatum in proposito, quod Cæsar & Status Catholici, ex modo paciscendi, attentant actum perpetuæ alienationis bonorum Ecclesiasticorum, legitimâ potestate destituti. Vnde apparet, quàm miserè hanc Pacem aliqui inde excusent: quod sit inualida, aut rescindi possit: defectus enim valoris, & jus rescissionis, in eiusmodi actibus illicitis culpam non tollunt, sed arguunt.

*Tertiò. Quod porrò Irenicus dicit : ad transmutationem Episcopatum in Principatus seculares, Cæsarem se habere merè permissiue, tolerando, vt inuasores isti Ecclesiarum ipsis affingant titulum secularem: nimis quàm ficulneum est. Nam 1. Elector Brandenburgicus non inuasit Archi-Episcopatum Magdeburgensem, neque Episcopatum Halberstatensem, aut Mindensem, quos, titulo Principis secularis, in fœdum perpetuum pro se & suis heredibus obtinebit : inducetur ergo per mandata Cæsaris, & , si opus sit, per coministrarios eiusdem, in dictos Episcopatus. 2. Qui illud præstat, vnde pender dicta transmutatio, eiusque firmitudo & securitas, non merè permissiue se habet : Hoc autem præstat Cæsar, recipiendo omnia & singula pacta huius pacis, adeoque & istud, in sanctionem Imperij pragmaticam, & Cæsaream capitulationem : promittendo executionem & defensionem, iuxta Proiectum : Ergo non merè permissiue se habet, sed nimis quàm actiue, & , vt ita dicamus, cooperatiue. Videtur Irenicus idem ferè dicere Protestantibus, quod Pilatus Iudæis, Ioan. 18. v. 31. *Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum*. Vos, inquam, ipsi inuadite Episcopatus, & titulum secularem illis affingite pro Religionis vestræ jure. verùm vt Iudæi responderunt : *Nobis non licet interficere quenquam* : ita Protestantes meritò respondent : *Nobis non licet Principatus Ecclesiasticos mutare in seculares, neque pristinam Imperij harmoniam inuertere, sine Cæsaris authoritate & Statuum consensu*. 3. Denique lex sanctio pragmatica Imperij, vim suam habet à Cæsaris authoritate, & Statuum consensu : si ergo per sanctionem eiusmodi, Episcopatum transmutatio decernitur ; ergo Cæsar non merè illam permittit, sed simul facit. Neque enim potest esse lex hæc merè permissiua ; cùm clausula perpetuæ firmitatis, promissæ executionis & defensionis, absolute & inconditionatè muniatur. Vidit hoc Irenicus, cùm dixit : *si q. id super hoc (meram videlicet permissionem) Cæsar facit in hac mutatione, id facit ob grauissimum periculum, & necessitatem*. Mi Irenice, si Cæsar aliquid facit super meram permissionem, vti hic facit : eo ipso non est mera & licita, sed illicita & cooperans permissio, quam nulla excusat necessitas. De præsumptâ Pontificis voluntate infra respondebimus.*

Quod subiungis de PseudoEpiscoporum A catholicorum suffragiis in Imperij Conuentibus, *ea non esse ex se mala, quando de fidei articulis non agitur* ; Esto sanè : Nos hoc non contendimus : sed illud : *Esse ex se malum, bona Ecclesiastica absolute & inconditionatè in perpetuum transferre in hereticos : Episcopatus & jurisdictionem Ecclesiasticam tollere & extinguere, nullâ ad id competente legitimâ potestate*. Quamuis hoc ipsum tot suffragiorum jus, Protestantibus de nouo concessum, sit Catholicis maiores pariturum difficultates, quàm tu videas : cùm præsertim paulatim Protestantes numero suffragiorum sint futuri pares, vel certè non multum inferiores. Extravagans Martini V. nihil est ad rem : etsi enim Protestantes, vigore illius, non

non sunt vitandi: minimè tamen sequitur: ideò illis tribuendum esse jus suffragij. Extrauagantem, *Ambitiosæ, &c.* quæ prohibet alienationem bonorum Ecclesiasticorum, quæ ad mensam, vel jus Episcopi spectant, hîc non obtendimus: credimus enim in Germaniâ non esse, saltem in omni vigore, receptam; ideoque nec iuramentum super eâ plus obligare, quàm receptum sit. Sed istud negamus: Episcopis vlllo jure concessum, vt suffragio suo in perpetuum alienent, & in hæreticos transferant integros Episcopatus alienos; aliaque juris non sui, bona Ecclesiastica sine numero: multò minùs, vt Prælatos, sibi non subiectos, legitimèque restitutos, expellant ex Ecclesiis & bonis recuperatis.

RESPONDETUR III.

Cæsari non competit prætenfa potestas, quòd bona Ecclesiastica sint feuda Imperij, vel à Cæsaribus Ecclesiis donata.

Vidit Irenicus, ex vtroque hoc capite, translationem & alienationem tot Episcopatum & bonorum Ecclesiasticorum difficulter purgari: ideoque negauit, *Cæsarem ista transferre, vel alienare, aut extinguere: sed solum permissiue se habere; promittendo, se non recuperaturum, non impediturum.* Sed nos ostendimus, ex modo paciscendi interuenire omnimodam translationem & alienationem, etsi inualidam & illicitam. Quam, cum alij contendunt, esse validam & legitimam; his quoque respondendum est.

Primò aiunt: Bona Ecclesiastica esse feuda Imperij, adeoque Cæsari obnoxia. Quæ verò omninò sunt exempta, in eiusmodi casu à Priuilegiante non cogitato, vbi Priuilegium incipit publico esse nociuum, & in aliarum Ecclesiarum probabile periculum tendit, non gaudere exemptione. Secundò, Afferunt leges: *L. Sancimus, &c. 21. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis: vbi Iustinianus ait, ad redemptionem captiuorum & famis publicæ, posse hæc bona alienari: quia non absurdum est, animas hominum quibuscunque vestimentis præferri.* Item Nouell. 7. cap. 2. vbi ponuntur exceptiones legis, de rebus Eccles. non alien. & inter ceteras: ipsum Imperatorem, per modum compense, hæc bona ad se deriuare posse; quòd omnis abundantia, & Status, Sacrosanctis Ecclesiis ex Imperialibus munificentijs perpetuò præbentur: alterutris itaque compensantes quæ decet, non ab aliquibus culpabuntur. Tertiò Argumentantur ab exemplo Gallorum, aliorumque Principum, ex jure Maiestatis, & recta ratione Statûs, quæ vnicuique supremo domino potestatem tribuunt, pro Reipublicæ utilitate vel necessitate, tam de sacris, quàm de profanis statuere. Quartò. Pontifex potest extinguere bona Ecclesiastica, & dare secularibus: Ergo non est intrinsecè malum: Ergo idem potest Cæsar, vt seruet reliquas animas, etsi Pontifex in tantâ necessitate sit irrationabiliter inuitus. Mirum est, esse Theologos, qui putent, potiùs laborandum

pro bonis & juribus temporalibus Ecclesiarum amissarum, quàm pro Ecclesijs & animabus reliquis; cum potius suadere oporteat Cæsari, ut vsurpet illud Genes. 14. & 21. Da mihi animas, cætera tolle tibi, &c.

Etsi verò hæc speciosè dicantur: in contrarium tamen est, quòd penes Pontificem sit supremum jus Religionis, & administrandi bona Ecclesiarum, ut paulò post patebit: Ergo nullam potestatem Cæsar habet ea transferendi, alienandi, &c. Pontifice inconsulto, vel inuito & reclamante. Neque minùs iniquum & inualidum est, taliter de Ecclesijs earumque bonis decernere: quàm foret, si Status Imperij, vel Coronæ externæ, Cæsare non requisito, vel reclamante, disponderent de transferendis feudis vel juribus Imperij merè temporalibus. Quin magis iniquum & inualidum est illud, quàm istud; quia Pontifex potestatem in bona & jura Ecclesiarum habet jure diuino: Cæsar tantùm jure humano, eoque valdè limitato, in certis duntaxat casibus, ratione Regalium & aliorum jurium: quæ Ecclesiastici habent in Imperio.

Ad Primum responderetur, *Feuda Ecclesiastica esse obnoxia Cæsari, ratione dominij directi*: ideoque teneri Ecclesiasticos ad onera in Imperio recepta, tùm ordinaria, tùm extraordinaria in casu necessitatis. Non sunt autem eòusque obnoxia, ut *dominium utile*, (quod Ecclesiasticum est) alienare & transferre possit in alios, & maximè hæreticos, supremo talium bonorum administratore vel non consulto, vel reclamante. Quod ad bona Ecclesiastica omninò exempta attinet: fatemur, posse deueniri ad eum casum, ut exemptio sit bono publico nociua, ideoque cum consensu Summi Pontificis limitari, vel suspendi, imò penitùs tolli, & ipsa bona alienari possint: nequaquam autem sequitur, id Cæsari propriâ autoritate facere licere. Præterquam, quòd excessiuæ libertates & exemptiones Principibus & Statibus quibusdam, ac Urbibus Imperialibus concessæ, plùs Imperio noceant & detrahant, quàm vllæ exemptiones Ecclesiasticæ.

Ad Secundum. Frustra allegari leges ciuiles, quæ in causis Ecclesiasticis nullam vim habent, nisi ab Ecclesiâ approbatæ. *Laicis enim, quamuis Religiosis, nulla de Ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur vnquam attributa facultas.* (1. d. 96.) Nos attendentes, quòd *Laicis, etiam Religiosis, super Ecclesijs & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & fauorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesiâ fuerit approbatum*, ait Innocentius III. cap. 10. de constit. Hæ autem leges ab Ecclesiâ nunquam sunt approbatæ: & aperiant portam, omnia Ecclesiastica bona, prætextu necessitatis & utilitatis, pro arbitrio Cæsarum & Politicorum inuadendi. Præterquam quòd lex prior loquatur apertè de bonis mobilibus, eorumque conuersione in vsum pium redemptionis captiuorum; non autem in vsum impium hæreticorum: Posterior autem conce-

dit quidem etiam rerum mobilium alienationem, si qua communis commoditas est, & ad utilitatem publicam respiciens: sed neque ipsa trahi potest ad hæreticos, aduersus quos idem Iustinianus, huius Nouellæ author, seuerissimas leges retulit in tit. cod. de Hæret. & Manichæis, &c. eamque addit conditionem: (in obiectione callidè omissam) *ut, si quid tale fiat, & pragmatica præcesserit forma, præcipiens Imperio dare aliquid talium rerum, & recompensauerit mox rem meliorem, & vberiore, & utiliore: sit ea permutatio firma.* Si Cæsar pro translatis in hæreticos Episcopatibus, & tot bonis Ecclesiasticis, mox recompensauerit bona meliora, & vberiora, & utiliora, utcunque causam suam hanc Nouellâ videretur tueri: nunc autem cum solis Ecclesiis & Ecclesiasticis detrahuntur opima spolia, sine spe ullius recompensationis, hanc lege plurimum ipsi aduersante, alterutris nihil compensans meritò culpabitur. Et miserandum est, Principibus Protestantibus tam sollicitè recompensari ex bonis Ecclesiasticis, quæ in gratiam Coronæ exteræ illis alibi detrahuntur: de iacturâ autem Ecclesiarum resarciendâ nec mentionem quidem in hanc Pace fieri. Denique communis est DD. opinio: *Donationem meram & liberam* (quales sunt fundationes & dotationes amplissimæ Episcopatum & Ecclesiarum, olim factæ à Cæsaribus, Principibus, Comitibus, &c.) *non posse reuocari.* L. ult. C. de reuocand. Donat. & argum. C. *verum, &c.* de condit. appos. & facit L. Aristot. in prim. ff. de Donat. Vnde dicit Barthol. in l. fin. de cond. ob caus. *Quod Donatio est contractus nominatus: & not. in L. jure Gentium, &c. ff. de Pact.* Nam habet nomen elegans: nec reuocatur pœnitentiâ, sicut nec alij contractus innominati. L. si Pecuniam, &c. in prin. ff. de cond. ob causam. Accedit, etsi ratione ingratitudinis, & ob alias aliquas causas, ex juris dispositione reuocari possit: *est tamen id priuilegium personale, nec transit ad heredes & successores:* ut monet Gloss. in cit. l. ult. C. de reuocand. Donat. & ca. ult. de Donat. communiter recepta. Nullo ergo jure Cæsar antecessorum suorum donationes Ecclesiasticas prætextu necessitatis inuadere potest: multò minùs, quàm ditiones Principum sæcularium, quas & ipsi habent à Cæsaribus. Neque Pontifex tutus erit, si hodierni Theologi & Politici censuerint, donationes terrarum olim Ecclesiæ Romanæ factas, nunc bono publico & Imperio nociuas esse. Subsistit donatio legitimè ab initio facta: neque ideò reuocatur, quòd heredes siue successores necessitatem incurrunt, quæ non rarò ipsorummet culpâ, prodigalitate, ignaviâ, & oscitantiâ euenit. Quod sapientibus in silentio ponderandum relinquimus.

Ad Tertium. Exemplum Gallorum quod attinet: non sunt in argumentum afferenda, quæ vel maximè controuersa sunt. Iustitiam armorum & fœderum Gallicorum explicauit Armacanus, cui necdum responderunt, quòd sciamus. Etsi in illo laudandi sunt, quòd, quæ faciunt, in jus publicum regni sui non recipiunt. Ostendimus supra ad Notam IX. quantò meliores sint conditiones, quibus pacem

Hugonottis postremò concessit Henricus IV. quàm nostræ. *Iura Maiestatis, & ratio Statûs, ad Sacra extendi non possunt*, iuxta doctrinam catholicam. Si Primatum Anglicanum instituere placet, superuacanea erit omnis de Catholicâ Religione conseruandâ deliberatio. Videndus hâc de re Suarez lib. 3. aduersus Regem Angliæ, cap. 7. & quæ ex illo Notat Ernestus sect. 3. nu. 5. *Vana & irrita sunt, quæcunque Principes & Potestates Sæculares de rebus spiritualibus, & ad forum Ecclesiæ spectantibus statuunt, etsi ratione summâ nitantur; idq; propter defectum potestatis & jurisdictionis.* ait Conrad. Brunus lib. 3. de Hæret. cap. 17.

Ad Quartum. Concedimus, Pontificem posse extinguere bona Ecclesiastica & dare secularibus: sic enim Paschalis II. Anno Christi 1110. volebat, vt Episcopi Germaniæ potiùs omnia regalia, vrbes, ditiones, & subditos Henrico IV. Imperatori dimitterent, quàm vt inuestituram ab eodem acciperent per annulum & baculum: quâ de re iam conuenerat. Sed, quia Episcopi Germani renuebant, & Cæsar dictæ inuestituræ seriò renunciare nolebat: Conuentio in nihilum recidit. authore Petro Diacono l. 4. Chronici Cassinensis. Hâc autem ratione, quâ nunc fit, bona Ecclesiastica transferre & alienare nequaquam potest. 1. Nulla est mentio nec spes recompensationis faciendæ, sine quâ Iustinianus alienationem noluit esse firmam. Neque aliter Paschalis II. Dominia & bona Ecclesiarum cedere voluit Imperatori, quàm vt vicissim omnes per Imperium decimæ Ecclesiasticis illibatæ relinquerentur. Dispensator fidelis patrimonij Christi esse debet Pontifex: ideoque etsi intrinseci mali nihil habeat, bona Ecclesiastica tradere sæcularibus; & ex causâ necessariâ, vel magni momenti, bonum Religionis concernente, rectè id fiat: non est tamen prætenfa necessitas idoneis demonstrata argumentis; vt conueniat tot Episcopatum & ditionum Ecclesiasticarum dissipatione illam redimi: & solis Ecclesiasticis luendum sit, quod tot alij peccârunt. 2. Non agitur de alienatione siue translatione dictorum bonorum in Imperatorem, vel alios Catholicos: (qualis proposita erat Paschali II.) sed in hæreticos: vt illa cum absolutâ & inconditatâ hæresis libertate, ac impunitate, perpetuò tranquillè, & imperturbatè possideant: & Cæsar criminosis, inuò sacrilegis illorum actionibus in Pacis huius executione & defensione cooperetur. Quæ, cum juri naturali & diuino repugnare, adeoque secundum se illicita esse, manifestum sit: nequaquam potest Pontifex, legis diuinæ & naturalis inter Christianos supremus Custos, hanc translationem vel ipse facere, vel vllius necessitatis prætextu in eandem consentire. 3. Non quæritur sola temporalium bonorum translatio: sed vel maximè sedium iuriumque Episcopaliū (quibus à tot sæculis Germaniæ populi in fide Catholicâ erudiebantur, continebantur, & ad eandem reduci aliquando possent ac deberent) omnimoda extinctio & renunciatio. Ius hoc, Christo & Ecclesiæ Dei acquisitum, cedere nequaquam potest Pontifex. Si, sublati licet temporalibus Principatibus & Dominiis,

niis, Catholicos Episcopos & Pastores (assignatâ congruâ sustentatione) nihilominus liceret instituere, ijque sinerentur officio suo merè spirituali & Ecclesiastico fungi, permiffâ subditis libertate redeundi ad fidem Catholicam: ferendum fortassis id esset. nunc autem, cùm de tot nobilissimis Ecclesiis ipsis, (non solum ipsarum patrimoniiis) Christo sponso, eiusque Vicario in perpetuum eripendis decernitur: nequaquam assentiri potest Pontifex: sed cogetur jus Christi, Suum, & Ecclesiæ, eo, quo poterit, modo conseruare: assignando & præficiendo non minùs Germaniæ, quàm Turciæ, extinctis, vel in hæreticos & schismaticos translatis Ecclesiis, ArchiEpiscopos & Episcopos, qui jus & officium Episcopale habeant, licet impeditum, ideoque *Titulares* appellari consueuerint. Atque hinc apparet, decipi illos, qui existimant, *Pontificem, & Catholicos Status, ac Theologos, Paci huic aduersantes, contendere duntaxat pro juribus, dominijs, ac bonis temporalibus.* Pugnant pro retinendo *jure Christi & Ecclesiæ*, hisce dominijs & bonis connexo. Pugnant Episcopi & Prælati *pro Ecclesijs sibi desponsatis*, à quibus perpetuum (vti petitur) diuortium facere non possunt nec debent. Pugnant pro *jure errantes oues ad verum reducendi ouile;* contra hæresis & hæreticorum luporum absolutam, inconditionatam & perpetuam libertatem & cohonestationem: nec non contra executionis & defensionis cooperationem multiplicem. Pugnant denique pro *sensu, & exemplis Ecclesiæ antiquæ, veterum Christianorum ac Summorum Pontificum sententiâ.* Est illis res pro *animabus* tùm ouium errantium, tùm suis: nè, si tantùm reliquas ab hæresi integras per Pacem tam iniquam & illicitam seruare velint, audiant illud Christi, Matth 16 v. 26 *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Et illud Apostoli Rom. 3. v. 8 *Non sunt facienda mala vt veniant bona.*

Illav verba: *da mihi animas, cætera tolle tibi, &c.* Non sunt Davidis, aut Regis alicuius sancti: sed Regis Sodomorum, longè alio sensu prolata, quàm isti velint: neque in hac causâ sanum habere sensum possunt, nisi istum: *da mihi animas sine dispendio animæ meæ, & tum cætera tolle tibi.* Sed ad potestatem incompetentem luculentius demonstrandum, explicemus, quàm multis modis hanc Pace Ius Summi Pontificis violetur.

RESPONDETUR IV.

Hâc Pace jus & auctoritatem Summi Pontificis multipliciter grauissimèque violari.

Ex Theologis & Politicis hesternis hodiernisque paulò verecundiores, concedunt:

dunt: non posse praiudicari juri Summi Pontificis. Sed quod his similibusque verbis concedunt; verbis aliis, ac sententiis: (scilicet decretoriis) sed multò magis factis ipsis negant. Id patebit ex sequentibus.

Primò. In causis Religionis, & Ecclesiæ Dei, supremum jus habet Summus Pontifex; iuxta illud. Ioan. 21. v. 17. *Pasce oves meas:* quod apud Catholicos extra controuersiam est. Verti autem in hâc Pace causam Religionis orthodoxæ & Ecclesiæ Catholicæ; cui Lutherani & Calviniani sectas suas perpetuâ libertate, impunitate, illæ sæ dignitatis statu æquari volunt; euident est: Grauiissimè igitur violatur jus Summi Pontificis, dum illo inconsulto ista tractantur, & reclamante concluduntur. Rectè questus est Cardinals Hosius in suâ de Pace Religionis ad Paulum IV. relatione, suprà allegatâ: *vbi de confirmatione Regis vel Imperatoris agitur, ibi Romanus Pontifex agnoscitur: vbi de Religione agitur, ibi vel verbo illius meminisse nefas ducitur.* Recolamus quod suprà diximus: magis hoc iniurium esse, quàm si absque Imperatoris voluntate & interuentu, soli Status Imperij causas inter se, vt cum Coronis exteris Monasterij & Osnabrugi tractarent: Imperatoris enim potestas jure duntaxat humano, Pontificis jure diuino nititur.

Secundò. Summus Pontifex, tanquam supremus Ouilis Christiani Pastor, jus habet, hæreticos, velut oves erraticas, reducendi: idque pertinet ad officium pascendi oves Christi, ab eodem, Petro & Successoribus demandatum, Ioan. 21. v. 17. Hæc autem Pax Sectarios, in absolutam & inconditionatam perpetuitatem, eximit obligatione redeundi ad verum ouile: & Pontificis jurisdictioni, vi Pacti, penitus subtrahit: in quos ille jus habet acquisitum, non solum ratione baptismi: verum etiam primæ Conuersionis illorum populorum, quâ incorporati sunt Ecclesiæ Catholicæ, multisque sæculis in eâ perstiterunt. Etsi verò defecerint: retinet tamen Pontifex idem jus in illos, quod Pastor in oves errantes, & Imperator in militia desertores, aut perduelles. Quare non minor, imò maior iniuria est, istud eripere conari Pontifici, quàm Imperatori: & grauius errant, qui nihilo plus juris videntur Pontifici tribuere in hæreticos, quàm infideles.

Tertiò. Episcopi jurisdictionem Ecclesiasticam, seu jus diocesenum, vel immediatè accipiunt à Pontifice: vel Deus eandem illis confert, à potestate Pontificis dependentem; cui sunt subiecti, non minùs quàm cæteri Apostoli Sancto Petro, & veluti Duces ac Principes Imperatori. *Plenitudo siquidem potestatis super omnes orbis Ecclesias, singulari prerogatiuâ Ecclesiæ Romanæ donata est. Qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest, si vtile iudicauerit, novos ordinare Episcopos, vbi hætenus non fuerunt. Potest ex eis, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit; ita, vt de Episcopis creare ArchiEpiscopos liceat, & è conuerso, si necesse visum fuerit. Potest à sinibus terre sublimes quasq; personas euocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel aut bis, sed quoties expedire visum fuerit:* ait S. Bern. Epist. 131. ad Mediolanenses.

nepfes : Cùm ergo, vigore nouæ Pacis Artic. 16. de Græuam. *tota jurisdictio Ecclesiastica contra Confessionis Augustanæ Status, eorumq; subditos penitus tollitur*; euident est, non solum juri Episcoporum, sed vel maximè Pontifici (à quo omnis jurisdictio in illos deriuatur, aut dependet) præiudicari; non minùs, imò multò magis, quàm si Coronæ externæ, Imperatore nec consulto, nec consentiente, tollere vel limitare vellent jurisdictionem temporalem Principum & Statuum Imperij, contra illos subditos, qui sunt Confessionis Augustanæ. Quàm enim nihil juris habent Galli & Sueci in Status Imperij, ad jurisdictionem, ab Imperatore & Imperio illis collatam, limitandam vel tollendam in quoscunque subditos; tam nihil, & minùs nihilo, iuris habent Imperator in Episcopos, ad jurisdictionem Ecclesiasticam in hæreticos, tanquam Ecclesiæ Dei perduelles, primariò Pontifici jure diuino competentem, limitandam, suspendendam vel penitus tollendam.

Quartò. Summus Pontifex plenam & liberam in beneficiis Ecclesiasticis habet potestatem: cap. *Licet, &c.* de Præbend. in 6. reliquis non plùs competit, quàm ipse concesserit. Aduertunt verò DD. (vti videre est apud Azor. to. 2. l. b. q. 1. Suar. to. 1. de Relig. lib. 4. c. 2.4. n. 1. & 2. Layman lib. 4. tract. 2. c. 1. n. 2.) duplici iure constare Beneficium Ecclesiasticum. Vnum simpliciter ac per se spirituale est; vt potestas conferendi sacramenta, sacrificandi, prædicandi, gubernandi fideles in spiritualibus; quæ sunt à Christo instituta: Alia instituit Ecclesia, vt jus, siue officium cantandi diuinas laudes in choro, vel recitandi horas Canonicas, consecrandi templa, altaria, vestes, vasa sacra, &c. quæ, aliaque similia, per se spiritualia sunt. Alterum jus beneficij per se temporale est: percipiendi, videlicet, redditus Ecclesiasticos, qui dantur propter officiũ spirituale: vnde hoc ius spiritualitatem aliquam contrahit, arg. cap. *Dilecto, &c.* de Præbend. Etsi igitur demus, Cæsarem, obtentu necessitatis, posse authoritate propriâ disponere de redditibus Ecclesiasticis; nihil tamen potest circa jura per se spiritualia, in quibus substantia beneficij consistit. Non enim præbenda canonicum facit: ait Abbas in cap. *Cùm super, &c.* 2. de concess. Præbend. *Sed collatio juris spiritualis, facta ab eo, qui habet potestatem, ordinis videlicet, & jurisdictionis Ecclesiasticæ.* Quam neutram cùm habeant Principes politici; irritum & illicitum est, quicquid hæc in re attentauerint. Hoc sensu verissimè dixit Nauarr. c. 27. manual. n. 13. *Nullum Catholicum debere ignorare, quòd omnia beneficia Ecclesiastica, siue sint juris Patronatus, siue patrimonialia, siue præstimonialia, siue præceptorialia, esse jura spiritualia: arg. cap. Dilecto, &c. de Præbend. & nullum, neq; Imperatorem, neq; alium Principem, habere potestatem erigendi, vel extinguendi vllum ex illis, etiam quàm minimum. Quæ est fides Catholica, quam nisi quisq; firmiter crediderit, saluus esse non poterit.* Grauiissimè igitur ius Summi Pontificis hæc Pace violatur: quia

non solum redditus, cum bonis & ditionibus Ecclesiasticis, hæreticis in perpetuum transcribuntur: verum etiam ipsi tituli spirituales Episcopatum, Canonatum, Præbendam, tam re, quam nomine extinguuntur, & in sæculares Principatus ac Dynastias transmutantur, Pontifice nec consulto, nec consentiente.

Quintò. Et si controuersum est, *an dominium bonorum Ecclesiasticorum sit penes communitatem cuiusvis Ecclesie*, Moguntinæ v.g. Constantiensis, Augustanæ, &c. ut vult Turrecrem. in Sum. l. 2. c. 113. propos. 6. & alij: *An penes Christum Dominum:* quod cum aliis, tanquam probabilius & juri Canonico conformius (sæpius enim hæc bona appellat *Patrimonium Christi*, C. cum secundum, &c. de Præbend. C. Qui Christi, &c. C. Qui abstulerit, &c. l. 2. q. 2. Trid. sess. 25. de Reform.) sequitur Azor. to. 2. l. 5. cap. 1. q. 4. Conueniunt tamen omnes Catholici in eo: *bonorum Ecclesiasticorum supremum & plenarium administratorem esse Summum Pontificem.* Hoc jus supremæ administrationis grauissimè violatur tot principatum, ditionum, & dominiorum Ecclesiasticorum perpetuâ in hæreticos translatione absque omni Pontificis requisitione & consensu.

Sextò. Denique Cæsar, Principes & Status Catholici sic paciscentes, Theologi item id suadentes aut approbantes, grauissimè præiudicant authoritati cathedræ Apostolicæ, quam semper habuit in iudicando & discernendo inter licitum & illicitum: Hoc enim vel maximè spectat ad directionem fidelium, & securitatem conscientiarum. Cum autem hæc quæstio non sit facti; (in quâ, defectu sinceræ vel sufficientis informationis, subinde contingit falli Pontifices) sed juris, & quidem Diuini: *utrum, videlicet, Pax religionis, aliaq; eiusmodi fœdera, necessitatis obtentu, absque violatione legis Diuinæ & veræ fidei, cum hæreticis iniri possunt?* Parum profectò sententiæ & responsis Summorum Pontificum tribuere possumus, si in re tam graui, non vnus duntaxat, sed plures, imò omnes Pontifices, ad quos hæc causa delata est, errârunt, eiusmodi fœdera damnando, & illicita ex cathedrâ pronunciando. Non enim, à fidelibus in re dubiâ, ratione supremi officij pastoralis, interpellati vel consulti, respondent ut Doctores priuati: sed ut Vicarij Christi, & Summi Pontifices, qui peculiari Spiritûs Sancti afflatu gubernantur. *Plurimas hæreses Romanus Pontifex sine concilio generali (ut vitemus illam quæstionem; An Papa sit super concilium?) damnauit: ut Pelagij, Prisciliani, Iouiniani, Vigilantij, aliorumq; multorum: quas eo ipso pro veris hæresibus tota Christi Ecclesia habuit & exhorruit, quod à Romano Pontifice damnatæ essent.* Ergo signum est, Ecclesiam totam sentire, Pontificem Romanum in eiusmodi rebus errare non posse, ait Bellarmin. lib. 4. de Pontif. cap. 3. sub fin. Vnde vlteriùs concludimus: Qui in hæresibus dijudicandis & damnandis falli non potest: eundem, ex eiusdem Ecclesiæ sensu, in licitis illicitisque

risque foederibus, cuiuscunque necessitatis prætexitu sancienda sint, discernēdis, probandis, vel improbandis falli non posse; cum ad conseruationē orthodoxæ religionis, & fideles in cōfessione fidei stabiliēdos id magnoperè sit necessariū. Conueniunt præterea, teste eodem Bellarm. loco cit. omnes Catholici inter se: *Pontificem solum, vel cum suo particulari Concilio, aliquid in re dubiâ statuentem: siue errare possit, siue non; esse ab omnibus fidelibus obedienter audiendum.* Cum igitur Summi Pontifices, & soli, & cum Eminentissimorum Cardinalium Consilio, eiusmodi foedera, quoties requisiti fuerunt, constantissimè damnârint damnentque: apparet quàm periculosè hodierni hesternique Theologi Cæsarem aliosque Principes & Status Catholicos in contrariam sententiam abducant, eò temeritatis & arrogantiae nunc prolapsi, vt asserere præsumant: *Cæsarem teneri sub peccato mortali Pacem hanc* (continuis præiudiciis Sedis Apostolicæ, & Illustrissimi Nuncij Apostolici, Domini Fabij Chysij Episcopi Neritonensis, Monasterij præsentis, apertâ contradictione damnatam damnandamque) *decernere & sancire.* Quod in magnum Reuerentiæ & obedientiæ, Sedi Apostolicæ debitæ, dispensium cedit, viamque sternit ad eandem: si hac de re præceptum emanaret; violandam.

RESPONDETUR V.

Diluuntur effugia ex præsumpto Pontificis consensu petita.

Tam multiplicem Iuris Pontificij violationem Irenicus, aliique, palliare conantur; asserendo, *Cæsarem ista non facere propriâ auctoritate, sed ex præsumptâ Summi Pontificis voluntate: qui non potest præsumi, malle vt tota Germania pereat vnâ cum Religione, quàm vt pauca monasteria deserantur,* ait Irenicus Notâ XII. sub fin. *Episcopatus item mutari in Principatus Seculares ex præsumptâ Pontificis voluntate,* asserit Notâ XVII.

In ijs, quæ intrinsecè non sunt illicita, potest præsumi Summi Pontificis consensus, quod, videlicet, tacitè consentiat: vt argumentatur Layman. loco cit. de pœnarum heresi annexarum abrogatione in Germaniâ. Nam cum Summus Pontifex sit Pastor benignissimus, & Defensor Ecclesiæ; non potest præsumi, nolle seruare quod reliquum est Catholicæ rei in Germaniâ: sed malle vt omnes Ecclesiæ in Germaniâ vnâ cum animabus pereant, quàm consentire in ea, quæ ad amoliendum tantum malum faciunt, & in quæ consentire potest absque culpâ. Atque in hac parte potest valere Regula juris: *Qui tacet, consentire videtur: cum talis consensus sit in fauorem Ecclesiæ: qui enim tacet fauore illius, habetur pro consentiente, etiam in damnosis.* ita Rom. cons. 311. n. 3. Aug. Barbosa, in hoc Axioma.

Neque dicas, debere requiri ipsius consensum: atque eo peccari, quod non requiratur. Respond. Non expedire, vt Summus Pontifex expressè & solenniter consentiat: vnde nec expedit petere talem consensum: ideoq; non petitur. Neque enim censetur Summus

Pontifex, velle, ut petatur, quod non expedit ipsum expresse concedere, & ad quod sufficit tacitus ipsius consensus: adeoque obligationem petendi praesumitur remittere. Ita philosophatur infra Notâ XVIII. Rat. 6.

Ad ista respondemus. *Primò.* Arguendo in contrarium. In illis, quæ intrinsecè sunt illicita; non potest praesumi consensus Pontificis: eiusmodi foedera & pacta sunt illicita, ratione cooperationis tum directæ, tum indirectæ, uti demonstratum est: Ergo, &c.

Secundò. Est sanè Pontifex benignissimus Pastor & Ecclesiæ defensor; qui utique mallet, seruari, Pacis interuentu, quod reliquum est Catholicæ rei in Germania, quàm omnes Ecclesias vnà cum animabus perire; si id absque Dei offensâ fieri posset. Non minùs enim Pontifici, quàm aliis, dictum est: *quid prodest homini si vniuersum mundum* (nedum Germaniæ siue semissem, siue trientem) *lucretur, anima verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. v. 26. Et, *non esse facienda mala ut veniant bona.* Ro. 3. v. 8. Accedit, maius ex hâc Pace imminere rei Catholicæ discrimen, quàm cōmodum: si Autonomiæ vniuersalis, & in quindecim annos ampliatae emigrationis periculū, simulq; ex præteritis futura æstimemus: id est, ex fructu pacis religionis, prouentum Pacis istius. Proximis enim à pace religionis quindecim annis Protestantes omnia ferè occupârunt, quæ nunc perpetuo pacto sibi consolidari volunt. Si intra proximos quindecim ab hâc Pace annos tantundem depeculentur: apparebit consensum Pontificis in religionis exterminum nō fauorem, cessurum fuisse: ut maximè non obstaret eiusmodi foederibus lex Diuina.

Tertiò. Regula Iuris: *Qui tacet, &c.* gratis allegatur: tum quia fauor legis diuinæ obseruandæ, & periculum animæ propriæ, præponderat fauori vniuersi mundi lucrandi: tum quia fauor prætensus, eliditur per experientiam damnorum, quæ pacem religionis, & autonomiam multò moderatiorem secuta sunt: tum quia falsum est, *pauca Monasteria* (in Wirtenbergiâ scilicet, quæ ab Irenico potissimum designari non ignoramus) *Prelatis legitime restitutis deserenda*: idem fatum pluribus alibi nō solum Monasteriis, verum etiam Episcopatibus, ut Halberstatensi, Mindensi, & Osnabrugensi imminet: ut nihil dicamus, expulsionem prælatorum restitutorum cum abrogatione exercitij Catholici, & reductione hæretici, quæ intrinsecè mala sunt, coniungi: Tum denique quia *taciturnitas in illis, quæ cum magno damno vel præiudicio tacentis, aut tertij, coniuncta sunt: & per contradictionem impediri non possunt, praesumptionem consensûs minimè admittit*: ut post alios ostendit Dynus in dictam Reg. n. 1. Tacent igitur Pontifices, quia vident contradictione suâ eiusmodi foedera, Ecclesiæ & religioni tam perniciofa, non posse impediri. Non rarò tamen Apostolicâ fortitudine apertè contradicunt: & consulti, vel requisiti, nunquam consentiunt.

Quartò. Ex his denique concludimus: *in hâc Pace sancienda præsumptam Sum-*

mi Pontificis voluntatem non nisi falsò, imò illusoriè obtendi. 1. Ob conditiones ex se illicitas, ut dictum est. 2. Quia Principes & Magistratus in rebus valde grauibus, in quibus jus ipsorum vel subditorum vertitur; & maximè in alienationibus, nolunt consensum suum præsumi; neque rata habent, in quæ expressè non consenserunt: Quantò magis idem tenendum est de Summo Pontifice: qui, tanquam dispensator fidelis, non debet ullius necessitatis prætextu jura & bona Ecclesiæ Dei Principum & Politicorum iudicio & arbitrio transferenda, alienanda, extinguenda, obicere vel permittere? Cùm præsertim facilis sit recursus ad suam Sanctitatem, vel Legatum ipsius Illustrissimum: quem, licet in loco tractatum existentem, præcipui Tractatores, illusoriâ præsumptione à nouis Theologis decepti, nullâ requisitione dignantur. Quis Cæsar, Rex, vel Regibus ferat, in suo, aut Legati sui hanc ipsam ob causam missi, conspectu, ea, quæ sui juris summiq̃ue momenti sunt, se, vel Legato suo inconsulto, ex præsumptâ voluntate tractari, & decerni? 3. Summus Pontifex in Causis Religionem & Ecclesiam Dei, ac directionem fidelium concernentibus, habet peculiarem assistentiam Spiritûs sancti: quam non habent alij fideles: adeoq̃ue nec Principes alijq̃ue Status Catholici, nec ipsorum Theologi & Consiliarij: non potest ergo Pontifex, extra casum impediri recursus, velle, ut in tam grauibus causis de voluntate & consensu suo præsumant. sed potius, ut illas Apostolico iudicio examinandas subiicientes, sic demùm voluntatem diuinam in re tam arduâ & lubricâ intelligant, & adimpleant. *Oportet, inquit S. Bernard. Ep. 190. ad Innocentium: ad vestrum referri Apostolatum pericula quæq̃, & scandala Regni Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt: dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non posset fides sentire defectum. Cui enim alteri Sedi dictum est aliquando: ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua? Recolant Cæsar & Status Catholici, quod allegat Ernestus sect. 4. Rat. 4. sub fin. ex Cap. Nouit, &c. de iudiciis: ubi ait Pontifex: neque injuriosum sibi debet Regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico iudicio se committat, &c.* Exemplis Valentiniani, Theodosij, & Caroli Magni, auctoritatem suam in causâ violatæ pacis confirmans. Quantò magis eadem auctoritas valere debet in pace cum hæreticis sancienda: quæ res sine comparatione est violatione pacis inter Reges catholicos maioris periculi & perplexioris deliberationis? Mirum profectò est, pro facultate collectandi Ecclesiasticos, alienandi prædium ecclesiæ, applicandi Monasterium vnius ordinis alteri, ad Pontificem recurri: integros verò Episcopatus, Ecclesias, Monasteria, & absolutè & inconditionatè perpetuam libertatem hæreticis absque consensu Sedis Apostolicæ concedi, vel restitui. *Hoc nempe est, exclamat Ernestus, excoriare culices, & glutire Camelos!* sed nimirum Irenicus, (qui ad hanc instantiam respondet nihil) ipsiusque in hesternâ Theologiâ Collegæ, talibus bolis assueti sunt. 4. Pontifices contra similia fœdera sæpiùs protestati sunt: idque in ipsis Tractatibus plu-

nes fecit Illustrissimus Nuncius Apostolicus, sub finem illorum (si ad conclusio-
nem infaustæ Pacis deueniatur) solemnissimè idem haud dubiè præstiturus. Con-
stat ergo de mente & sententiâ Sedis Apostolicæ . *Non habet autem locum Præsum-
ptio, vbi manifesta est Contradictio.*

Atqui : reponit Irenicus in Notis secundis : *Non præsumitur Pontifex protestari
contra id, quod est juris naturalis : v. g. aliquid permittere, quamdiu emendari non potest, vt
reliquum serues. Protestatio ergo tantum refertur ad illicita. Vide Abbat. in cap. Ex tenore,
& c. n. 6. in Summar. de Testib. Bart. in l. Non solum & c. ff. de Noui operis nunciat. n. 42.*
Rectè fecisti, Irenice, quòd Notas eiusmodi clancularias esse voluisti : si enim hæc
Supremæ Authoritatis ludificatio emanet, meritâ percellêris censurâ. Velenim
sensis, Pontificem protestari Anadabatarum more, conditionibus pacis nec intel-
lectis, nec discussis ; vel id facere non nisi maturo consilio, secundum regulas Le-
gis Diuinæ & naturalis , iuxta veteris Ecclesiæ sensum, SS. Patrum , aliorumque
Pontificum Prædecessorum suorum sententiam & exempla. Posterius hoc te cre-
dere & prædicare oporteret : sed cum id nouæ pacis causam, quam defendis, planè
prosternat ; apertum est te membrum prius, Christi Vicario iniuriosum amplecti :
quodque tibi tuique similibus Theologastris tribuis : vos non nisi rationibus o-
mnibus rectè, scilicet, perpensis sententiam ferre : hoc Successori Petri, pro quo
Christus rogauit, *ne deficeret fides ipsius*, negare audetis . Quasi supremus Legis Di-
uinæ & Naturalis Custos non discernat inter ea , quæ juri naturali aduersantur,
quæque eidem conueniunt . Loquere apertiùs , & dic quod nuper à quodam re-
sponsum esse intelligimus : *Pontificem in tantâ necessitate irrationabiliter esse inuitum.*
Huc nempe est deueniendum : vt, ad quem extra necessitatem pro dispensationi-
bus variisque facultatibus & responsis recurritur ; is in extremo Religionis & Im-
perij discrimine , veluti spiritu sapientiæ & consilij destitutus , negligatur : Cum
nemo sanæ mentis & fidei ambigere debeat, quin, in tali rerum discrimine, Spiri-
tus sanctus Supremo Ecclesiæ in terris Pastori ea vel maximè suggerat , quæ chri-
stianæ diuinæque conformia legi, & consulentium saluti sint necessaria. *Aduer-*
sus tot Pontifices : quot producit Ernestus Rat. 8 §. 2. *moderno item Pontifice incon-*
sulto & reclamante : talem pacem, ait Ernestus ibidem sub fin. *suadere, probare, san-*
cire ; est viam sibi, alijsq; ad supremam in Ecclesiâ authoritatem eneruandam aperire. Pro-
fectò ambigua foret Dei erga Ecclesiam prouidentia, si Christi Vicarium in tantis
Religionis Catholicæ necessitatibus decipi pateretur in eâ Pace repudiandâ , quâ
Theologi & Politici huius sæculi (qui Diuini Spiritûs afflatu, vt Sûmi Pontifices,
minimè reguntur) saluâ conscientiam non solum iniri posse, sed etiâ illicitè recusari
pronunciant. Ad ista tu altum files Irenice : sed ad silentiû tuû ingemiscunt, qui à te,
tuique similibus Ecclesiæ quondam columnas in foueam præcipitari intelligunt.

Atqui perstat Irenicus, illudque responsat : *Non expedire, vt Pontifex expresse &
solem-*

solenniter consentiat, ideoque consensum non peti, neque Pontificem velle, ut petatur. Quare? Quia non expedit ipsum expresse concedere. Ita scilicet in re tantâ ludis petitione Principij. Proba, non expedire: sed per aliud medium, quàm, quòd non expediat: iste quidem circulus est fœdus. Nôsti qui in circuitu ambulare dicantur Psalm. 11. v. 9. Caue, ne cum illis curras.

Ex dictis patet, non solum expedire, verum etiam necesse esse, ut consensus Pontificis petatur, idque ipsum velle. Primò. Quia agitur de multiplici Præiudicio Religionis, Ecclesiæ, ipsiusque Pontificis; in quòd causâ ad se non delatâ, neque iudicio & examini Apostolico submissâ, consentire nec potest, nec debet.

Secundò. Obseruandum ipsis etiam est christianis, quod Deus præcepit Israëlitis Deuteron. 17. v. 8. & 9. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, &c. (quale utique est iudicium de hac Pace) & iudicium (Theologorum Consiliariorum) intra portas tuas videris verba variari: ascende ad locum (Sedem Apostolicam) quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad Sacerdotes Leuitici (nunc verò Apostolici) generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis; (non præsumes de eorum sententiâ) qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Non expedit, Irenice, ut christiani Principes existiment, se minus consilij, & veri iudicij re-perturos apud Sedem Apostolicam, minusque ab eiusdem dependere sententiâ, quàm Israëlita apud suum reppererint Pontificem, eiusdemque iudicio fuerint subiecti. Non potest censerî, velle Summus Pontifex, ut non petatur consensus, quem pro sui officij dignitate, rei que grauitate, non potest nisi requisitus, reque maturè discussâ, vel præbere, vel negare. Neque expedit Principibus vllisque fidelibus, ut ab illius super quem in terris maximè requiescit Spiritus sapientiæ & consilij: sententiâ & voluntate exploranda abstracti, se in profana & periculosa consilia, Spiritûs Sancti ductu & superno lumine destituta, extra semitam Christi fidelibus antehac tritam, abripi patiantur.

Tertiò. Non expedit, Irenice, discedere ab exemplis Veterum, laudatissimorumque Principum. Quod ipsum in suâ ad Paulum IV. de Pace Religionis sententiâ, ponderauit Stanislaus Hosius. Quæ necessitas, ait, adegit N. (Ferdinandum) ut scriberet? Nunquid illi facere non licuit, quod à catholicis Regibus, in causâ non dissimili, factitatum esse meminerat: ut saltem de certis capitibus ad Sedem Apostolicam referret? Nihil est necesse longius abire, priscorumque sæculorum exempla proferre: quæ VVor-matiæ ante 38. quæ Augustæ ante 28. Annos à Serenissimo Carolo V. fuerint postulata, procul dubio tenet memoriâ. Num autem statim assensus is est ad ea, quæ petebantur? minimè gentium: verum ad S. Sedem retulit: cuius NB. proprium esse, de rebus eiusmodi cognoscere, testificatus est. An aliquid simile in hac re (sanciendâ Anno 1555. Pace Religionis) factum est? Hæc nimirum Pax, Pax fuit mali exempli, ut deplorat Ernestus; quo incitati Cæsares sequentes, aliique Reges, Principes, & Status Catholici
incon-

inconsulto Summo Pontifice, eadem vel similia sibi audenda putârunt, hodieque suafore Irenico putant.

Quartò. Non expedit Ecclesiæ Dei, vt supremo in terris Capite suo inconsulto, & sine expresso illius consensu, talia hæreticis concedantur, perpetuoque sanciantur pacto. *Ecclesia enim loco Pupilli est, & jure Pupillorum & minorum gaudet, vt deducit Euerhard. in loco à Pupil. & Eccles. & à Minore ad eand. Tutor autem, etsi præsens sit his, quæ in causâ Pupilli aguntur: non videtur propterea consentire, nec auctoritatem præbere, nisi expressè loquatur.* ff. de Autor. Tut. l. 1. in fin. & l. 2. & 3. Dynus in Reg. Qui tacet, &c. de Reg. jur. in 6. in fin. Menoch. l. 6. Præsumpt. 99. nu. 5. multos alios allegans. Pari igitur, imò tantò maiori jure, quantò plures Ecclesia Dei hodie seuerioresque patitur hostes, quàm vllus pupillus: quicquid in causâ iurium & bonorum illius decernitur, irritum esse debet, nisi Pontifex, veluti tutor à Deo datus, expressè approbârit.

Quintò. Nôrunt Protestantes, Catholicos Summo Pontifici, tanquam Christi Vicario, subiectos & obstrictos: ideoque Pontificios nos appellant: sciunt ipsum haberi supremum iurium & bonorum ecclesiasticorum Administratorem. Cùm ergo vident, tam multipliciter in causis Religionem & Ecclesiam concernentibus jus Pontificis, ipsis minimè ignotum, negligi: & in conspectu Legati Apostolici, spretis eiusdem monitis & Protestationibus, Pacem tractari & concludi: procul dubio in sinu rident, & cum acerbo Catholicæ Religionis vilipendio existimant, Cæsarem, Statusque Catholicos, aut non esse ex integro Catholicos, aut metu humano effici suæ Religionis & Pontificiæ auctoritatis proditores. Hoc autem non solum non expedit, Irenice: verùm etiam Cæsares Statusque Catholicos periculo confessionis fidei violandæ manifestè exponit.

RESPONDETUR VI.

Doctores, qui de hâc re tractant, expressum Pontificis consensum requirunt.

Sextò. Denique consensum Pontificis expressè petendum sentiunt viri doctissimi, qui de hâc re scripserunt. Molanus lib. 8. de fid. hæret. seru. Nihil tutius est, ait, quàm vt in rebus tanti momenti, & quæ periculosè tractantur: ipsius etiam maximi Pontificis auctoritas interueniat: vt, quod semel tractatum est, id postea absque scrupulo & remorsu retineatur. Non interuenit autem Pontificis auctoritas, nec scrupuli tolluntur, nisi expressè consultus non contradicat. Robert. Svertius, de fide hæreticis seruandâ sect. 9. ait: Principi seculari nullâ ratione permissum est, hæreticis licentiam tribuere heresin suam docendi: atque adeò contractus ille injustus, & in Ecclesiæ præjudicium, irritus est, nisi auctoritate eius, qui Sacris præest, roboretur: sicuti in iudicijs nostris

Belgicis

Belgicis (quantò magis id in Pace perpetuâ faciendum est) *factum scimus*. Nunquam permissum est, ut inferior (scilicet secularis Princeps) in Superioris (id est Pontificis) Tribunal inuolet. Sicuti, si Romanus Pontifex sine causâ disponat de bonis Principis secularis, ea alienando, aut donando: donatio illa aut dispositio nullius omninò valoris sit: Pari ratione, si quid Princeps secularis attentet in præiudicium Ecclesiæ, aut contra eam aliquid statuatur aut paciscatur: pactum illud nullum futurum est. Quare qui solida fœdera, irrefragabilia, & nunquam violanda desiderat: auctoritatem tum secularis, tum Ecclesiastici iudicis imploret. Audisne Irenice? imploranda est auctoritas Pontificis, non præsumenda. Tannerus tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. assert. 5. n. 101. Quod si tempus, ait, & locus patitur, nullumq; adeò in morâ periculum sit: (vti in his Tractatibus præsentem Nuntio Apostolico plurimum annorum spatio, nullum sanè fuit, neque adhuc est) consultum imò necessarium erit, super eiusmodi pactis & conuentis: NB. An & quatenus licitè fieri possint? Romanum Pontificem consulere. Mi Irenice, non expedit negligere, quod conscientiarum securitati est necessarium. Authores Compositionis Pacis, cap. 5. q. 28. n. 46. ad illam quæstionem: Num Summi Pontificis auctoritas aut approbatio interuenire debeat, ut fœdus cum hæreticis, de tolerandâ eorum religione, licitè ineatur? Respondent, affirmandum, si id fieri possit, & periculum in morâ non sit. Cum enim tale fœdus cedere possit in Ecclesiæ detrimentum, & saltem indirectè (imò directissimè, hoc enim ipsum est, de quo in perpetuum faciundo præcipuè nunc agitur) versetur circa materiam spiritualem: videlicet circa permissionem religionis falsæ: ideò nihil decerni debet inconsulto Pontifice: ad quem NB. pertinet in te tam graui iudicare, num tanta sit necessitas, & talis rerum status, ut sancito fœdere Religionis libertatem (perpetuam, absolutam & incondicionatam) concedere oporteat. Franciscus Burckhardus Serenissimi & Reuerendissimi quondam ArchiEpiscopi & Electoris Coloniensis Ernestii vtriusque Bauariæ Ducis &c. (qui Serenissimi Guilielmi fel. record. Frater, modernique Serenissimi Electoris Maximiliani Patruus erat) Cancellarius, & celeberrimi nominis Iuriconsultus, nobile opus de Autonomiâ, oder der freystellung/tribus comprehensum partibus scripsit: quod post eius mortem anno demum 1586. cum speciali Priuilegio Monachij apud Adamum Berg (vnde apparet quistum sensus de eiusmodi Fœderibus in eâ Aulâ & Vrbe fuerit) impressum est. In eius Operis initio, etsi Author laborat abstinere ab impugnandâ Religionis Pace, eamq; restringi censet ad solos Principes & Status vtriusq; Religionis, quibus non tam libertatem Religionis, quàm Pacem ciuilem concessam existimat: eius tamen argumenta contra Autonomiam Principibus reipsâ indultam (quicquid sit de nomine) non minùs pugnant, quàm contra libertatem subditorum: piæ eius interpretationi continuâ Imperij praxi repugnante. Assignat autem lib. 1. cap. 2. præter hanc Primam Autonomiæ speciem, plures alias, videlicet: Secundam Autonomiam Ecclesiasticorum: ut possint Episcopi & Prelati cum Confessione Augustanâ, si eam amplectun-

tur, retinere simul *Episcopatus, Prælaturas, Præbendas*. Quam quidem Autonomiam remissam legimus, in Proiecto Artic. 3. de Grauiam. sed magno cum Protestantium quæstu, qui mox sequitur.

3. *Vt ad Episcopatus, Prælaturas, Præbendas, admittantur Principes, Comites, Nobiles vxorati, siue, quod idem est, Lutherani.* Istud nunc consequuntur tot Episcopatum & Ecclesiarum partim in illos translatione, partim extinctione, cum Prærogatiua, quæ similis est Reseruato Ecclesiasticorum: vt, si quis Lutheranus Episcopus (vt vocant) aut Prælatus transeat ad Catholicos, cogatur renunciare Episcopatu vel Prælatura, ne videlicet Ditio possit reduci ad Fidem Catholicam: ideoque diximus, *Autonomiam Ecclesiasticorum non sine quæstu ab illis remitti.*

4. *Vt subditi Ecclesiasticorum, qui ante Pacem Religionis fuerunt Confessionis Augustanæ, non cogantur eam deferere.* Hoc in Proiecto Art. 12. de Grauiam. extenditur ad omnes Statuum Catholicorum Landsassios, Vassallos & subditos cuiuscunque generis, qui anno 1624. quâcunque anni parte, siue certo Pacto & Priuilegio, siue longo vsu, siue solâ conuiuentiâ publicum Confessionis Augustanæ exercitium, vel etiam priuatum, habuerunt.

5. Denique, *vt non solum Principes, Domini, & Magistratus: verum etiam omnes subditi habeant libertatem Religionis: nec teneantur sequi Religionem Superioris, nec emigrare, nisi ipsis, & quando placitum fuerit.* Hæc vniuersalis libertas amplissimè conceditur ArchiEpiscopis, Episcopis, Prælatis, Religiosis, &c. Artic. 3. de Grauiam. & omnibus Statuum immediatorum subditis, Artic. 12. ibid. nisi quòd illis, qui post Pacem publicatam Religionem mutabunt, emigratio non omninò relinquitur libera, sed ad decem vel quindecim annos restringitur.

Ex quibus euident est, Nobilem hunc Authorem, tum Paci Religionis, si Praxin Imperij attendamus; tum vel maximè huic nouæ Paci, quæ iam tractatur, è diametro aduersari: ideoque meritò ad Notam III. Resp. I. sub fin. contra vtramque Pacem à nobis allegari. Cuius epilogum in epilogum reseruamus. Requirit verò ab illo ad eiusmodi Fœdera expressum Pontificis consensum, aperte significat his verbis, loco cit. Was aber die Religion vñnd Glaubenssachen/ vñnd die Definition darunder eingefallenen streitigkeiten belangt: vñnd ob auch durch solche Friedens Constitution / neben der einigen / rechten vñnd wahren Catholischen Religion die andere Newe Confession approbirt: oder auch dieselbige Religion menniglich freygestellt seye: (wie etliche leyder vorgeben) Item NB. ob solches zu thun/ vñnd sich vff die eingezogene Geistliche Stifft Güter/ aller Iurisdiction vñnd Berechtigkeitt also gänzlich (vff ewig) zuuerzehnen: vñnd hergegen deß anderen Theils Religion vñnd Ceremonien/ so sie vffgerichtet / oder noch vffrichten möchten (wie die Wort lauten) zu toleriren: vñnd also dem Widersacher Menschlichen Geschlechts zur häufiger einsähung seines Unfrachts/ vñnd der zerrüttung der

der gangen Christenheit / vmb des verhofften zeitlichen / vnnnd doch NB. nicht erlangten Friedens willen / Thür vnnnd Thor vffzuthun : NB. der Weltlichen Obrigkeiten vnnnd Ständen / sonderlich aber auch den Geistlichen NB. ohne vorwissen vnnnd zulassen ihres Hauptes (des Römischen Pabsts) gebühret / oder mit / habe: Daß alles ist dieses Dirs zuerwegen / oder zu disputiren vnnöthig / vnnnd viel zu weitläuffig. Gut were es aber / daß Reich G D Ttes / vnnnd den ewigen Frieden vor allen Dingen zu suchen: & vt sic transiremus per temporalia, vt non amitteremus eterna. Quibus verbis, postremis præsertim, satis explicat mentem suam de Pace Religionis sine Pontificis requisitione & consensu initâ.

His tot ac tantis Authoribus non possumus præferre vanissimas & fallacissimas Notas tuas, Irenice, qui neque vnum Testem idoneum, aut Classicum hactenus produxisti, qui asserat: *posse in Pactis Religionis & Ecclesie tam præjudicialibus præsumi Pontificis consensum: nec expedire, vt is petatur.* Nam illum alterum Nouatorem, qui hoc idem affirmat, nullo numero habemus: is enim receptas timoratae conscientiae Regulas scriptis suis ita laxat & luxat, vt *arctam ad Cælum viam, & angustam, Christo teste, Portam, in latam & spatiosam transmutare velle videatur, meritam pro hoc Censuram subiturus.*

Inconcussa igitur manet quarta Ratio Ernesti, *quod Pax eiusmodi sit vsurpatione Potestatis non competentis.* Potestatem enim, super Religione & juribus ac Bonis Ecclesiasticis taliter transigendi, Cæsar & Principes non acceperunt à Deo: cum nullum huius concessionis argumentum habeant: nisi placeat Primatum Ecclesie, exemplo Regis Angliæ, inuadere. Neque ab homine: nullus enim mortalium illam dare potest præter Summum Pontificem, cuius Potestas ad illa, quæ secundum se sunt illicita, quæque hanc Pacem vitiant, non extenditur. Vt verò vel omnes, vel aliquæ conditiones secundum se non forent illicitæ: nihil tamen in rebus tanti momenti, quæ Religionem & Ecclesiam tum directè, tum indirectè concernunt: Cæsar & Status Catholici decernendis & sanciendo habent potestatis, sine expressâ Summi Pontificis licentiâ, vt demonstratum est. Hanc autem, etsi præsentis suæ Sanctitatis Legato facilis sit ad illam recursus, petere non dignantur: sed, vel præsumpto consensu sibi imponi à Nouitiis Theologis sinunt: vel supremum in terris Pastorem suum, à Pseudopoliticis decepti contemnunt. Manifestum igitur est, *Pacem hanc vsurpationem Potestatis non competentis laborare: quod erat demonstrandum.*

Pax hæc non repugnat Officio Cæsaris, Statuum, & Episcoporum.

Ratio quinta Ernesti est, quòd Pax hæc repugnet Officio Cæsaris, Statuum, & maximè Episcoporum. Verum est, quòd Cæsar tenetur pro virili defendere & promouere Religionem Catholicam, hæresin tollere. Atqui hoc ipsum præstat, vbi non impeditur ex pacto, aut aliâ causâ legitimâ. Iuramentum Cæsaris & Principum Catholicorum de defendendâ Sede Apostolicâ & Ecclesiâ Romanâ, manet saluum: nam per Pacem non iurat Cæsar, aliq̃ Catholici, se non adiuturos Romanum Pontificem contra Confessionistas, si eum vi aggrediantur, aut Romanæ Ecclesiæ possessiones; sed manet ipsis tali casu potestas Romanæ Ecclesiæ & S. D. N. opem ferendi.

RESPONDETUR.

Irenicus Argumento Ernesti nequaquam satisfacit.

1. Fateretur quidem Irenicus, Cæsarem pro virili teneri defendere & promouere Religionem Catholicam, & hæresin tollere, &c. asseritque, hoc ipsum præstare, vbi non impeditur ex pacto, aut aliâ causâ legitimâ. Huic verò obligationi aduersatur, promittere hæreticis perpetuam, absolutam & inconditionatam libertatem ac impunitatem: extenditur enim hæc sponsio in illum etiam casum, quo Cæsar hæresin tollere vel impedire posset. Non repetimus demonstrata. Non est enim obligatorium contra bonos mores præstitum seu iuramentum seu pactum: quale fœdus hoc esse contendimus. Etsi in eo sanciendo, eiusque obseruationem iurando grauiter peccetur, tum à Cæsare, tum ab aliis Statibus, & vel maximè Episcopis, qui arctiori vinculo Ecclesiæ & Pontifici obstringuntur.

2. Etsi per Pacem hanc non iurent Cæsar aliq̃que Catholici, se non adiuturos Romanum Pontificem contra Confessionistas, si eum vi aggrediantur, aut Romanæ Ecclesiæ possessiones: non tamen ideò iuramentum Cæsaris, & Principum Catholicorum manet saluum: vt persuadere nititur Irenicus. Cæsar enim non tantum hoc iurat: sed vniuersim, se defensorem fore Pontificis & Romanæ Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus & vtilitatibus eius: conseruando non tantum possessiones eius, sed generatim honores, & jura, ac jus. Pertinet autem ad Ecclesiæ vniuersalis (quæ & ipsâ Romanæ Ecclesiæ, tanquam sui Capitis, per synechdochen appellatione rectè intelligitur) tum necessitatem, tum vtilitatem, vt, si fieri possit, Ecclesiæ Germaniæ amissæ ad obedientiam Sedis Apostolicæ reducantur: & jura ac jus, quod in dictas Ecclesias Pontifex habet, recuperetur, siue in integrum restituatur. Hoc autem absolute & inconditionate in perpetuum nunquam se facturum, vel facturos, vigore huius

huius pacis sanciunt Cæsar, & Status Catholici. Violant ergo, hic suum juramentum, & illi obligationem juris Diuini ac naturalis.

3. Episcopi verò multò grauius Episcopalis juramenti se constituunt præuaricatores. Iurant enim 1. *se jura & authoritatem Romanæ Ecclesiæ, & Pontificis conseruare, defendere, promouere velle.* Hæc autem pace jura & authoritatem Pontificis in nobilissimis Germaniæ Ecclesiis, ac innumeris Monasteriis in perpetuum absolutè & inconditionatè extinguunt. 2. *Neque futuros in consilio, seu factò, seu Tractatu, in quibus contra Pontificem vel Ecclesiam Romanam aliqua sinistra seu præjudicialia machinentur.* Esse verò Tractatum & Conditiones huius Pacis Pontifici & Ecclesiæ maximè præiudiciales, ex dictis tam manifestum est, vt nihil debeat addi. 3. *se hæreticos, schismaticos, & rebelles pro posse persecuturos & impugnaturos.* Nunc autem paciscuntur illis, vnà cum Cæsare, absolutam, inconditionatam & perpetuam libertatem ac impunitatem; quæ juramento huic vel maximè aduersari agnoscit, quisquis verba intelligit. Quod, vt Ernestus hic Rat. 5. sub fin. aduertit, multò atrocius, est, si Episcopi cogitent, se non solùm, vigore huius pacis, jurisdictionem Episcopalem erga hæreticos in alieno quidem Territorio, sed intra suam Diœcesin fortè existentes, tanquam ouiculas aberrantes, in perpetuum abdicare: verùm etiam, si quis Princeps aut subditi intra eiusdem Diœcesis terminos per nouam Autonomiam à fide denuò deficient, promittere iisdem ac præstare debere absolutam & inconditionatam libertatem, imò etiam criminosis eorum actionibus cooperari; vt suprà explicatum est. Quæ cooperatio maximè Cæsarem, cuius authoritate ista præcipuè geruntur, reum facit. Irenicus de juramento Episcoporum nihil responderet: Atqui tacere, non est argumenta dissolvere, sed victum se fateri. Inconuulsa igitur manet quinta Ernesti Ratio: *Pacem eiusmodi repugnare officio & obligationi Cæsaris, Statuumq; Catholicorum, maximè Episcoporum.*

NOTA XIV.

Pax hæc non est frustratoria, nec Bello periculofior.

In sextâ Ratione Ernestus rursus infert Tautologiam circa Pacis obligationem. Agit etiam peritum & perspicacem Politicum, comparando Pacem cum Bello, & vtriusque inter se pericula. De Pacis instabilitate multa non vanus coniector auguratur. Nego nihilominus, pacem hanc esse bello periculofiore. Quis enim prudens sibi tantum metuat ab acatholicis inermibus, quantum ab armatis? Quis nouit quamdiu pax sit duratura! Et verò si non perpetuetur, melius erit vires ad bellum collegisse, quàm subactum fuisse bello, & exitum rebus omnibus. Et, pacem rumpi ab acatholicis, non est Catholicorum peccatum, nec ex eorum parte malum intrinsecè. Arguere autem, quòd catholici non possint inire pacem cum hæreticis, ex eo, quòd hi non seruent pacem: nimium hoc probat, & consequenter nihil. Hinc enim se-

queretur, nunquam iniri cum illis pacem posse: adeoq^{ue} perpetuò esse bellandum. Bella perpetuò, mi Erneste, alij perpetuò bellare non possunt. Enimverò ponamus Catholicos probabiliter existimare, acatholicos pacem diu non seruatuos: quid inde? quid ad me spectat aliena malitia? statui seruare, & cum veritate promitto me seruaturum. Illi, si fidem frangant: seruabo regulam juris 75. in 6. Frustra quis postulat sibi fidem ab eo seruari, qui fidem à se præstitam seruare recusat.

RESPONDETUR.

Irenicus neruum Argumenti non attingit; sed nugatur & fallit.

Primò. Nullam Tautologiam committit Ernestus, sed nouam rationem ex prioribus, à te nec dissolutis, nec vnquam dissoluendis, deducit: videlicet: *pacem hanc esse frustratoriam, siue fallacem: quia ex neutrà parte obligationem inducit, defectum materie, tum potestatis se obligandi.* Hâc ratione nunquam ante vsus est Ernestus: nulla ergo hîc Tautologia, si pro medio, siue probatione, huius suæ sextæ Rationis adhibet Rationes priores, jure suo vtitur: cuique enim de re quâpiam differenti concessum est, vnum ex altero deducere. Vbi rationes priores solidè & candidè dissoluerit, hanc quoque corruere fatebimur.

Secundò. Vtique lippire putas Ernestum, Irenice, quem toties & videre iubes: & vtrum videat, interrogas: & nunc, veluti perspicacem, suggillas. sed tuis ille specillis non indiget. Sinec dum credis, tuas illum, tuique similia artes peruidere; clarioribus posthac id persuadebit argumentis. In Politicis non esse decet hospitem Theologum. Subest Theologiæ Politica christiana: inde nisi Principia & Regulas sumit, christiana non est, sed profana & impia. Circus cæcos in foueam ducit, vel in illam prolapsos destituit, & velut asinus ad lyram sedet, qui Principum & Politicorum conscientias, nullâ veræ Politicæ notitiâ imbutus dirigit: gratulantibus sibi malis consultoribus, quod consilia in perniciem Religionis & Boni publici vergentia, eiusmodi Theologorum nomine & autoritate recti, & suscipere, & exequi impunè possint. Caterum non comparat Ernestus *Pacem cum Bello* generatim: sed in subiectâ materiâ. Periculum monstrat ab Experienciâ & hæresis naturâ. Cum illis hostibus, qui pacis specie & obtentu plura rapiunt, & tali temporum hominumque conditione rapere sinuntur, quàm aperto bello vnquam fecerint, facerentque, periculosius est pacisci, quàm apertè bellare. Hâc enim ratione faciliùs opprimunt incautos, dum identidem aliquid spoliij carpunt: quod amore quietis, spe emendationis, neglectu Religionis, eòusque illi, penes quos rerum cura & summa est, à tempore scissæ Religionis dissimulare assueri sunt; vt omnibus, vel plerisque sensim spoliati, bellandi copiam nō ampliùs simus habituri.

His artibus Protestantes post Pacem Religionis plura, quàm ante illam vllis armis obtinuerunt. Idem nunc multò cordatiùs facturos, dubitare non potest, qui tempora hominumque mores & affectus suis examinat momentis. Hic neruus argumenti est, quem tu ne attingis quidem : tibi ipsi interim contrarius, dum concedis, *Ernestum de Pacis instabilitate multa non omninò vanum coniectorem augurari* : Et tamen scribere audes : *hac nihil esse ad rem* : & negare, *hanc Pacem esse bello periculosiorem*.

Tertiò. Quis enim prudens, ais, plùs sibi metuat ab acatholicis inermibus, quàm armatis ? Illi metuunt, mi Irenice, qui superioris sæculi experienciã sapere didicerunt. Intra quindecim circiter post Pacem Religionis annos Catholici Protestantium fraudibus & violentiã amiserunt, vel pleraque, vel omnia, de quorum recuperatione in perpetuum eiurandã nunc agitur. iidem sunt nunc illorum mores : quin crescit illis animus ex modernã catholicorum timiditate : quos, si plura pergant rapere, vident se habituros æquè faciles ad noua, quàm vetera Ecclesiarum spolia condonanda. Ernestus non dicit, *maius periculum imminere catholicis à perfidia hæreticorum inermin, quàm ab armatã* : sed, *maius à perfidiã Pacem præferente, quàm ab apertè belligerante* : quæ sunt valdè diuersa. Protestantes post Pacem Religionis, pacem non seruare, sed prætere; & non quidem prorsus apertè, callidiùs tamen, nunc hìc nunc alibi Monasterium aut Ecclesiam aliquam inuadentes, belligerare perrexerunt. Idem si proximo post nouam Pacem conclusam anno faciant, quis obstabit ? Querentur Ecclesiastici, impetrabunt Processum & Mandatum; Protestantes si non pareant, quis manum mouebit ? Pseudopolitici solenne illud insusurrabunt : *Man kan wegen der Pfaffen/ eines Stiffts oder Klosters haben/ keinen Neuen Krieg anfangen*. Sic, ô boni Clerici, itur ad astra : postquam in terris nihil vobis spei vel auxiliij superest !

Quartò. Quis nouit, ais, quamdiu Pax sit duratura ? Videlicet tu, Irenice prædicabis, instar Ionæ, pœnitentiam, quòd Principes & Status Catholici renunciãrint remediis rescissoriis vtriusque juris; vel, quod Pacem Deo Pacis inimicam sanxerint. O vtinam maturè faceres ! sed aliud est, non peccasse : aliud, de peccato pœnitere. Quòd si Protestantes ipsi pacem breui abrumpent : an tam modico tempore ita crescent Catholicorum vires, vt pares sint futuri ? Ais quidem, *melius fore vires collegisse, quàm subactum fuisse bello & exutum rebus omnibus*. sed vnde vires colligent, qui Protestantium vires, intra & extra Imperium, tam immodicis augent accessionibus ? Qui iurium & Bonorum Ecclesiasticorum profusione maiores ipsis addunt animos ; & spretã Vicarij Christi apertè reclamantis sententiã, Diuinam vehementiùs exacerbant iram ? Qui affulgentem à cœlo adiutricem dexteram & prosperioribus

nunc

nunc præludentem successibus, obstinato ad pacem cum fidei hostibus animo repellunt? Qui denique maiorem securitatis, & quieti statûs fiduciam in perfidiâ hæreticorum reponunt, quàm in Deo? cui si pro demeritis & peccatis nostris decretum esset, tradere nos in manus inimicorum; satius tamen foret, iram illius portare modò, quàm in alteram differre vitam: vbi vtinam tam probrosæ Christo Pacis, eiusdem Authores & Patroni, pœnas non luituri sint sempiternas.

Quintò. Ais, *Pacem rumpi ab acatholicis, non esse catholicorum peccatum.* Ita est sanè. sed pacem cum illis tali modo, & ijs sancire circumstantiis, quas indicauimus; peccatum est catholicorum tum Germanorum, tum exterorum. Peccatum tuum est, Irenice: & peccatum (nisi bona fides excuset) illorum erit, quibus id persuades. Est enim hoc, conicere Religionem Catholicam, & reliquas Germaniæ Ecclesias, in par, imò maius discrimen: ne simili, vt post Pacem Religionis, imò grauiori culpâ absorbeantur vniuersæ. Hâc certè ratione pacem nunquam iniri posse cum hæreticis, fatemur. Non sequitur autem: non posse adhiberi vel reperi-ri, siue cautelas, siue condiciones, quibus id licitè fiat, & bello finis imponi possit. Quæris, *quid ad te spectet malitia aliena?* quæro ego, an Theologus sis, vel Christianam nôris Catechesin? vel maximè ad Principes, & quosuis deinde Christianos spectat aliena malitia: vt illam coërceant, cohibeant, impedian, cùm possunt. An nescis inde *Peccata aliena* dici; quia alienæ malitiæ rei sumus, cùm consensum, mandatum, auxilium, societatem præstamus, aut ad eam conuiuemus? Statui, inquis, *Pacem seruare, & cum veritate promitto me seruaturum.* Hoc ipsum est, quod hîc Rat. 6. ostendit Ernestus: *Cæsarem & Catholicos Pacem religiosè seruare & implere. Pergis: illi si fidem frangant: seruabo Regulam juris in 6. Frustra quis postulat sibi fidem ab eo seruari, qui fidem à se præstitam seruare recusat.* Hanc regulam à Pace Religionis hucusque nunquam obseruârunt catholici: perinde enim constanter & seriò conditionibus & pactis illius steterunt, ac si Protestantes nihil eorum violâssent. Quâ Catholicorum bonitate non contenti, cùm Ferdinandus II. ea ab illis repeteret, quæ, post dictam Pacem ablata, restituere eiusdem tenore tenebantur: iniuriam interpretati sunt, quod jus clarum erat. Hæc tam manifesta tot annorum experientia non fuit præsumere, catholicos id posthâc facturos, quod nunquam fecerunt. Si igitur Protestantes præstitam à se nouæ pacis fidem seruare recusârint; & modò hîc, modo alibi Ecclesiasticis identidem aliquid decerpserint: Protestantibus tamen manebunt omnia salua; postquam præsertim è Catholicis sequiores & frigidiores, in Ecclesiasticorum neglectu, & culpâ bellorum iisdem falsò imponendâ, non obscure passim cum coruis seu crocitant, seu conuolunt: id mustantes: *se esse bonos Catholicos, non item bonos Pontificios siue Ecclesiasticos.* Sie sehen gut Catholisch/aber nit gut Bâpstisch und Pfâssisch. Quasi bonæ sint ouiculæ, quæ continent Pastores; aut bona membra, quæ caput negligunt, neque illius vulnera

aut iniurias curant; aut quasi Imperiū Romano-Germanicū vñquam fuerit potentius & felicius, quàm sub Carolo Magno & Carolingis, Henrico item Sancto, & Ottonibus, aliisq; , qui Ecclesiasticos Principatibus, Dominiis, & præcipuis Imperij dignitatibus donarunt, locupletarunt, ornarunt, & in iisdem conseruauerunt: aut quasi denique Ecclesiasticis penitus oppressis & eneruatis, Politici Principes & Status Catholici, ab hæreticis fidam quietem & securitatem sint habituri. Quin, puniet Deus ingratum erga Ecclesiasticum Ordinem animum, absque quo si foret, dudum in Germania Catholica funditus periisset Religio: cuius reliquæ Episcopis maximè debentur. Omnes enim Principum sæcularium Familiæ (si vnā Domum Austriacam demas) aut integræ, aut magnā sui parte in hæresin prolapsæ, eamque palam professæ: non solum Principatus & Terras suas, verum etiam plures Archiepiscopatus & Episcopatus in idem baratrum præcipitarunt: vniuersam facilè secum tracturæ Germaniam, si reliqui Episcopatus sub Principum sæcularium ditione itidem fuissent, & Episcopi ex Principum eiusmodi familiis non prognati, deseruissent fidem, à quā, præter Hermannum & Gebhardum Archiepiscopos Colonienſes, nullus illorum defecit.

Sextò. Denique quòd quiritaris Irenice: *si nunquam* (hac quidem ratione, quā iam tractatur) *iniri cum acatholicis Pax potest: perpetuò fore bellandum: bella autem perpetuò: alios bellare non posse:* Quærimus ex te 1. Si Turcæ, vel hæretici, spretis quibusuis, licet iniquissimis, conditionibus, perpetuò bellare vellent; quid agerent illi alij, qui perpetuò bellare non possunt? nunquid bellandi necessitatem verterent in virtutem? certè non subderent se Turcico vel hæretico iugo inermes, sed auxilium de cœlo expectantes, aut diuinum æquo animo sustinentes iudicium, saltem non perirent multi. Perinde debet esse veris christianis, si fidei hostes non nisi illicitis conditionibus admittere pacem velint, ac si prorsus eandem negarent. 2. Quid facient ijdem alij, si iusto Dei iudicio, culpas à Maioribus, vel ipsismet contractas perpetuis bellorum turbis debeant expiare? Non ignotum est, cui superiori sæculo Vir Dei dixerit: *Quia dimisisti viros morte dignos, non reedet gladius de domo tuā vsque in sempiternum.* Hanc pœnam non rediment faciendā Pace impiā, sed augebunt culpam, grauioremque merebuntur vindictam. 3. Quid, si in Catholicorum non solum pœnam, verum & experimentum bella perpetuari sinat Deus? Pollicitus sum, ait Iudic. 2. vers. 1. & 2. *ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum: ita duntaxat, ut non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, sed aras (sectas) eorum subuerteretis: (facere id poterat Carolus V. finito bello Smalcaldico) & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc non fecistis? quamobrem noluiſte eos delere à facie vestrā, ut habeatis hostes, & Dijs eorum sint vobis in ruinam.* Ecce pœnam peccati, quod idem peccauit Germania. Ibidem cap. 3. vers. 1. & 2. *Hæ (Lutherani & Calviniani) sunt gentes, quas Do-*

minus dereliquit, vt erudiret in eis Israëllem: & omnes qui non nouerant bella Chanaanorum: vt postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem preliandi. Et v. 4. Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israëllem, vtrum audiret mandata Domini. Ecce experimentum! quo vtinam ad salutem nostram, & acatholicorum conuersionem vtamur Catholici. Vide, mi Irenice, & explica tuis: vt sibi potius & voluntati Diuinæ, quàm Religioni & Ecclesiasticis assignent perpetuas bellorum causas.

Atqui necessitas vetat bellare: prostrata sunt in Imperio Catholicorum vires; desperata externorum auxilia: nemo vnus tantæ moli sufficit. Mi Irenice, recale illos Heroes, qui in libris Iudicum, Regum, Machabæorum leguntur bellasse bella Domini; quàm nihil talium excusationum obtenderint: quàm desperatis Israëlitarum rebus, omni itidem externâ ope destituti, hostes superârint, bonitate causæ diuinoque auxilio freti. Neque adeò iacent catholicorum vires, vt erigi non possint. Resumerent auitos Spiritus Germani, modò sint, qui militiam rectè instituant, eiusque vitia nimis enormia emendent. Sed, quis est hic, & laudabimus eum? Culpa hæc est illorum, qui tales esse, & facere deberent. Vitia, ais, nimium sunt inueterata, obduxere callum: necessitate tolerantur, quæ sine Ducum & militum seditione, & exercituum iacturâ corrigi non possunt. Occurrit illud, quod in se lib. Confess. cap. 5. deplorat S. Augustinus: Ex voluntate peruersâ facta est libido: & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Sed necessitas culpabilis, non excusabilis: in quam merito suo illapsi sunt, Cæsar & Principes conniuentes: belli Duces & Tribuni conniuentiâ abutentes, luxuque Principibus pari diffuentes: milites, ad exempla Ducum se componentes: Prouincias, pro horreo & ærario in multos annos suffecturas, paucis hebdomadis & annis expilantes; iura & Priuilegia Statuum Imperij, maximè Ecclesiasticorum, conculcantes: in subditos instar hostium sæuientes: occasiones rei benè gerendæ negligentes: victoriis nobilissimis turpiter abutentes; hæcque, & alia veluti rectè & ordine facta defendentes. His meritis & artibus illapsi sumus in præsentem necessitatem! quam deinde fœdis ab Imperatore secessibus, dissolutionibus Vnionum & Ligarum Catholicarum, Neutralitatibus & armistijs particularibus, fiduciâ in hostes, mutuis inter Principes Catholicos excitatis dissidijs, & infando tempore insigniter quotidie auctam videmus. Quæ, cum voluntaria sit, necessitas corrigi posset, ideoque deberet: neque in diuino iudicio pacis huius iniquitatem purgabit. Nimirum nostrum non posse, est pertinaciter nolle emendanda emendare. Quod ipsum, cum in Religionis & Imperij exitium videatur denique redundaturum; ambigi potest: maiôrne sit culpa flagitiosæ militiæ, an pacis? Sed cum conditiones pacis huius, secundum se illicitæ sint: militia autem rectè possit institui, & remedia alicubi videantur adhibita: habemus

mus quidem vnde accusemus militiam: nihil autem, vnde excusemus pacem: ad quam si pertinaciâ vitiorum nos sinimus adigi, culpam non ideò vitamus, sed duplicamus. Inconuulsa igitur manet sexta Ernesti Ratio: *pacem hanc esse frustratorem, ipsoq; bello rectè instituto periculosiorem.* Neque enim negandum est, eòusque militiæ vitia posse excrefcere, vt bellum tibi pace euadat periculosius: etsi non ideò pax est inculpabilis, quia in illam adigit militia culpabilis; vti dictum est.

NOTA XV.

Breuis est, neque summatur.

In septimâ ratione Ernestus pacem cum mendacijs malitiâ componit. Sed prius debuisset ostendere, esse in pace vllam culpam peccati: (quod nec potuit nec poterit) & deinde illam cum alterius peccati culpâ & malitiâ comparare.

RESPONDETUR.

Ostendit Ernestus grauissimæ multiplicisque culpæ hanc pacem ream esse, priusquam illam cum mendacijs malitiâ compararet. Ostendimus nos, argumenta illius solida esse: quibus tu nihil opposuisti, nisi imposturas, crimina falsi, errores: hoc iam commeritus multipliciter, vt toties fallaci & mendaci fides aduersus Ernestum habeatur nulla. Si à Deo pax esset, quam suades, mendacijs & fraudibus pro sui defensione non indigeret. Tibi, tuique similibus dictum puta: *nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Iob 13. v. 7.*

Inconuulsa igitur manet septima Ernesti Ratio: *quòd Pax eiusmodi absque comparatione magis inordinata sit mendacio, quod in necessitatis causâ licere, negant catholici.* Sextuplicem inordinationem affert, & breuiter explicat Ernestus, quam vide apud eundem.

NOTA XVI.

Refutatur octaua & postrema Ernesti Ratio; cuius hæc est Epigraphæ: Pax eiusmodi Ecclesiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque suffragio destituitur & damnatur.

RESPONDETUR.

Cùm hæc Nota sit admodum proluxa: vtpote in quam Irenicus simul coniecit, quæ Ernestus in tres Paragraphos distinxit: nos eandem diuidemus in totidem paragraphos, & singulis exemplis, claritatis causâ, suos præfigemus titulos.

Illud verò præfamur: nos, cum hæc legeremus & refelleremus, lachrymas & suspiria non tenuisse: quòd vir Religione Catholicus, Titulo Theologus, frigescenti mundo feruentia Sanctorum, Veterumque Christianorum exempla eripere: Sanctorum Patrum, Summorumque Pontificum sententias eludere: imò vtraque (sic venia verbo, quod rei extorquet indignitas) nequiter torquere & corrumpere induxerit in animum. Illud saltem potius dixisset: *quedam Sanctorum magis admiranda esse, quàm imitanda, & extraordinario Spiritus Sancti instinctu peracta: quàm vt illorum virtuti & veritati illuderet.* Sed vidit neque huic effugio locum esse; ideoque ad fraudes conuersus, necessitatem eas detegendi nobis imposuit. Adsint nobis Patrocinio suo illi, quorum causam, omnibus amantibus pacem veram, quam mundus dare non potest, communem, diuinâ aspirante gratiâ tuemur.

Recolendum verò hic est, quod Ernestus sub initium §. I. admonet: *nullum exemplum aut suffragium SS. Patrum, Veterum Doctorum, Summorum præcipue Pontificum, pro hac pace allegari posse: etsi tot hæresum hæreticorumque procellis Ecclesia Dei iactata fuerit, vt dubium non sit, tale remedium, Spiritu Sancto suggerente, sæpius quæsituros fuisse eius Antistites & Doctores, si legitimum esset.* Non solum autem nunquam eo vsi sunt: sed etiam oblatum constantissimè reiecerunt. Cuius exempla rariora extant, quòd eiusmodi Pacta Legibus Diuinis tam manifestè repugnare Veteres crederent: vt nec hæretici quidem ea postulare auderent: de Pace autem perpetuâ, absolutâ & inconditionatâ impetrandâ, ne somniarent quidem. Ad hoc grauissimum argumentum Irenicus nec verbum respondet. Id vnum agit, vt, quia pro se nullius Sancti, nullius antiqui Doctoris, nullius Pontificis suffragium vel exemplum producere potest, illos testes, quos allegat Ernestus, vicissim refutare conetur: ne plus fidei ille habeat, quàm ipse.

§. I

Sancti Patres, & Veteres Christiani.

S. AMBROSIVS.

De hoc ita Irenicus: *Octaua Ratio continet varia Summorum Pontificum, SS. Patrum, & Cesarum Principumque exempla.* Familiam ducit S. Ambrosius. Negauit hic Valentiniano Basilicam; & meritò: Quia 1. Non erat communis tradenda Basilicæ necessitas: iactabantur duntaxat in quosdam minæ, exigebantur à mercatoribus pecunie: res vltimè terrorem non processit. Vide Baronium. Grandius hodie est periculum. 2. Valentinianus petebat Basilicam in contemptum Religionis & depressionem Ecclesiasticæ jurisdictionis, Tribunis dicentibus: Imperatorem jure suo vti, ipsius esse omnia. Atqui quæ per se non essent illicita, sunt illicita, si in Fidei & Religionis contemptum exigantur.

Respondetur Primò. Non comparat Ernestus periculum cum periculo. Fa-temur hodie esse grandius. In illis, quæ tu omittis, S. Ambrosij verbis: *noli te gra-*

uare, Imperator, ut putes te in ea, quæ Diuina sunt, Imperiale aliquod jus habere, vim ponere Ernestus, aduersus Pacis huius præsumptionem, quâ Cæsar de Religione, juribus & bonis Ecclesiarum, ipsisque Ecclesiis non minùs liberè disponit, quàm si profanæ forent, nihilque diuini aut sacri haberent. Hic nobis cum Ernesto denuò libet sciscitari: si Imperator tempore S. Ambrosij nullum in Diuina jus Imperiale habuit: quo postea anno, quo Consule, quo Pontifice, quo Priuilegio illud acquisiuit? adnumera annum, mensem, diem: nomina Consulem vel Pontificem: cur id non facis? Verba hæc Ambrosij, in quibus exempli neruus est, non omisisses, si facere posses. *Secundò.* Quod fateris: quæ per se non essent illicita, fieri illicita, si in Fidei & Religionis contemptum exigantur: iam suprâ ad Notam IV. §. 3. num. 4. in caput tuum retorsimus; hincque denuò subsumimus: non minùs, imò magis, quàm Valentinianus Basilicam petebat in contemptum Religionis & depressionem Ecclesiasticæ jurisdictionis: in eundem finem, & fortassis deteriorem, hanc Pacem sibi concedi volunt Protestantes, ut loco cit. demonstratum est: Ergo non minùs, imò magis hæc Pax est illicita, quàm concessio templi, à Valentiniano petita, futura fuisset. Tuo itaque gladio tuam ipse causam iugulas,

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS.

De hoc ita Irenicus: succedit S. Chrysostomus, qui Arcadium deterruit, ne Gaynæ Templum Catholicum traderet. Sed non fuit Gaynæ tanta potentia: Imperatoris Præsidio Gaynam longè superante, & ipsum cum suis Emissarijs post negatum templum agente in fugam. Aderat etiam Arcadio potens Chrysostomus: siquidem, cum Barbari flammæ Palatio subiecturi venissent, retroferre pedem semel iterumque cogerentur, Deo ipsis, per speciem, multitudinem armatorum robustissimorum, vastisque corporibus formidabilium obijciente. Non fuit itaque nostræ par illa necessitas: nec Chrysostomum deprecatorem nos habemus. Accedit quòd traditio templi frustranea fuisset, eò quòd Gaynas exinde publicam securitatem non polliceretur, qualem nos per Pacem querimus. Denique mallem ex ipsis Chrysostomi quàm Sozomeni scriptis hæc verba (domum Dei prodere, esse, à Religione deficere) legere. Historici raro aliena verba sincerè referunt. Vereor ut ita sint Sozomeni (quem Baronius erroris sæpe arguit) commenta, non oracula Chrysostomi.

Respondetur Primò. Commiscet Irenicus insigni fraude rei gestæ seriem, ne appareat necessitas, in quâ constitutus erat Arcadius cum Gaynas Templum ab eo petiit. Ait, præsidium Arcadij longè superius fuisse potentiâ Gaynæ: quòd Imperatori adesset Chrysostomus potens: (videlicet opere & sermone) & Deus Gaynæ milites, ad incendendum palatium missos, obiectâ per speciem armatorum multitudine (Angelorum nempe vrbis Custodum) absterruisset. Sed hæc contingere postea, cum Arcadius Chrysostomi monitis permotus templum Gaynæ iam negasset: eâ enim re magis exacerbatu perfidus Barbarus, incendium palatij Imperatorij, vrbisque expilationem molitus est. Quo consilio (promerente id Imperatoris constantiâ)

diuinitus discusso, vrbe egressus, & infesto exercitu Thraciam cædibus ac incendijs vexans, Legatione à S. Chrysoſtomo ad ipsum susceptâ mitigatus est, vti narrant Sozomen. l. 8. c. 4. Theodoret. l. 5. c. 32. & 33. Socrates l. 6. c. 6. Metaphrast. apud Sur. 27. Ian. & in annales retulerunt Baronius Anno Christi 400. eiusque Epitomator Spondanus n. 7. & 8.

Secundò. Grauiſſimâ verò Arcadium necessitate, & præſenti periculo Imperium perdendi preſſum fuiſſe, quando Gaynas templum petijt; argumento est. 1. Quod anno præcedente, qui fuit Christi 399. eò desperationis res Imperij Orientalis adegit, vt Arcadium coëgerit, quas ipſe vellet, Pacis Conditiones ſubire, teſte Baronio eodem anno apud Spondanum n. 7. 2. Anno ſequentē, qui fuit Christi 400. nullam iuratae pacis idem Gaynas ducens rationem, nouas Chalcedone Imperatori & duriores præſcripſit conditiones; interque eas, vt Arcadius ipſe (quod à Ferdinando III. nullus hoſtis hactenus petere auſus eſt) eum conueniret. Comparuit Arcadius, & Barbaro, magis inde ferocienti, Aurelianum Conſulem, Saturninum Conſularem, & Ioannem à Secretis, homines ſibi chariſſimos ad necem ab eo poſtulos tradidit. Teſtibus Zoſimo l. 5. Socrate lib. 6. Sozom. l. 3. c. 4. nihil vtique horum facturum, niſi res ſuas planè deſperatas putaret. 3. Datâ & acceptâ in has duriffimas conditiones pace, Arcadius Gaynam Conſtantinopolim (nullum adhuc ſimilem Tyrannum in Vrbe Viennam admittit Ferdinandus noſter, quod Deus porrò auertat) eodem percuſſus metu ſecum abduxit, templum poſtulanti conceſſurus: niſi Chryſoſtomus auream illam, ſed hodiernis Theologis ac Politicis plumbeam, vocem emiſiſſet: *Satiùs eſt imperio cedere, quàm prodere Domum Dei, & à Religione deficere:* non quòd ideò à fide ipſâ defecturus eſſet Arcadius? ſed à fidei regulis, quæ non permittunt, vt vilius neceſſitatis obtentu Cæſar vtatur poteſtate in Diuina, ſibi minimè competente. 4. Denique Gayna in Vrbe præſente, adeò omnibus copiis deſtitutus erat Arcadius, vt, præter milites Prætorianos, tum nullos alios ciuitas contineret: vt teſtantur ſupra allegati. Nunquam his temporibus in ſimiles anguſtias reductus eſt Auguſtiſſimus Cæſar noſter: quod ne vnquam fiat, ſupplicibus Deum votis deprecamur. Quid ergo diceret Chryſoſtome, ſi hodie Monasterium vel Oſnabrugum venires, & audires de tot Episcopatibus, Prælaturis, Iuribus & Bonis Eccleſiaſticis in hæreticos transferendis, Pontifice Romano nec conſulto, nec conſentiente, tractari, deliberari, tranſigi, concludi? Exclamares ſanè: *Satiùs eſt Imperio, Principatibus, Episcopatibus, Prælaturis, Dominijs, & tandem Germaniâ cedere: quàm Pace tam impiâ, non vnâ Dei Domû, ſed Eccleſias innumeras prodere, & à veræ Fidei ac Religionis confeſſione deficere, illi hæreſin in perpetuum exaquando. &c*

Tertiò. Mallet verò Irenicus ex ipſius Chryſoſtomi, quàm Sozomeni ſcriptis hæc verba audire. At nos malleſus Irenicum audire Chryſoſtomo paria ſuadentem. Mirum eſt, illum quiritari, quòd Chryſoſtomum Deprecatorem non habeamus: cùm ipſe,

ipſi-

ipsique similes ita de rebus suis magnifice sentiant, loquantur, scribant: ac si omnium sæculorum virtutem & sapientiam vel æquarent, vel superarent. Non deesse Deprecatores, inde colligas Irenice, quòd Deus illorum precibus permotus, meliores armorum successus concedere velle videatur: sed malæ pacis consilia, Diuinæ benedictionis cursum intercludunt.

Atqui (homo, scilicet, in Sanctorum exemplis sincerè referendis scrupulosus) vereris, ut ista sint *Sozomeni* (quem *Baronius* erroris sæpè arguit) commenta, non oracula *Chrysostomi*. Vide quàm maligne agas! Cur non repræsentas iudicium *Baronij*, eiusdem vel nobilissimi Epitomatoris *Spondani* verbis? sic iste (qui nobis nunc ad manus est) anno Christi 439. nu. 3. Qui quidem ambo, ait, *Scriptores* (*Socrates* & *Sozomenus*) licet *Nouatiani* fuerint; & in ijs, quæ ad ipsorum dogmata spectant, priuato studio plura mentiti esse reperiuntur, dum præsertim falsa miracula suis tribuerunt: tamen maioris fidei apud *Gelasium Romanum Pontificem* eos fuisse, quàm *Eusebium Cæsariensem*, inde possumus existimare: quòd *Eusebij Historiam* reiecerit inter apocrypha, *Socratis* verò & *Sozomeni* nequaquam. Verùm non ob res gestas ab *Eusebio* narratas: sed ob sparsos in eis *Arianismos* eâ censurâ certum est eius *Historiam* ab eo notatam: cùm *Nouatiani Diuinitatis Filij Dei* essent constantissimi defensores, atque ob eam causam diutiùs ab Imperatoribus & Episcopis tolerati. Nec verò alium huic contrarium sensum *S. Gregorius Papa* 6. Ep. 31. ad *Eulog. Alexand.* habuit, dum *Sozomeni Historiam* visus est improbasse: loquitur enim de laudibus ab ipso *Sozomeno* in *Theodorum Mopsuestenum Hæresiarcham* congestis: de quo dictum est alia occasione superiùs. Alioqui nulla est causa NB. quin iidem Historici in reliquis, quæ ad ipsorum dogmata praua non pertinent, vera dixisse credantur: nisi aliunde mendacij conuinci possint, sicut sæpè à nobis factum vidisti. Ita ex *Baronio* *Spondanus*. Atqui factum & verba *S. Chrysostomi*, quæ refert *Sozomenus*, ad *Nouatianorum* dogmata praua non pertinent: nec aliunde mendacij conuinci possunt: ergo, *Baronio* iudice, nulla est causa, quin idem Historicus in his referendis vera dixisse credatur. Vide, Irenice, quàm incautè imposturas tuas suffulcias! Quòd verò ais, ab historicis rarò aliena verba sincerè referri; gratias tibi debent hæretici, quòd tam luculentam plagam *Historiæ Ecclesiasticæ*, & *Vitis Sanctorum* infligis, ut tantò confidentiùs, *Caduceatore* suo authore, illorum exempla & sensum posthac possint eludere. Sensum retinent Historici, etsi eo illibato verba non prorsus semper exprimant. Reperies ex *Scripturis* easdem sententias, siue dicta aliquorum, verbis aliquantum variatis sæpiùs referri. *Socrates* loco cit. hæc verba *Chrysostomo* tribuit: non licet Imperatori pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. *Theodoret.* l. 5. c. 33. non licet Imperatori, qui pietatem colere instituit, aliquid contra res sacras temerè moliri. Quæ omnia eodem spectant: non licere, videlicet, Imperatori, in summâ licet necessitate constituto, jus vllum in Ecclesias usurpare: idq; si faciat, Religionem & mandata diuina ab eo violari. Duplici ergo fraude, Irenice, & *Baronium* falso

falsò contra Sozomenum, in re ad Nouatianorum dogmata non spectante allegasti: & necessitatem, in quà erat Arcadius cum Gaynas templum ab eo peteret, confusà narrationis ferie suppressisti: periculum, in remunerationem templi (hortante Chrysostomo) Gaynæ negati, diuinitus decrescens, penitusque tandem discussum, cum præsenti necessitate comparando. Nos verò necessitatem Arcadij priusquam Gaynas templum petiit, & illo eodem tempore quo petiit, maiorem fuisse necessitate, quæ nunc prætenditur, fide Historiarum contendimus.

Quod denique dicis, *traditionem templi frustraneam futuram*, eò quòd Gaynas exinde securitatem non polliceretur, quam nos per Pacem quærimus. Pollicitus est, & iurauit Arcadio Pacem Gaynas antè: iam quoque eandem polliciturus & affarim iuraturus: sed uti ante, sic postea pro libitu violaturus hæreticorum more: quem dolendum est prioris sæculi & præsentis experienciâ necdum nobis persuasum. Quæritis Pacem, utinam reperiatis solidam, & non aliquando dicatis illud Ierem. 14. v. 19. *Expectauimus Pacem, & non est bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio. Utinam non maior quàm antehac vnquam.*

Episcopi vniuersæ Africæ, & vicinarum Insularum.

De his ita Irenicus: *Exemplum SS. Præfulum Ecclesiæ Africane, est omninò extrarhombum: illi enim recusauerunt iurare, quod Hunericus ab ijs iurari volebat, si quidem suas Ecclesias recipere vellent: quia eorum nonnulli existimabant, nunquam licere iurare: alij, se frustra iuratuos ob fraudem Tyranni, qui reipsâ alijs iuratis Ecclesias non restituit. Quid hæc ad rem nostram? Quæstio nobis est de recuperandis Ecclesiis, quas nolunt acatholici restituere; aut de non tradendis ijs, quas omninò volunt habere. Martyribus Africanis res fuit de Ecclesiis, quæ sub conditione præstandi iuramenti ipsis offerebantur. Noluerunt iurare, ut reciperent: quid ergo? Reddant nobis Confessionistæ nostras Ecclesias, & quod absque peccato iurare poterimus, gnauiter iurabimus & seruabimus, idq; cum Religionis merito. Nec hæc parte tenebimur cum SS. Martyribus abstinere à iuramento.*

Respondetur Primò. Graui iniuriâ, Irenice, Sanctos Christi Confessores & Martyres afficis: quòd aliquibus eum errorem tribuis, quasi existimarent, *nunquam licere iurare*. Neque enim Victor Vticensis, qui rem narrat, vel verbulo id affirmat. Cogitauit, ait lib. 2. de Persec. Vandal. *tunc multorum simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam, Sacramentum dare: ne Dei populus in posterum diceret, quòd vitio Sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint Ecclesiæ restitute. Alij quoque astutiores Episcopi sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes, prohibitum fuisse Evangelicâ auctoritate, ipso Domino dicente: non iurabis in toto, &c. Quibus ministri Regis: secedant in partem, inquit, qui iurare disponunt. Qui cum secederent, Notarijs scribentibus, quis quid diceret, & ex quâ ciuitate fuisset, exceptum. Similiter factum est de illis, qui omninò iurauerunt: statimq; pars vtræque custodijs mancipatur. Post verò fraus, quæ celabatur,*

*batur, apparuit. Iurantibus dictum est: quare contra præceptum Euangelij iurare voluistis? Iussit Rex, ut Civitates atq; Ecclesias vestras nunquam videatis: sed relegati Colonatus jura ad excolendum agros accipiatis: ita tamen, ut non psallatis, neq; oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neq; ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis. Similiter non iurantibus aiunt: Quia Regnum Filij Domini nostri non optatis, idcirco iurare noluistis, ob quam causam iussi estis in Corsicanam Insulam relegari, ut ligna profutura nauibus dominicis incidatis. ita Victor. Non igitur Sancti Viri ideò juramentum detrectârunt, quod crederent, nullo casu id esse licitum: (qui error fuit Catharistarum, teste Prateolo, imò & Pelagianorum, vti apparet ex ep. 89. S. Aug. sub fin. ad q. 5. Hilarij: ac postea Albanensium, Pauperum de Lugduno, & Wiclefi, damnatus in Concil. Constant. sess. 6.) sed quia sentiebant dolum fraudis, eumque duplicem: 1. Quod juramenti exactio esset illusoria; videbant enim Hunericum, (cuius perfidia nota erat) si iurarent, obiecturum Euangelicæ prohibitionis sinistrum intellectum, quasi neque in necessitate liceat iurare, neque tantum promissis staturum. Meritò igitur temerè & frustratoriè iurare recusârunt: quod Christus sanè vetuit Matth. 5. vers. 34. Hunc enim verborum illius esse sensum, ratione & autoritate Patrum solidè demonstrat doctissimus Salmeron tom. 5. in Euangel. histor. tract. 40. ferè per totum. Hocque est quod dicit Victor. *Cogitasse multorum piam simplicitatem, (non sentientem videlicet dolum juramenti ludicatorij) etiam contra Divinam prohibitionem sacramentum temerarium & frustratorium dare: ne Dei populus, (idem arbitratus Hunericum agere seriò) diceret, quòd vitio sacerdotum, qui iurare noluerunt, (& tamen in tantâ necessitate licitè id poterant) non fuerint Ecclesiæ restitute.* Non est credibile, populum Dei culpam ob recusatum iuramentum in Episcopos coniecturum, si tum viguisset is error, *Non licere vllò casu iurare.* Præterquam quod indignum & temerarium sit, Viris sanctitate, doctrinâ, Christi confessione, ipsoque martyrio illustribus (quorum Principes erant beati Episcopi, Hortulanus & Florentianus. cum aliis in Martyrologium 28 Nouemb. relati) tam fœdam notam inuri. Non veneratur Ecclesia eos pro Sanctis, qui hæretico errore aspersi, illius causâ passi sunt. Cùm præsertim in Ecclesia Africanâ tunc vigeret doctrina S. Augustini, qui, quinquaginta ab hinc annis defunctus, præceptum Euangelicum, de non iurando, rectè explicârat. vide Salmeronem loc. cit. 2. Alter dolus fraudis, quem sensere viri sancti, latebat in conditionibus, sub quibus Hunericus restitutionem Ecclesiarum pollicebatur. Recenset illas Ernestus, sed dissimulat Irenicus. Sic enim, ait Victor, *calumniosa series continebat: Iurate, si post obitum Domini nostri Regis eius filium Hildericum desideratis esse Regem vel, si nullus vestrum ad Regionem transmarinas epistolas diriget. Quia si sacramentum huius rei dederitis, restitui t vos Ecclesijs vestris.* Etsi verò verba hæc nihil illicitum apertè exprimerent, neq; temerarium; imò necessarium videri posset in tantâ*

S

necessi-

necessitate restitutionem Ecclesiarum per totam Africam hisce conditionibus obtinere: Viri tamen sancti, Spiritu Diuino pleni ex circumstantiis intellexerunt, non tantum iuramentum fore iudicatorium, vti euentus docuit: verum etiam conditiones esse de re illicita secundum intentionem Hunerici, optantis Hildericum filium sibi succedere non minus in haeresi, quam Regno tyrannice usurpato: & vetantis commercium litterarum, ne Episcopi Africani recurrere possent ad Sedem Apostolicam, & Ecclesiae Catholicae per totum Orbem diffusae frui communionem. Quod cum in prauiudicium verae fidei & officij ipsorum manifeste vergeret, iuramentum recusarunt. ideoque istud, inter alia, Exemplum ad Notam IV. §. 3. n. 2. adhibuimus ad probandam illam Maiorem: *Quae infideles & haeretici in vera fidei prauiudicium, contemptum &c. imperant vel postulant: ea licite & saluo confessionis fidei praecepto nec fieri, nec concedi posse.*

Secundo. Sed tu, videlicet egregius Disputator, regeris: *hoc exemplum omnino esse extrarhombum, & hac nihil esse ad rem nostram. Quaestionem nobis esse, ais, de recuperandis vel retinendis Ecclesijs.* Ecclesias suas recuperare itidem desiderabant Episcopi Africani, easque petebant ab Hunerico. *A catholicos, ais, nolle Ecclesias nobis restituere, & quas recepimus, velle omnino habere.* Neque Hunericus serio voluit Ecclesias restituere Episcopis Africanis, ablaturus, si quas rursus recepissent. *Ais, illis Ecclesias oblatas sub conditione praestandi iuramenti.* Falsum est vltro oblatas: flebiliter, vt ex Victore constat, petentibus, sub conditione promissae sunt. Nobis promittunt Haeretici Pacem sub conditionibus in Proiecto expressis: non aliter utique, quam olim Pacem Religionis, de nouo nunc confirmatam; *sub obligatione Caesarea, Regiae & Principalis dignitatis, fidei & fidelitatis, in verbo veritatis &c.* quae iuramento aequivalent. *Ais, SS. Praesules noluisse iurare. si reddant nobis Confessionistae nostras Ecclesias, quod absque peccato iurare poterimus, nos gnauiter iuratuos & seruatuos, idque cum Religionis merito: neque hac in parte tenebimur cum SS. Martyribus abstinere a iuramento.* Noluerunt iurare Sancti Viri, ne contra praeceptum Domini temere & frustratorie iurarent, & in conditiones officio suo veraeque Religioni prauiudiciales viderentur consentire. Existimasse illos, *nunquam licere iurare*, falsum est, & grandis iniuria in Sanctos Dei, haeticum errorem illis affingere, vti demonstraui. Si Confessionistae nostras omnes nobis redderent Ecclesias, eo ipso fierent Catholici; aut certe libertatem Religionis Catholicae subditis suis permetterent: quod vtrumque admittere, & Pacem conditionibus talibus promittere, iurare, seruare, sane cum merito liceret. Pax vero quae nunc tractatur, peccatum habet magnum, meritum nullum. Quod conditiones attinet, conueniunt in genere: vtraque enim prauiudiciales sunt Religioni, & ex intentione exigentium, in eiusdem prauiudicium & contemptum destinatae. Nostrae autem sine comparatione & plures, & deteriores illis duabus, quas ab Episcopis

pis Africanis exigebat Hunericus, vt consideranti patebit. Denique neutrá ex parte conditiones proponuntur volentibus; sed vtroque inuitis, & necessitate pressis, vbi iterum Episcoporum Africanorum necessitas, nostrá, quam prætendimus, fuit sine comparatione maior. Hunericus, ait Victor, Gothorum & Alanorum Rex, Ecclesiæ Christianæ hostis insensissimus, iubet cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerunt, congregari: (prætextu disputationis cum Arrianis subeundæ) quorum iam Ecclesias, domos, & substantiam cœperat in hospitij, in quibus erant, exspoliare, & exspoliatos foras muros propelli. Non animal, non seruus, non mutanda quæ ferebant vestimenta penitus dimittuntur. Addens adhuc, vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstaret; qui autem hoc miserationis causâ facere tentasset, cum vniuersâ domo incendio cremaretur. Neque tamen in præiudiciū Religionis & Officij sui, duas, quas diximus, conditiones Christi Athletæ, promissâ licet Ecclesiarum restitutione, à se extorqueri passi sunt. Hæc tu, Irenice, esse extra rhombum, & nihil ad rem, dicere audes? Perinde, ac si diceret: exempla martyrum, qui passi sunt ab Arrianis, propter Fidem Diuinitatis Christi, esse extra rhombum, si proponantur Catholicis Anglis, qui patiuntur propter Primatum Ecclesiæ: aut Martyria & persecutiones Christianis illatas ab Ethnicis, non valere in exemplum earum, quas Catholici patiuntur ab hæreticis. Vide quò ruas! Generalis & communis est causa veræ fidei ac Religionis. Qui propter eius confessionem; aut quia recusant quæ in eiusdem præiudiciū, contemptum, exterminium cedere dignoscuntur; persecutiones, exilia vel mortem subeunt: Christi Confessores sunt & Martyres, de qualicunque fidei articulo, vel Religionis iniuriâ & contemptu agatur. Sunt ergo intra rhombum, & vel maximè ad rem, exempla non solum Præsulū Africanorum: verum etiam Veterum christianorum, qui recusabant iurare per Fortunam & Genios Imperatorum: & Patrum Concilij Ariminensis, recusantium subscribere Formulæ Sirmiensi, quæ itidem loco cit. produximus ad probationem illius maioris: quæ infideles & hæretici in fidei injuriam vel contemptum imperant vel postulant, ea licet fieri non posse. Hanc enim generalem & communem fidei causam continent omnia, licet specie & modo differant, à nobis allata exempla. Sub quâ cum etiam contineatur causa probrosæ huius Pacis, (quam in contemptum & iniuriam Religionis Catholicæ extorquere hæretici nituntur) veluti species sub genere; rectè aduersus illam memorata exempla allegantur per regulam infallibilem Logicorum, quæ ita habet apud Fonsc. lib. 6. Institut. Dialect. cap 20. Quicquid vniuersè affirmatur de subiecto, affirmatur de quouis contento sub illo, vt, si substantia dicitur vniuersè de animali; omnis autem homo continetur sub animali: de omni homine dicitur substantia. Vnde sic in proposito argumentamur:

quidquid fit, vel conceditur in iniuriam & contemptum veræ Religionis, damnatur exemplis Sanctorum commemoratis, aliisque: Pax ista fit, & conceditur in iniuriam & contemptum veræ Religionis, vti demonstratum est: Ergo Pax ista damnatur his aliisque Sanctorum exemplis: & falsum est quod dixisti, Irenice, Episcopos Africanos esse extra rhombum, & nihil facere ad rem.

§. I I.

Summi Pontifices.

S. IOANNES I. PAPA & MARTYR.

De isto ita Irenicus: *Inter Summos Pontifices primus est S. Ioannes Papa & Martyr, qui redux à Legatione Constantinopolitanâ, Rauennæ Carceri mancipatus, iussit Arrianorum Ecclesias ritu Catholico consecrari, qui & ipse aliquot expiârat. Vide consequentiam mi Erneste: S. Ioannes consecrauit Arrianorum Ecclesias, & iussit consecrari: Ergo intrinsecè malum est, Ecclesias à Confessionistis occupatas non vindicare, non expiare. Laudatissimum factum S. Martyris recensuisti: rectè enim egit expiando: sed hinc non sequitur, peccaturum fuisse, si, quemadmodum Hormisda aliq, eius Præcessores omiserunt, & ipse omisisset expiare. Quis credat, ipsum Episcopos id temporis, & omnes eorum posteros, obligare voluisse ad consecrandas Ecclesias hæreticorum, quæ vel non possunt omninò, vel non absque grauiori malo consecrari? Vellem sanè gloriosum Martyrem melius vindicasses ab Anastasij & Platina historiâ, quâ fertur, à Iustino Imperatore, vnâ cum Legationis socijs cum lachrymis orasse, vt Arrianos Ecclesijs pulsos restitueret. Quod si ita est: certè validum est contra te telum: quòd nimirum S. Pontifex crediderit, non esse malum intrinsecè, hæreticis Ecclesias transcribere.*

Respondetur. Primò. Quàm malle, mi Irenice, bonæ potius, quàm malæ fidei ista, quæ scribis, adscribere! sed nimis clarè emicat animus veritati iniquus! Ernestus hanc consequentiam: *S. Ioannes consecrauit Arrianorum Ecclesias, & iussit consecrari. Ergo intrinsecè malum est, Ecclesias à Confessionistis occupatas non vindicare, non expiare, non cogitauit, nec scripsit. sed istam attento Lectori formandam reliquit: S. Ioannes in summo totius Italiæ discrimine non censuit, neq, suasisit Iustino Imperatori, (vti petebat Theodoricus) vt redderet Arrianis Ecclesias in partibus Orientis, eoq, ipso dictis hæreticis, quos coërcere poterat, libertatem Religionis concederet: ergo gloriosus iste Martyr suo exemplo nos docet, in summo licet totius Germaniæ discrimine, non esse hæreticis concedendas Ecclesias, & libertatem ac impunitatem hæresis in eum etiam casum, quo coërceri possent: quòd tamen fit Pace hâc absolutè & inconditionatè perpetuâ. Quòd verò, quas in illis partibus Arrianorum Ecclesias reperire potuit, catholicas consecrauit, jure suo, & ex officio fecit: nullus enim erat in Oriente tunc hostis, qui impediret. Neque credimus de nouo illas consecrasse: nisi fortè de nouo aliquas Arriani ædifi-*

difficârint: sed ab Arrianis profanatas expiâsse, siue, vti vocamus, reconciliâsse.

Secundò. Quod itidem commendauit Episcopis Italiæ, Epistolâ ad ipsos ex carcere scriptâ: vbi scilicet id facere possent: neque enim ad impossibile illos vel hortabatur, vel obligabat. Etsi hoc præcipuum non erat, sed illud: *vt aduersus Arrianos fidem Catholicam defenderent, & spretis Theodorici minis, viriliter, in agro Domini laborare studerent:* ad quod, Ioanne licet tacente, omnes dicti Episcopi, eorumque Successores jure Diuino obstricti fuere. Quod autem dicit Irenicus, *S. Ioannem non peccaturum, si expiationem Ecclesiarum, instar Hormisdæ aliorumq; Præcessorum omisisset,* iam diximus, non esse vim in dictâ expiatione: sed in eo præcipue, quod censuerit Sanctus Dei, extremam licet totius Italiæ necessitatem, non esse redimendam à Theodorico, concessione ecclesiarum & hæresis libertate, quam pro Arrianis petebat. Si contrarium Ioannes iudicâisset posse absque peccato fieri, peccasset Italiam intempestiuâ seueritate vltimo discrimini obiciendo. Neque diuersum à Ioanne fecissent Hormisdæ aliique Præcessores, si in paribus circumstantiis hæc causa ad illos fuisset delata.

Tertiò. Vellem sanè, ait Irenicus, gloriosum Martyrem melius vindicasses ab Anastasij & Platinae historiâ. Vellemus nos, ab illo S. Martyris solidam defensionem, ex Baronio anno Christi 525. petitam, non esse subdolè dissimulatam. Sic argumentamur cum Ernesto sect. 5. ad 9. §. 1. *Si Ioannes à Iustino Imperatore, iuxta intentionem Theodorici, petijt & impetrauit, vt Ecclesiæ restituerentur Arrianis: ergo nulla erat causa, cur Ioannes ecclesias in Oriente consecraret, & Theodoricus reducem in carcerem conijceret necaretq; ac non potius remuneraretur.* Ad hoc respondeas necesse est. Sed non potes: es enim tibi ipsi contrarius, dum fateris, *Ecclesias à S. Ioanne consecratas: & simul contendis, ipso rogante Arrianis fuisse restitutas.*

PAVLVS III.

De isto ita Irenicus: *Succedit Paulus III. Pontifex Max. qui Carolum V. grauiter reprehendit ob Articulos in Comitijis Spirensibus concessos. Si fuerunt Articuli ab Ecclesiæ doctrinâ dissentientes, meritò fuit à Paulo reprehensus Carolus: nos autem nullos tales per Pacem concedimus. Si verò fuerint alterius generis: cum non esset par Caroli cum nostrâ necessitas, & periculum, potuit meritò à Paulo hoc nomine reprehendi. Porro idem Paulus III. recusauit declarare, Articulos quosdam Protestantium esse tolerandos: donec per OEcumenicum Concilium excuterentur: erant enim articuli Confessionis erroneæ, non erant articuli pacificationis. Ergo iterum non ad rem.*

Respondetur *Primò.* Vertigine circumageris Irenice. Carolus V. Tolerantiâ Articulorum Confessionis Augustanæ in Comitijis Spirensibus, & aliis sequentibus sanxit: hocque sensu illos Protestantibus profitendos concessit, vnâ cum retentione bonorum Ecclesiasticorum: *vsque dum per Concilium generale, vel nationale,*

vel in Conuentibus Imperij discordia Religionis componerentur. Simili sensu Pax ista articulos eiusdem Confessionis, siue potius hæresis libertatem Protestantibus cum retentione Spoliorum Ecclesiæ concedit siue permittit; hoc tamen ingenti discrimine: quòd Concessionem Caroli V. vsque ad Pacem Religionis solum erant temporaria & conditionata: ista autem Pax, non minus quàm Pax Religionis, sit absolutè & inconditionatè perpetua: ideoque tantò maiori reprehensione Sedis Apostolicæ digna, quantò temporarium à Perpetuo exceditur. *Secundò.* Lepidus verò es, quòd dicis, *Articulos, quorum tolerantia petebatur à Pontifice, fuisse Articulos Confessionis erroneæ, non autem Articulos Pacificationis.* Euidens enim est, Tolerantiam Articulorum Confessionis Augustanæ fuisse; & nunc quoque esse præcipuum Articulum Pacificationis cum Protestantibus: cui connexa est Detentio Bonorum & iurium Ecclesiasticorum. Si Articuli Spirenses, & sequentium Comitiorum fuissent alterius generis, videlicet, merè politici, qui Religionem, & jura ac Bona Ecclesiarum minimè concernerent: non erat cur Pontifex ideò Carolum reprehenderet: Cum præsertim, vt ex Recessibus Comitiorum constat, grauiter premeretur à Turcâ, & Rege Galliarum, ipsisque Protestantibus, qui nihil opis aduersus Turcam conferre volebant, nisi promissâ Religionis libertate, & Bonorum Ecclesiæ retentione. Vt adeò necessitas illa, si nostræ patri non fuit: certè tanta fuerit, ob quam eiusmodi Pax temporaria videri posset facienda.

Quæ omnia te nescire dissimulas. sed vt scias, quæ Pontifex præfatus Paulus III. circa tractatus illos reprehenderit; cum Bulla seu rescriptum Apostolicum datum Romæ apud S. Marcum, 24. Aug. 1544. Pontificatus anno X. longius sit, pauca quædam ad rem nostram facientia excerpemus. sic incipit: *Ex Edicto Maiestatis tuæ acta conuentus tui Spirensis cognouimus, de quibus cum nostram sententiam dissimulare Paternus noster erga te amor non patitur, tum verò officij & muneris à Deo nobis per Christum commendati ratio in curâ vniuersalis Ecclesiæ, vt apertis verbis te admoneamus, compellit.* Nec verò parum Nos ad hoc mouet graue seueritatis Diuinæ in Heli Sacerdotem exemplum, in quem, Liberos indulgentius tractantem & ad eorum errata coniuuentem, extat seueræ illa Dei in hæc verba sententia: quia indigna nouerat agere filios suos, nec corripuit eos: idcirco, inquit Deus, non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in eternum. Hæc quidem Dei sententia fuit, quam statim liberorum primum, deinde ipsius Heli repentina & violenta mors consecuta, hincq; posteritas à Sacerdotio repulsa, verbum Domini verum & ratum fecerunt. Nos verò fili, cum te indigna quædam Decreta in Conuentu Spirensi ex ipsis actis animaduertimus, indigniora vero designata esse, & talia, quòd si propositum exitum, quod Deus auertat, consequantur, non solum te in certissimum animæ salutis periculum adductura, sed Ecclesiæ paci atque vnitati, cui super omnia studere debemus, maiorem, quàm quâ hactenus laborauit, perturbationem sit allatura: nolumus sanè prætermittere, quin

re, quin te, à Deo nobis honore & amore primogeniti commendatum, his Nostreis litteris, de tanto tuo & Ecclesiae periculo admoneremus. Quanquam quidem te non ut Heli liberos admonendum duximus: quos deprauata voluntas & consuetudo peccandi indociles propè ad rectam disciplinam reddiderant: sed ut eum potius, qui multorum annorum cursu non abiit, in consilium impiorum; quo maiorem in spem venimus, non frustra nos admonitione paternâ esse apud te vsuros: &c. Et infra: At verò neque hæc sola sunt, in quibus conquerimur Ecclesiae & maiorum abs te morem atq; institutiones diuinas minimè seruatas fuisse: sed alia præterea, & ea quidem non pauca, per acti iam conuentûs decreta legantur, quæ maximè & pietatem laudant, & omnem legum ordinem confundunt. Nam quòd Laicos de rebus spiritualibus iudicare vis posse, neq; Laicos modò, sed nullo discrimine Laicos, & damnatarû heresium assertores: quòd de Bonis Ecclesiasticis, & de eorum futuris controuersijs statuis: quod eos, qui extra Ecclesiam sunt, & per Edictum tuum pridem damnati, honoribus pristinis in iudicijs ac tribunalibus restituis: atque hoc pro tuâ & Imperatoria potestate facis, minimè approbantibus cæteris, qui antiquâ & sanctâ obedientiâ perseuerant: quid tandem horum cum Diuinis institutionibus ac legibus, quibus perpetuò Ecclesia est gubernata, conuenit? Quæ omnem potius disciplinam, omnem ordinem, sine quo nullus hominum cœtus regi potest, ab Ecclesiâ prorsus tollunt, &c. Et infra: Quanquam quidem non dubitamus, sub spe pietatis, vtilitatis, honoris ad hæc eos te sollicitasse: sed nullum prorsus est tam malum consilium, quod non specioso aliquo eiusmodi nomine, quasi veste preciosâ, se ornet. Tu verò fili, interroga potius patrem tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi, si enim omnes vnâ voce te ad vnitatem Ecclesiae, atque honorem & obedientiam huius sanctæ Sedis hortabuntur, atque iam pridem factis ipsis sunt hortati: si verò sanctissimum quemq; & in Diuinis legibus peritissimum consules, grauissimas in eos diuinæ iræ vindictas proferent, qui quacunque de causâ, quacunque pietatis specie adducti, summi Sacerdotis munera sibi sumere voluerunt, &c. Et infra: Sed ut in domo benè institutâ, in qua diuisa officia & munera non licet vnicuiq; pro suo arbitratu omnia exercere, etiamsi singula in suo genere sint præclara: quod qui tentant, quamuis bono id animo faciant, à patre tamen familias meritò reprehenduntur: quippe qui suo intempestiuo zelo quod pulcherrimum est in domo, nempe ipsum ordinem, sine quo nulla domus diutius stare potest, quantum quidem in ipsis est, tollunt, & prudentiæ eius, qui illum instituit, summam iniuriam faciunt: sic prorsus in Ecclesia Christi, quæ est domus Dei, in qua omnia munera sunt dispartita: & singula singulis ita distributa, ut inferiores superiorû officijs non fungantur; eò minùs licet ordinem perturbare, quò maiori prudentiâ est ordinata Ecclesia, quàm de vllâ domo cogitari possit; estq; ea semper grauissima in Dei prudentiâ ac sapientiam iniuria. At non omnes hoc vident; sed nec te etiâ satis adhuc videre arbitramur, Cesar, quantû iniuriæ inferas Diuinæ providentiæ in hac domo Dei, in quâ supremû munus sacerdotibus est commendatum, cum horum tibi partes & honorem sumis. Nec verò vidit Oza, cum honoris causâ arcam Dei curru bouum vectam prosequens, illis calcitrantibus, manu admotâ

admotâ, dum ruinâ timet, sustentare voluit. Quis verò hominum hoc factum improbare ausus esset? vel quis non potius illud summoperè laudaret, quòd sacerdotibus absentibus in presenti periculo ruinæ ipsius arce, quam bos lasciuiens (vt inquit Scriptura) iam inclinauerat, manum, vt eam sustineret, admoueret? Nemo quidem hoc non vt piè factum laudasset, nisi seueritate Vindictæ, minimè id sibi gratum fuisse, Deus ostendisset; cuius quidem ultio Ozam statim è vitâ sustulit, nullam aliam ob causam (scripturâ testante) nisi quia temerè, quod ad Sacerdotum & Levitarum officium pertinebat, supplere ipse ausus esset. Tantum verò peccatum in hoc facto fuisse, quis vnquam cogitasset? sed ex hoc exemplo Deus nos admonere voluit, ne in eundem Diuinæ iræ laqueum incidamus, &c. Et infra: Quocunque verò modo, quâcunq; specie pietatis proposita hæc tententur, radicem quidem mali superbiam Deo semper odiosam esse, non est dubium: id quod maximè declarat Ozia Regis exemplum, in quo simul & radicem huius mali, & grauem illius Vindictam scriptura nobis exprimit. Hic enim Rex, aliàs laudatissimus, idq; testimonio Scripturæ, in hoc tantum superbiæ arguitur, quòd incensum ad altare thymiamatis adolere voluerit. Quis verò hanc voluntatem non piam potius, quàm superbiam iudicasset? sed Spiritus Dei in scriptura, cum ad huius facti narrationem peruenit, eleuatum, inquit, est cor Ozia. In quo verò eleuatum? nempe quòd alieno ministerio fungi voluit: de quo postquam à sacerdotibus admonitus, nec illis paruisset, statim à Deo leprâ est percussus. Hoc verò nunc Charissime fili recensemus, vt intelligas, si superbum fuit Ozia factum in adolendo incenso super altare thymiamatis; quantò superbius esset, hoc tantum adolere incensum super altare Corporis Christi, ceteraq; quæ Religionem ipsam comitantur, persequi? Quid autem? an non putas hoc incensum esse coram Deo, Leges de Religione sancire? Est quidem incensum, idq; omnium Deo gratissimum: (nullum enim odorem tibi persuade Deum gratius suscipere,) sed non est tuum munus illud, Imperator: est sacerdotum Domini, est nostrum in primis, quibus Deus potestatem ligandi & soluendi dedit. Vide verò, in quâ tu partem templi intras, cum hodie tibi ministerium sumis: non quidem in atrium, aut in sancta, vt Ozias: non enim tantum sanctum est hoc factum, sed sanctissimum. Cum ergo prudentiâ tuâ huc tu penetras, in domum Domini tu penetras, & in sancta sanctorum, atque ipsum Corpus Christi penetras, eius officium tibi arrogans. Nec te excusat, quòd sanctum sit factum: vel quòd non perpetuus, sed ad tempus, hoc est, vsque ad futurum concilium duraturas leges, laturum te esse dicas: vt enim id per se pium fit: tamen in eo, cui Deus hoc ministerium non dedit, maximè est impium: sumis enim tibi iam personam, quæ propria est Dei, cui solum de sacerdotibus iudicium relinquitur, quam ne ad tempus quidem cuiquam sumere licet, &c. Exempla deinde Imperatorum, qui Sedis Apostolicæ authoritatem sibi arripere in similibus tentârunt, in specie subiungit, & pœnas à Deo idèd inflictas enumerat. Addit denique: Tametsi Deus non semper hoc modo rebelles castigare soleat, quando quidem nonnullos si desiderijs suis frui permittat, vt, quod ad externam castigationem attinget, impune peccare, & in magna rerum omnium affluentia quasi felices viuere videantur, id eâ ratione factum à Diuina prouidentia sancti Patres piè existimârunt: ne, si omnes hîc

impj castigarentur, nullum aliud tribunal Diuinae iustitiae reliquum esse homines iudicarent. Quosdam ergo hic in aliorum exemplum Deus, vt iustus agnoscat, aperte castigat: quosdam vero, dum hic castigare dissimulat, ad tribunal suum futurum seuerius iudicandos reseruat. Nullum verò peccatum impunitum dimittit Diuina Iustitia. &c.

PAVLVS IV.

De hoc ita Irenicus: Paulus IV. Paci Religionis (dicit Ernestus) contradixit per Bullam. Proferantur verba Bullae, & libenter audiremus. Alleganti instrumenta incumbit ea proferre.

Respondetur. Cur, mi Irenice, dubitare potes, hunc Pontificem alterius, quàm modò dictum praedecessorem Paulum III. fuisse sententiae? Si nancisci potuisset Ernestus Bullam, protulisset: audiuit à Viris fide dignis, quibus potius credit, quàm tibi; neque adhuc desperat de illà Bulla reperiendà. Sed argumentum attulit, vnde appareat, Paulum IV. dictam Pacem improbasse: ex Epistola videlicet Posseuini ad Stephanum Regem Poloniae, cui inserit sententiam Cardinalis Hosij ad eundem Pontificem de Pace Religionis. Praecipue autem ponderat illa verba: Non ignorat S. V. quòd N (Ferdinandus I.) agnouerit, quàm absurda, quàmq; multa impia hoc Decretum contineret, quodq; multum resistans, multis prius profusis lachrymis inuitus subscripserit. Si ergo Pontifex sciebat, ipsum Imperatorem agnoscere, multa absurda & impia Decreto Pacis Religionis contineri: non potuit non illam damnare & improbare. Cur Posseuini & Cardinalis Hosij auctoritatē silentio premis? Cur ad argumentum Ernesti ex illis nihil respondes? Addimus ex Onuphrio Panuino aliud argumentum. Afferit is in vita Pij IV. illum Ferdinandi Caesaris Imperatoriam dignitatem, translata in eum ab eius Fratre Carolo V. (quam Paulus IV. improbauerat) ratam habuisse, eiusq; tanquam Legitimi & Catholici Imperatoris Legatos perhonorificè suscepisse. Certè nullam aliam Translationis huius Paulo improbatæ assignaueris causam, quàm Pacem Religionis à Ferdinando, paulò antè, quàm Imperium Frater in illum transferret, cum haereticis in perpetuum conclusam & sancitam. Ratam tamen habuit illam meritò Pius IV. quia dubium non est, Ferdinandum Facti poenitentem, animi sui dolorem huic Pontifici per Legatos exposuisse; quòd suo, hoc est, Christiani Regis officio parum nauiter haecenus aduersus haereticos functus fuerit: neq; vllam pro peccato suo satisfactionem recusasse. Quod si faceret, nihil causae fore quominus obsequens Filius de Patre plena viscera charitatis habente, sibi non omnia possit polliceri &c. Iam antehac coram Paulo IV. pronuntiàrat Cardinalis Hosius. Et si apparet, Ferdinandum eo Pontifice viuente id non impleuisse.

PIVS V.

De hoc ita Irenicus: Pij V. nomine Franciscus Commandonus Cardinalis contradixit confirmationi Recessus Anni 1555. quatenus vel minimà parte Concilij Tridentini Decre-

tis, præsertim in eius dogmatibus, præiudicare posset. Benè habet, & nos quoque sub eadem formâ eidem contradicimus. Sed negamus Pacificationem illam, aut Amnistiam nuperam, aut Pragensem Transactionem, aut eam quæ hodie proponitur, Concilij Tridentini dogmatibus ullâ in parte aduersari.

Respondetur. Multum tibi tribuis Irenice: quòd censes hunc celeberrimi nominis Cardinalem, & Apostolicæ Sedis Legatum, Comitibus Anni 1566. præsentem, tam incurium, & rerum, de quibus tractabatur, ignarum fuisse: ut temerè & sine causâ turbaret obtestationibus & protestationibus suis Cæsarem, & Principes ac Status Catholicos. Quod necesse est illi impingas; si, ob confirmationem Pacis Religionis, Concilij Tridentini Decretis, præsertim in eius dogmatibus, nihil præiudicari possit. Ostendimus igitur grauissimè dicti Concilij Decretis confirmatione dictæ pacis præiudicatum fuisse. 1. Cum enim Protestantes, non minùs quàm Catholici, controuersias fidei in Comitibus Augustanis Anno 1543. & 1550. submisissent Definitioni Concilij Tridentini: ut ex Recessibus Imperij, & cap. 2. q. 18. Composit. Pacis à n. 23. constat; idque Concilium An. 1563. feliciter finitum esset; tenebantur Protestantes Iure Diuino, & vi promissionis suæ, (quam Pax Religionis validè tollere non potuit) ad eiusdem decreta recipienda. Huic ergo obligationi grauissimè præiudicauit dictæ Pacis confirmatio, triennio post secuta. 2. Idem Concil. sess. 25. de recipiendis & obseruandis Concilij decretis, ita habet: *Supereſt nunc, ut Principes omnes (quod facit in Domino) moneat ad operam suam ita præſtandam, ut, quæ ab eâ decreta sunt, ab hæreticis violari aut deprauari non permittant &c.* Et Pius IV. in Bulla Confirmat. Neq̃, ait, *aduerſantes ſanæ ac ſalutari Concilij Doctrinæ opiniones à populis ditionis ſuæ recipi permittant &c.* Atqui per Pacem Religionis, & hodiernam, permittuntur Protestantes non ſolùm Decreta de reformatione; ſed multò magis dogmata fidei in dicto Concilio definita, hæreticis erroribus deprauare & violare: ac datur libertas, vi Autonomiæ, hæreſin recipiendi: idque in perpetuum abſolutè & inconditionatè, adeoque etiam in eum caſum, quo hæreſis & hæretici coërceri poſſent. Grauissimè igitur & euidentissimè per Pacem Religionis, Amnistiam nuperam, Transactionem Pragensem, & hodiernam, dicto Concilio etiam in dogmatibus præiudicatur. 3. Concilium Tridentinum dicit Anathema omnibus hæreticis, qui doctrinam fidei à se traditam repudiant, vel impugnant. Pax autem Religionis, & cæteræ Transactiones memoratæ, tribuunt iſdem in Imperio, & ſanciunt ſtatum illæſæ Dignitatis abſolutè & inconditionatè in perpetuum. Ergo etiam ex hac parte præiudicant dicti Concilij decretis. Meritò igitur aſſeruit Erneſtus, *Pacem Religionis authoritate Pij V. ab eiſdem Legato, Ioanne Franciſco Commandone fuiſſe improbatam.*

VRBANVS VIII.

De hoc duntaxat Irenicus: *Adducitur quoq̃ Urbani VIII. Breue Apoſtolicum; Et hoc*

hoc summâ reuerentiâ accipimus . Quia tamen nos latet, quâ ratione Sua Sanctitas fuerit informata, nihil aliud dicimus, quàm, quòd metuamus, ne quâ parte narrationis & informationis fuerit Sua Sanctitati subreptum.

Respondetur. *Primò.* Magna, scilicet, est reuerentia tua, Irenice, erga Pontificem, cuius Breue Apostolicum tam leuiter de surreptione, & sapientissimum ac integerrimum Principem & Episcopum Augustanum Henricum, inclytæ record. de falsâ informatione suspectum facis. Constat de informatione rei totius, eamque nihil aliud continere, quàm *quid de juribus ac bonis Ecclesiæ, Protestantibus tradendis, tractaretur.* An talia ullius necessitatis prætextu fieri possint? Sux Sanctitati iudicandum commisit, quæ suum sensum in dicto Breui clarè satis aperuit. Non est quòd talem notam Urbano & Henrico impingas, tot fraudum, imposturarum, & errorum in his Notis tuis reus. Quas si aduerterent illi, quorum candori pietatiq; illudis, nec in conspectum quidem te posthac admitterent. *Secundò.* Quid tu autem ad responsum Urbani VIII. de Anno 1631. & 1634. ab Ernesto commemoratum, reponis? videlicet: *Neq; Cæsarem, neque alios Status, aut Episcopos, potestatem habere, de Ecclesiæ bonis aut juribus quidquam hæreticis, in eius præjudicium, per Pacta tradendi aut permittendi. Item: Catholicos non posse cum hæreticis de bonis Ecclesiæ, & Religione pacisci: imò nec Papam posse dare consensum aut potestatem.* Cur taces ad ista, quæ præsumptum Pontificis consensum planè elidunt? *Tertiò.* Cur nihil item dicis ad Protestationem Nuncij Apostolici, Illustrissimi ac Reuerendissimi Domini, D. Gasparis ArchiEpiscopi Athenarum, nunc S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis eminentissimi, quam Anno 1641. fecit aduersus Amistiâ Ratisbonæ conclusam?

INNOCENTIVS X.

De hoc nihil Irenicus. Nobis autem haud admodum difficilè esset, diuersas producere litteras, quibus tum ipsa Sanctitas sua, tū eius Ministri clarissimè testatū fecerunt, quòd, quæcunq; hætenus cum hæreticis super Religione, Bonisve Ecclesiasticis, etiâ cuiuscunq; necessitatis prætextu, Sede Apostolicâ inconsultâ inita, aut in posterum ineunda Pacta, æternum improbata velint ac damnata. Quem Sedis Apostolicæ sensum cum ex Actis publicis animaduertere quivis possit: & non dubitemus eundē ampliùs vniuerso orbi tempestiuè palam faciendū: nos quidem inducendis testimoniis aliis super sedemus: vnicum verò Illustrissimum Fabium Chisium Irenico Pontificium fingenti cōsensum denuò obijcimus; qui cū apud Tractatus Monasterienses non semel edixerit: *abstinerent omnes Scriptis inferere nomen eius, insertum expunxerit, & contra consentientes inter se Aduersarios dissensum obiecerit, quotidianis adiectis obtestationibus Protestationibusque: sanè imputationes quascunq; sinistras solus hoc facto suo diluere sufficiens est.*

Concludimus igitur cū Ernesto sect. 4 §. 2. sub fin. *Aduersus tot Pontifices Pacē talem,*

qualem desiderant Protestantes, seu suadere, seu probare, est viam sibi, alijsq; ad supremam in Ecclesia auctoritatem eneruandam aperire. Profectò ambigua foret Dei erga Ecclesiam providentia, si Christi Vicarium in tantis Religionis Catholicae necessitatibus decipi pateretur in eâ Pace repudiandâ, quam Theologi & Politici huius sæculi, saluâ conscientiâ non solum iniuri posse, sed etiam illicitè recusari pronunciant. Quid tu ad hæc, Irenice? Dignare saltem Nuncium Apostolicum Illustrissimum hæc quæstione: An Sua Sanctitas præsumptionem sui consensus velit huc vsque extendi? Et, an intelligat vim juris naturalis & Diuini, permitteptis malum minus, ad vitandum maius?

§. III.

Cæsares, & Principes, Statusq; Catholici.

HONORIVS Imperator.

De hoc ita Irenicus: Progredimur ad Imperatores & Principes. Honorius, &c. Quæ de Honorio hîc Notâ 16. & infra Notâ 18. fabulatur Irenicus: supra ad Notam IX. Resp. 2. deteximus, de duplici falsi crimine illum conuincentes. 1. Quòd verba Ernesti corruerit, omittens (in quibus exempli neruus est) ista: Honorius concessâ Donatistis Religionis libertate, cum id in Religionis dispendium redundaret, rogantibus Episcopis illam rescidit, postridie eius diei, quo Roma capta est. 2. Quod insanâ fallendi prurigine, allegans Orosium ex Gordono Anno Christi 419. hæc verba inferuerit: nihil reclamantibus Innocentio & Bonifacio, Summis Pontificibus: de quibus nulla apud Gordonum & Orosium mentio. Si illis hæc verba, quasi ea scripserint, imponit, mendax est: si, quia non asserunt hos Pontifices reclamasse, Pseudolus est.

SIGISMVNDVS Imperator.

De hoc ita Irenicus: Sigismundus Imperator Hussitis noluit concedere, &c. Quæ hîc, & infra Notâ 18. de Sigismundo paralogizat, supra itidem loco cit. refutauimus: ostendentes, in eo insigniter esse fallacem, quòd Siluium allegans, (quasi asserat, Sigismundum absolutè & inconditionatè concessisse Hussitis Ecclesias Catholicorum: vel, ut verba Siluij sonant, Ecclesiarum Prædia) omiserit, id jure Pignorum factum fuisse, donec certâ pecuniâ reluerentur. Quæ clausula causam huius Pacis absolutæ & inconditionatæ non iuuat, sed iugulat. Quod ibidem diximus ex Bzouio: Doctissimo cuidam Bohemo, Pactionem Sigismundi perpetuam cum Hussitis visam supposititiâ: id asserit quoque Cochlaeus lib. 3. Histor. Hussiticæ.

CAROLVS V. & FERDINANDVS I. Impp.

De his ita Irenicus: Cetera quæ de Carolo V. & Ferdinando I. narrat Ernestus, nihil aut parum efficiunt. Utinam ipsam Pacem Religionis nunquam admisissent: nihil opus fuisset eos admissa pœnitere. Negamus autem fuisse eos in pari nobiscum necessitate: vtpote qui

qui rebus adhuc firmis minimeq; attritis, victoriosi & hostium subrum domitores existerent.

Respondetur *Primò*. Non parùm, sed multum efficit, Pacis Religionis Authores inuitos fuisse, & iudicasse, suæ potestatis non esse, illa concedere, quæ fuerunt sancita. Ita iudicauit & declarauit Carolus V. Litteris ad Ottonem Cardinalem Augustanum, suum ad Comitia Augustana Anno 1555. Legatum, & Legationis focium D. Hornung Iurisconsultum, Bruxellâ 9. Iunij datis, cùm scripsit: *se vereri, ne ab aliquibus tam graua puncta proponantur, quibus, si coram adesset, nullâ ratione assentiri posset vel deberet: ideoque vetuit, ne Legati vlli rei Caroli ipsius nomine auctoritatem præstarent, &c.* Idem clarè expressit in instructione suis Legatis datâ: quam referunt Authores Compositionis Pacis sub fin. Litt B. Vnde apparet Carolum V. in summis licet illorum temporum necessitatibus, Pacem Religionis illicitam iudicasse, ideoque in eam consensurum non fuisse, si præsens fuisset. Quod verò tradidit plenam potestatem Fratri Ferdinando Romanorum Regi, sicque videtur conscientiam exonerare voluisse; fuit sanè regulæ illius oblitus: *qui per alium facit, perinde est ac si faceret per se ipsum*, de Reg. jur. in 6. ita enim potestatem paciscendi contulit Ferdinando, vt is non suo tantùm, sed ipsius etiam Caroli nomine ac auctoritate Pacem Religionis conficeret: etsi illi neque subscripserit, neque, quantum hætenùs deprehendere licuit, ratam habuerit vnquam. Quin putant Sapientes, inter causas abdicati Imperij fuisse ex præcipuis, Pacem Religionis tanto cum dedecore veræ fidei & Ecclesiæ detrimento ab hæreticis extortam.

Secundò. De Ferdinando I. nihil vltra addimus. Patet ex dictis, quàm inuius consenserit & subscripserit. Hæsitasse illum maximè in clausulâ absolutæ & inconditionatæ perpetuitatis, illamque vnâ cum aliis Statibus Catholicis omittendam iudicasse, apparet ex 1. p. Actorum publicorum Christ. Lehenmanni cap. 16. f. 78. & cap. 18. fol. 91. vbi notanda sunt illa verba: *Der dreien Weltlichen Chur Fürsten Râth/die andere Stândt vnnnd Botschafften der Augspurgischen Confession Verwandten/könten an statt Ihrer gnädigsten vnnnd gnädigen Herrn/ auß sonderlichem Befelch keines wegs/ daß diese Wort vnnnd Clausul solten außgelassen werden/ willigen: Dann ihre gnädigste vnnnd gnädige Herrn erachteten/ daß an solchen Worten NB. die ganze substanz dieses Friedens also gelegen: daß ohne dieselbige nit ein für vnnnd für wehrender/ auch kein vnbedingter/ sonder NB. ein temporal vnnnd conditional Friedt vffgericht würde. Dann ob gleich gesetzt daß der Friedt biß zur endlicher vergleichung stehen solte/ so möchte folgendes disputirt werden/ was eine endliche vergleichung heißen/ vnnnd ob es nit auch vff vergleichung eines gefährlichen vnnnd verdächtigen mehrers könte verstanden werden/ &c.* Quâ Protestantium pertinaciâ, & metu Pacis penitus dissoluendæ Ferdinandus superatus, in dictam Clausulam, 7. Septembris, paucis ante Pacem Religionis diebus,

bus, denique consensit, teste eodem Lehemanno cap. 19. fol. 94. hisce verbis :
Sürs sünfft solle der Articul der vergleichung vber den Frieden / wie derselbe conci-
pirt (nemlich obberürter gestalt / vnd sonsten in alle andere weg) vnverändert
gelassen werden : also / daß in entstehung der vergleichung nit destoweniger ein
beständiger immerwrender Friedt bleiben soll. Ex quibus euidenter refelli-
 tur Irenici commentum *de Pace perpetuâ solum secundum quid* : Protestantes enim
 positivè perpetuam postulârunt, eamque Ferdinandus concessit. Mirum autem
 est, quod ad hanc ex Actis publicis solidissimam rationem ab Ernesto sæpius in-
 culcatam, Irenicus nec verbulum respondeat.

Tertiò. Vtinam, ais, Carolus & Ferdinandus Pacem Religionis nunquam admisif-
sent, nihil opus fuisset eos pœnitere. Negas deinde, in pari nobiscum fuisse necessitate; vtpote
qui rebus adhuc firmis minimeq; attritis victoriosi & hostium suorum domitores extiterunt.
 Itane tu Pacem Religionis, quam tanto apparatu defensam vis, ideoque Ernesto
 eius impugnatori insultas, ipse prosternis & cõdemnas? si enim res Caroli & Fer-
 dinandi tum adhuc erant firmæ minimeque attritæ, si ipsi victoriosi & hostiũ suo-
 rum domitores; non solum ergo non in pari nobiscum, sed in nullâ planè fuerunt
 necessitate: cuius tamen solius prætextu eam excusant, qui licitam fuisse defendũt,
 existimantes, moraliter vix dari posse circumstantias, quibus fœdus absolutè per-
 petuum cum hæreticis cohonestetur: vt iatiò ostendimus ex Authoribus compo-
 sitionis Pacis: vt adeò, ex illorum sententiâ, necessitas fuerit maxima, quæ Ferdi-
 nandum & Carolum ad talem Pacem iuste adegerit. Insanum autem est, dicere,
Principes victoriosos, hostium suorum domitores, rebus adhuc firmis & minime attritis, in a-
liquâ (ne dicamus maximâ) necessitate fuisse constitutos. Vide miserabilem vertiginẽ
 tuam! sed falsum est, Carolum & Ferdinandum sub tempus Tractatũ Passaui-
 sis, & secutæ Pacis Religionis, fuisse victoriosos, & hostium suorum domitores.
 Audi Epitomen rerum circa Pacem Religionis gestarum ex Chytreo Latinè &
 germanicè Anno 1630 editam. Interea Cesar Carolus in mensem Iulium Anni 1550.
 Comitia Augustam indixit, ad deliberandum de Concilio generali prosequendo, Formulã in-
 terim obseruandã, restitutione bonorum Ecclesiasticorum, & punitione Rebellium. Vbi Cesar
 cum Rege Ferdinando, & multis Principibus Electorem Saxonie Mauritium, cui Cesaris acta
 displicebant, sæpius vocatum frustra expectauit: obtendentem periculum propter rebellionem
 vicini Magdeburgi, cuius obsidionem illi Cesar postea commisit. Mauritius eo prætextu cũ fœ-
 deratis ingentem Exercitum, reipsã aduersus Cesarem collegit, inito occulto fœdere cum Hen-
 rico II. Rege Gallie, cuius summa erat, vt Cesar vi adigeretur ad restituendam Germaniæ li-
 bertatem, id est, ad satisfaciendum Postulatis Protestantium, & liberandos Principes captiuos,
 Saxonem & Hassum. Recepto per deditionem Magdeburgo, Mauritius à Cesare dictã satisfa-
 ctionẽ, & Captiuorũ liberationem paulò acrius postulauit. Cesare cunctante, statuit rem armis
 exequi. Vt verò propositum celaret, scripsit se OEnipontum ad Cesarem venturum, & saluum

Conductum petijt pro Theologis Saxonis, veluti ad Concilium Tridentinum mittendis, conducto etiam in speciem pro se OEniponti hospitio. sed nihil horum serium erat. Sub veris enim initium Anno 1552. Cum Solymannus duplici ingenti Exercitu Hungariam & Transilvaniā aggressus esset: & Galli vigore noui fœderis cum Protestantibus, occupatâ vrbe Metensi, per Alsatiā ad Rhenum vsque grassarentur; Albertus Brandenburgicus Episcopus Germaniæ vastaret: Georgius denique Mechelburgensis obsidionem Francofurti moliretur: Mauritius præter omnem opinionem valido instructus exercitu, occupatâ Augustâ Calendis Aprilis, rectâ OEnipontum properauit, & Cæsarem propè oppressit: qui vix biduo ante, terrore, & mœrore plenus, Villacum Carinthiæ Oppidum se subduxit: properè, sed serò, milite ad sui duntaxat corporis defensionem conscripto. Rebus autem tam desperatis coactus est animum ad Pacem adijcere, quæ eodem anno cœpta est per Tractationem Passauiensem, & triennio post, Anno 1555. completa Augusta per Pacem Religionis. Hæc in Germania nôrunt omnes, quibus aliqua est historiæ patriæ cura: sunt enim innumeris argumentis & monumētis prodita; vt turpe sit ignorari ab illo, qui publicis Consiliis se parem putat. Erat Carolus victoriosus & hostium suorum domitor post bellum Smalcaldicum, quâ victoriâ vti poterat ad hæresin penitus opprimendam: id quia facere omisit, in eam necessitatem iusto Dei iudicio deuenit, quæ horum temporum pericula si non superauit, certè æquauit.

Alij Principes & Status Catholici.

De his ita Irenicus: Protestatio Ottonis Cardinalis Trucksessij, & aliorum, sit benedicta: non ideo sequitur, quòd hodie in tantis rerum angustijs & periculis, quibus alij teneantur eodem modo protestari: longè plures non sunt protestati, qui, scilicet, eam Pacificationem sine peccato iniri posse, non sine ratione arbitrabantur.

Respondetur: Ernestus non tantum Protestationem Cardinalis & Episcopi Augustani Ottonis, &c. produxit. verum etiam eius Successoris Henrici piæ mem. Commemorauit præterea contradictiones Catholicorum Statuum Imperij An. 1544. & 1545. itē Regni Galliæ, cum libertas Religionis concederetur Hugonottis, cōditionibus licet multò æquioribus, quàm nostræ sint: Protestationem deniq; Ecclesiasticorum Statuum Hungariæ Anno 1628. Cæsari moderno oblatam. Quid postremâ Pacificatione hæreticis illius Regni concessum sit, nescimus; si vltra templorum concessionem nihil præterea obtinuerunt, id longè adhuc abest à Pace nostrâ. Irenicus, præter Cardinalem Augustanum, reliquos non exprimit, generatim attigisse contentus: aduertit enim dictas Protestationes speciatim commemoratas, causæ suæ non parum officere. Callidè item dissimulat conditiones Pacificationis Gallicæ sub Henrico IV. cuius conditiones sunt valdè tolerabiliore nostrarum comparatione. Quare non nisi per imposturam exemplum Galliæ hâc in parte obii- cit. Quòd verò iubet Protestationem Cardinalis Ottonis, & aliorum, esse benedictam: videtur id facere exemplo Balaami num. 22. v. 6. qui vocatus ad maledicendum

Populo Dei, Diuino iussu eidem vel inuitus benedixit. ibid. cap. 23. & 24. Neque enim hæc benedictio cohæret cum sententiâ Irenici. Principes & Status isti, in summâ licet necessitate, vel certè in magnis difficultatibus, non putârunt licitè eiusmodi cum hæreticis fœdera iniri. Si temerè ita censuerunt, grauius peccârunt. Religionem Catholicam, & Imperium, vel Regnum suum grauioribus periculis sine causâ obijciendo: neque potest Protestatio illorum esse benedicta: si verò causis rectè perpensis, ijsque grauib, ita sunt permoti, vt benedictionem eorum Protestatio mereatur, profectò non possunt, quantumuis multi, veram benedictionem sibi promittere, qui tuam, Irenice, sententiam amplectuntur.

Dicis, longè plures non fuisse protestatos, qui videlicet eam Pacificationem anno 1555. sine peccato iniri posse, non sine ratione arbitrabantur. Sed contra est: Principes victoriosi, & hostium domitores, rebus firmis minimeque attritis, nullam possunt habere rationem, ob quam licitè hæreticis concedant perpetuam libertatem ac Pacem, quam sola excusat necessitas: *Carolus V. & Ferdinandus I.* (te nouo Historico authore) fuerunt victoriosi & hostium domitores, res illorum erant firmæ ac minime attritæ: ergo non potuerunt arbitrari siue ipsi, siue alij ijsdem consentientes, illo rerum Statu posse Pacificationem Religionis sine peccato iniri. ita nimirum tuâ inscitiâ ac incogitantia te ipsum ineluctabili repugnantia inuoluisti. Sed nos notoriâ Historiarum fide euicimus, Carolum V. eo tempore (Turcâ, Gallo, Alberto Brandenburgico, Georgio Mechelburgensi, & Mauritio Saxone, Hungariam, Transyluaniam, ipsumque Imperium veluti dato signo simul inuadentibus, vastantibus, ac in Cæsaris caput, nullis Copiis instructi, coniuratis) non fuisse victoriosum, sed fugitiuum; non hostium domitorem, sed omnibus modis illis inferiorem: neque res illius fuisse firmas, sed ruinosas: non minime attritas, sed maxime desperatas: ob quas causas adigi se permisit ad Pacem hæreticis potius offerendam quàm concedendam: Cardinale Augustano Ottone Trucksessio nihilominus constanter abnuente, & statuente, *non esse totius mundi lucrum cum detrimento animæ querendum: neque facienda mala, vt veniant, vel conseruentur bona.*

Inconuulsa igitur manet octaua & postrema Ernesti ratio: *Pacem eiusmodi, Ecclesiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque suffragio penitus destitui ac damnari.* Contra quæ Irenicus, præter fallacias & imposturas, hætenus solis hæreticis, non catholicis vsitatas, nihil produxit.

N O T A XVII.

Neque Articuli Pacis nouæ, quos Ernestus nondum viderat, quidquam illiciti continent.

Addo hîc aliquos Articulos Pacis, quos Ernestus, cum iudicium suum scriberet, nondum
vide-

derat, &c. Respondetur. Istam Notam integram refutauimus, propter connexionem materiae, supra ad Notam XII. Responso 2. Verum est, ista Ernestum nondum vidisse deliberata vel tractata cum Iudicium Theologicum scriberet; praeuidit tamen omnia, vel pleraque deliberanda, tractanda, & nisi Deus obsistat, etiam, pro dolor! concludenda; ut ex ipso Iudicio, praesertim sect. 1. apparet. Transmutatio Episcopatum in Ducatus saeculares, habet aliquid noui non praeuisti, sed est id potius nominis quam rei, aut certe non magni discriminis, ut ostendimus supra loco cit. Verum Irenicus aliquos duntaxat Proiecti articulos speciosè protulit, cum multò deteriores contineat. 1. Euertit Pacem Religionis quoad substantiam: hæc enim in eo sita erat, ut *Protestantes deinceps nihil raperent, & occupata, immediatè ad Imperium spectantia, restituerent*: Nunc contra dictam Pacem omnia quæ ab illo tempore rapuerunt, iisdem in perpetuum transcribuntur. 2. Regula Territorialis in concernentibus Religionem, extenditur ad Ciuitates Imperij, & liberam Nobilitatem. 3. Eidem derogatur quoad subditos acatholicos Statuum Catholicorum, nouo & magno Religionis catholicae dispendio. 4. Terminus restitutionis, vel retentionis Bonorum Ecclesiasticorum praefigitur Dies 1. Ianuarij, Anni 1624. & ab illo saepius in grauamen Catholicorum, & fauorem Protestantium receditur. 5. Autonomia cum magno Religionis detrimento extenditur. 6. Exacta inter Catholicos & Protestantes æqualitas illusoriè decernitur. 7. Denique Theologis etiam Catholicis facultas hanc Transactionem examinandi adimitur. Quæ, aliaque explicauit & refutauit Amicus noster Theophilus in Ponderatione Proiecti Imperialis: quò Lectorem remittimus.

NOTA XVIII.

Rationes, quas pro hac Pace ex Notis suis deducit Irenicus, earumq; refutatio.

RATIO I.

Ea Pacificatio potest iniri, quæ nullum peccatum in se continet: Sed Pacificatio Monasteriensis talis est: Ergo &c. Maior certa est. Minor patet ex supradictis: quibus ostensum est, nullam prorsus illi inesse peccati turpitudinem.

Respondetur, Patere Minoris falsitatem, non veritatem. Primò Inest huic Paci peccatum cooperationis indirectæ: quia, ratione absolutæ & inconditionatæ Perpetuitatis, sancit hæresis libertatem ac impunitatem, etiam in eum casum, quo impediri posset, ideoque deberet, jure gladij in vindictam malorū Principibus & Magistratibus à Deo commissi. Vidit Irenicus hoc Argumentum esse insolubile, ideoque commentus est Perpetuitatem secundum quid, suppressis, per crimen falsi, illis verbis clausulæ Pacis Religionis: *Et quouis alio modo*: dissimulatâ itidem Er-

nesti probatione ex Actis Publicis ; quod Protestantes ipsam Pacis substantiam in his verbis collocarint. *Secundò.* Inest eidem Paci peccatum cooperationis directæ: tum quia tribuit hæresi in foro externo statum illæ sæ dignitatis, jus item agendi, defensionem, omnesque rerum honestarum prærogativas, idque absolutè & inconditionatè in perpetuum: tum quia sancit participationem & societatem actionum criminofarum, quæ hæreticis vigore Proiecti conceduntur; ad quas non minùs authoritatis & operæ per sententias, decreta, commissiones, executiones, conferunt Cæsar & Status Catholici: quàm Pilatus contulerit ad Christum crucifigendum, & collaturus fuisset, etsi sceleratam Crucifixionem retulisset ad redemptionem totius generis humani: ut omnem excludamus necessitatis prætensionem. Non tamèn ideò comparamus pietissimum Cæsarem, aliosque Status Catholicos, in hanc Pacem consentientes, cum Pilato: Absit. Damnamus potissimùm Scribas, Phariseos, & Pontifices, persuadentes Cæsari, Statibus, Populo, ut crucifigatur Religio. Sequuntur subinde isti, ut putant, bonâ fide, quod illi malâ fide suadent ac persuadent: minimè instar Pilati pertinaces, neque obfirmati hoc facere: si rectè consulerent, ex quorum ore legem Domini requirunt. *Tertiò* Inest eidem Paci *Vsurpatio potestatis incompetentis.* Ut enim condiciones maximè essent licitæ; non possent tamen licitè in causâ Religionis, & Bonorum Ecclesiæ, Cæsar & Status quicquam sancire sine consensu Summi Pontificis, qui supremus est Religionis Arbitr, & Bonorum Ecclesiasticorum Administrator. Consensus præsumptus ab Irenico, & altero ipsius Congerrone excogitatus, est Apostolicæ Sedis & Pontificiæ authoritatis ludificatio. Ex utroque hoc capite cooperationis, & potestatis incompetentis, manant vel confirmantur, *Iniuria in Creatore & veram Religionem, perditio animarum, violatio officij & juramenti:* quæ specialem peccati malitiam continent.

RATIO II.

Ea Pacificatio licita est, quæ nullâ lege prohibetur: sed talis est Monasteriensis: Ergo, &c. Maior iterum certa est. Minor probatur.

Respondetur, Hanc Rationem non esse diuersam à primâ: quidquid enim peccatum est, prohibetur aliquâ lege. Probatio Minoris habet aliquas rationes, quæ ad nullius legis prohibitionem pertinent. Sed sequamur Irenicum in suo errantem labyrintho: filum Ariadnæ tamen retenturi.

Rationes Irenici pro Minori Rationis secundæ,

I.

Quia non repugnat Legi Naturali: lex enim naturalis dicitur, ex duobus malis minùs esse eligendum, si, quod eligitur, non sit malum peccati; sed minùs malum est, quod eligitur in istâ Pace; nimirum bona Ecclesiarum occupata usurpatoribus relinquere, pauca iam recuperata tradere, hæresin in aliquibus Prouincijs, in quibus est, tolerare; nec sunt malum peccati,

*cati, in nostro casu, vti supra ostensum est: & minus malum sunt, quàm in totâ Germaniâ
perdi omnes Ecclesias, propagari vbiq; hæresin, &c.*

Respondetur. Repugnat legi Naturali, 1. Permittere ac promittere libertatem & impunitatem erroribus ac sceleribus, absolute & inconditionatè, etiam in eum casum, quo puniri & coërceri possent: Hoc facit Pax ista: Ergo &c. 2. Errores & scelera in Foro externo cohonestare non minùs quàm veritatem & virtutem: Hoc facit Pax ista &c. 3. Cooperari actionibus criminosis, &c. 4. Minus malum ita eligere ad vitandum maius, vt quod putatur minus malum, reipsâ committatur; vt fit in hâc Pace, &c. Lex Naturalis dicitur *eligendum*, non *faciendum*, *minus malum*, vt *vitetur maius*. Præstat totum Mundum perire, quàm Deum offendere.

2.

Pax ista non repugnat Legi Diuinæ, quia & hæc permittit eligi minus malum.

Respondetur, Legem Diuinam vetare, ne lucrum totius mundi quærat cum iacturâ animæ: Neque vlllo casu facienda esse mala, vt conseruentur bona. Vtrumque demonstrauius fieri hâc Pace.

3.

Non repugnat item legi humana: quia, præter rationem iam dictam, lex humana non obligat cum tam graui periculo, & incommodis, quæ sequuntur ex Pacis omissione, &c.

Respondetur. Concedimus in tantâ necessitate Cæsarem non teneri legibus ciuilibus: cum præsertim disputari soleat: *vt rûm Princeps teneatur suis Legibus?* Secus iudicamus de legibus Ecclesiasticis: de his enim tutius est consuli Pontificem, qui in illis, quæ merè positiua sunt, se non exhiberet difficilem, nisi eis coniungerentur, quæ in Lege Diuinâ & naturali fundata, neque Dispensationem recipiunt, neque epikiam.

4.

Pacificatio hæc nulli virtuti repugnat: ergo non est illicita. Non Religioni: quia tendit ad retinendum Dei cultum in locis Germania, in quibus adhuc viget. Non iustitiæ in genere: quia nulli suum jus aufertur. Non charitati in proximum: quia nemo tenetur proximo subuenire cum damno proportionato. Et nulla præterea virtus est, cui repugnet pacificatio.

Respondetur *Primò*. Perinde est, ac si ita de Religione differeres: Lucrum spirituale totius mundi, de quo Seruator loquitur, tendit ad retinendum Dei cultum in toto mundo: ergo non repugnat Religioni, per sacrilegium cum detrimento animæ istud lucrum quærere. Cogimur vel inuiti hanc Pacem appellare *sacrilegam*, ob injurias quas infert Creatori, Religioni orthodoxæ, & juri Summi Pontificis. *Secundò*. Aufert ius suum in perpetuum Ecclesiæ Catholicæ, quod habet ac habuit in tot Episcopatus, Ecclesias, Monasteria, eorumq; bona à tot sæculis, inuadit & lædit ius Summi Pontificis: eripit ius suum Episcopis & Prælati

legitimè restitutis, cogitque illos in perpetuum dicto juri renunciare. Repugnat ergo justitiæ. *Tertiò.* Hæc Pax rea est perditionis animarum; cooperatur extinctioni Religionis Catholicæ, introductioni hæretici exercitij, animarum seductioni, imperat difficilem & infirmis insuperabilem emigrationem, concedit liberri-
mè apostasiã, &c. repugnat ergo charitati: permittit enim ista absolutè & incondi-
tionatè in perpetuũ. Quod Scriba tuus scripsit: *nemo tenetur proximo subuenire cum damno proportionato*: non intelligimus: Fortè errauit, & pro jure Latinitatis tuæ scri-
bere debuit, *cum damno improportionato*. Non est autem damnum improportiona-
tum, vel ipsam animam, nedum bona & possessiones, tradere pro fratribus. *Quar-
tò.* Repugnat hæc Pax fidelitati quoque, propter violationem officij & juramen-
ti: & denique veritati: est enim fallax, & meritò ab Ernesto vocatur, *grande menda-
cium*, Ratione 7. quem vide.

5.

*Ea Pax, si accederet consensus Summi Pontificis, in plerisq; Articulis controuersis esset licita: ergo non est intrinsecè mala. Antecedens est clarum in Articulis, qui concernunt bona Ecclesiastica, suspensionem jurisdictionis Ecclesiasticæ, si Cesari, alijsq; Pontifex remitteret obligationem Protectionis, si consentiret in Ecclesiasticorum bonorum desertionem, &c. Cla-
ra item est consequentia: quia quæ intrinsecè mala sunt, consensu Summi Pontificis licita fieri non possunt.*

Respondetur. Perinde argumentaris, ac si diceres: si homo haberet alas, posset volare. Non minùs vana & nugatoria est tua hæc sequela: *si consentiret Pon-
tifex, Pax hæc esset licita.* Sicut enim sub priori subsumimus: sed homo non habet alas; & concludimus: ergo non potest volare: ita sub posteriori: *sed Pontifex non
consentit, nec consentiet*: vti hæctenus ostensum est: *neque potest consentire*: sunt enim pleraque, & ea ipsa, quæ commemoras, si cum perpetuâ, absolutâ, & incondi-
natâ hæresis libertate concedantur (vti fit hæc Pace) secundum se illicita: *ergo Pax
hæc non est licita.* Vide suprâ dicta. Diriguntur Summi Pontifices à Spiritu veritatis, qui non finit illos approbare sententiã tot fraudibus, fallaciis & erroribus, quot tu cumulasti, suffarcinatam; neque consentire in illa, quæ repugnant sensui & exem-
plis Veterum Christianorum, Sanctorum Patrum, & omnium Præcessorum suo-
rum, ad quos hæc causa delata est.

6.

*In ijs, quæ non sunt intrinsecè illicita, potest præsumi consensus Summi Ponti-
ficis.*

Respondetur. Hæc ratio nullo idoneo authore, vel fundamento nixa, suprâ refutata est ad Notam XII. de jure Summi Pontificis. Vbi ea attulimus, quæ per-
suadeant, hanc Præsumptionem, esse authoritatis Pontificiæ ludificationem, &
periculosam conscientiarum deceptionem.

Probabile est, Pacem Religionis licitè initam: ergo & istam licitè iniri posse.

Quæ grauiora sunt, & possent videri minùs posse concedi in hac Pace (qualia sunt, Religionis libertas, potestas reformandi, suspensio Iurisdictionis Ecclesiasticæ, non prohibere iniurias Catholicis à Dominis acatholicis illatas, contra eosdem non decernere processus, prohibere ne vnus Status Imperij alteri vim inferat propter Religionem, aut contra Pacificationem, &c.) iam introducta & conclusa sunt per Passauiensem Transactionem: ergo si probabile est, hanc licitè iniri potuisse: eadem illa capita possunt per modernam Pacem licitè confirmari, arg. c. Præceptis, &c. d. 12. C. inter dilectos, &c. de fid. instrument. Confirmatio enim nihil addit de nouo iuxta Menoch. Gutier. Bern. Graueum, Sester, Cabed. citatos ab Aug. Barbosa in Cap. Cum dilect. &c. de confirmat. Sed est probabile, quòd Passauiensis Transactio potuerit licitè iniri: quandoquidem (si Otto Cardinalis Augustanus excipiat) non solum à toto Clero Germaniæ, in quo fuerunt viri docti, sapientes & probi; sed etiam à Cæsare, Electoribus, & Principibus Catholicæ Religionis perquam studiosis suscepta est & approbata: adeoq; nititur graui auctoritate: ad quam accedunt rationes non modici momenti superius explicatæ: quæ simul iuncta faciunt eam, vt minimum probabilem. Nam, teste Aristotele in Topicis, probabile est, quod omnibus videtur, vel pluribus, vel sapientibus. Vnde & colligitur probabilitas honestatis Pacis, de quâ agitur.

RESPONDETUR.

Pacem Religionis, & à fortiori, eam quæ nunc tractatur, esse licitam; nullo solido argumento probabile asseritur.

Falsum est, quod significat Irenicus, Pacem nouam non continere, nisi Pacis Religionis veteris confirmationem, ad multò plura & grauiora Religionis damna extenditur. 1. Elidit animam Paci Religionis, quâ se Catholici, & maxime Ecclesiastici, vnicè in Imperio ab eo tempore sustinebant; dum bona Ecclesiastica ab eo tempore occupata, & vigore dictæ Pacis restituenda, hæreticis in perpetuum transcribit, & animum addit ad reliqua rapienda. 2. Recipitur in consortium Catholicæ Religionis, præter Confessionem Augustanam, Calvinismus, &c. Omittimus aliâ, ad Notam XVII. indicata, & à Theophilo in Ponderatione Proiecti expensa. Negamus verò & pernegamus, vllum solidum argumentum extare, quo Pax Religionis ostendatur licita. Argumenta Irenici nullius sunt roboris, sciant erroribus, & imposturis; vt non appareat, quâ conscientiam sententiam suam, vt probabilem, sustineat, vel aliis proponat. His artibus non peruenitur ad veritatem.

tatem. Meritò concludit Ernestus sect. 5. ad 10. *Non esse sententiam: sed opinionem, nullâ ratione Theologicâ, neque authoritate legitimâ, sed Præjudicijs ex Pace Religionis conceptis malè nixam.* Quod confirmamus hisce argumentis, simul Irenici obiecta dissoluentes.

Primò. Ex ijs, quæ toto isto Responso deduximus, evidens est ex argumentis Ernesti nullum esse solutum, eaque maximè, quæ sunt grauiissima, manere inuicta; cooperationem videlicet tum directam, tum indirectam: eam præsertim quæ in participatione & societate actionum criminofarum sita est: vsurpationem potestatis incompetentis, &c. His autem argumentis stantibus, nulla ex opposito locum habet probabilitas.

Secundò. Pacem Religionis Protestantes à Ferdinando I. & Catholicis Statibus grauiissimo incussio metu & terrore extorserunt; uti patet ex illis, quæ suprâ innuimus, & ulterius apud Chytræum, & alios legi possunt. Metus autem etiâ sapientes ac bonos ita perturbat, ut sani consilij sint parùm compotes. *Homini affecto secundum aliquam Passionem, videtur aliquid vel maius, vel minus, quàm sit secundum rei veritatem. Sicuti amanti videtur ea, quæ amat, meliora: & timenti, ea quæ timet, terribiliora. Et sic, ex defectu rectitudinis iudicij, qualibet passio (& præcipuè timoris) quântum est de se, impedit facultatem benè consiliandi,* ait S. Thomas 1. 2. q. 44. in corp. Et hinc jura partim rescindunt, partim rescindi iubent, quæ vi metûve fiunt. Ut adeò absque iniuriâ dicere liceat: Cæsarem & Status catholicos habuisse facultatem benè consiliandi de Pace Religionis graui Protestantium metu valdè impeditam; neque argumentum solidum aut securum pro dictâ Pace, ex eiusmodi deliberatione & consensu duci posse: etsi Paciscentes cæteroqui fuisse sapientes, probos, doctos, ultra fateamur. Quod de *toto Clero Germaniæ* asserit Irenicus, non subsistit: soli enim Episcopi & Prælati Imperio immediatè subiecti, per se, vel Legatos Comitibus Anni 1555. interfuerunt: neq; Pax Religionis reliquo Clero deliberanda proposita fuit, neque adiecta clausula, de consensu illius vel ratificatione postulandâ.

Tertiò. Carolus V. uti demonstrauiamus, paulò ante Pacem Religionis conclusam, necessitatis Imperij & Religionis probè conscius, disertè tamen affirmavit, *non esse suæ potestatis in talia consentire, & vetuit suo nomine à Legatis suis quidquam tractari:* neque Pacem postea ratam habuisse ostendi potest. Ferdinandus ipse vnâ cum Statibus Catholicis, paucis ante conclusionem diebus, grauiiter hæsitabat circa clausulam *absolutæ & inconditionatæ perpetuitatis.* Idem Status Catholici decennio ante censuerunt, *se in articulos Pacis Religionis Spire adumbratos saluâ conscientia consentire non posse,* licet magnâ necessitate ob bellum Smalcaldicum premerentur. Neque affertur aliquod argumentum, quod postea repererunt vel illi, vel Carolus & Ferdinandus, tali Paci prætextu necessitatis excusandæ idoneû. Nullam ergo subministrant rationem probabilitatis: sed se ipsos inconstantia damnant.

Quar-

Quartò. Exempla & sententiæ Veterum Christianorum, Sanctorum, Doctorum, Pontificum, Pace Religionis anteriores, eidem repugnant, vti demonstratum est: in contrarium verò nihil horum militat: destituitur ergo omni probabili auctoritate. Neque Cardinalis Augustanus solus huic Paci se opposuit: sed socios habuit omnes illos, quos ex antiquitate produximus.

Quintò. Summi Pontifices eidem Paci, eiusque confirmationi, & similibus fœderibus hætenus constantissimè contradixerunt: & nemo dubitat modernū Pontificem huic etiam nouæ Paci (si talibus conditionibus, & modo, concludenda foret) contradicendum. Quæ autem est probabilitas, Spiritum Sanctum in tantâ fidelium necessitate permittere, vt Vicarius Christi fallatur in improbandis eiusmodi fœderibus, vnde putatur Religionis conseruatio dependere? aut membra à Supremo suo in terris Capite, in causâ tam graui, solidis argumentis posse dissidere?

Sextò. Denique Pacem Religionis pauci, imò propè nulli ex catholicis, præter Franc. Burckardum, Tannerum, & Authores compositionis Pacis, accuratè examinârunt; solis illa Præjudiciis stetit: qui absolutè & cordatè illam, omnibus perpensis, probârunt, hætenus reperimus nullum. Qui Præjudicia sequuntur rationibus non discussis, numerum faciunt, non pondus. *In auctoritate humanâ duo ferè requiruntur: cognitio rerum, (quæ quidem scientiâ ipsarum & experienciâ continetur) & virtus: illa, vt scias quid dicas: hæc, vt velis iuxta ea, quæ intelligis, proloqui:* ait Fons. lib. 7. instit. c. 35. Hoc sensu verum est, *probabile esse, quod omnibus videtur, vel plurimis, aut sapientibus:* si nempe rationes examinârint, easque candidè proferant, nec sola sequantur Præjudicia: quibus videmus totam Tractationem noui fœderis inniti.

Vnde concludere cogimur: sententiam contrariam pro Pace Religionis, & à fortiori, pro hac nouâ multò deteriore, nihil habere probabilitatis intrinsecæ: & contradicentibus Pontificibus, legitimâ quoque auctoritate destitui. Etsi credamus Cæsarem & Principes, aliosque Status catholicos bonâ fide excusari posse in re tam arduâ, Theologorum & Politicorum hodiernorum nebulis valdè obscuratâ. Theologos (nisi solidius Ernesti, nostrisque argumentis respondeant) quo pacto excusemus, non inuenimus.

Quòd verò Pacis conclusionem, prout Proiecto continetur, à Cæsare aliisque Principibus aliqui præcipitandam putant, & molem belli in alios conuertendam, qui vetante conscientia consentire nolunt: inhumanum est, & periniquum, resque inauditi exempli. Non ita egit Carolus V. Anno 1555. cum Catholici Status omnes in articulos Religionis catholicæ aduersantes consentire recusarent. Nihil illis ideò comminatus est, neque vel sua, vel Protestantium arma in illos conuertit: sed contentus fuit, quòd pacificè tolerare vellent, quæ tunc ex plenitudine Cæsareæ potestatis, (etsi incompetentem esse in causis Religionis postea agnouit) veluti publicæ tranquillitati necessaria, statuit, &

Prote-

Protestantibus concessit: vt ex recessu illius anni constat. Idem Exemplo Ottonis Cardinalis Trucksessij: cui ob Protestationem molestiam aut vim nemo intulit; facient Status Catholici, qui huic Pacificationi contradicent; iuxta Regulam 18. Ernesti sect. 6. *Principes & Status Catholici, si multitudo suffragiorum preualeat, culpâ liberantur, si assensum negent, vel contra protestentur: de cætero pacificè tolerant, quod impedire non possunt.* Si Cæsar, aliique Status Catholici, integrum sibi esse putant, ex Theologorum nouorum sententiâ, exempla & sensum veterum Christianorum, Confessorum & Martyrum Christi, Sanctorum Patrum, Summorumq; Pontificum deferere; idque posse probabiliter fieri: non inferant vim conscientis aliorum; neque pro hostibus habeant eos, qui tot ac tantis argumentis, exemplis, & Vicarij Christi auctoritate compulsi contra sentiunt, pacem suspirantes illam, quam mundus dare non potest.

8.

Illâ Pax, quæ per licitas conditiones tendit ad conseruationem Ecclesiarum, & Religionis in Germaniâ, est licita: sed talis est moderna: vti probatum est: Ergo, &c.

Respondetur, Falsum esse, conditiones esse licitas. Non repetimus demonstrata.

9.

Quando duo mala simul impediri non poterunt: ratio dictat, alterum, quod maius est, posse impediri: sed ita res habet in nostrâ Pace: Ergo, &c. Maior est certa, vbi non cernitur peccatum. Minor probatur: quia minus malum est, deferere ecclesias iam occupatas & perditas, quæ sine summo, & moraliter certo periculo maioris mali recuperari nequeunt: quàm perdere adhuc possessas, quæ per pacem seruari possunt: & minus malum est, hæresi iam infectis & respuentibus medicinam non succurrere: quàm sanos & integros exponere æternæ perditioni. Et sibi suæq; malitiæ debent tribuere hæretici, si pereant: idè enim pereunt, quia beneficio emigrationis vti nolunt: & repellunt Pastores, qui idè sunt extra culpam. Nam culpâ caret, qui scit, sed prohibere non potest. ff. de Regulis juris.

Respondetur. 1. Crambem recoquis, & nugaris. Idem est: ex duobus malis minus eligendum: & cum vtrumque impediri non potest, maius potiùs impediendum esse, vbi non cernitur peccatum. In hac autem Pace multiplex cerni peccatum demonstrauimus. 2. Concedimus minus malum esse, deferere ecclesias amissas, quàm perdere adhuc possessas: si desertio amissarum nihil habeat illicitæ operationis, vel cooperationis; quæ in hac Pace multis interuenit. 3. Concedimus itidem minus malum esse, hæresi iam infectis, & respuentibus medicinam non succurrere: quàm sanos & integros exponere perditioni: sed vbi offendendus est Deus; vti hac Pace; fatius est totum mundum, iuxta doctrinam Christi, exponere perditioni, nedum pauculas Prouincias. Multò deinde probabilius est, grauiori periculo exponi Catholicos in Germaniâ reliquos; per Autonomiam laxissimam, & Protestantium potentiam, plurâq; au-
dendi

dendi fiduciam, hâc Pace immodicè auctam & confirmatam; quàm per belli, in causa Diuinæ gloriæ, generosam prosecutionem. 4. Non omnes, hæreticorum nomine designati, *malitiâ pereunt*: multi infirmitate, multi meliorum ignorantia; quin credimus, multos, conscientia à grauibz peccatis custodiendæ attentos, bonâ fide circa Religionem errantes, inter Protestantes saluari. Neq̃, etsi voluntate pereant, *Pastores sunt extra culpam*, si absolutè & inconditionatè in perpetuum curam Ovicularum errantium eiurent, & Lupis relinquunt. Emigrationis facultas non est *beneficium*; sed hæreticis conuersionis remora, Catholicis peruersionis illecebra, juri Diuino contraria: adimit enim facultatem veram fidem profitendi in patriâ, quàm Deus dedit. Micant tuæ captiunculæ, Irenice, vt putre lignum in tenebris, sed non fallunt cautos.

10.

Imò exempla etiam, nostræ Pacificationi non absimilia, non desunt. Omitto Pacificationem Passauiensem & Pragensem. Honorius, &c. Sigismundus, &c.

Respondetur. Pacificatio Passauiensis, quam imperitè cum Pace Religionis identidem confundis; & Pragensis, sunt in quæstione. Ineptè ergo adhibentur ad probandum id, quod controuersum est. Imposituras, & Crimina Falsi, quæ in exemplis Honorij & Sigismundi commisisti, suprà demonstrauius ad Notam IX. vt & alia, quæ de libertate Religionis, aliis locis concessâ, ibidem fallaciter adduxisti. Iniurias, & imposturas, quibus exempla S. Ioannis Papæ, S. Chrysostomi, aliorumque Sanctorum violâsti, depulimus ad Notam XVI. Nisi poenites, ipsi Sancti à te olim expetent vindictam.

Epilogus Irenici.

Atque hæc quidem breuiter. Interim Deum precor ex animo, vt Nobis Pacem det longè, quàm proposita est meliorem: moueatq̃ Catholicorum mentes ad id, quod facit pro suauissimi sui Nominis honore, pro salute animarum, & Ecclesiæ suæ exaltatione: vtq̃ nemo mortalium ex istâ scriptione Pacis consilia sapiat, si ea non sit accepta Diuinæ voluntati. Vale mi Erneste, & qui boniq̃ hunc laborem, quem tu mihi inuito facesisti, consule; Deumq̃ ora, vt olim in cœlo iuncti eternâ beatissimâ pace vnâ fruamur: per velim enim, ita te amo, non sine te, sed tecum esse beatus.

Respondetur. 1. Vota, quæ ad Deum concipis, tuis sunt contraria argumentis, quibus, quoad potes, impedis, ne Catholicorum mentes, seu pacis, seu belli consilia, pro Nominis Diuini honore, salute animarum, & Ecclesiæ exaltatione concipiant: sed, in Diuini honoris iniuriam, animarum perditionem, & Ecclesiæ depressionem, hæreticis in perpetuum absolutè & inconditionatè concedant

dant libertatem, impunitatem, & spoliis Ecclesiæ dominium, Ecclesiæ Supremo in terris Capite Pontifice nec consulto, nec consentiente, sed reclamante.

2. Quod optas, *ut nemo ex tuâ scripture Pacis consilia capiat*; rectè facis, sed non seriò. Abstinuisses enim aliàs tot fraudibus, & imposturis tam apertis, ut bonæ fidei præsumptionem nobis nullam reliqueris. Sapientes, docti, & seriò boni, quibus vacauerit singula examinare, tuâ quidem scripture non mouebuntur: at multi incauti, vel alijs occupati, & in Theologiâ ac historiâ minùs exercitati à te decepti sunt, & porrò decipientur. Teneris, sub periculo æternæ damnationis, fraudes & errores tuos illis aperire, in quos illos coniecisti. Consultum est, ut spontè facias, ne cogant, qui possunt, & pro officio debent.

3. Quod *Ernestum vale-re iubes*: valet is per Dei gratiam, & valebit quoad Deus volet. Non *faceßiuit ipse tibi negotium inuito*: quis enim te coëgit, toties *παραλογεῖν*, fallere, errare? quis hoc negotij dedit, ut exempla veterum Christianorum & Sanctorum, sententiam Pontificum, deprauares, corrumperes, eluderes, istisque omnibus illuderes? Non mouetur Ernestus seu amore, seu odio tuo, tuique similium. Fraudes & Fallaciæ non sunt via ad Beatitudinem, in quâ illi coniungi cupis. Orat, ut Sancti Spiritûs gratia te illuminet. Animus erat hîc apponere Epilogum, quo Franc. Burckhardus Tertiam Partem Autonomiæ, Monachij impressam, claudit: Lege ipse, & recale, quis olim ibi sensus fuerit de eiusmodi fœderibus, cuiusvis necessitatis prætextu, sancientiis.

Finimus, & claudimus verbis S. August. tract. 49. in Ioan. & illud Iudæorum: *Si hunc dimittimus, venient Romani & tollent Locum nostrum & Gentem. Temporalia*, ait, *perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt; & sic vtrumq; amiserunt*. Quod auertat à nobis Misericors Deus, qui est benedictus in sæcula, Amen.

IN-

I N D E X C O N T E N T O R V M.

N O T A I. IRENICI.

Causæ Pacis componendæ à Politicis æstimari debent, paginâ 4.

Responsum. Ernestus non examinat illas causas, etsi id à Theologo non est alienum, pag. 4.

N O T A II. IRENICI.

Ernestus pro Pace finxit argumenta quæ voluit, pag. 5.

Responsum. Ernestus attulit rationes pro Pace ex visceribus causæ, & quas tum iactari audiebat, pag. 5.

N O T A III. IRENICI.

Ernestus immeritò reprobât Pacificationem Passauiensem, Pragensem, Ratisbonensem, pag. 6.

Responsum I. Irenicus Tractationem Passauiensem cum Pace Religiônis impetritè confundit. Allegationes pro illâ examinantur:

• Ioannis Molani,
Martini Becani,
Adami Tanneri,
Auctoris compositionis Pacis,
Pauli Laymanni.

Irenicus in allegandis his Auctoribus vanus est. Testes omni exceptione maiores produxit Ernestus, pag. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.

Responsum II. Approbatores Pacis Pragensis, & Ratisbonensis, in Pace Religiônis suam fundârunt suffragium, pag. 13. 14.

N O T A IV. IRENICI.

Pax, quæ tractatur, non est secundùm se illicita, pag. 14.

Responsum. Hoc idem argumentum pro Pace fuit Ernesti primum, pag. 14.

§. I. Irenici. Ernestus Pacem damnât, quia sancit hæresis tolerantiam, p. 14.

Responsum. Ernestus de Tolerantiâ generatim id non dicit; sed solum de eâ, quæ excludit circumstantias excusantes, pag. 15.

§.II.Irenici. Perpetuitas non facit Pacem illicitam, pag.15.

Responsum I. Perpetuitas, quatenus excludit circumstantias excusantes, facit illicitam Pacem: neque plus affirmat Ernestus, pag.16.

Responsum II. Ernestus non immediatè ex Perpetuitate colligit cooperationem indirectam cum Hæresi, pag.17.

Responsum III. Tolerantia Iudæorum habet causas perpetuas, & nullam cooperationem, pag. 7.

§.III.Irenici. Non conceditur in hac Pace Hæresi perpetuitas absoluta, sed solum secundum quid, pag.18.

Responsum I. Nulla perpetuitatis legitima restrictio in hac Pace locum habet, pag.19.

Responsum II. Quæ infideles & hæretici in veræ fidei præjudicium, contemptum, depressionem, siue expressè, siue verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis imperant aut postulant, eo ipso sunt illicita, pag.20.

Responsum III. Protestantes in Fidei Catholicæ præjudicium, contemptum, depressionem, vel expressè, vel verbis æquipollentibus, aut per circumstantias ad hoc determinatis, Pacem hanc sibi concedi volunt, pag.26.

Conclusio. Ergo Pax hæc est illicita, ipsâ etiam Irenici confessione, pag.29.

§.IV.Irenici. Pacis huius perpetuitas secundum quid, vlteriùs probatur & declaratur, pag.29.

Responsum. Supradicta diluuntur, &c. pag.30.

§.V.Irenici. Pax, quæ tractatur, non est absoluta & inconditionata, pag.31.

I. Dependet à circumstantiis necessitatis. Pax Passaviensis itidem est perpetua, pag.31.

Responsum. Sancitur etiam in casum necessitatis desitura Exemplum Pacis Religionis non iuvat, pag.32.

II. Pax hæc pendet à conditione compositionis amicabilis, pag.33.

Responsum. Irenicus dolo malo id in clausulâ Pacis Religionis omittit, in quo substantia perpetuitatis consistit, pag.34.

III. Obiiciunt alij, Pace quoque temporariâ excludi circumstantias excusantes, pag.35.

Responsum. Pax temporaria ritè inita, circumstantias excusantes non excludit, pag.35.

INCONVULSA igitur manet Ratio prima Ernesti, de cooperatione indirectâ huius Pacis cum hæresi, pag.37.

N O T A V I R E N I C I .

Hæretici non sunt jure Divino infames; neque infamia directè cooperatur hæresi, pag.37.

Respon-

Responsum I. Quædam in hac causâ præ oculis semper habenda esse, pag. 39.

Responsum II. Infamia hæresis partim est Iuris Diuini, partim in illo fundatur, pag. 40.

Responsum III. Infamiæ remotio hæresi directè cooperatur, quia hæreticis absolute tribuit Statum illæ sæ dignitatis, pag. 41.

N O T A VI. IRENICI.

Ius reformandi, alto imperio connexum, ex se ad hæresin non ordinatur, pag. 45.

Responsum. Hoc jus ex se ordinari ad hæresin, ei que directè cooperari ostenditur, pag. 45.

N O T A VII. IRENICI.

Refellitur id, quod Ernestus de jure & actione ad Spolia retinenda, hæreticis concessa, affert, pag. 47.

§. I. Irenici. Cæsar solùm paciscitur suspensionem juris ad Spolia, neque ea recuperare tenetur, pag. 47.

Responsum I. Cæsar, vi pacti, Protestantibus confert jus & actionem ad spolia Ecclesiæ, etsi illicitè ac inualidè, pag. 49.

Responsum II. Cæsar, vt Ecclesiæ defensor & aduocatus, nec non vt Ecclesiasticorum in Imperio supremus Princeps, tenetur spolia Ecclesiæ recuperare, si potest, contrarius & nouus Irenici error refellitur, pag. 51.

Responsum III. Quæ Irenicus congerit, nullius sunt momenti, & validè in illum retorquentur, pag. 55.

§. II Irenici. Ernestus imitatur Theologos, qui Anno 1630. Pacem dissuaserunt, pag. 58.

Responsum. Ernesto iniuriam fieri: neque tamen recta consilia ex euentu metienda, exemplo S. Bernardi ostenditur, p. 59.

§. III. Irenici. Intrinsecè malum, ab Ernesto assertum, variis instantiis impugnatur, pag. 61.

Responsum. Irenici instantias nullius esse momenti, pag. 62.

Ad I. & II.

Irenicus calumniatur & petit Principium. Conscientiam Cæsarum non damnamus Pontifices nunc parum possunt, itidem Episcopi, post Pacem Religionis, pag. 62.

Ad III.

Episcopatus Germaniæ sunt amissi violentiâ Principum Protestantium, &

conhiuentiâ maximè illius Cæsaris, qui plus æquo indulgit hæreticis. Eâdem occasione expulsi sunt Prælati Württembergiæ, quibus non minùs quàm Episcopis culpam per calumniam impingit Irenicus, pag. 63.

Ad IV.

De sumptibus non rectè queritur Irenicus. Errant Status Catholici, qui sua tantùm putant curanda, pag. 65.

N O T A VIII. IRENICI.

A catholicos defendere, per se malum non est, pag. 68.

Responsum. Defendere hæreticos absolutè & inconditionatè, est per se malum, pag. 68.

N O T A IX. IRENICI.

Licet absolutè tolerantiam hæresis pacisci. Confirmatur id exemplis, pag. 69.

Responsum I. Irenicus sibi contrarius grauitè errat, pag. 69.

Responsum II. Exempla, quæ affert, partim nihil probant, partim per crimen falsi ab illo corrumuntur:

Sigismundi Regis Poloniae,

Concilij Basileensis,

Sigismundi Imperatoris,

Regum Galliae,

Honorij Imperatoris. pag. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76.

INCONVULSA igitur manet prima Ernesti Ratio, non minùs de Pacis huius cum hæresi cooperatione directâ, quàm indirectâ, pag. 77.

N O T A X. IRENICI.

Pax ista nec Creatori, nec veræ Religioni iniuriam infert, pag. 78.

§. I. Irenici. De cooperatione, illæsa famâ, & libertate hæresin profitendî, pag. 78.

Responsum. De aliis dictum. Religionem Catholicam in Imperio non ampliùs præceptam esse demonstratur, pag. 78.

§. II. Irenici. Par Catholicorum & Protestantium defensio, non est secundùm se illicita, & magis declaratur, pag. 81.

Responsum. Irenicum cooperationem defensionis hæreticorum nequaquam purgare, pag. 82.

§. III. Irenici. Hæc Pace hæresi solùm conceditur perpetuitas eidem conueniens, siue secundùm quid, pag. 84.

Respon-

Responsum I. Frustra ad perpetuitatem secundum quid ; confugit Irenicus, pag. 84.

Responsum II. In afferendis exemplis periculosè & graviter errat, pag. 85.

INCONVULSA igitur manet secunda Ratio Ernesti : quòd Pax hæc sit iniuriosa Creatori & veræ Religioni, pag. 88.

N O T A XI. IRENICI.

Pax eiusmodi non est causa perditionis animarum, pag. 89.

§. I. Irenici. Est merissima permissio, pag. 89.

Responsum. Pax hæc permissionis perditioni animarum cooperantis maximè rea est, pag. 89.

§. II. Irenici. Pax ista non peccat expellendo Catholicos è bonis recuperatis, pag. 91.

Responsum I. Cooperatio per participationem, siue societatem actionis criminosa, quid requirat, pag. 91.

Responsum II. Explicantur quinque actiones criminosa hæreticorum, quibus, vigore huius Pacis, Cæsar & Status Catholici cooperantur, pag. 93.

INCONVULSA igitur manet tertia Ernesti Ratio: quòd Pax hæc cooperetur perditioni animarum, pag. 98.

N O T A XII. IRENICI.

Pax hæc non est vsurpatio Potestatis incompetentis, pag. 98.

Responsum I. Potestas incompetens in concessione Autonomiæ, suspensione jurisdictionis Ecclesiasticæ, & renunciatione ordinationum contrariarum manifestè vsurpatur, pag. 99.

Responsum II. Cæsar in translatione & extinctione Episcopatum & bonorum Ecclesiasticorum vsurpat potestatem incompetentem, non minùs quàm Reges Angliæ, Daniæ, Sueciæ, in suis Regnis vsurpârunt, hodieque vsurpant, pag. 103.

Responsum III. Cæsari non competit prætenfa potestas, quòd bona Ecclesiastica sint Feuda Imperij, vel à Cæsaribus Ecclesiis donata, pag. 107.

Responsum IV. Hæc Pace jus & auctoritatem Summi Pontificis multipliciter gravissimeque violari ostenditur, pag. 111.

Responsum V. Diluitur novum, & Sedi Apostolicæ iniuriosum effugium, quod Irenicus, ipsique similes, petunt ex præsumpto Pontificis consensu; non obstante eiusdem protestatione, pag. 115.

Responsum VI. Doctores, qui de hæc re scripserunt, consensum Pontificis expressum requirunt, pag. 120.

INCONVULSA igitur manet quarta Ratio Ernesti: quod Pax eiusmodi sit vsurpatio potestatis incompetentis, pag. 123.

N O T A XIII. IRENICI.

Pax hæc officio & juramento Cæsaris, Episcoporum, aliorumque Statuum Catholicorum non repugnat, pag. 124.

Responsum. Irenicus violationem officij & juramenti Cæsarei, ac vel maximè Episcopalis, nequaquam purgat, pag. 124.

INCONVULSA igitur manet quinta Ernesti Ratio: quòd hæc Pax repugnet dicto officio & juramento, pag. 125.

N O T A XIV. IRENICI.

Pax hæc non est frustratoria, nec Bello periculofior, pag. 125.

Responsum. Irenicus neruum argumenti non attingit, sed nugatur & fallit, pag. 126.

INCONVULSA igitur manet sexta Ernesti Ratio: Pacem hanc esse frustratoriam, ipsoque Bello periculosiorem, pag. 131.

N O T A XV. IRENICI.

Ernestus Pacem cum mendacio frustra comparauit, quia culpam illi inesse non demonstrauit, pag. 131.

Responsum. Cùm Ernestus multiplicis culpæ Pacem hanc conuicerit; manet inconuulsa septima illius Ratio, ex dictâ comparatione petita, pag. 131.

N O T A XVI. IRENICI.

Refutatur octaua & postrema Ernesti Ratio: quòd Pax eiusmodi Ecclesiæ Dei Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque suffragio destituatur & damnetur, pag. 131.

Responsum. Irenicus exempla, & testimonia ab Ernesto producta, nequiter corrumpit, & eludit, pag. 132.

§. I. Irenici.

SS. Patres, & Veteres Christiani.

In exemplo S. Ambrosij omittit ea verba, in quibus argumenti vis est, pag. 132.

In exemplo S. Chrysostomi rei seriem commiscet; & in allegando Baronio crimen falsi committit, pag. 133.

SS. Episcopis Africanis hæreticum Catharistarum & Pelagianorum errorem contumeliosè impingit, vt exemplum illorum eludat, pag. 136.

§. II. Irenici.

Summi Pontifices.

S. Ioannis Papæ & Martyris vindicationem ab Anastasij & Platina errore, dolo malo subtrahit, pag. 140.

Pauli III. sententiam de non tolerandis quibusdam erroribus, frustra eludit, pag. 141.

Relationem Cardinalis Hosij de Pace Religionis ad Paulum IV. dissimulat, pag. 145.

Falsò negat. Pacem Religionis aduersari Concilij Tridentini Decretis; vt Protestationem Nuncij Apostolici, Anno 1566. factam, eneruet, pag. 145.

Vrbani VIII. Responfa partim dissimulat, partim subreptionis arguit, p. 146.
De Innocentio X. penitus tacet Irenicus, pag. 147.

§. III. Irenici.

Cæsares & Principes.

In allegando exemplo Honorij Imp. duplex falsi crimen committit, pag. 148.

In exemplo Sigismundi Imp. simili crimine peccat, pag. 148.

Carolus V. & Ferdinandus I. affirmat, sub tempus Tractationis Passauiensis, & Pacis Religionis, fuisse rebus firmis & minimè imminutis, victoriosos adhæc, & hostium suorum domitores: quod notoriè falsum est, pag. 148.

Ex reliquis, ab Ernesto productis, neminem exprimit, præter Cardinalem Ottonem Trucksessium: reliquos generatim attigisse contentus, pag. 151.

INCONVULSA igitur manet octaua & postrema Ernesti Ratio: Pacem eiusmodi Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque suffragio penitus destitui, ac damnari, pag. 152.

N O T A XVII. IRENICI.

Neque articuli Pacis nouæ quidquam illiciti continent, pag. 152.

Responsum. De his dictum est ad Notam XII. Responso II. Sed Irenicus, quæ deteriora sunt, omisit, pag. 153.

N O T A XVIII. IRENICI.

Rationes, quas pro hac Pace ex Notis suis, falsum nimirum ex falsò, hinc deducit Irenicus, diluuntur. Præcipuè verò ad 7. ostendimus: Pacem Religionis, & à fortiori, eam quæ nunc tractatur, esse licitam, nullo solido aut verè probabili argumento defendi, pag. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160.

Epilogus.

Y

IN-

INDEX IN NOTAS IRENICI.

ERRORS.

Absolutè affirmat: *eum, qui consentit in effectum propter causam, multò magis consentire in ipsam causam.* Quod non est verum, nisi in causâ finali: alioqui enim Deus, & iudices consentirent in peccata, quia consentiunt in pœnas pro illis infligendas. Notâ 3.

Ad directam cooperationem cum hæresi requirit, *ut alter necessario fiat hæreticus.* Quâ ratione tollit omnia peccata aliena, & scandala; cùm tamen, teste Christo Matth. 18. v. 7. necesse sit ut veniant scandala: quia nemo tale scandalum dare, aut sic peccato cooperari potest, ut alter necessario peccet. Notâ 5.

Negat Cæsarem vi & obligatione protectionis, siue defensionis Ecclesiarum, quæ ipsi incumbit, teneri, etiam cùm potest, vi armatâ recuperare Ecclesias amissas. Qui novus error, Ecclesias & Ecclesiasticos omnium direptioni exponit; & repugnat cum exemplis Veterum Imperatorum & Regum, constitutionibus Imperij, & capitulatione Cæsareâ. Notâ 7.

Cæsari, respectu Ecclesiarum & Ecclesiasticorum in Imperio, non tribuit, nisi *Officium Aduocati:* Cùm sit eorum quoque Summus Princeps; neque minùs illos, quam Status Sæculares teneatur defendere. *ibid.*

Negat Catholicos Status lege charitatis & iustitiæ teneri ad recuperandas Ecclesias amissas aliquid conferre ultra quotam suam, videlicet in Matriculâ Imperij assignatam: quasi hæc quota sit adæquata regula præceptorum diuinorum. *ibid.*

Negat eosdem Status ulterius ad plus teneri, nisi ad defensionem propriarum ditionum, aut vicinarum: quasi non etiam ut partes & membra eiusdem Imperij, secundum nosse & posse suum, obligati sint toti corpori, & singulis commembris succurrere, aut non peccent, si solis sibi intenti, illis præjudicent aut noceant. *ibid.*

Exemplo Dei, facientis oriri solem suum super bonos & malos, & pluentis super justos & injustos, contendit posse equiparari hæreticos Catholicis; adeoque ordinariè non esse coërcendos nec puniendos. Notâ 10.

Assertit licere cuius renunciare juri suo, etiam publico, in fauorem Religionis vel ordinis Ecclesiastici concessio: de hoc enim agitur in proposito. Notâ 12.

Assertit in his causis, quæ præcipuè jura Religionis & Ecclesiæ concernunt, præsumi consensum Sedis Apostolicæ, non obstante eiusdem protestatione & reclamatione. Notâ 13. iunctis Notis secundis.

CRIMINA FALSI.

In clausulâ Pacis Religionis, quâ Pax inconditionata & perpetua constituitur, omit-

omittit illa verba: & quouis alio modo: in quibus substantia Perpetuitatis consistit. Notâ 4. iunctis Notis secundis.

In exemplo S. Ambrosij omittit illa verba, quæ continent argumenti neruum, videlicet: *noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ Divina sunt, imperiale aliquod jus habere.* Notâ 16.

In exemplo S. Chrysostomi commiscet rei gestæ seriem, & priora cum posterioribus, ne appareat necessitas, in quâ erat Arcadius cum Gaynas templum ab eo peteret. *ibid.*

Allegat Baronium contra fidem historicam Sozomeni: sed omittit illud, quod Baronius addit: *in ijs, quæ ad dogmata Novatiana non spectant, (quibus Sozomenus & Socrates erant addicti) nullam esse causam, quin ijdem Historici in reliquis vera dixisse credantur.* Notâ 16.

Allegat Orosium ex Gordonio ad Annum Christi 419 veluti affirmaret, Honorium Arrianis Visigothis Galliam Narbonensem, & Vasconiam dedisse jure perpetuo, non sine damno Ecclesie, &c. & addit illa verba: *nihil reclamantibus Innocentio & Bonifacio Summis Pontificibus:* de quibus nec syllaba est apud Orosium vel Gordonum. De jure perpetuo, & damno Ecclesie, nulla itidem est mentio apud Orosium. Notâ 16. & 18.

Ex Æneâ Silio histor. Bohem. c. 52. probat, Sigismundum Imperatorem Hussitis concessisse Ecclesias Catholicorum, siue potius Prædia Ecclesiarum; omittit autem illa verba: *jure pignorum: & donec certâ pecuniâ reluerentur.* Quæ argumentum ipsius iugulant. *ibid.*

Huc pertinent, quæ Irenicus Ernesto falsò imponit, quæq; omittit & dissimulat.

Falsò imponit illi hanc propositionem: *Pax hæc indirectè cooperatur heresi, quia sancit illius tolerantiam.* Quod Ernestus nunquam asseruit de tolerantia, siue permissione generatim; sed solum de cooperante, siue excludente circumstantias excusantes: quam limitationem dolo malo omittit Irenicus. Notâ 4. & sæpius.

Falsò eidem imponit suum errorem, quasi & ipse dicat: *ut remotio infamie heresi directè cooperetur, requiri, ut illi, qui ideò à fide deficiunt, necessario fiant hæretici.* Notâ 5.

Falsò eidem imponit, quasi dicat, *secundum se malum esse A catholicos defendere:* cum sit licitum in debitis circumstantiis. Notâ 8.

Falsò eidem imponit, quasi dicat, *plus metuendum ab acatholicis inermibus, quam armatis.* Notâ 16.

Falsò eidem imponit hanc consequentiam in exemplo S. Ioannis Papæ & Martyris: *S. Ioannes consecrauit Arrianorum Ecclesias & iussit consecrari. Ergo intrinsecè malum est, Ecclesias à Confessionistis occupatas non vindicare, non expiare.* Quam consequentiam Ernestus nunquam cogitavit, nedum scripsit. Notâ 16.

In exemplo Honorij verba Ernesti fallaciter ita allegat & conuertit: *Honorius concessit Donatistis Religionis libertate, eosdem ad collationem cum Catholicis adegit: omittit enim hæc intermedia, quæ vim argumenti continent, & collationem antecedunt: cum id in Religionis dispendium redundaret, rogantibus Episcopis illam rescidit: postridie eius diei, quo Roma capta est. Notâ 16.*

Nunquam respondet ad argumentum Ernesti ex Actis publicis Christ. Lehmanni, quod Protestantes totam Pacis Religionis substantiam, in his (ab Irenico dolo malo suppressis) verbis: *Et quouis alio modo: collocarint, causantes, absque illis Pacem fore temporariam & instabilem. Vnde euident est, Pacem absolutè perpetuam illos petiisse, & impetrasse. Notâ 4.*

Nihil respondet ad latissimum discrimen, quod Ernestus demonstrat intercedere inter exemplum Dei permittentis mala; item tolerantiam Iudeorum, usurarum, & lupanarium: ac inter Pacem Religionis. Quæ exempla, dissimulatâ solutione, sæpius repetit.

Nihil respondet ad argumentum, quo Ernestus S. Ioannem Papam defendit: *si S. Ioannes, uti iusserat Theodoricus, à Iustino Imperatore Arrianis Ecclesias in oriente impetrasset: tunc illas in catholicas non dedicasset, neque Theodoricus reducem in carcere mori coegisset, &c.*

Sæpius utitur æquiuatione, accipiendo permissionem, pro simplici tolerantia: cum Ernestus non impugnet, nisi cooperantem.

Sæpius committit petitionem Principij, accersendo contra Ernestum exempla foederum ex Polonia, Gallia, Bohemia, Germania: quæ non minùs sunt controuersa, quàm Pax præsens: vel sunt longè disparia, uti ostendimus ad Notam 9.

Falsò denique affirmat, Ernesti Rationibus vsos, qui anno 1630. authores fuere belli prosequendi: tum enim agebatur de Pace temporaria, non perpetua, quam Ernestus vnicè vel præcipuè impugnat. Notâ 7.

FALSA ALIA, INSCITIÆ ITEM, ET REPVGNANTIÆ.

Tractatum Passauiensem cum Pace Religionis falsò & imperitè confundit, ac pro illâ allegat. Nota 3. & deinceps.

Falsò allegat Becanum pro Pace Religionis, quam idem, etsi non nominet, clare tamen oppugnat. Notâ 3.

Falsò allegat Laymannum, quasi asserat, dictam Pacem initam Summo Pontifice permittente, & tacite consentiente. ibid.

Falsò asserit in Cap. Sicut, &c. de Iudæis: & Cap. Qui sincera, &c. d. 45. *Lege perpetuâ sanciri, ne Christiani Iudeorum festiuitates impediunt: cum nulla sit ibi perpetuitatis mentio. ibid.*

Imperitè ita argumentatur: *si remotio infamiae directè cooperatur hæresi, ideo fit, quia est remouens prohibens hæresin. Quasi diceret: ideo directè cooperatur, quia indirectè coope-*

cooperatur. Remouere enim prohibens, est indirectè aliquid facere: quod in Theologiâ communissimum non minùs quàm certissimum ite negat. Notâ 5.

Falsò asserit, *ex legitimâ* (de quâ sermo est) *lupanarium tolerantia crescere per accidens numerum fornicationum*: cùm ex certâ DD. sententiâ non aliter tolerari possint, quàm vt fornicationes decrescant. Notâ 6.

Falsum est, *Protestantibus plus non esse concessum in Camerâ Imperiali, quàm vt Præses & Assessores, bonorum occupatorum causâ, non decernant citationem, mandatum, processum, aduersus illos*: notorium enim est, decerni hæc etiam pro illis, si Catholici illos in possessione turbare velint. Notâ 7.

Contra seipsum allegat Cap. 2. de Feudis: ibi enim Pontifex dicit, *Bona Ecclesiæ, quæ non possunt facile recipi, posse quidem in feudari: sed saluo jure Ecclesiæ, &c.* quod jus hæc Pace prorsus extinguitur. ibid.

Calumniatur, *culpâ malorum Prælatorum Ecclesias, de quibus agitur, amissas*: cùm tamen id contigerit violentiâ Principum Protestantium; prout plures Authores, & inter eos ipsæ Chytræus, testantur. ibid.

Contendit exemplis, *licere absolutè tolerantiam hæresis pacisci*: cùm tamen neget, *Pacem Religionis, & hanc nouam, esse absolutè perpetuam*; ideo quæ excogitârit *Perpetuitatem secundum quid*. Notâ 9.

Temerè, nec sine præjudicio Historiæ Ecclesiasticæ & Sanctorum, asserit *ab Historicis rarò aliena verba sincerè referri*: quasi communiter mutant illa, aut saltem non retineant sensum. Notâ 16.

Falsò & contumeliosè SS. Episcopis Africanis impingit errorem Catharistarum & Pelagianorum; quasi censuerint, *Christianis nunquam licere jurare* ibid.

Ait, hoc exemplum esse *extra rhombum*; quod tamen concernit causam communem Religionis, & conditiones eidem præjudiciales ab Hunerico propositas: cùm sine comparatione magis tales sint conditiones nostræ Pacis ibid.

Negat *Pacem Religionis aduersari Concilio Tridentino*: cùm tamen id sub finem, & Pius IV. in Bullâ confirmat. iniungat Principibus, ne illius decreta ab hæreticis deprauari & violari, eique aduersantes opiniones à subditis recipi permittant Quod vtrumque hæc Pace illis in perpetuum absolutè & inconditionatè permittitur, promittitur, iuratur, sancitur, &c. Notâ 16.

Falsum est notoriè, quòd asserit *Carolus V. & Ferdinandum I. sub tempus Tractationis Passauiensis, & Pacis Religionis, rebus adhuc firmis minimeq; attritis fuisse victoriosos, & hostium suorum domitores, &c.* Si autem id verum esse ponamus; eo ipso, sibi contrarius, damnat Pacem Religionis, quam in suis Notis, veluti licitè initam, acriter defendit. Neque enim potest talis Pax hæreticis licitè concedi, nisi urgente necessitate: si autem Carolus V. & Ferdinandus I. fuerunt tum victoriosi & hostium domitores, &c. nulla apparet necessitas, quæ ipsos excuset. ibid.

Affirmat denique, ea, quæ per se non essent illicita, fieri illicita, si in fidei & Religionis contemptum exigantur. Notâ 10. Quo ipso Pacem Religionis, & istam præsentem, sui immemor, radicitus conuellit. ut enim daremus, conditiones esse secundum se licitas: manifestum tamen est, illas à Protestantibus in fidei & Religionis Catholicæ præjudicium, iniuriam, contemptum, depressionem, tam insolenter & pertinaciter exigere, uti demonstrauius ad Notam IV. §. 3.

Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est. Psalm. 5.

Errata typi.

Paginâ 11. lin. 5. sancire, lege sanciri. pag. 11. l. 31. allegatur: NB. lege allegatus: N. pag. 19. l. 29. transactionum, lege transactionem. p. 19. l. 30. permissione, lege promissione. p. 26. l. 16. & in, lege ea in. p. 33. l. 22. & C. lege & L. p. 36. l. 10. multam, lege nullam. p. 38. lin. 21. aliorum, lege aliarum. p. 45. l. 19. cap. 15. lege Reg. 2. & 4. p. 46. l. 10. negabat, lege negabit. p. 49. l. 26. apponit, lege opponit p. 52. l. 8 cumulus, lege cumulas. p. 52. l. 9. Concil. lege Cornel. p. 53. l. 5. Hi tamen, lege Si tamen. pag. 53. l. 21. baptismi, lege beatissimi. p. 59. l. 6. sect. 4. lege sect. 6. p. 62. l. 33. practic. lege practice. p. 65. lin. 25. vitia; cum, lege vitia; quæ, cum. p. 66. l. 25. Princeps, lege Principes. p. 79. l. 31. derogare, & c. lege derogare debet, & c. p. 82. l. 28. nec operari, lege nec cooperari. p. 87. l. 1. tribuna n. lege tribunal in. p. 88. l. 19. axaggerare, lege exæquare. p. 90. l. 4. alteri reseruat, lege alteri vitæ reseruat p. 96. l. 13. vbiq. lege vtique. p. 97. l. 18. recipererent, lege reciperent. p. 97. l. 38. quo, lege duo. pag. 98. l. 17. quâ, lege quo pag. 104. l. 28. jura bona, lege iura & bona. pag. 106. lin. 19. lex sanctio, lege lex & sanctio. pag. 117. lin. 11. Regibus, lege Regulus. pag. 118. lin. 11. Anadabatarum, lege Andabatarum. pag. 119. lin. 12. iudicium, lege iudicum. pag. 119. lin. 30. scriberet? lege subscriberet? pag. 120. l. 6. & Eccles. lege ad Eccles. pag. 123. lin. 33. vsurpationem, lege vsurpatione. pag. 129. lin. 24. multi, lege inulti. p. 129. l. 36. hoc non fecistis? lege hoc fecistis? p. 130. l. 19. Lib. Confess. lege Lib. 8. Confes. p. 131. l. 5. tibi, lege tali. p. 131. l. 6. in, lege ad. p. 135. l. 32. ex, lege in. p. 138. l. 36. vtræque, lege vtræque. p. 149. l. 37. Ferdinandu. lege Ferdinandus.

F I N I S.

204
170 S Linn 2.57

Karl Krausbart
Buchbinderei
Straßlach
Kaltenstr. 9, Tel. 08170/321

Responsum theologicum super quaestione An Pax, qualem desiderant
Protestantes, ... sit secundum se illicita?

S.l. 1648

4 J.can.p. 771

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10507944-4

VD17 23:286946K